

Warszawa, dnia 7 kwietnia 2020 r.

Poz. 614

UMOWA

**o wzmocnionym partnerstwie i współpracy między Unią Europejską i jej państwami członkowskimi,
z jednej strony, a Republiką Kazachstanu, z drugiej strony,**

sporządzona w Astanie dnia 21 grudnia 2015 r.

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

podaje do powszechnej wiadomości:

Dnia 21 grudnia 2015 r. w Astanie została sporządzona Umowa o wzmocnionym partnerstwie i współpracy między Unią Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Republiką Kazachstanu, z drugiej strony, w następującym brzmieniu:

UMOWA O WZMOCNIONYM PARTNERSTWIE I WSPÓŁPRACY między Unią Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Republiką Kazachstanu, z drugiej strony

SPIS TREŚCI

TYTUŁ

PREAMBUŁA

TYTUŁ I ZASADY OGÓLNE I CELE NINIEJSZEJ UMOWY

TYTUŁ II REFORMY POLITYCZNE; WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE POLITYKI ZAGRANICZNEJ I BEZPIECZEŃSTWA

TYTUŁ III HANDEL I DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA

ROZDZIAŁ 1 HANDEL TOWARAMI

ROZDZIAŁ 2 SŁUŻBY CELNE

ROZDZIAŁ 3 BARIERY TECHNICZNE W HANDLU

ROZDZIAŁ 4 KWESTIE SANITARNE I FITOSANITARNE

ROZDZIAŁ 5	HANDEL USŁUGAMI I PROWADZENIE PRZEDSIĘBIORSTWA
SEKCJA 1	POSTANOWIENIA OGÓLNE
SEKCJA 2	PROWADZENIE PRZEDSIĘBIORSTWA I TRANSGRANICZNE ŚWIADCZENIE USŁUG
PODSEKCJA 1	WSZYSTKIE RODZAJE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ
PODSEKCJA 2	DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA INNA NIŻ USŁUGI
SEKCJA 3	POBYT CZASOWY OSÓB FIZYCZNYCH W CELACH BIZNESOWYCH
SEKCJA 4	PRZEPISY PRAWA KRAJOWEGO
SEKCJA 5	SZCZEGÓŁOWE POSTANOWIENIA SEKTOROWE
SEKCJA 6	WYJĄTKI
SEKCJA 7	INWESTYCJE
ROZDZIAŁ 6	PRZEPŁYWY KAPITAŁU ORAZ PŁATNOŚCI
ROZDZIAŁ 7	WŁASNOŚĆ INTELEKTUALNA
SEKCJA 1	ZASADY
SEKCJA 2	NORMY DOTYCZĄCE PRAW WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ
SEKCJA 3	EGZEKOWANIE PRAW WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ
SEKCJA 4	ODPOWIEDZIALNOŚĆ POŚREDNICZĄCYCH DOSTAWCÓW USŁUG

ROZDZIAŁ 8	ZAMÓWIENIA PUBLICZNE
ROZDZIAŁ 9	SUROWCE I ENERGIA
ROZDZIAŁ 10	HANDEL I ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ
ROZDZIAŁ 11	KONKURENCJA
ROZDZIAŁ 12	PRZEDSIĘBIORSTWA PAŃSTWOWE, PRZEDSIĘBIORSTWA KONTROLOWANE PRZEZ PAŃSTWO ORAZ PRZEDSIĘBIORSTWA MAJĄCE SPECJALNE LUB WYŁĄCZNE PRAWA LUB PRZYWILEJE
ROZDZIAŁ 13	PRZEJRZYŚĆ
ROZDZIAŁ 14	ROZSTRZYGANIE SPORÓW
SEKCJA 1	CEL I ZAKRES STOSOWANIA
SEKCJA 2	KONSULTACJE I MEDIACJE
SEKCJA 3	POSTĘPOWANIA MAJĄCE NA CELU ROZSTRZYGNIĘCIE SPORU
PODSEKCJA 1	POSTĘPOWANIE ARBITRAŻOWE
PODSEKCJA 2	ZGODNOŚĆ
PODSEKCJA 3	POSTANOWIENIA WSPÓLNE
SEKCJA 4	POSTANOWIENIA OGÓLNE
TYTUŁ IV	WSPÓŁPRACA W OBSZARZE ROZWOJU GOSPODARCZEGO I ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU
ROZDZIAŁ 1	DIALOG GOSPODARCZY
ROZDZIAŁ 2	WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE ZARZĄDZANIA FINANSAMI PUBLICZNYMI, OBEJMUJĄCEGO AUDYT W SEKTORZE PUBLICZNYM I KONTROLĘ WEWNĘTRZNA
ROZDZIAŁ 3	WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE OPODATKOWANIA
ROZDZIAŁ 4	WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE STATYSTYKI
ROZDZIAŁ 5	WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE ENERGII
ROZDZIAŁ 6	WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE TRANSPORTU
ROZDZIAŁ 7	WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE ŚRODOWISKA
ROZDZIAŁ 8	WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE ZMIAN KLIMATU
ROZDZIAŁ 9	WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE PRZEMYSŁU
ROZDZIAŁ 10	WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW
ROZDZIAŁ 11	WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE PRAWA SPÓŁEK
ROZDZIAŁ 12	WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE BANKOWOŚCI, UBEZPIECZEŃ I INNYCH USŁUG FINANSOWYCH
ROZDZIAŁ 13	WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO

ROZDZIAŁ 14	WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE TURYSTYKI
ROZDZIAŁ 15	WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE ROLNICTWA I ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH
ROZDZIAŁ 16	WSPÓŁPRACA W ZAKRESIE ZATRUDNIENIA, STOSUNKÓW PRACY, POLITYKI SPOŁECZNEJ I RÓWNOŚCI SZANS
ROZDZIAŁ 17	WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE ZDROWIA
TYTUŁ V	WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE WOLNOŚCI, BEZPIECZEŃSTWA I SPRAWIEDLIWOŚCI
TYTUŁ VI	POZOSTAŁE POLITYKI OBJĘTE WSPÓŁPRACĄ
ROZDZIAŁ 1	WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE EDUKACJI I SZKOLENIA
ROZDZIAŁ 2	WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE KULTURY
ROZDZIAŁ 3	WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE BADAŃ NAUKOWYCH I INNOWACJI
ROZDZIAŁ 4	WSPÓŁPRACA AUDIOWIZUALNA I W ZAKRESIE MEDIÓW
ROZDZIAŁ 5	WSPÓŁPRACA SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO
ROZDZIAŁ 6	WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE SPORTU I AKTYWNOŚCI FIZYCZNEJ
ROZDZIAŁ 7	WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE OCHRONY LUDNOŚCI
ROZDZIAŁ 8	WSPÓŁPRACA W ZAKRESIE DZIAŁAŃ W PRZESTRZENI KOSMICZNEJ
ROZDZIAŁ 9	WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE OCHRONY KONSUMENTÓW
ROZDZIAŁ 10	WSPÓŁPRACA REGIONALNA
ROZDZIAŁ 11	WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE SŁUŻBY CYWILNEJ
TYTUŁ VII	WSPÓŁPRACA FINANSOWA I TECHNICZNA
TYTUŁ VIII	RAMY INSTYTUCJONALNE
TYTUŁ IX	POSTANOWIENIA OGÓLNE I KOŃCOWE
ZAŁĄCZNIK I	ZASTRZEŻENIA ZGODNIE Z ART. 46
ZAŁĄCZNIK II	OGRANICZENIA STOSOWANE PRZEZ REPUBLIKĘ KAZACHSTANU ZGODNIE Z ART. 48 UST. 2
ZAŁĄCZNIK III	ZAKRES ROZDZIAŁU 8 (ZAMÓWIENIA PUBLICZNE) TYTUŁU III (HANDEL I DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA)
ZAŁĄCZNIK IV	WYKORZYSTANIE ŚRODKÓW MASOWEGO PRZEKAZU DO PUBLIKOWANIA INFORMACJI I OGŁOSZEŃ O ZAMÓWIENIACH PUBLICZNYCH, O KTÓRYCH MOWA W ROZDZIALE 8 (ZAMÓWIENIA PUBLICZNE) TYTUŁU III (HANDEL I DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA)
ZAŁĄCZNIK V	REGULAMIN POSTĘPOWANIA ARBITRAŻOWEGO W RAMACH ROZDZIAŁU 14 (ROZSTRZYGANIE SPORÓW) TYTUŁU III (HANDEL I DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA)
ZAŁĄCZNIK VI	KODEKS POSTĘPOWANIA CZŁONKÓW ORGANÓW ARBITRAŻOWYCH I MEDIATORÓW W RAMACH ROZDZIAŁU 14 (ROZSTRZYGANIE SPORÓW) TYTUŁU III (HANDEL I DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA)
ZAŁĄCZNIK VII	MECHANIZM MEDIACJI W RAMACH ROZDZIAŁU 14 (ROZSTRZYGANIE SPORÓW) TYTUŁU III (HANDEL I DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA)
PROTOKÓŁ DOTYCZĄCY WZAJEMNEJ POMOCY ADMINISTRACYJNEJ W SPRAWACH CELNYCH	

PREAMBUŁA

KRÓLESTWO BELGII,
REPUBLICA BUŁGARII,
REPUBLICA CZESKA,
KRÓLESTWO DANII,
REPUBLICA FEDERALNA NIEMIEC,
REPUBLICA ESTOŃSKA,
IRLANDIA,
REPUBLICA GRECKA,
KRÓLESTWO HISZPANII,
REPUBLICA FRANCUSKA,
REPUBLICA CHORWACJI,
REPUBLICA WŁOSKA,
REPUBLICA CYPRYJSKA,
REPUBLICA ŁOTEWSKA,
REPUBLICA LITEWSKA,
WIELKIE KSIĘSTWO LUKSEMBURGA,
WĘGRY,
REPUBLICA MALTY,
KRÓLESTWO NIDERLANDÓW,
REPUBLICA AUSTRII,
RZECZPOSPOLITA POLSKA,
REPUBLICA PORTUGALSKA,
RUMUNIA,
REPUBLICA SŁOWENII,
REPUBLICA SŁOWACKA,
REPUBLICA FINLANDII,
KRÓLESTWO SZWECJI,
ZJEDNOCZONE KRÓLESTWO WIELKIEJ BRYTANII I IRLANDII PÓŁNOCNEJ

Umawiające się Strony Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, zwane dalej „państwami członkowskimi”, i

UNIA EUROPEJSKA,

z jednej strony, oraz

REPUBLICA KAZACHSTANU,

z drugiej strony,

zwane dalej łącznie „Stronami”,

UWZGLĘDNIAJĄC silne powiązania między Stronami i ich wspólne wartości oraz chęć dalszego wzmocnienia i rozszerzania łączących je stosunków ustanowionych w przeszłości poprzez wykonywanie Umowy o partnerstwie i współpracy między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi a Republiką Kazachstanu, podpisanej w Brukseli w dniu 23 stycznia 1995 r., oraz strategii Unii Europejskiej na rzecz nowego partnerstwa z Azją Środkową, przyjętej przez Radę Europejską w czerwcu 2007 r., a także państwowego programu Republiki Kazachstanu „Droga do Europy” przyjętego w 2008 r.;

UWZGLĘDNIAJĄC zaangażowanie Stron na rzecz pełnego wdrożenia zasad i postanowień Karty Narodów Zjednoczonych, Powszechnej deklaracji praw człowieka oraz Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE), w szczególności Aktu końcowego z Helsinek, a także innych powszechnie uznanych norm prawa międzynarodowego;

UWZGLĘDNIAJĄC zdecydowane zaangażowanie Stron na rzecz wzmocnienia propagowania, ochrony i wdrażania podstawowych wolności i praw człowieka oraz przestrzegania zasad demokratycznych, praworządności, a także dobrych rządów;

UZNAJĄC ściśle przestrzeganie przez Strony – w kontekście ich współpracy w dziedzinie praw człowieka i demokracji – następujących zasad: promowania wspólnych celów, otwartego i konstruktywnego dialogu politycznego, przejrzystości i poszanowania międzynarodowych norm w zakresie praw człowieka;

UWZGLĘDNIAJĄC zaangażowanie Stron na rzecz przestrzegania zasad gospodarki wolnorynkowej;

UZNAJĄC rosnące znaczenie stosunków handlowych i inwestycyjnych między Unią Europejską a Republiką Kazachstanu;

UWZGLĘDNIAJĄC fakt, że Umowa pozwoli na dalsze zacieśnienie bliskich stosunków gospodarczych między Stronami oraz stworzy nowy klimat i lepsze warunki dalszego rozwoju handlu i inwestycji między nimi, w tym w obszarze energii;

UWZGLĘDNIAJĄC cel zwiększenia handlu i inwestycji, we wszystkich sektorach, w oparciu o ulepszone podstawy prawne, a w szczególności niniejszą Umowę oraz Porozumienie ustanawiające Światową Organizację Handlu (zwane dalej „Porozumieniem WTO”);

UWZGLĘDNIAJĄC zaangażowanie Stron na rzecz wspierania pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego oraz pokojowego rozwiązywania sporów, zwłaszcza poprzez skuteczną współpracę w tym celu w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych i OBWE;

UWZGLĘDNIAJĄC gotowość Stron do dalszego rozwijania regularnego dialogu politycznego odnośnie do dwustronnych i międzynarodowych kwestii będących przedmiotem wspólnego zainteresowania;

UWZGLĘDNIAJĄC zaangażowanie Stron na rzecz wypełniania międzynarodowych zobowiązań w zakresie walki z rozprzestrzenianiem broni masowego rażenia i systemów jej przenoszenia oraz do współpracy w zakresie nierozprzestrzeniania broni oraz bezpieczeństwa jądrowego i ochrony materiałów i instalacji jądrowych;

UWZGLĘDNIAJĄC zaangażowanie Stron na rzecz zwalczania nielegalnego handlu bronią strzelecką i lekką oraz gromadzenia takiej broni, a także biorąc pod uwagę przyjęcie Traktatu o handlu bronią przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych;

UWZGLĘDNIAJĄC znaczenie aktywnego udziału Republiki Kazachstanu w realizacji strategii Unii Europejskiej na rzecz nowego partnerstwa z Azją Środkową;

UWZGLĘDNIAJĄC zaangażowanie Stron na rzecz zwalczania przestępczości zorganizowanej i handlu ludźmi oraz wzmocnienie współpracy w zakresie zwalczania terroryzmu;

UWZGLĘDNIAJĄC zaangażowanie Stron na rzecz zintensyfikowania dialogu i współpracy w zakresie kwestii związanych z migracją, oparte na kompleksowym podejściu skupionym na współpracy dotyczącej legalnej migracji oraz na współpracy, której celem jest rozwiązanie problemu nieuregulowanej migracji i handlu ludźmi oraz uznanie znaczenia klauzuli o readmisji niniejszej Umowy;

PRAGNĄC zapewnić zrównoważone warunki w dwustronnych stosunkach handlowych między Unią Europejską a Republiką Kazachstanu;

UWZGLĘDNIAJĄC zaangażowanie Stron na rzecz poszanowania praw i obowiązków wynikających z członkostwa Stron w Światowej Organizacji Handlu (zwanej dalej „WTO”), a także przejrzystego i niedyskryminacyjnego stosowania tych praw i obowiązków;

UWZGLĘDNIAJĄC zaangażowanie Stron na rzecz przestrzegania zasady zrównoważonego rozwoju, między innymi poprzez wspieranie realizacji wielostronnych umów międzynarodowych i współpracy regionalnej;

PRAGNĄC zwiększyć wzajemnie korzystną współpracę we wszystkich obszarach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania i wzmocnić w stosownych przypadkach ramy prawne;

UZNAJĄC potrzebę wzmocnienia współpracy w zakresie energii, bezpieczeństwa dostaw energii oraz ułatwienia tworzenia odpowiedniej infrastruktury, opierając się na Protokole ustaleń w sprawie współpracy w obszarze energii między Unią Europejską a Republiką Kazachstanu zawartym w Brukseli w dniu 4 grudnia 2006 r., oraz w kontekście Traktatu karty energetycznej;

UZNAJĄC, że wszelka współpraca w zakresie pokojowego wykorzystania energii jądrowej jest regulowana postanowieniami Umowy o współpracy między Europejską Wspólnotą Energii Atomowej a Republiką Kazachstanu w dziedzinie bezpieczeństwa jądrowego, podpisanej w Brukseli w dniu 19 lipca 1999 r., i nie wchodzi w zakres niniejszej Umowy;

UWZGLĘDNIAJĄC zaangażowanie Stron na rzecz poprawy poziomu bezpieczeństwa w zakresie bezpieczeństwa zdrowia publicznego oraz ochrony zdrowia ludzkiego, gdyż są one warunkiem koniecznym zrównoważonego rozwoju i wzrostu gospodarczego;

UWZGLĘDNIAJĄC zaangażowanie Stron na rzecz rozwijania kontaktów międzyludzkich, w tym poprzez współpracę i wymianę w dziedzinie nauki i techniki, rozwoju innowacji, edukacji i kultury;

UWZGLĘDNIAJĄC fakt, że Strony promują wzajemne zrozumienie i zbieżność swoich ram prawnych i regulacyjnych w celu dalszego wzmocnienia wzajemnie korzystnych powiązań i zrównoważonego rozwoju;

ODNOTOWUJĄC fakt, że w przypadku gdyby Strony postanowiły, w ramach niniejszej Umowy, zawrzeć umowy szczegółowe w obszarze wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, które miałyby zostać zawarte przez Unię Europejską na podstawie części trzeciej tytułu V Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, postanowienia takich przyszłych umów nie byłyby wiążące dla Zjednoczonego Królestwa lub Irlandii, chyba że Unia Europejska, równocześnie ze Zjednoczonym Królestwem lub Irlandią w zakresie ich odpowiednich poprzednich stosunków dwustronnych, powiadomi Republikę Kazachstanu, że Zjednoczone Królestwo lub Irlandia zostało(a) lub zostaną związane takimi umowami jako część Unii Europejskiej zgodnie z Protokołem (nr 21) w sprawie stanowiska Zjednoczonego Królestwa i Irlandii w odniesieniu do przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, załączonym do Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Podobnie wszelkie późniejsze środki wewnętrzne UE, które miałyby zostać przyjęte zgodnie z wyżej wymienionym tytułem V w celu wykonania niniejszej Umowy, nie byłyby wiążące dla Zjednoczonego Królestwa lub Irlandii, chyba że państwa te zgłosiłyby chęć uczestniczenia lub przyjęcia takich środków zgodnie z protokołem nr 21. Odnotowując również, że takie przyszłe umowy lub takie późniejsze środki wewnętrzne UE wchodziłyby w zakres protokołu (nr 22) w sprawie stanowiska Danii załączonego do wspomnianych Traktatów,

UZGODNIŁY, CO NASTĘPUJE:

TYTUŁ I

ZASADY OGÓLNE I CELE NINIEJSZEJ UMOWY

Artykuł 1

Zasady ogólne

Poszanowanie zasad demokracji i praw człowieka, określonych w Powszechnej deklaracji praw człowieka, Akcie końcowym KBWE z Helsinek i Paryskiej karcie dla nowej Europy oraz innych odpowiednich międzynarodowych aktach prawnych dotyczących praw człowieka, a także zasady praworządności, stanowi fundament polityki wewnętrznej i międzynarodowej obu Stron oraz zasadniczy element niniejszej Umowy.

Strony ponawiają swoje zaangażowanie na rzecz zasad gospodarki wolnorynkowej, wspierania zrównoważonego rozwoju i wzrostu gospodarczego.

Wykonanie niniejszej Umowy opiera się na zasadach dialogu, wzajemnego zaufania i poszanowania, partnerstwa na zasadach równości i wzajemnych korzyści oraz pełnego poszanowania zasad i wartości zapisanych w Karcie Narodów Zjednoczonych.

*Artykuł 2***Cele niniejszej Umowy**

1. Niniejsza Umowa ustanawia wzmocnione partnerstwo i współpracę między Stronami, w granicach ich odpowiednich kompetencji, oparte na wspólnych interesach oraz pogłębieniu stosunków we wszystkich obszarach jej stosowania.
2. Współpraca ta jest procesem między Stronami, który przyczynia się do pokoju i stabilności w skali międzynarodowej i regionalnej oraz do rozwoju gospodarczego, i jest budowana wokół zasad, które Strony potwierdzają również poprzez swoje zobowiązania międzynarodowe, zwłaszcza na forum ONZ i OBWE.

*Artykuł 3***Współpraca w ramach organizacji regionalnych i międzynarodowych**

Strony zgodnie postanawiają współpracować i wymieniać poglądy w ramach regionalnych i międzynarodowych forów i organizacji.

TYTUŁ II

REFORMY POLITYCZNE; WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE POLITYKI ZAGRANICZNEJ I BEZPIECZEŃSTWA*Artykuł 4***Dialog polityczny**

Strony dalej rozwijają i wzmacniają skuteczny dialog polityczny we wszystkich obszarach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania, w celu wspierania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz międzynarodowej stabilności, w tym na kontynencie euroazjatyckim, w oparciu o prawo międzynarodowe, skuteczną współpracę na forum wielostronnych instytucji i wspólne wartości.

Strony współpracują na rzecz wzmacniania roli ONZ i OBWE oraz poprawy skuteczności odpowiednich organizacji międzynarodowych i regionalnych.

Strony pogłębiają współpracę i dialog w kwestiach międzynarodowego bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego w celu rozwiązywania aktualnych światowych i regionalnych problemów i głównych zagrożeń.

Strony zobowiązują się do zwiększenia współpracy we wszystkich kwestiach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania, a w szczególności przestrzegania prawa międzynarodowego, większego poszanowania zasad demokracji, praworządności, praw człowieka i dobrych rządów. Strony zgodnie postanawiają pracować na rzecz poprawy warunków dalszej współpracy regionalnej, zwłaszcza w odniesieniu do Azji Środkowej i poza nią.

*Artykuł 5***Demokracja i praworządność**

Strony zgodnie postanawiają współpracować w zakresie promowania i skutecznej ochrony praw człowieka i praworządności, w tym również za pomocą odpowiednich międzynarodowych aktów prawnych dotyczących praw człowieka.

Współpraca taka jest realizowana poprzez działania wspólnie uzgodnione przez Strony, w tym poprzez wzmocnienie poszanowania zasad praworządności, wzmocnienie istniejącego dialogu dotyczącego praw człowieka, dalszy rozwój instytucji demokratycznych, promowanie świadomości w zakresie praw człowieka oraz zwiększenie współpracy w ramach organów zajmujących się prawami człowieka w ramach ONZ i OBWE.

*Artykuł 6***Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa**

Strony intensyfikują dialog i współpracę w obszarze polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, a w szczególności zajmują się kwestiami zapobiegania konfliktom i zarządzania kryzysowego, stabilizacji regionalnej, nierozprzestrzeniania broni, rozbrojenia i kontroli zbrojeń, bezpieczeństwa jądrowego oraz kontroli wywozu broni i produktów podwójnego zastosowania.

Współpraca opiera się na wspólnych wartościach i wspólnych interesach, zmierzając do zwiększenia skuteczności i zbliżenia polityki oraz do wykorzystywania forów dwustronnych, międzynarodowych i regionalnych.

Strony potwierdzają swoje zobowiązanie do poszanowania zasad integralności terytorialnej, nienaruszalności granic, suwerenności i niezależności, określonych w Karcie Narodów Zjednoczonych i Akcie końcowym KBWE z Helsinek, oraz swoje zaangażowanie na rzecz propagowania tych zasad w stosunkach dwustronnych i wielostronnych.

*Artykuł 7***Bezpieczeństwo przestrzeni kosmicznej**

Strony promują zwiększenie bezpieczeństwa, ochrony i zrównoważonego charakteru wszystkich działań dotyczących przestrzeni kosmicznej oraz zgodnie postanawiają współpracować na szczeblu dwustronnym, regionalnym i międzynarodowym w celu zagwarantowania pokojowego wykorzystania przestrzeni kosmicznej. Obie Strony dostrzegają znaczenie zapobiegania wyścigowi zbrojeń w przestrzeni kosmicznej.

*Artykuł 8***Ciężkie przestępstwa wzbudzające zaniepokojenie społeczności międzynarodowej**

Strony potwierdzają, że najcięższe przestępstwa wzbudzające niepokój całej społeczności międzynarodowej nie powinny pozostawać bezkarne oraz że należy zapewnić ich ściganie poprzez podejmowanie środków na poziomie krajowym lub międzynarodowym, w tym przez Międzynarodowy Trybunał Karny.

Przy należyтым poszanowaniu integralności Statutu rzymskiego, Strony zgodnie postanawiają prowadzić dialog na jego temat i dążyć do podjęcia kroków na rzecz jego powszechnego przestrzegania zgodnie ze swoimi odpowiednimi przepisami, w tym także poprzez udzielanie wsparcia w budowaniu zdolności.

*Artykuł 9***Zapobieganie konfliktom i zarządzanie kryzysowe**

Strony wzmacniają współpracę w zakresie zapobiegania konfliktom, rozwiązywania konfliktów regionalnych i zarządzania kryzysowego w celu stworzenia pokojowych i stabilnych warunków.

*Artykuł 10***Stabilność regionalna**

Strony zwiększają wspólne wysiłki na rzecz wspierania stabilności i bezpieczeństwa w Azji Środkowej, a także poprawy warunków dla dalszej współpracy regionalnej w oparciu o zasady ustanowione przez Kartę Narodów Zjednoczonych, Akt końcowy KBWE z Helsinek i inne odpowiednie dokumenty wielostronne, w których obie Strony uczestniczą.

Artykuł 11

Przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia

Strony uznają, że rozprzestrzenianie broni masowego rażenia i systemów jej przenoszenia zarówno wśród państw, jak i podmiotów niepaństwowych, stanowi jedno z najpoważniejszych zagrożeń dla stabilności i bezpieczeństwa na świecie.

Strony współpracują i przyczyniają się do zapobiegania rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia i systemów jej przenoszenia poprzez pełne przestrzeganie swoich zobowiązań wynikających z traktatów i innych odpowiednich zobowiązań międzynarodowych w obszarze rozbrojenia i nierozprzestrzeniania broni. Strony zgodnie postanawiają, że niniejsze postanowienie stanowi zasadniczy element niniejszej Umowy.

Współpraca w tym zakresie polega między innymi na:

- a) dalszym rozwoju systemów kontroli wywozu w odniesieniu do produktów i technologii wojskowych i podwójnego zastosowania;
- b) ustanowieniu regularnego dialogu politycznego odnośnie do kwestii objętych niniejszym artykułem.

Artykuł 12

Broń strzelecka i lekka

Strony współpracują oraz zapewniają koordynację, komplementarność i synergię swoich wysiłków podejmowanych na wszystkich odpowiednich poziomach w celu zwalczania nielegalnego handlu bronią strzelecką i lekką, w tym amunicją do niej, oraz zgodnie postanawiają kontynuować regularny dialog polityczny, w tym również w ramach wielostronnych.

Strony prowadzą tę współpracę w pełnej zgodności z obowiązującymi umowami międzynarodowymi oraz rezolucjami Rady Bezpieczeństwa ONZ, jak również ze swoimi zobowiązaniami w ramach innych międzynarodowych aktów prawnych mających zastosowanie w tej dziedzinie, w których Strony uczestniczą. Obie Strony są przekonane w tym zakresie o wartości Traktatu o handlu bronią.

Artykuł 13

Zwalczanie terroryzmu

Strony zgodnie postanawiają współpracować na szczeblu dwustronnym, regionalnym i międzynarodowym w celu zapobiegania terroryzmowi i zwalczania go przy pełnym poszanowaniu zasady praworządności, prawa międzynarodowego, międzynarodowych standardów w zakresie praw człowieka, prawa humanitarnego i odpowiednich decyzji ONZ, w tym globalnej strategii zwalczania terroryzmu przyjętej przez ONZ.

Celem współpracy między Stronami jest:

- a) wdrażanie, w stosownych przypadkach, rezolucji ONZ, globalnej strategii zwalczania terroryzmu przyjętej przez ONZ oraz zobowiązań wynikających z innych międzynarodowych konwencji i aktów dotyczących zwalczania terroryzmu;
- b) wymiana informacji na temat planowanych i popełnionych aktów terrorystycznych, form i metod ich dokonywania oraz grup terrorystycznych, które planują, popełniają lub popełniły przestępstwa na terytorium drugiej Strony, zgodnie z prawem międzynarodowym i prawodawstwem krajowym;
- c) wymiana doświadczeń w zakresie zwalczania wszelkich form terroryzmu, w tym publicznego nawoływania w internecie do popełnienia przestępstwa terrorystycznego, a także doświadczeń w zakresie środków i metod zwalczania terroryzmu, doświadczeń w dziedzinie techniki oraz szkolenia, prowadzone lub finansowane przez instytucje, organy i agencje Unii Europejskiej;
- d) zwiększanie wspólnych wysiłków na rzecz przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu oraz wymiana poglądów na temat procesów radykalizacji i rekrutacji; oraz
- e) wymiana najlepszych praktyk w zakresie ochrony praw człowieka w walce z terroryzmem.

TYTUŁ III

HANDEL I DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA

ROZDZIAŁ I

Handel towarami

Artykuł 14

Traktowanie zgodne z zasadą największego uprzywilejowania

1. Każda ze Stron przyznaje towarom drugiej Strony traktowanie zgodne z zasadą największego uprzywilejowania zgodnie z art. I Układu ogólnego w sprawie taryf celnych i handlu 1994 (zwanego dalej „GATT z 1994 r.”), włącznie z jego uwagami interpretacyjnymi, które zostają włączone do niniejszej Umowy i stanowią jej część, z uwzględnieniem niezbędnych zmian.
2. Ust. 1 nie ma zastosowania do traktowania preferencyjnego udzielanego przez którąkolwiek ze Stron w stosunku do towarów innego kraju zgodnie z GATT z 1994 r.

Artykuł 15

Traktowanie narodowe

Każda ze Stron przyznaje towarom drugiej Strony traktowanie narodowe zgodnie z art. III GATT z 1994 r., włącznie z jego uwagami interpretacyjnymi, które zostają włączone do niniejszej Umowy i stanowią jej część, z uwzględnieniem niezbędnych zmian.

Artykuł 16

Cła przywozowe i wywozowe

Każda ze Stron stosuje cła przywozowe i wywozowe zgodnie ze zobowiązaniami taryfowymi WTO.

Artykuł 17

Ograniczenia w przywozie i wywozie

Żadna ze Stron nie nakłada ani nie utrzymuje jakichkolwiek zakazów ani ograniczeń innych niż cła, podatki lub inne opłaty, wprowadzonych za pomocą kontyngentów, licencji importowych lub eksportowych lub innych środków, na przywóz towarów drugiej Strony lub na wywóz lub sprzedaż eksportową jakichkolwiek towarów z przeznaczeniem na terytorium drugiej Strony, zgodnie z art. XI GATT z 1994 r., włącznie z jego uwagami interpretacyjnymi, które zostają włączone do niniejszej Umowy i stanowią jej część, z uwzględnieniem niezbędnych zmian.

Artykuł 18

Odprawa czasowa towarów

Każda ze Stron udziela drugiej Stronie zwolnień z opłat przywozowych i ceł na towary odprawiane czasowo w okolicznościach i zgodnie z procedurami, które określono w każdej konwencji międzynarodowej dotyczącej odprawy czasowej towarów wiążącej Stronę. Zwolnienie to jest stosowane zgodnie z przepisami Strony udzielającej zwolnienia.

Artykuł 19

Tranzyt

Strony zgodnie postanawiają, że zasada swobodnego tranzytu towarów jest zasadniczym warunkiem realizacji celów niniejszej Umowy. W związku z powyższym, każda ze Stron zapewnia swobodny tranzyt przez swoje terytorium towarów wysyłanych z obszaru celnego drugiej ze Stron lub przeznaczonych na obszar celny drugiej ze Stron zgodnie z art. V GATT z 1994 r., włącznie z jego uwagami interpretacyjnymi, które zostają włączone do niniejszej Umowy i stanowią jej część, z uwzględnieniem niezbędnych zmian.

Artykuł 20

Środki ochronne

Żadne z postanowień niniejszej Umowy nie narusza praw i obowiązków którejkolwiek ze Stron w ramach art. XIX GATT z 1994 r. i Porozumienia WTO w sprawie środków ochronnych, ani nie ma na nie wpływu.

Artykuł 21

Specjalny środek ochronny dotyczący rolnictwa

Żadne z postanowień niniejszej Umowy nie narusza praw i obowiązków którejkolwiek ze Stron w ramach art. 5 (specjalne środki ochronne) Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa, ani nie ma na nie wpływu.

Artykuł 22

Środki antydumpingowe i wyrównawcze

1. Żadne z postanowień niniejszej Umowy nie narusza praw i obowiązków którejkolwiek ze Stron w ramach art. VI GATT z 1994 r., Porozumienia WTO o stosowaniu artykułu VI GATT z 1994 r. oraz Porozumienia WTO w sprawie subsydiów i środków wyrównawczych (zwane dalej „Porozumieniem w sprawie subsydiów i środków wyrównawczych”), ani nie ma na nie wpływu.

2. Przed podjęciem ostatecznej decyzji Strony zapewniają ujawnienie wszystkich zasadniczych faktów, które stanowią podstawę decyzji o zastosowaniu środków, bez uszczerbku dla art. 6 ust. 5 Porozumienia WTO o stosowaniu artykułu VI GATT z 1994 r. i art. 12 ust. 4 Porozumienia w sprawie subsydiów i środków wyrównawczych. Ujawnienie pozostawia zainteresowanym stronom odpowiedni czas na przedstawienie uwag.

3. O ile nie powoduje to niepotrzebnego opóźnienia w zakresie prowadzonego dochodzenia, każdej zainteresowanej stronie zapewnia się możliwość bycia wysłuchaną i wyrażenia swoich opinii podczas dochodzeń antydumpingowych lub dochodzeń w sprawie środków wyrównawczych.

4. Postanowienia niniejszego artykułu nie podlegają postanowieniom dotyczącym rozstrzygania sporów zawartym w niniejszej Umowie.

Artykuł 23

Ustalanie cen

Każda ze Stron zapewnia, aby przedsiębiorstwa lub podmioty, którym przyznaje prawa specjalne lub wyłączne, lub które są przez nią kontrolowane, a które sprzedają towary na rynku krajowym, jak również wywożą ten sam produkt, prowadziły oddzielne rachunki, tak aby możliwe było jasne określenie:

- a) kosztów i przychodów związanych z działalnością krajową i międzynarodową; oraz
- b) pełnych danych dotyczących metod, według których koszty i przychody są przypisywane lub rozliczane w ramach działalności krajowej lub międzynarodowej.

Te oddzielne rachunki opierają się na zasadach rachunkowości związku przyczynowo-skutkowego, obiektywizmu, przejrzystości i spójności, zgodnie z uznanymi na szczeblu międzynarodowym metodami rachunkowości, oraz oparte są na danych poddanych audytowi.

Artykuł 24

Wyjątki

1. Strony potwierdzają, że ich istniejące prawa i obowiązki w ramach art. XX GATT z 1994 r. i jego uwag interpretacyjnych mają zastosowanie do handlu towarami objętego niniejszą Umową, z uwzględnieniem niezbędnych zmian. W tym celu art. XX GATT z 1994 r. oraz jego uwagi interpretacyjne zostają włączone do niniejszej Umowy i stanowią jej część, z uwzględnieniem niezbędnych zmian.

2. Strony przyjmują do wiadomości, że przed podjęciem jakichkolwiek środków przewidzianych w art. XX lit. i) i j) GATT z 1994 r. Strona zamierzająca podjąć takie środki przedstawi drugiej Stronie wszystkie odpowiednie informacje w celu znalezienia rozwiązania możliwego do przyjęcia przez Strony. Strony mogą uzgodnić wszelkie środki niezbędne do zaradzenia problemom. Jeżeli w ciągu 30 dni od przekazania takich informacji nie zostanie osiągnięte porozumienie, Strona może zastosować środki na mocy niniejszego artykułu względem danego towaru. W przypadku gdy wyjątkowe i krytyczne okoliczności wymagające natychmiastowego działania uniemożliwiają wcześniejsze dostarczenie informacji lub zbadanie sprawy, Strona zamierzająca podjąć środki może bezzwłocznie zastosować środki zabezpieczające niezbędne do zaradzenia sytuacji oraz niezwłocznie informuje o tym drugą Stronę.

3. Republika Kazachstanu może utrzymać pewne środki niezgodne z art. 14, 15 i 17 niniejszej Umowy, określone w Protokole w sprawie przystąpienia Republiki Kazachstanu do WTO, do czasu wygaśnięcia okresów przejściowych przewidzianych w odniesieniu do tych środków w tym protokole.

ROZDZIAŁ 2

Służby celne

Artykuł 25

Współpraca celna

1. Strony wzmacniają współpracę w obszarze cel, aby zapewnić przejrzyste środowisko handlowe, ułatwiać handel, zwiększyć bezpieczeństwo łańcucha dostaw, promować bezpieczeństwo konsumentów, hamować napływ towarów naruszających prawa własności intelektualnej oraz zwalczać nadużycia finansowe i przemysł.

2. Aby zrealizować te cele, Strony – w ramach dostępnych zasobów – współpracują między innymi na rzecz:

- a) poprawy przepisów celnych, harmonizacji i uproszczenia procedur celnych, zgodnie z konwencjami międzynarodowymi i normami mającymi zastosowanie w obszarze cel i ułatwień handlowych, w tym także opracowanych przez Unię Europejską (obejmujących strategię celną), Światową Organizację Handlu i Światową Organizację Celną (w szczególności zmienioną konwencję z Kioto);
- b) opracowania nowoczesnych systemów celnych, w tym nowoczesnych technologii w zakresie odprawy celnej, przepisów dotyczących upoważnionych przedsiębiorców, zautomatyzowanej analizy i kontroli ryzyka, uproszczonych procedur dopuszczania towarów, kontroli po odprawie celnej, przejrzystego ustalania wartości celnej, oraz przepisów dotyczących partnerstw biznesowo-celnych;
- c) zachęcania do stosowania najwyższych norm etycznych w obszarze cel, w szczególności na granicy, poprzez wykorzystanie środków odzwierciedlających zasady określone w deklaracji z Aruszy Światowej Organizacji Celnej;
- d) wymiany najlepszych praktyk oraz zapewnienia szkoleń i pomocy technicznej w dziedzinie planowania i budowania zdolności oraz zapewnienia najwyższych norm etycznych;
- e) wymiany, w stosownych przypadkach, stosownych informacji i danych, przy jednoczesnym poszanowaniu zasad Stron dotyczących poufności danych szczególnie chronionych i ochrony danych osobowych;

- f) podjęcia skoordynowanych działań celnych między organami celnymi Stron;
  - g) ustanowienia, stosownie do potrzeb, wzajemnego uznawania programów dotyczących upoważnionych przedsiębiorców i kontroli celnych, w tym równoważnych środków ułatwiających handel;
  - h) podejmowania działań, stosownie do potrzeb, zmierzających do wzajemnego połączenia swoich systemów tranzytu celnego.
3. Rada Współpracy ustanawia Podkomitet ds. Współpracy Celnej.
4. Kwestie objęte niniejszym rozdziałem omawia się w ramach regularnego dialogu. Komitet Współpracy może ustanawiać zasady prowadzenia takiego dialogu.

Artykuł 26

Wzajemna pomoc administracyjna

Bez uszczerbku dla innych form współpracy przewidzianych w niniejszej Umowie, w szczególności w art. 25, Strony udzielają sobie wzajemnej pomocy administracyjnej w sprawach celnych zgodnie z protokołem do niniejszej Umowy dotyczącym wzajemnej pomocy administracyjnej w sprawach celnych.

Artykuł 27

Ustalanie wartości celnej

Ustalanie wartości celnej towarów w wymianie handlowej między Stronami reguluje Porozumienie w sprawie stosowania art. VII GATT z 1994 r. Jego postanowienia zostają niniejszym włączone do niniejszej Umowy i stanowią jej część, z uwzględnieniem niezbędnych zmian.

ROZDZIAŁ 3

Barier techniczne w handlu

Artykuł 28

Porozumienie WTO w sprawie barier technicznych w handlu

Strony potwierdzają, że w swoich stosunkach będą przestrzegać praw i obowiązków wynikających z Porozumienia WTO w sprawie barier technicznych w handlu (zwanego dalej „Porozumieniem TBT”), które zostaje włączone do niniejszej Umowy i stanowi jej część, z uwzględnieniem niezbędnych zmian.

Artykuł 29

Przepisy techniczne, normalizacja, metrologia, akredytacja i ocena zgodności

1. Strony zgodnie postanawiają:
- a) zmniejszać różnice istniejące między nimi w obszarze przepisów technicznych, normalizacji, metrologii prawnej, akredytacji, nadzoru rynku i oceny zgodności, w tym poprzez zachęcanie do korzystania z przyjętych w tym zakresie międzynarodowych aktów prawnych;
  - b) promować wykorzystanie akredytacji zgodnie z międzynarodowymi zasadami, wspierając organy oceny zgodności i ich działalność; oraz
  - c) promować uczestnictwo, a w miarę możliwości członkostwo, Republiki Kazachstanu i jej właściwych organów w europejskich organizacjach, których działalność dotyczy normalizacji, metrologii, oceny zgodności i powiązanych funkcji.

2. Strony dążą do wszczęcia i utrzymania procesu, za pomocą którego zostanie osiągnięte stopniowe dostosowywanie ich przepisów technicznych, norm i procedur oceny zgodności.
3. W obszarach, w których osiągnięto dostosowanie, Strony mogą rozważyć negocjowanie umów dotyczących oceny zgodności i zatwierdzania wyrobów przemysłowych.

Artykuł 30

Przejrzystość

1. Bez uszczerbku dla postanowień rozdziału 13 (Przejrzystość) niniejszego tytułu, każda ze Stron zapewnia, aby jej procedury opracowywania przepisów technicznych i procedury oceny zgodności przewidywały przeprowadzanie konsultacji społecznych z zainteresowanymi stronami na odpowiednio wczesnym etapie, kiedy uwagi przesłane w ramach konsultacji publicznych można jeszcze wprowadzić i uwzględnić, z wyjątkiem przypadków, gdy nie jest to możliwe z powodu sytuacji nadzwyczajnej lub w przypadku zagrożenia wystąpieniem sytuacji nadzwyczajnej dotyczącej bezpieczeństwa, zdrowia, ochrony środowiska lub bezpieczeństwa narodowego.
2. Zgodnie z art. 2 ust. 9 porozumienia TBT, każda ze Stron pozostawia czas na przedstawienie uwag na odpowiednio wczesnym etapie, po zgłoszeniu projektu przepisów technicznych lub procedur oceny zgodności. W przypadku gdy proces konsultacji dotyczący proponowanych projektów przepisów technicznych lub procedur oceny zgodności ma charakter otwarty, każda ze Stron zezwala drugiej Stronie, lub osobom fizycznym lub prawnym mającym miejsce zamieszkania lub siedzibę na terytorium drugiej Strony, na udział na warunkach nie mniej korzystnych niż przyznane osobom fizycznym lub prawnym mającym miejsce zamieszkania lub siedzibę na terytorium tej Strony.
3. Każda ze Stron zapewnia, aby przyjęte przez nią przepisy techniczne i procedury oceny zgodności były publicznie dostępne.

ROZDZIAŁ 4

Kwestie sanitarne i fitosanitarne

Artykuł 31

Cel

Celem niniejszego rozdziału jest określenie zasad mających zastosowanie do środków sanitarnych i fitosanitarnych (zwanych dalej „środkami SPS”) oraz kwestii dotyczących dobrostanu zwierząt w handlu między Stronami. Strony stosują te zasady w sposób, który jeszcze bardziej ułatwia handel, przy równoczesnym zachowaniu stosowanego przez każdą ze Stron poziomu ochrony życia lub zdrowia ludzi, zwierząt lub roślin.

Artykuł 32

Zasady

1. Strony zapewniają, aby środki SPS były opracowywane i realizowane w oparciu o zasadę proporcjonalności, przejrzystości, niedyskryminacji i naukowego uzasadnienia.
2. Strona zapewnia, aby jej środki SPS nie powodowały arbitralnej lub nieuzasadnionej dyskryminacji między jej własnym terytorium a terytorium drugiej Strony w zakresie, w jakim panują identyczne lub podobne warunki. Środki SPS nie mogą być stosowane w sposób, który stanowiłby ukryte ograniczenie w handlu.
3. Strony zapewniają, aby środki, procedury lub kontrole SPS były wdrażane, a wnioski o udzielenie informacji były kierowane przez właściwe organy każdej ze Stron bez zbędnej zwłoki i w sposób nie mniej korzystny w odniesieniu do produktów przywożonych, niż do podobnych produktów krajowych.

Artykuł 33

Wymogi dotyczące przywozu

1. Wymogi dotyczące przywozu Strony dokonującej przywozu mają zastosowanie do całego terytorium Strony dokonującej wywozu, z zastrzeżeniem art. 35 niniejszego rozdziału. Wymogi dotyczące przywozu określone w świadectwie są oparte na zasadach Komisji Kodeksu Żywnościowego, Światowej Organizacji Zdrowia Zwierząt (OIE) i Międzynarodowej konwencji ochrony roślin (IPPC), chyba że wymogi dotyczące przywozu są uzasadnione naukową oceną ryzyka przeprowadzoną zgodnie z mającymi zastosowanie zasadami międzynarodowymi, jak przewidziano w Porozumieniu WTO w sprawie stosowania środków sanitarnych i fitosanitarnych (zwane dalej „Porozumieniem SPS”).
2. Wymogi określone w pozwoleniach na przywóz nie mogą zawierać bardziej rygorystycznych warunków sanitarnych i weterynaryjnych niż warunki ustanowione w świadectwach zgodnie z ust. 1 niniejszego artykułu.

Artykuł 34

Równoważność

Na wniosek Strony dokonującej wywozu oraz z zastrzeżeniem zadowalającej oceny przez Stronę dokonującą przywozu, Strony uznają równoważność, zgodnie z odpowiednimi międzynarodowymi procedurami, w odniesieniu do indywidualnego środka lub grup środków lub systemów mających zastosowanie ogólnie lub do sektora lub części sektora.

Artykuł 35

Środki związane ze zdrowiem zwierząt i roślin

1. Strony uznają pojęcie obszarów wolnych od chorób i szkodników oraz obszarów niewielkiego rozpowszechnienia chorób i szkodników, zgodnie z Porozumieniem SPS, odpowiednimi normami, wytycznymi lub zaleceniami Komisji Kodeksu Żywnościowego, OIE i IPPC.
2. Określając obszary wolne od chorób i szkodników oraz obszary niewielkiego rozpowszechnienia chorób i szkodników Strony uwzględniają takie czynniki jak umiejscowienie geograficzne, ekosystemy, nadzór epidemiologiczny oraz skuteczność kontroli sanitarnych i fitosanitarnych na takich obszarach.

Artykuł 36

Ułatwienia w handlu

1. Strony opracowują i stosują narzędzia ułatwiające handel na podstawie uznania przez Stronę dokonującą przywozu systemów inspekcji i certyfikacji Strony dokonującej wywozu.
2. Takie narzędzia ułatwiające handel mają na celu unikanie kontrolowania przez Stronę dokonującą przywozu każdej przesyłki lub każdego zakładu dokonującego wywozu na terytorium Strony dokonującej wywozu zgodnie z obowiązującymi przepisami. Mogą one obejmować zatwierdzenie zakładu dokonującego wywozu oraz sporządzenie wykazów zakładów dokonujących wywozu na terytorium Strony dokonującej wywozu w oparciu o gwarancje udzielone przez Stronę dokonującą wywozu.

Artykuł 37

Kontrole i audyty

Kontrole i audyty prowadzone przez Stronę dokonującą przywozu na terytorium Strony dokonującej wywozu w celu oceny jej systemów kontroli i certyfikacji są prowadzone zgodnie z odpowiednimi międzynarodowymi normami, wytycznymi i zaleceniami. Koszty kontroli i audytów ponosi Strona przeprowadzająca audyty i kontrole.

Artykuł 38

Wymiana informacji i współpraca

1. Strony dyskutują i wymieniają informacje na temat istniejących środków SPS i środków dotyczących dobrostanu zwierząt oraz opracowywania i wdrażania tych środków. Takie dyskusje i wymiana informacji uwzględniają, w stosownych przypadkach, Porozumienie SPS oraz normy, wytyczne lub zalecenia Komisji Kodeksu Żywnościowego, OIE oraz IPPC.
2. Strony zgodnie postanawiają współpracować w zakresie dobrostanu zwierząt i roślin poprzez wymianę informacji, wiedzy fachowej i doświadczeń w celu tworzenia zdolności w tej dziedzinie. Taka współpraca odnosi się do konkretnych potrzeb Strony i jest prowadzona w celu wspierania każdej ze Stron w dostosowaniu się do ram prawnych drugiej Strony.
3. Strony w odpowiednim czasie nawiązują dialog w kwestiach sanitarnych i fitosanitarnych na wniosek jednej ze Stron w celu rozważenia zagadnień sanitarnych i fitosanitarnych oraz innych pilnych kwestii objętych niniejszym rozdziałem. Komitet Współpracy może przyjąć zasady prowadzenia takich dialogów.
4. Strony wskazują i regularnie aktualizują punkty kontaktowe na użytek porozumiewania się w sprawach objętych niniejszym rozdziałem.

ROZDZIAŁ 5

Handel usługami i prowadzenie przedsiębiorstwa

Sekcja 1

Postanowienia ogólne

Artykuł 39

Cel i zakres stosowania

1. Strony, potwierdzając swoje zobowiązania w ramach Porozumienia WTO, ustanawiają niniejszym niezbędne uzgodnienia w celu poprawy wzajemnych warunków handlu usługami i prowadzenia przedsiębiorstw.
2. Żadne z postanowień niniejszego rozdziału nie może być interpretowane jako nakładające jakiegokolwiek zobowiązania w odniesieniu do zamówień publicznych, z zastrzeżeniem postanowień rozdziału 8 (Zamówienia publiczne) niniejszego tytułu.
3. Postanowienia niniejszego rozdziału nie mają zastosowania do dotacji przyznawanych przez Strony.
4. Zgodnie z postanowieniami niniejszej Umowy każda ze Stron zachowuje prawo do regulowania i wprowadzania nowych przepisów w celu osiągnięcia uzasadnionych celów politycznych.
5. Niniejszy rozdział nie ma zastosowania do środków, które mają wpływ na osoby fizyczne starające się o dostęp do rynku pracy Unii Europejskiej lub Republiki Kazachstanu, ani do środków dotyczących obywatelstwa, pobytu stałego lub stałego zatrudnienia.
6. Żadne z postanowień niniejszego rozdziału nie uniemożliwia Stronom stosowania środków regulujących wjazd lub pobyt czasowy osób fizycznych na ich terytorium, łącznie ze środkami niezbędnymi dla ochrony integralności granic oraz zapewnienia zorganizowanego przemieszczania się osób fizycznych przez ich granice, pod warunkiem że środki takie nie są stosowane w sposób niweczący lub naruszający korzyści przypadające którejkolwiek ze Stron zgodnie z postanowieniami niniejszego rozdziału ⁽¹⁾.
7. Niniejszy rozdział nie ma zastosowania do środków przyjętych lub utrzymywanych przez Strony, które mają wpływ na handel usługami i prowadzenie przedsiębiorstwa w branży audiowizualnej.

⁽¹⁾ Sam fakt wymagania wizy od osób fizycznych pochodzących tylko z niektórych państw nie jest uznawany za niweczący lub naruszający korzyści wynikające z niniejszej Umowy.

Artykuł 40

Definicje

Do celów niniejszego rozdziału:

- a) „środek” oznacza każdy środek Strony, w formie ustawy, rozporządzenia, zasady, procedury, decyzji, działania administracyjnego lub w jakiegokolwiek innej formie;
- b) „środki przyjęte lub utrzymywane przez Stronę” oznaczają środki podjęte przez:
  - (i) administrację lub władze szczebla centralnego, regionalnego lub lokalnego Strony; oraz
  - (ii) organy pozarządowe Strony wykonujące uprawnienia delegowane przez administrację lub organy szczebla centralnego, regionalnego lub lokalnego Strony;
- c) „osoba fizyczna z Unii Europejskiej” lub „osoba fizyczna z Republiki Kazachstanu” oznacza obywatela jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej lub Republiki Kazachstanu zgodnie z ich odpowiednimi przepisami;
- d) „osoba prawna” oznacza każdy podmiot prawny właściwie ustanowiony lub w inny sposób utworzony na podstawie właściwego prawa, dla celów komercyjnych lub innych, prywatny lub rządowy, włączając w to spółkę kapitałową, fundusz powierniczy, spółkę osobową, wspólne przedsięwzięcie, firmę jednoosobową lub stowarzyszenie;
- e) „osoba prawna Strony” oznacza osobę prawną z Unii Europejskiej lub z Republiki Kazachstanu ustanowioną zgodnie z przepisami, odpowiednio, jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej lub Republiki Kazachstanu, i mającą siedzibę statutową, zarząd lub główne miejsce prowadzenia działalności, odpowiednio, na terytorium, na którym zastosowanie ma Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej lub na terytorium Republiki Kazachstanu.

Jeżeli osoba prawna ustanowiona zgodnie z przepisami państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Republiki Kazachstanu ma jedynie swoją siedzibę statutową lub zarząd, odpowiednio, na terytorium, do którego zastosowanie ma Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej lub na terytorium Republiki Kazachstanu, nie jest ona uznawana, odpowiednio, za osobę prawną z Unii Europejskiej ani za osobę prawną z Republiki Kazachstanu, chyba że prowadzi znaczącą działalność gospodarczą, odpowiednio, na terytorium, do którego zastosowanie ma Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej lub na terytorium Republiki Kazachstanu;

- f) niezależnie od lit. e), w odniesieniu do międzynarodowego transportu morskiego, włącznie z operacjami intermodalnymi z wykorzystaniem drogi morskiej, przedsiębiorstwa żeglugowe ustanowione poza Unią Europejską lub Republiką Kazachstanu i kontrolowane, odpowiednio, przez obywateli państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Republiki Kazachstanu, są także objęte postanowieniami niniejszego rozdziału, jeżeli ich statki są zarejestrowane zgodnie z odpowiednimi przepisami w tym państwie członkowskim Unii Europejskiej lub w Republice Kazachstanu i pływają one pod banderą państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Republiki Kazachstanu;
- g) „umowa o integracji gospodarczej” oznacza umowę istotnie liberalizującą handel usługami, w tym prowadzenie przedsiębiorstwa, zgodnie z Układem ogólnym w sprawie handlu usługami (zwanym dalej „GATS”), w szczególności art. V i Vbis GATS, lub zawierającą postanowienia istotnie liberalizujące prowadzenie przedsiębiorstwa w innych rodzajach działalności gospodarczej spełniających, z uwzględnieniem niezbędnych zmian, kryteria art. V i Vbis GATS w odniesieniu do takich działalności;
- h) „działalność gospodarcza” obejmuje działalność o charakterze gospodarczym, z wyjątkiem działalności gospodarczej prowadzonej w ramach wykonywania władzy publicznej;
- i) „działalność gospodarcza prowadzona w ramach wykonywania władzy publicznej” oznacza działalność, która nie jest wykonywana na zasadach handlowych ani w ramach konkurencji z jednym podmiotem gospodarczym lub większą ich liczbą;
- j) „działalność” oznacza prowadzenie i utrzymywanie działalności gospodarczej;
- k) „jednostka zależna” osoby prawnej oznacza osobę prawną, która jest faktycznie kontrolowana przez inną osobę prawną tej Strony (¹);

¹) Osoba prawna jest kontrolowana przez inną osobę prawną, jeżeli ta ostatnia ma prawo do powoływania większości jej zarządzających lub do kierowania jej działaniami z prawnego punktu widzenia.

- l) „oddział” osoby prawnej oznacza placówkę nieposiadającą osobowości prawnej, o charakterze stałym, powstałą na przykład w wyniku rozszerzenia podmiotu macierzystego, posiadającą zarząd i wyposażone materialnie w celu prowadzenia negocjacji handlowych z osobami trzecimi tak, aby te osoby trzecie, wiedząc, że – w razie konieczności – istnieje związek prawny z podmiotem macierzystym, którego siedziba zarządu znajduje się za granicą, nie były zobowiązane negocjować bezpośrednio z takim podmiotem macierzystym, lecz mogły dokonywać transakcji handlowych w placówce stanowiącej rozszerzenie;
- m) „prowadzenie przedsiębiorstwa” oznacza każdy rodzaj gospodarczej działalności lub obecności handlowej, w tym
  - (i) ustanowienie, nabycie lub utrzymywanie osoby prawnej ⁽¹⁾; lub
  - (ii) tworzenie lub utrzymywanie oddziału lub przedstawicielstwa ⁽²⁾ na terytorium Strony w celu prowadzenia działalności gospodarczej;
- n) „inwestor” jednej ze Stron oznacza osobę fizyczną lub prawną, która zamierza prowadzić lub prowadzi działalność gospodarczą poprzez prowadzenie przedsiębiorstwa;
- o) „usługi” obejmują wszelkie usługi ⁽³⁾ w jakichkolwiek sektorach, z wyjątkiem usług świadczonych w ramach wykonywania władzy publicznej;
- p) „usługa świadczona w ramach wykonywania władzy publicznej” oznacza każdą usługę, która nie jest świadczona ani na zasadach handlowych, ani w ramach konkurencji z jednym lub większą liczbą usługodawców;
- q) „usługodawca” oznacza każdą osobę fizyczną lub prawną, która świadczy usługi;
- r) „świadczenie usługi” obejmuje produkcję, dystrybucję, marketing, sprzedaż i dostarczanie usługi.

Sekcja 2

Prowadzenie przedsiębiorstwa i transgraniczne świadczenie usług

Podsekcja 1

Wszystkie rodzaje działalności gospodarczej

Artykuł 41

Zakres stosowania

1. Niniejsza podsekcja ma zastosowanie do środków Stron wpływających na prowadzenie wszystkich rodzajów działalności gospodarczej i transgraniczne świadczenie usług.
2. Strony potwierdzają swoje odpowiednie prawa i obowiązki wynikające ze zobowiązań w ramach GATS.

Dla większej pewności, w odniesieniu do usług, wykaz szczegółowych zobowiązań Stron w ramach GATS ⁽⁴⁾, w tym w zastrzeżeniach i wykazów wyłączeń dotyczących zasady największego uprzywilejowania, zostaje włączony do niniejszej Umowy, stanowi jej część i ma zastosowanie.

Artykuł 42

Stopniowa poprawa warunków dla prowadzenia przedsiębiorstwa

1. Posiedzenie Komitetu Współpracy w składzie rozstrzygającym kwestie dotyczące handlu kieruje zalecenia do Stron w celu dalszej liberalizacji warunków prowadzenia przedsiębiorstwa w kontekście niniejszej Umowy.

⁽¹⁾ Terminy „ustanowienie” i „nabycie” osoby prawnej są rozumiane jako obejmujące udział kapitałowy w osobie prawnej w celu ustanowienia lub utrzymania trwałych powiązań gospodarczych.

⁽²⁾ Przedstawicielstwa osoby prawnej drugiej Strony nie mogą prowadzić działalności gospodarczej na zasadach handlowych na terytorium Republiki Kazachstanu. Unia Europejska zastrzega sobie prawo do zastosowania w tym zakresie zasady wzajemności.

⁽³⁾ Dla większej jasności, do celów niniejszego rozdziału, za usługi uznaje się te wymienione w dokumencie MTN.GNS/W/120 w jego aktualnej wersji.

⁽⁴⁾ W odniesieniu do Republiki Kazachstanu odniesienie obejmuje rozdział dotyczący usług Protokołu w sprawie przystąpienia Republiki Kazachstanu do WTO.

2. Strony dokładają starań w celu uniknięcia przyjmowania jakichkolwiek środków powodujących, że warunki prowadzenia przedsiębiorstwa stają się bardziej restrykcyjne niż w sytuacji istniejącej w dniu poprzedzającym dzień podpisania niniejszej Umowy.

Artykuł 43

Stopniowa poprawa warunków transgranicznego świadczenia usług

1. Strony w pełni uznają znaczenie liberalizacji transgranicznego świadczenia usług między Stronami.
2. Posiedzenie Komitetu Współpracy w składzie rozstrzygającym kwestie dotyczące handlu kieruje zalecenia do Stron w celu dalszej liberalizacji warunków transgranicznego świadczenia usług w kontekście niniejszej Umowy.

Podsekcja 2

Działalność gospodarcza inna niż usługi

Artykuł 44

Zakres stosowania

Niniejsza podsekcja ma zastosowanie do środków Stron wpływających na prowadzenie wszystkich rodzajów działalności gospodarczej innych niż usługi.

Artykuł 45

Traktowanie zgodne z zasadą największego uprzywilejowania

1. Każda Strona przyznaje osobom prawnym drugiej Strony traktowanie nie mniej korzystne niż traktowanie przyznawane osobom prawnym z jakiegokolwiek państwa trzeciego w odniesieniu do prowadzenia przedsiębiorstwa.
2. Każda Strona przyznaje osobom prawnym drugiej Strony traktowanie nie mniej korzystne niż traktowanie przyznawane osobom prawnym z jakiegokolwiek państwa trzeciego w odniesieniu do funkcjonowania osób prawnych drugiej Strony ustanowionych na terytorium pierwszej Strony.
3. Jakakolwiek korzyść, udogodnienie, przywilej lub zwolnienie, przyznane – w związku z wymogami dotyczącymi lokalnego pochodzenia – przez Republikę Kazachstanu osobom prawnym z państwa będącego członkiem WTO, ustanowionym w Republice Kazachstanu w formie osoby prawnej, są przyznawane niezwłocznie i bezwarunkowo osobom prawnym z Unii Europejskiej ustanowionym w Republice Kazachstanu w formie osoby prawnej.
4. Traktowanie przyznane zgodnie z ust. 1 i 2 nie ma zastosowania do traktowania przyznanego przez Stronę na mocy umów o integracji gospodarczej, umów o wolnym handlu, umowy w sprawie unikania podwójnego opodatkowania i umów dotyczących głównie kwestii podatkowych ani nie może być interpretowane w taki sposób, aby objąć ochronę inwestycji, inną niż traktowanie wynikające z art. 46, w tym rozstrzygnięcie sporów między inwestorem a państwem.
5. Niezależnie od ust. 4, w odniesieniu do strategicznych zasobów i obiektów, Republika Kazachstanu nie przyznaje w żadnym przypadku jednostkom zależnym osób prawnych z Unii Europejskiej ustanowionym w Republice Kazachstanu w formie osoby prawnej, traktowania mniej korzystnego niż to przyznawane po dniu rozpoczęcia stosowania niniejszego tytułu, w odniesieniu do jednostek zależnych osób prawnych jakiegokolwiek państwa trzeciego ustanowionych w Republice Kazachstanu w formie osoby prawnej.

Artykuł 46

Traktowanie narodowe

Z uwzględnieniem zastrzeżeń Stron określonych w załączniku I,

- a) każda ze Stron przyznaje jednostkom zależnym osób prawnych drugiej Strony ustanowionych na terytorium pierwszej Strony traktowanie nie mniej korzystne niż traktowanie przyznawane własnym osobom prawnym w odniesieniu do ich działalności;

- b) Republika Kazachstanu przyznaje osobom prawnym i oddziałom z Unii Europejskiej traktowanie nie mniej korzystne niż traktowanie przyznawane, odpowiednio, osobom prawnym i oddziałom z Republiki Kazachstanu, w odniesieniu do prowadzenia przedsiębiorstwa oraz działalności gospodarczej innej niż usługi. Traktowanie narodowe przyznane przez Republikę Kazachstanu pozostaje bez uszczerbku dla warunków Protokołu w sprawie przystąpienia Republiki Kazachstanu do WTO.

Sekcja 3

Pobyt czasowy osób fizycznych w celach biznesowych

Artykuł 47

Zakres i definicje

1. Niniejsza sekcja ma zastosowanie do środków podejmowanych przez Strony dotyczących wjazdu oraz pobytu czasowego na ich terytorium osób odbywających wizyty służbowe do celów prowadzenia przedsiębiorstwa, osób przeniesionych wewnątrz przedsiębiorstwa i usługodawców kontraktowych zgodnie z art. 39 ust. 5 i 6.

2. Do celów niniejszej sekcji:

- a) „osoby odbywające wizyty służbowe do celów prowadzenia przedsiębiorstwa” oznaczają osoby fizyczne zatrudnione na wyższych stanowiskach przez osobę prawną Strony, które są odpowiedzialne za założenie przedsiębiorstwa na terytorium drugiej Strony. Nie oferują one ani nie świadczą usług, ani nie prowadzą żadnej działalności gospodarczej innej niż działalność wymagana do celów prowadzenia przedsiębiorstwa. Nie otrzymują one wynagrodzenia ze źródła znajdującego się na terytorium Strony przyjmującej;
- b) „osoby przeniesione wewnątrz przedsiębiorstwa” oznaczają osoby fizyczne, które zostały zatrudnione przez osobę prawną Strony lub są jej partnerami ⁽¹⁾ co najmniej od roku oraz które są czasowo przeniesione do przedsiębiorstwa, które może być jednostką zależną, oddziałem lub jednostką dominującą osoby prawnej jednej ze Stron na terytorium drugiej Strony.

Dana osoba fizyczna musi należeć do jednej z kategorii określonych w wykazie szczegółowych zobowiązań Stron w ramach GATS, który do celów niniejszej sekcji ma zastosowanie do wszystkich rodzajów działalności gospodarczej;

- c) „usługodawca kontraktowy” oznacza osobę fizyczną zatrudnioną przez osobę prawną jednej ze Stron, która nie jest agencją zajmującą się rekrutacją i pośrednictwem w zatrudnieniu pracowników ani nie działa za pośrednictwem takiej agencji, nie prowadzi przedsiębiorstwa na terytorium drugiej Strony i która zawarła umowę w dobrej wierze ⁽²⁾ o świadczenie usług z konsumentem końcowym tej Strony, wymagającą czasowej obecności jej pracowników na terytorium tej Strony w celu wykonania umowy o świadczenie usług;
- d) „kwalifikacje” oznaczają dyplomy, świadectwa i inne dowody formalnych kwalifikacji wydane przez organ wyznaczony zgodnie z przepisami ustawowymi, wykonawczymi lub administracyjnymi, poświadczające pomyślne ukończenie szkolenia zawodowego.

Artykuł 48

Osoby przeniesione wewnątrz przedsiębiorstwa i osoby odbywające wizyty służbowe do celów prowadzenia przedsiębiorstwa

1. W odniesieniu do usług, Strony potwierdzają swoje odpowiednie obowiązki wynikające ze zobowiązań w ramach GATS w odniesieniu do wjazdu i pobytu czasowego osób przeniesionych wewnątrz przedsiębiorstwa lub osób odbywających wizyty służbowe do celów prowadzenia przedsiębiorstwa. Zastosowanie mają wymienione tam zastrzeżenia ⁽³⁾.

⁽¹⁾ Dla większej jasności, partnerzy są częścią tej samej osoby prawnej.

⁽²⁾ Umowa o świadczenie usług musi być zgodna z przepisami ustawowymi i wykonawczymi oraz wymogami prawnymi Strony, na terytorium której jest wykonywana.

⁽³⁾ Dla większej przejrzystości, zastrzeżenia te obejmują również zastrzeżenia w definicjach kategorii osób przeniesionych wewnątrz przedsiębiorstwa i osób odbywających wizyty służbowe do celów prowadzenia przedsiębiorstwa.

2. W odniesieniu do działalności gospodarczej innej niż usługi i podlegającej zastrzeżeniom określonym w załączniku II:

- a) każda ze Stron umożliwia inwestorom zaangażowanym w produkcję towarów na terytorium drugiej Strony przenoszenie osób przeniesionych wewnątrz przedsiębiorstwa zgodnie z definicją zawartą art. 47 ust. 2 lit. b), oraz osób odbywających wizyty służbowe do celów prowadzenia przedsiębiorstwa zgodnie z definicją zawartą w art. 47 ust. 2 lit. a). Wjazd i pobyt czasowy jest dozwolony na okres maksymalnie trzech lat w przypadku osób przeniesionych wewnątrz przedsiębiorstwa oraz 90 dni w każdym dwunastomiesięcznym okresie dla osób odbywających wizyty służbowe do celów prowadzenia przedsiębiorstwa;
- b) żadna ze Stron nie utrzymuje ani nie przyjmuje środków określanych jako ograniczenia całkowitej liczby osób fizycznych, które inwestor może przenieść jako pracowników przeniesionych wewnątrz przedsiębiorstwa lub osób odbywających wizyty służbowe do celów prowadzenia przedsiębiorstwa, w formie kwot liczbowych lub wymogu testu potrzeb ekonomicznych oraz jako ograniczenia dyskryminujące.

Artykuł 49

Usługodawcy kontraktowi

1. Republika Kazachstanu zezwala na świadczenie usług na swoim terytorium przez osoby prawne z Unii Europejskiej poprzez obecność osób fizycznych, które są obywatelami państw członkowskich Unii Europejskiej, na następujących warunkach:

- a) osoby fizyczne wjeżdżające na terytorium Republiki Kazachstanu posiadają:
  - (i) wyższe wykształcenie lub zaawansowane kwalifikacje techniczne wykazujące posiadanie wiedzy na równoważnym poziomie; oraz
  - (ii) kwalifikacje zawodowe, jeżeli jest to wymagane do prowadzenia działalności w danym sektorze zgodnie z przepisami ustawowymi i wykonawczymi lub wymogami Republiki Kazachstanu;
- b) osoby fizyczne, w trakcie swojego pobytu w Republice Kazachstanu, nie otrzymują wynagrodzenia za świadczenie usług innego niż wynagrodzenie wypłacane przez osobę prawną z Unii Europejskiej;
- c) osoby fizyczne wjeżdżające na terytorium Republiki Kazachstanu są zatrudnione przez osobę prawną z Unii Europejskiej przez co najmniej rok poprzedzający datę złożenia wniosku o wjazd na terytorium Republiki Kazachstanu. Ponadto osoby fizyczne posiadają, w momencie złożenia wniosku o wjazd na terytorium Republiki Kazachstanu, przynajmniej pięcioletnie doświadczenie zawodowe w sektorze działalności, który jest przedmiotem umowy;
- d) Republika Kazachstanu może zastosować test potrzeb ekonomicznych oraz roczną kwotę zezwoleń na pracę przeznaczonych dla usługodawców kontraktowych z Unii Europejskiej uzyskujących dostęp do rynku usług Republiki Kazachstanu. Całkowita liczba usługodawców kontraktowych z Unii Europejskiej wchodzących na rynek usług Republiki Kazachstanu nie przekracza 800 osób rocznie;
- e) po upływie pięcioletniego okresu po przystąpieniu Republiki Kazachstanu do WTO nie stosuje się testu potrzeb ekonomicznych ⁽¹⁾. W okresie, w którym Republika Kazachstanu stosuje test potrzeb ekonomicznych ⁽²⁾, wjazd i pobyt czasowy osób fizycznych na terytorium Republiki Kazachstanu w celu wykonania umowy jest możliwy na łączny okres nie dłuższy niż cztery miesiące w każdym dwunastomiesięcznym okresie lub na okres trwania umowy, w zależności od tego, który okres jest krótszy. Po upływie pięcioletniego okresu po przystąpieniu Republiki Kazachstanu do WTO, wjazd i pobyt czasowy są możliwe na łączny okres nie dłuższy niż sześć miesięcy w każdym dwunastomiesięcznym okresie lub na okres trwania umowy, w zależności od tego, który okres jest krótszy. Osoby prawne z Unii Europejskiej są odpowiedzialne za terminowy wyjazd swoich pracowników z terytorium Republiki Kazachstanu.

⁽¹⁾ Wszystkie inne wymogi, przepisy ustawowe i wykonawcze dotyczące wjazdu, pobytu i pracy nadal mają zastosowanie.

⁽²⁾ Dla większej przejrzystości, w odniesieniu do Republiki Kazachstanu, „test potrzeb ekonomicznych” oznacza procedury podejmowane przez osobę prawną z Republiki Kazachstanu, gdy przyciąga ona usługodawców kontraktowych, przy czym przyjęcie zagranicznej siły roboczej należy rozważać w oparciu o krajowe warunki rynku pracy. Warunki te są spełnione wówczas, gdy po publikacji ogłoszenia o naborze w środkach masowego przekazu i po przeszukaniu bazy danych właściwego organu pod kątem kompetentnej osoby żaden z wnioskodawców nie spełnia wymogów opisanych w ogłoszeniu o wolnym stanowisku. Nie powinno to trwać dłużej niż jeden miesiąc. Dopiero po zakończeniu tej procedury osoba prawna może zakończyć proces zatrudniania usługodawców kontraktowych.

2. Republika Kazachstanu zezwala na świadczenie usług na swoim terytorium przez osoby prawne z Unii Europejskiej poprzez obecność osób fizycznych, jeżeli umowa o świadczenie usług spełnia następujące warunki:

a) umowa o świadczenie usług:

- (i) została zawarta bezpośrednio między osobą prawną z Unii Europejskiej a konsumentem końcowym, który jest osobą prawną z Republiki Kazachstanu;
- (ii) wymaga czasowej obecności pracowników tej osoby prawnej na terytorium Republiki Kazachstanu w celu świadczenia usług; oraz
- (iii) jest zgodna z przepisami ustawowymi i wykonawczymi oraz wymogami Republiki Kazachstanu;

b) umowa o świadczenie usług jest zawarta w jednym z następujących sektorów działalności, uwzględnionych i zdefiniowanych w wykazie zobowiązań Republiki Kazachstanu w ramach GATS:

- (i) usługi prawne
- (ii) usługi rachunkowo-księgowe
- (iii) usługi podatkowe
- (iv) usługi architektoniczne
- (v) usługi inżynierskie
- (vi) zintegrowane usługi inżynieryjne
- (vii) usługi urbanistyczne i architektury krajobrazu
- (viii) usługi informatyczne
- (ix) usługi reklamowe
- (x) usługi badania rynku
- (xi) usługi konsultingu w zakresie zarządzania
- (xii) usługi związane z usługami konsultingowymi w zakresie zarządzania
- (xiii) usługi w zakresie badań i analiz technicznych
- (xiv) usługi w zakresie doradztwa i konsultingu związane z górnictwem
- (xv) powiązane z nimi usługi w zakresie konsultacji naukowych i technicznych
- (xvi) usługi tłumaczeń pisemnych i ustnych
- (xvii) konserwacja i naprawa sprzętu, włącznie ze sprzętem transportowym, w kontekście umowy dotyczącej usług posprzedażnych
- (xviii) usługi w zakresie ochrony środowiska;

c) dostęp przyznany na mocy niniejszego ustępu odnosi się wyłącznie do działalności usługowej, która jest przedmiotem umowy; nie uprawnia do posługiwania się tytułem zawodowym na terytorium Republiki Kazachstanu.

3. Unia Europejska potwierdza swoje odpowiednie obowiązki wynikające z zobowiązań w ramach GATS w odniesieniu do wjazdu i pobytu czasowego usługodawców kontraktowych. Zastosowanie mają wymienione tam zastrzeżenia ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Dla większej przejrzystości, zastrzeżenia te obejmują również zastrzeżenia w definicjach kategorii.

Artykuł 50

Traktowanie zgodne z zasadą największego uprzywilejowania

1. Traktowanie przyznane przez Unię Europejską usługodawcom kontraktowym z Republiki Kazachstanu jest nie mniej korzystne niż traktowanie przyznane usługodawcom kontraktowym z jakiegokolwiek państwa trzeciego.
2. Traktowanie przyznane w ramach innych umów zawartych przez Unię Europejską z państwem trzecim, które zostały zgłoszone na podstawie art. V GATS lub które są objęte zakresem wykazu wyłączeń Unii Europejskiej w ramach GATS dotyczących zasady największego uprzywilejowania, wyłącza się z zakresu ust. 1. Traktowanie wynikające z harmonizacji przepisów na podstawie umów zawartych przez Unię Europejską, w których przewidziano wzajemne uznawanie zgodnie z art. VII GATS, również wyłącza się z zakresu ust. 1.
3. Jeżeli Republika Kazachstanu przyznaje traktowanie korzystniejsze niż przewidziane w niniejszej Umowie usługodawcom kontraktowym jakiegokolwiek innego członka WTO, z wyjątkiem państw Wspólnoty Niepodległych Państw oraz państw będących stronami umów o integracji gospodarczej z Republiką Kazachstanu, ten sposób traktowania stosuje się do usługodawców kontraktowych z Unii Europejskiej. Traktowanie wynikające z harmonizacji przepisów na podstawie umów zawartych przez Republikę Kazachstanu, w których przewidziano wzajemne uznawanie zgodnie z art. VII GATS, również wyłącza się z zakresu niniejszego postanowienia.

Artykuł 51

Stopniowa poprawa warunków czasowej obecności osób fizycznych w celach biznesowych

Posiedzenie Komitetu Współpracy w składzie rozstrzygającym kwestie dotyczące handlu kieruje zalecenia do Stron w celu dalszej liberalizacji warunków czasowej obecności osób fizycznych w celach biznesowych.

Sekcja 4

Przepisy prawa krajowego

Artykuł 52

Zakres stosowania

1. Ograniczenia określone w art. 53 mają zastosowanie do środków Stron dotyczących procedur licencyjnych i kwalifikacyjnych wpływających na:
  - a) transgraniczne świadczenie usług;
  - b) prowadzenie przedsiębiorstwa;
  - c) świadczenie usług poprzez obecność osoby fizycznej na terytorium drugiej Strony zgodnie z sekcją 3 niniejszego rozdziału.
2. Ograniczenia określone w art. 53 mają zastosowanie do wszystkich rodzajów działalności gospodarczej objętych zakresem niniejszego rozdziału. W przypadku usług, mają one zastosowanie w zakresie szczegółowych zobowiązań danej Strony w ramach GATS ⁽¹⁾. Ograniczenia nie mają zastosowania do środków, które stanowią ograniczenia wyszczególnione w liście zobowiązań zgodnie z art. XVI lub XVII GATS.

Artykuł 53

Licencje i kwalifikacje

1. Każda Strona zapewnia, aby procedury licencyjne i kwalifikacyjne do celów uzyskania zezwolenia na świadczenie danej usługi lub do prowadzenia przedsiębiorstwa były rozsądne, jasne i odpowiednie do celów polityki leżących u ich podstaw, biorąc pod uwagę charakter wymagań, jakie należy spełnić, oraz kryteriów, które zostaną poddane ocenie, i same w sobie nie stanowią ograniczenia w świadczeniu usług lub prowadzeniu przedsiębiorstwa.

⁽¹⁾ W odniesieniu do Republiki Kazachstanu odniesienie obejmuje sekcję dotyczącą usług Protokołu w sprawie przystąpienia Republiki Kazachstanu do WTO.

2. W przypadku gdy istnieją określone terminy na składanie wniosków, wnioskodawcy zapewnia się rozsądny termin na złożenie wniosku. Właściwy organ przystępuje do rozpatrzenia wniosku bez zbędnej zwłoki. W miarę możliwości wnioski powinny być przyjmowane w formie elektronicznej na tych samych warunkach w zakresie autentyczności co wnioski składane w formie papierowej.
3. W miarę możliwości uwierzytelnione kopie powinny być przyjmowane zamiast oryginalnych dokumentów.
4. Każda ze Stron zapewnia, aby rozpatrzenie wniosku, w tym podjęcie ostatecznej decyzji, następowało w rozsądnym okresie określonym w jej przepisach, a w każdym razie bez zbędnej zwłoki. Każda ze Stron stara się ustanowić zwykle ramy czasowe dla rozpatrywania wniosków. Każda ze Stron zapewnia, aby udzielona licencja lub zezwolenie wchodziły w życie bez zbędnej zwłoki zgodnie z określonymi w nich warunkami.
5. Każda ze Stron zapewnia, aby opłaty licencyjne ⁽¹⁾ były uzasadnione pod względem kosztów poniesionych przez właściwy organ, i nie stanowiły same w sobie ograniczenia dla świadczenia usług lub prowadzenia przedsiębiorstwa.
6. W przypadku gdy właściwy organ uzna, że wniosek jest niekompletny lub stwierdzi, że potrzebuje dodatkowych informacji, w rozsądnym terminie:
  - a) informuje wnioskodawcę;
  - b) w możliwym zakresie określa niezbędne informacje; oraz
  - c) w możliwym zakresie zapewnia możliwość poprawienia niedociągnięć.
7. W przypadku gdy właściwy organ odrzuci wniosek, informuje o tym wnioskodawcę bez zbędnej zwłoki oraz, w miarę możliwości, w formie pisemnej. Właściwy organ powinien, na żądanie, poinformować wnioskodawcę o powodach odrzucenia wniosku oraz, w miarę możliwości, wszelkich stwierdzonych nieprawidłowościach. Właściwy organ powinien poinformować wnioskodawcę o procedurach odwoławczych od decyzji zgodnie z odpowiednimi przepisami. Właściwy organ powinien umożliwić wnioskodawcy złożenie nowego wniosku zgodnie z ustalonymi procedurami właściwego organu, chyba że właściwy organ ogranicza liczbę licencji lub ustaleń kwalifikacji.
8. Każda ze Stron zapewnia, aby procedury stosowane przez właściwe organy i podejmowane przez nie decyzje w ramach procedur udzielania licencji lub zezwolenia były bezstronne w odniesieniu do wszystkich wnioskodawców. Właściwy organ powinien podejmować decyzje w sposób niezależny i nie powinien być odpowiedzialny przed jakimkolwiek usługodawcą lub inwestorem, dla których wymagana jest licencja lub zezwolenie.

Sekcja 5

Szczegółowe postanowienia sektorowe

Artykuł 54

Międzynarodowy transport morski

1. Niniejszy artykuł określa zasady dotyczące liberalizacji usług międzynarodowego transportu morskiego. Niniejszy artykuł pozostaje bez uszczerbku dla praw i obowiązków wynikających ze zobowiązań każdej ze Stron w ramach GATS.
2. Do celów niniejszego artykułu „międzynarodowy transport morski” obejmuje transport „od drzwi do drzwi” oraz transport multimodalny, wykorzystujący do transportu towarów więcej niż jeden rodzaj środków transportu, obejmujący odcinek morski, odbywający się w ramach jednolitego dokumentu przewozowego i obejmujący w tym celu prawo do bezpośredniego zawierania umów przez podmioty świadczące usługi międzynarodowego transportu morskiego z podmiotami świadczącymi usługi transportowe innego rodzaju.
3. W odniesieniu do działalności, o której mowa w ust. 4, podejmowanej przez agencje żeglugi morskiej w celu świadczenia usług w odniesieniu do międzynarodowego transportu morskiego, każda ze Stron zezwala osobom prawnym drugiej Strony na ustanawianie na jej terytorium jednostek zależnych lub oddziałów, na warunkach prowadzenia przedsiębiorstwa i działalności nie mniej korzystnych niż te przyznane własnym jednostkom zależnym lub oddziałom lub jednostkom zależnym lub oddziałom jakiegokolwiek państwa trzeciego, w zależności od tego, które są korzystniejsze.

⁽¹⁾ Opłaty licencyjne nie obejmują opłat z tytułu eksploatacji zasobów naturalnych, płatności aukcyjnych, przetargowych lub innych niedyskryminacyjnych środków dotyczących przyznawania koncesji ani obowiązkowych opłat za świadczenie usług o charakterze powszechnym.

Niniejszy ustęp nie ma zastosowania do prowadzenia przedsiębiorstwa do celów obsługi floty pod banderą krajową jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej lub Republiki Kazachstanu.

4. Działalność taka obejmuje, lecz nie ogranicza się do:

- a) marketingu i sprzedaży usług w zakresie transportu morskiego i usług pokrewnych w drodze bezpośredniego kontaktu z klientami, począwszy od podania ceny po fakturowanie, niezależnie od tego czy usługi te są obsługiwane lub oferowane przez samego usługodawcę czy przez usługodawcę, z którym sprzedawca usług posiada stałe umowy handlowe;
- b) zakupu i użytkowania, na własny rachunek lub na zlecenie klientów (oraz odsprzedaży ich klientom), wszelkich usług transportowych i pokrewnych, włączając usługi transportowe jakimkolwiek trybem śródlądowym, niezbędne do świadczenia usług intermodalnych;
- c) sporządzania dokumentacji dotyczącej dokumentów przewozowych, dokumentów celnych lub innych dokumentów związanych z pochodzeniem i charakterem transportowanych towarów;
- d) dostarczania informacji handlowych jakimikolwiek środkami, w tym za pomocą skomputeryzowanych systemów informacji i elektronicznej wymiany danych (z zastrzeżeniem wszelkich ograniczeń antydyskryminacyjnych w zakresie telekomunikacji);
- e) zawierania jakichkolwiek porozumień handlowych z innymi agencjami spedycyjnymi, włączając udział w kapitale spółki oraz wyznaczanie personelu rekrutowanego lokalnie (lub, w przypadku pracowników zagranicznych, z zastrzeżeniem odnośnych postanowień niniejszej Umowy), z jakimikolwiek lokalnymi agencjami spedycyjnymi;
- f) działanie w imieniu osób prawnych między innymi przy organizacji zawinięcia statku do portu lub przejścia ładunków w razie potrzeby.

5. Mając na uwadze obecny poziom liberalizacji transgranicznego świadczenia usług między Stronami w zakresie międzynarodowego transportu morskiego:

- a) Strony skutecznie stosują zasadę nieograniczonego dostępu do międzynarodowego rynku i handlu na zasadach handlowych i na zasadzie niedyskryminacji;
- b) każda ze Stron przyznaje statkom obsługiwanym przez usługodawców drugiej Strony traktowanie nie mniej korzystne niż traktowanie przyznane jej własnym statkom lub statkom jakiegokolwiek państwa trzeciego, zależnie od tego, które jest korzystniejsze, między innymi w zakresie dostępu do portów, korzystania z infrastruktury i usług portowych oraz korzystania z morskich usług pomocniczych, a także w zakresie związanych z tym prowizji i opłat, infrastruktury celnej oraz wyznaczania miejsca do cumowania statku w porcie oraz sprzętu do załadunku i rozładunku.

6. Stosując zasady określone w ust. 5 Strony:

- a) nie stosują, od chwili wejścia w życie niniejszej Umowy, jakichkolwiek postanowień o podziale ładunku zawartych w umowach dwustronnych między którymkolwiek państwem członkowskim Unii Europejskiej a Republiką Kazachstanu;
- b) nie wprowadzają w przyszłych umowach dwustronnych z państwami trzecimi klauzul o podziale ładunku, innych niż dotyczących wyjątkowych okoliczności, w których towarzystwa żeglugi liniowej z jednej lub drugiej Strony niniejszej Umowy nie miałyby innej efektywnej możliwości udziału w handlu z lub do danego państwa trzeciego;
- c) zakazują wprowadzania porozumień o podziale ładunku w przyszłych umowach dwustronnych dotyczących handlu sypkimi i płynnymi towarami masowymi;
- d) wraz z wejściem w życie niniejszej Umowy znoszą wszelkie jednostronne środki oraz przeszkody administracyjne, techniczne i inne, które mogłyby stanowić ukryte ograniczenie lub mieć dyskryminujący skutek w stosunku do swobodnego świadczenia usług w międzynarodowym transporcie morskim, oraz wstrzymują się od wprowadzania takich środków i przeszkód.

7. Osoby fizyczne i prawne z Unii Europejskiej świadczące usługi międzynarodowego transportu morskiego mają swobodę świadczenia międzynarodowych usług morsko-rzecznych na śródlądowych drogach wodnych Republiki Kazachstanu i odwrotnie.

8. Strony udostępniają usługodawcom drugiej Strony świadczącym usługi międzynarodowego transportu morskiego na rozsądnych i niedyskryminujących warunkach następujące usługi w porcie: pilotaż, holowanie i pomoc holowniczą, zaopatrzenie, uzupełnianie paliwa i wody, odbiór odpadów komunalnych i usuwanie wód balastowych, usługi kapitanatu portu, pomoc nawigacyjną, usługi operacyjne na nabrzeżu niezbędne dla funkcjonowania statku, włączając usługi komunikacyjne, dostawę wody i energii elektrycznej, usługi naprawcze w przypadku nagłych awarii, kotwiczenie, cumowanie i usługi związane z cumowaniem.

9. Jeżeli Republika Kazachstanu przyznaje w zakresie transportu morskiego traktowanie korzystniejsze jakiemukolwiek innemu członkowi WTO, z wyjątkiem państw nadbrzeżnych Morza Kaspijskiego i państw Wspólnoty Niepodległych Państw, warunki te stosuje się do osób fizycznych i prawnych z Unii Europejskiej.

Artykuł 54a

Transport drogowy, kolejowy, śródlądowe drogi wodne i transport lotniczy

Aby zapewnić koordynację rozwoju transportu między Stronami, dostosowanego do ich wzajemnych potrzeb handlowych, warunki wzajemnego dostępu do rynku w transporcie drogowym, kolejowym i śródlądowym, a także – w stosownych przypadkach – w transporcie lotniczym, mogą stanowić przedmiot ewentualnych umów szczegółowych negocjowanych między Stronami po wejściu w życie niniejszej Umowy.

Sekcja 6

Wyjątki

Artykuł 55

Wyjątki o charakterze ogólnym

1. Z zastrzeżeniem, że takie środki nie mogą być stosowane w sposób, który stanowiłby środek arbitralnej lub nieuzasadnionej dyskryminacji między państwami, w przypadku gdy obowiązują podobne warunki, lub ukryte ograniczenia dla prowadzenia przedsiębiorstwa, w tym działalności, lub transgranicznego świadczenia usług, żadne z postanowień niniejszego rozdziału nie może być interpretowane jako zapobiegające przyjmowaniu lub egzekwowaniu przez którąś ze Stron środków:

- a) niezbędnych do ochrony bezpieczeństwa publicznego lub moralności publicznej lub do utrzymania porządku publicznego ⁽¹⁾;
- b) niezbędnych do ochrony życia lub zdrowia ludzi, zwierząt lub roślin;
- c) odnoszących się do zachowania wyczerpywalnych zasobów naturalnych, jeżeli środki te stosowane są w połączeniu z ograniczeniami dotyczącymi krajowych inwestorów lub krajowej podaży lub konsumpcji usług;
- d) niezbędnych do ochrony narodowych dóbr kultury o wartości artystycznej, historycznej lub archeologicznej;
- e) niezbędnych dla zapewnienia przestrzegania przepisów ustawowych lub wykonawczych, które nie są sprzeczne z niniejszym tytułem, łącznie z przepisami odnoszącymi się do:
  - (i) zapobiegania działaniom o charakterze oszukańczym i podstępny, lub niezbędnymi w celu postępowania ze skutkami niewykonania umów;
  - (ii) ochrony prywatności osób w odniesieniu do przetwarzania i rozpowszechniania danych osobowych oraz ochrony poufności akt i rachunków osobistych;
  - (iii) bezpieczeństwa;

⁽¹⁾ Powołanie się na wyjątki dotyczące ochrony porządku publicznego jest możliwe tylko wówczas, gdy występuje rzeczywiste i wystarczająco poważne zagrożenie jednego z podstawowych interesów społecznych.

f) niezgodnych z art. 46, pod warunkiem że zróżnicowane traktowanie ma na celu zapewnienie skutecznego lub sprawiedliwego opodatkowania lub poboru podatków bezpośrednich w odniesieniu do działalności gospodarczej, inwestorów lub usługodawców drugiej Strony ⁽¹⁾.

2. Niniejszego rozdziału nie stosuje się do odpowiednich systemów zabezpieczenia społecznego Stron lub do działań prowadzonych na terytorium każdej ze Stron, które związane są, nawet tylko sporadycznie, z wykonywaniem władzy publicznej.

Sekcja 7

Inwestycje

Artykuł 56

Przegląd i konsultacje

W celu zidentyfikowania wszelkich barier dla inwestycji Strony wspólnie dokonują przeglądu inwestycyjnych ram prawnych nie później niż trzy lata po dniu rozpoczęcia stosowania niniejszego tytułu. W oparciu o ten przegląd Strony rozważają możliwość rozpoczęcia negocjacji mających na celu zajęcie się takimi barierami, z myślą o uzupełnieniu niniejszej Umowy, w tym w odniesieniu do ogólnych zasad ochrony inwestycji.

ROZDZIAŁ 6

Przepływy kapitału oraz płatności

Artykuł 57

Rachunek bieżący

Każda ze Stron zezwala, w stosownych przypadkach, na wszelkie płatności i transfery na rachunku bieżącym w ramach bilansu płatniczego między Stronami, w walucie w pełni wymiennej oraz zgodnie z postanowieniami artykułów Statutu Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW).

Artykuł 58

Przepływ kapitału

1. W odniesieniu do transakcji na rachunku kapitałowym i finansowym bilansu płatniczego oraz bez uszczerbku dla innych postanowień niniejszej Umowy, Strony zobowiązują się nie nakładać ograniczeń na swobodny przepływ kapitału w odniesieniu do inwestycji bezpośrednich dokonywanych zgodnie z przepisami kraju przyjmującego, w odniesieniu do działalności gospodarczej objętej rozdziałem 5 (Handel usługami i prowadzenie przedsiębiorstwa) niniejszego tytułu oraz do likwidacji i repatriacji takiego zainwestowanego kapitału oraz wszelkich zysków uzyskanych z niego.

⁽¹⁾ Środki mające na celu zapewnienie skutecznego lub sprawiedliwego opodatkowania lub poboru podatków bezpośrednich obejmują środki podejmowane przez Stronę w ramach jej systemu podatkowego, które:

- (i) mają zastosowanie do inwestorów i usługodawców, niebędących rezydentami, z uwzględnieniem faktu, że obowiązek podatkowy nierezydentów określony jest na podstawie pozycji podlegających opodatkowaniu pochodzących z terytorium Strony lub tam się znajdujących;
- (ii) mają zastosowanie do nierezydentów w celu zapewnienia opodatkowania lub poboru podatków na terytorium Strony;
- (iii) mają zastosowanie do nierezydentów lub rezydentów w celu zapobiegania unikaniu zobowiązań podatkowych i uchylaniu się od nich, łącznie ze środkami zgodności;
- (iv) mają zastosowanie do konsumentów usług dostarczonych na terytorium lub z terytorium drugiej Strony w celu zapewnienia opodatkowania takich konsumentów lub poboru od nich podatków pochodzących ze źródeł znajdujących się na terytorium Strony;
- (v) dokonują rozróżnienia między inwestorami i podmiotami świadczącymi usługi podlegającymi zobowiązaniom podatkowym od pozycji opodatkowanych na poziomie światowym a innymi inwestorami i podmiotami świadczącymi usługi ze względu na różnice w podstawie ich opodatkowania; lub
- (vi) określają i przyznają dochody, zyski, korzyści, straty, odliczenia lub ulgi osobom lub oddziałom będącym rezydentami, lub powiązanych osobom lub oddziałom należącym do tej samej osoby w celu zagwarantowania podstawy opodatkowania obowiązującej na terytorium Strony.

Terminologia podatkowa lub założenia systemu, o których mowa w lit. f), są określane zgodnie z definicjami podatkowymi i założeniami systemowymi lub definicjami i założeniami systemowymi równorzędnymi lub podobnymi, w ramach prawa krajowego Strony stosującej dany środek.

2. W odniesieniu do transakcji na rachunku kapitałowym i finansowym bilansu płatniczego nieobjętych ust. 1 oraz bez uszczerbku dla innych postanowień niniejszej Umowy, każda ze Stron zapewnia, zgodnie ze swoimi przepisami, swobodny przepływ kapitału odnoszący się, między innymi, do:

- a) kredytów związanych z transakcjami handlowymi, włącznie ze świadczeniem usług, w których udział ma rezydent Strony;
- b) pożyczek finansowych i kredytów; lub
- c) udziału kapitałowego w osobach prawnych bez zamiaru prowadzenia przedsiębiorstwa lub utrzymywania długotrwałego powiązania gospodarczego.

3. Bez uszczerbku dla pozostałych postanowień niniejszej Umowy Strony nie wprowadzają jakichkolwiek nowych ograniczeń w zakresie przepływu kapitału między rezydentami Stron ani nie nadają obowiązującym regulacjom w tej dziedzinie bardziej restrykcyjnego charakteru.

4. Strony mogą prowadzić konsultacje celem dalszego ułatwiania przepływu kapitału pomiędzy nimi.

Artykuł 59

Wyjątki

Z zastrzeżeniem wymogu, zgodnie z którym takie środki nie mogą być stosowane w sposób, który stanowiłby środek arbitralnej lub nieuzasadnionej dyskryminacji między państwami, w przypadku gdy obowiązują podobne warunki, lub ukryte ograniczenia dla przepływu kapitału, żadne z postanowień niniejszego rozdziału nie może być interpretowane jako zapobiegające przyjmowaniu lub egzekwowaniu przez którąkolwiek ze Stron środków:

- a) niezbędnych do ochrony bezpieczeństwa publicznego i moralności publicznej lub do utrzymania porządku publicznego; lub
- b) niezbędnych dla zapewnienia przestrzegania przepisów ustawowych i wykonawczych, które nie są sprzeczne z postanowieniami niniejszego tytułu, łącznie z przepisami odnoszącymi się do:
  - (i) zapobiegania przestępstwom lub wykroczeniom, działaniom o charakterze oszukańczym i podstępny, lub niezbędnymi w celu postępowania ze skutkami niewykonania umów (upadłość, niewypłacalność oraz ochrona praw kredytodawców);
  - (ii) środków przyjętych lub utrzymywanych w celu zapewnienia integralności i stabilności systemu finansowego Strony;
  - (iii) wydawania, handlu lub obrotu papierami wartościowymi, opcjami, transakcjami typu futures i innymi pochodnymi;
  - (iv) sprawozdań finansowych lub przechowywania dokumentacji dotyczącej przelewów, w przypadku gdy są one konieczne w celu wspierania egzekwowania prawa lub organów regulacyjnych w dziedzinie finansów; lub
  - (v) zapewnienia zgodności z nakazami lub orzeczeniami lub decyzjami wydanymi w postępowaniach sądowych lub administracyjnych.

Artykuł 60

Tymczasowe środki ochronne w odniesieniu do przepływu kapitału, płatności i transferów

W wyjątkowych okolicznościach poważnych trudności w funkcjonowaniu polityki pieniężnej lub polityki kursowej, w przypadku Republiki Kazachstanu, lub funkcjonowaniu unii gospodarczej i walutowej, w przypadku Unii Europejskiej, lub w przypadku zagrożenia wystąpieniem takich okoliczności, zainteresowana Strona może podjąć, w odniesieniu do przepływu kapitału, płatności lub przelewów środki ochronne, które są absolutnie niezbędne, na okres nieprzekraczający jednego roku. Strona, która utrzymuje lub przyjmuje takie środki, niezwłocznie informuje o tym drugą Stronę oraz przedstawia, najszybciej jak to możliwe, harmonogram ich znoszenia.

ROZDZIAŁ 7

Własność intelektualna

Artykuł 61

Cele

Celem niniejszego rozdziału jest:

- a) ułatwianie produkcji i komercjalizacji produktów innowacyjnych i kreatywnych między Stronami; oraz
- b) osiągnięcie odpowiedniego i skutecznego poziomu ochrony oraz egzekwowania praw własności intelektualnej.

Sekcja 1

Zasady

Artykuł 62

Charakter i zakres zobowiązań

1. Strony odwołują się do swojego obowiązku zapewniania odpowiedniego i skutecznego wykonania umów międzynarodowych dotyczących własności intelektualnej, których są stronami, w tym Porozumienia WTO w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (zwanego dalej „Porozumieniem TRIPS”). Postanowienia niniejszego rozdziału uzupełniają i szczegółowo określają prawa i obowiązki Stron zgodnie z Porozumieniem TRIPS i innymi umowami międzynarodowymi w dziedzinie własności intelektualnej.
2. Do celów niniejszej Umowy pojęcie „prawa własności intelektualnej” obejmuje między innymi wszystkie rodzaje własności intelektualnej, o których mowa w art. 65-96.
3. Ochrona własności intelektualnej obejmuje ochronę przed nieuczciwą konkurencją, o której mowa w art. 10bis Konwencji paryskiej o ochronie własności przemysłowej z 1883 r., poddanej przeglądowi i zmienionej (zwanej dalej „Konwencją paryską”).
4. Niniejszy rozdział nie uniemożliwia Stronom stosowania w swoim prawodawstwie przepisów przewidujących wyższe standardy ochrony i egzekwowania praw własności intelektualnej, pod warunkiem że przepisy te nie naruszają postanowień niniejszego rozdziału.

Artykuł 63

Transfer technologii

1. Strony zgodnie postanawiają wymieniać poglądy i informacje na temat swojego prawodawstwa i praktyk międzynarodowych w zakresie ochrony i egzekwowania praw własności intelektualnej, mających wpływ na transfer technologii. Obejmuje to w szczególności wymianę na temat środków ułatwiających przepływ informacji, partnerstwa biznesowe, dobrowolne zezwolenia oraz podwykonawstwo. Szczególną uwagę należy zwrócić na warunki niezbędne dla stworzenia odpowiedniego otoczenia, umożliwiającego transfer technologii w krajach przyjmujących, łącznie z takimi kwestiami jak krajowe ramy prawne oraz rozwój kapitału ludzkiego.
2. W przypadku podjęcia środków w odniesieniu do transferu technologii, chronione są uzasadnione interesy posiadaczy praw własności intelektualnej.

Artykuł 64

Wyczerpanie

Każda ze Stron stosuje krajowy lub regionalny ⁽¹⁾ system wyczerpania praw własności intelektualnej, zgodnie ze swoim odpowiednim prawem krajowym, w odniesieniu do prawa autorskiego i praw pokrewnych, wzorów i znaków towarowych.

⁽¹⁾ Termin „regionalny” odnosi się do regionalnych organizacji integracji gospodarczej, które tworzą rynek wewnętrzny zapewniający swobodny przepływ towarów i usług.

Sekcja 2

Normy dotyczące praw własności intelektualnej

PRAWO AUTORSKIE I PRAWA POKREWNE

Artykuł 65

Przyznana ochrona

Każda ze Stron przestrzega praw i obowiązków określonych w następujących umowach międzynarodowych:

- a) Konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych (zwanej dalej „Konwencją berneńską”);
- b) Międzynarodowej konwencji o ochronie wykonawców, producentów fonogramów oraz organizacji nadawczych (zwanej dalej „Konwencją rzymską”);
- c) Traktacie o prawie autorskim Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (zwanej dalej „WIPO”);
- d) Traktacie WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach;
- e) Porozumieniu TRIPS.

Artykuł 66

Autorzy

Każda ze Stron, w odniesieniu do autorów, przewiduje wyłączne prawo do zezwolenia lub zakazu:

- a) bezpośredniego lub pośredniego, czasowego lub trwałego zwielokrotniania ich utworów, w jakikolwiek sposób i w jakiegokolwiek formie, w całości lub w części;
- b) jakiegokolwiek formy publicznej dystrybucji poprzez sprzedaż lub w inny sposób oryginalnego utworu lub jego kopii;
- c) jakiegokolwiek publicznego przekazu ich utworów, drogą przewodową lub bezprzewodową, w tym publicznego udostępniania ich utworów w taki sposób, że osoby postronne mogą mieć do nich dostęp w wybranym przez siebie miejscu i czasie.

Artykuł 67

Wykonawcy

Każda ze Stron, w odniesieniu do wykonawców, przewiduje wyłączne prawo do zezwolenia lub zakazu:

- a) utrwalenia ⁽¹⁾ ich wykonań;
- b) bezpośredniego lub pośredniego, czasowego lub trwałego zwielokrotniania ich wykonań, w jakikolwiek sposób i w jakiegokolwiek formie, w całości lub w części;
- c) publicznej dystrybucji, poprzez sprzedaż lub w inny sposób, utrwalonych wykonań;
- d) publicznego udostępniania utrwalonych wykonań, drogą przewodową lub bezprzewodową, w taki sposób, że osoby postronne mogą mieć do nich dostęp w wybranym przez siebie miejscu i czasie;
- e) bezprzewodowego nadawania oraz publicznego przekazu ich wykonań artystycznych, z wyjątkiem przypadków gdy wykonania te stanowią same w sobie nadawane wykonanie lub oparte są na utrwaleniu.

⁽¹⁾ Do celów niniejszego rozdziału „utrwalenie” oznacza zapis dźwięków lub ich reprezentacji, z którego mogą być postrzegane, kopiowane i przekazywane za pomocą odpowiednich urządzeń.

Artykuł 68

Producenci fonogramów

Każda ze Stron, w odniesieniu do producentów fonogramów, przewiduje wyłączne prawo do zezwolenia lub zakazu:

- a) bezpośredniego lub pośredniego, czasowego lub trwałego zwielokrotniania ich fonogramów, w jakikolwiek sposób i w jakiegokolwiek formie, w całości lub w części;
- b) publicznej dystrybucji, poprzez sprzedaż lub w inny sposób, fonogramów lub ich kopii;
- c) publicznego udostępniania ich fonogramów, drogą przewodową lub bezprzewodową, w taki sposób, że osoby postronne mogą mieć do nich dostęp w wybranym przez siebie miejscu i czasie.

Artykuł 69

Organizacje nadawcze

Każda ze Stron, w odniesieniu do organizacji radiowych i telewizyjnych, przewiduje wyłączne prawo do zezwolenia lub zakazu:

- a) utrwalenia ich audycji;
- b) zwielokrotniania utrwalonych audycji;
- c) publicznego udostępniania utrwalonych audycji, drogą przewodową lub bezprzewodową, w taki sposób, że osoby postronne mogą mieć do nich dostęp w wybranym przez siebie miejscu i czasie; oraz
- d) bezprzewodowej retransmisji ich audycji oraz przekazu publicznego ich audycji, jeśli ten przekaz następuje w miejscach dostępnych publicznie za opłatą wstępu.

Artykuł 70

Nadawanie i przekaz publiczny

Każda ze Stron przewiduje prawo w celu zapewnienia wypłaty jednorazowego godziwego wynagrodzenia płatnego przez użytkownika, jeżeli fonogram opublikowany w celach handlowych lub zwielokrotniony egzemplarz takiego fonogramu zostaną użyte do nadania drogą bezprzewodową lub w jakikolwiek sposób zostaną odtworzone publicznie oraz w celu zapewnienia jego podziału między odpowiednich wykonawców i producentów fonogramów. W przypadku braku porozumienia w tej sprawie między wykonawcami i producentami fonogramów każda ze Stron może określić warunki podziału wynagrodzenia między nimi.

Artykuł 71

Okres ochrony

1. Prawa autora utworu literackiego lub artystycznego w rozumieniu art. 2 Konwencji berneńskiej podlegają ochronie w okresie życia autora i przez okres przynajmniej 70 lat po jego śmierci.
2. W przypadku utworu współautorskiego, czas ochrony, o którym mowa w ust. 1, liczy się od dnia śmierci ostatniego z autorów.
3. Prawa artystów wykonawców wygasają po upływie przynajmniej 50 lat po dniu wykonania utworu. Jednakże jeżeli w tym okresie utrwalenie wykonania zostanie zgodnie z prawem opublikowane lub zgodnie z prawem publicznie udostępnione, prawa te wygasają po upływie przynajmniej 50 lat po dniu pierwszego takiego opublikowania lub pierwszego takiego publicznego udostępnienia, w zależności od tego, które z tych wydarzeń miało miejsce wcześniej.
4. Prawa producentów fonogramów wygasają po upływie przynajmniej 50 lat po dniu sporządzenia utrwalenia. Jednakże jeżeli w tym okresie fonogram opublikowano zgodnie z prawem, wspomniane prawa wygasają po upływie przynajmniej 50 lat po dniu pierwszej publikacji dokonanej zgodnie z prawem. W przypadku braku publikacji dokonanej zgodnie z prawem w okresie określonym w zdaniu pierwszym oraz w przypadku gdy fonogram został zgodnie z prawem publicznie udostępniony w tym okresie, prawa te wygasają po upływie przynajmniej 50 lat po dniu pierwszego dokonanego zgodnie z prawem publicznego udostępnienia.

5. Prawa organizacji radiowych i telewizyjnych wygasają po okresie przynajmniej 50 lat po dniu pierwszej emisji audycji, niezależnie od tego, czy audycja emitowana jest przewodowo lub bezprzewodowo, w tym za pośrednictwem przekazu kablowego lub satelitarnego.
6. Okresy ochrony ustanowione w niniejszym artykule liczone są od dnia pierwszego stycznia roku następującego po zdarzeniu, które powoduje rozpoczęcie biegu okresu ochrony.
7. Okresy ochrony mogą przekraczać okresy ustanowione w niniejszym artykule.

Artykuł 72

Ochrona środków technicznych

1. Każda ze Stron zapewnia odpowiednią ochronę prawną zapobiegającą obchodzeniu wszelkich skutecznych środków technicznych, którego dana osoba dokonuje wiedząc, lub mając uzasadnione podstawy, by wiedzieć, że dąży do osiągnięcia tego celu.
2. Każda ze Stron zapewnia odpowiednią ochronę prawną zapobiegającą wytwarzaniu, przywozowi, dystrybucji, sprzedaży, wypożyczeniu, reklamowaniu sprzedaży lub wypożyczenia lub posiadaniu w celach handlowych urządzeń, produktów lub części składowych, lub świadczeniu usług, które są nastawione na obejście jakichkolwiek skutecznych środków technicznych lub umożliwiają ich obejście.
3. Do celów niniejszej Umowy wyrażenie „środki techniczne” oznacza wszelkiego rodzaju technologie, urządzenia lub części składowe, które, przy normalnym funkcjonowaniu, są przeznaczone do udaremnienia lub ograniczenia czynności w odniesieniu do utworów lub innych przedmiotów, które nie zostały dopuszczone przez posiadacza prawa autorskiego lub praw pokrewnych prawu autorskiemu zgodnie z prawodawstwem krajowym. Środki techniczne uważa się za „skuteczne” w przypadku, gdy korzystanie z utworu lub z innego przedmiotu jest kontrolowane przez posiadacza prawa poprzez zastosowanie kodu dostępu lub mechanizmu zabezpieczenia, takiego jak szyfrowanie, kodowanie lub inna transformacja utworu lub innego przedmiotu, lub mechanizmu kontroli kopiowania, które spełniają cel ochronny.

Artykuł 73

Ochrona informacji o zarządzaniu prawami

1. Każda ze Stron zapewnia odpowiednią ochronę prawną zapobiegającą podejmowaniu przez jakąkolwiek osobę bez odpowiedniego zezwolenia któregośkolwiek z następujących działań:
  - a) usunięcia lub zmiany jakichkolwiek elektronicznych informacji o zarządzaniu prawami;
  - b) dystrybucji, przywozu w celu dystrybucji, nadawania, przekazywania lub upublicznienia utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną zgodnie z niniejszą Umową, z których usunięto lub zmieniono bez odpowiedniego zezwolenia elektroniczne informacje o zarządzaniu prawami,jeżeli taka osoba wie lub ma uzasadnione podstawy, by wiedzieć, że poprzez to powoduje, umożliwia, ułatwia lub ukrywa naruszenie prawa autorskiego lub pokrewnego przewidziane w prawie krajowym.
2. Do celów niniejszego rozdziału wyrażenie „informacje o zarządzaniu prawami” oznacza wszelkie informacje dostarczone przez posiadacza prawa, które identyfikują utwór lub inne przedmioty objęte ochroną przez prawa autorskie lub prawa pokrewne, autora lub jakiegokolwiek innego posiadacza prawa, lub informacje na temat warunków dotyczących korzystania z utworu lub innego przedmiotu objętego ochroną, oraz wszelkie numery i kody, poprzez które takie informacje są wyrażane.
3. Ust. 1 stosuje się w przypadku, gdy którekolwiek z informacji, o których mowa w ust. 2, są powiązane z kopią utworu lub innego przedmiotu objętego ochroną przez prawa autorskie lub prawa pokrewne lub gdy informacje te pojawiają się w związku z ich publicznym przekazem.

Artykuł 74

Wyjątki i ograniczenia

1. Zgodnie z konwencjami i umowami międzynarodowymi, których są stronami, każda ze Stron może przewidzieć ograniczenia lub wyjątki w odniesieniu do praw określonych w art. 66–70 tylko w pewnych szczególnych przypadkach, o ile nie stoi to w sprzeczności z normalnym wykorzystaniem utworów lub innych przedmiotów i nie przynosi nieuzasadnionego uszczerbku uzasadnionym interesom posiadaczy prawa.

2. Każda ze Stron zapewnia, aby tymczasowe czynności zwielokrotniania, o których mowa w art. 66–70, które mają charakter przejściowy lub przypadkowy, które stanowią integralną i zasadniczą część procesu technologicznego, i których jedynym celem jest umożliwienie:

- a) transmisji w sieci między stronami trzecimi przez pośrednika; lub
- b) zgodnego z prawem korzystania

z utworu lub innego przedmiotu, oraz które nie mają odrębnego znaczenia ekonomicznego, były wyłączone z prawa do zwielokrotniania określonego w art. 66–69.

Artykuł 75

Prawo odsprzedaży

Każda ze Stron zapewnia, na rzecz autora oryginalnego dzieła sztuki, który jest obywatelem drugiej Strony, oraz na rzecz jego następcy prawnego, prawo odsprzedaży, określone jako niezbywalne prawo, którego nie można się zrzec, nawet z góry, do otrzymania opłaty licencyjnej opartej na cenie sprzedaży uzyskanej z każdej odsprzedaży dzieła następującej po pierwszym rozporządzeniu dziełem przez autora. Progi i stawki poboru opłat licencyjnych są ustalane zgodnie z prawem krajowym Strony, na terytorium której ma miejsce odsprzedaż ⁽¹⁾.

Artykuł 76

Współpraca w zakresie zbiorowego zarządzania prawami autorskimi

Strony podejmują takie uzasadnione środki, jakie mogą być dostępne, aby ułatwić przyjęcie uzgodnień pomiędzy ich odpowiednimi organizacjami zbiorowego zarządzania w celu zapewnienia łatwiejszego wzajemnego dostępu i przekazywania utworów i innych przedmiotów objętych ochroną między terytoriami Stron, jak również przekazywania między nimi opłat licencyjnych za wykorzystanie takich utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną. Strony podejmują również takie uzasadnione środki, jakie mogą być dostępne, aby osiągnąć wysoki poziom racjonalizacji i przejrzystości w odniesieniu do realizacji zadań ich odpowiednich organizacji zbiorowego zarządzania.

ZNAKI TOWAROWE

Artykuł 77

Umowy międzynarodowe

Każda ze Stron:

- a) przestrzega Protokołu do Porozumienia madryckiego o międzynarodowej rejestracji znaków i Traktatu WIPO o znakach towarowych; oraz
- b) podejmuje wszelkie możliwe starania na rzecz przystąpienia do Traktatu singapurskiego o prawie znaków towarowych.

⁽¹⁾ Strona może, zgodnie z prawem krajowym, ograniczyć prawo do odsprzedaży do czynności odsprzedaży dokonywanych przez podmioty zajmujące się handlem dziełami sztuki.

Artykuł 78

Procedura rejestracji

1. Każda ze Stron ustanawia system rejestracji znaków towarowych, w którym każda ostateczna decyzja podjęta przez odpowiedni organ właściwy w obszarze znaków towarowych jest należycie uzasadniona i przekazana na piśmie wnioskodawcy, który będzie miał możliwość zakwestionowania jej przed organem właściwym w obszarze znaków towarowych i do odwołania się od niej do sądu.
2. Każda ze Stron zapewnia posiadaczom praw możliwość wniesienia sprzeciwu wobec wniosków o znak towarowy lub rejestrację. Postępowanie w przypadku sprzeciwu ma charakter kontradiktoryjny.
3. Każda ze Stron zapewnia publicznie dostępną elektroniczną bazę danych rejestracji znaków towarowych.

Artykuł 79

Znaki towarowe powszechnie znane

Strony współpracują w celu zapewnienia skuteczności ochrony znaków towarowych powszechnie znanych, o których mowa w art. 6bis Konwencji paryskiej i art. 16 ust. 2 i 3 Porozumienia TRIPS.

Artykuł 80

Wyjątki od praw związanych ze znakiem towarowym

Każda ze Stron przewiduje ograniczone wyjątki od praw związanych ze znakiem towarowym, takich jak uczciwe używanie terminów opisowych, wykorzystywanie oznaczeń geograficznych, lub inne ograniczone wyjątki, które uwzględniają uzasadnione interesy właściciela znaku towarowego oraz stron trzecich.

OZNACZENIA GEOGRAFICZNE

Artykuł 81

Definicja

Dla celów niniejszej Umowy, oznaczeniami geograficznymi są oznaczenia, które identyfikują towar jako pochodzący z terytorium Strony lub regionu, lub miejsca na tym terytorium, jeżeli pewna jakość, reputacja lub inna cecha towaru jest przypisywana zasadniczo pochodzeniu geograficznemu tego towaru.

Artykuł 82

Zasady ochrony oznaczeń geograficznych

1. Każda ze Stron zapewnia odpowiednią i nieograniczoną ochronę oznaczeń geograficznych, w formie systemu ochrony *sui generis* i zgodnie z prawem krajowym, o ile oznaczenie geograficzne podlega ochronie prawnej w kraju pochodzenia.
2. W tym celu Strony współpracują w obszarze oznaczeń geograficznych w oparciu o niniejszy artykuł, który stanowi uzupełnienie minimalnych standardów określonych w odpowiednich postanowieniach Porozumienia TRIPS.
3. Każda ze Stron zapewnia, aby jej system ochrony oznaczeń geograficznych był otwarty dla rejestracji oznaczeń geograficznych drugiej Strony. Każda ze Stron zapewnia publicznie dostępną elektroniczną bazę danych dotyczącą zarejestrowanych oznaczeń geograficznych.

4. W odniesieniu do oznaczeń geograficznych chronionych na ich odpowiednim terytorium, każda ze Stron:
- a) zakazuje wszelkiego bezpośredniego lub pośredniego wykorzystywania zarejestrowanej nazwy w odniesieniu do produktów nieobjętych rejestracją, oraz zapobiega takiemu wykorzystywaniu, w zakresie, w jakim:
    - (i) produkty te są porównywalne do produktów chronionych o tej nazwie, lub
    - (ii) takie użycie wykorzystuje renomę nazwy chronionej;
  - b) zakazuje wszelkiego niewłaściwego stosowania, naśladowania lub przywołania zarejestrowanej nazwy, nawet jeśli podane jest prawdziwe pochodzenie produktu lub chroniona nazwa jest podana w tłumaczeniu, w formie transkrypcji, transliteracji lub z dodaniem takiego określenia jak: „w stylu”, „typu”, „zgodnie z metodą”, „jak produkowane w”, „rodzaj”, „imitacja” itp., oraz zapobiega takim działaniom;
  - c) zakazuje wszelkich innych nieprawdziwych lub wprowadzających w błąd określeń miejsca pochodzenia lub wytwarzania, właściwości lub podstawowych cech produktu, znajdujących się na opakowaniu zewnętrznym lub wewnętrznym, w materiale reklamowym lub w dokumentach odnoszących się do danego produktu, jak również stosowania opakowań mogących stworzyć fałszywe wrażenie co do jego pochodzenia, oraz zapobiega takim działaniom;
  - d) zakazuje wszelkich innych praktyk, które mogłyby wprowadzać konsumenta w błąd co do prawdziwego pochodzenia towaru, oraz zapobiega takim praktykom.
5. Każda ze Stron egzekwuje ochronę przewidzianą w art. 81–83, w tym na wniosek zainteresowanej strony, poprzez odpowiednią egzekucję administracyjną zgodnie z prawem krajowym.
6. Każda ze Stron zapewnia, aby chronione oznaczenia geograficzne mogły być wykorzystywane przez wszelkie podmioty gospodarcze wprowadzające do obrotu towar, który jest zgodny z odpowiednią specyfikacją.
7. Każda ze Stron zapewnia, aby nazwy, które są chronione zgodnie z prawem krajowym nie mogły stać się nazwami rodzajowymi.
8. Strony nie są zobowiązane do rejestrowania oznaczenia geograficznego, jeżeli – w świetle renomy lub popularności znaku towarowego – rejestracja mogłaby wprowadzić konsumenta w błąd co do prawdziwej tożsamości towaru.
9. Bez uszczerbku dla niniejszego artykułu, każda ze Stron chroni oznaczenia geograficzne również wtedy, gdy istnieje poprzedni znak towarowy. Przez „poprzedni znak towarowy” rozumie się znak towarowy, którego wykorzystanie odpowiada jednej z sytuacji, o których mowa w ust. 4, i w odniesieniu do którego złożono wniosek lub który został zarejestrowany lub ustanowiony poprzez użycie, jeżeli prawo krajowe przewiduje tę możliwość, przed datą złożenia wniosku o ochronę oznaczenia geograficznego we właściwym organie tej Strony. Taki poprzedni znak towarowy może nadal być używany i wznawiany pomimo ochrony oznaczenia geograficznego, pod warunkiem że w prawie dotyczącym znaków towarowych Strony, u której znak ten jest zarejestrowany lub wykorzystywany, nie istnieje żaden powód nieważności lub cofnięcia znaku towarowego.

Artykuł 83

Negocjacje

Strony rozpoczynają negocjacje z myślą o zawarciu umowy dotyczącej ochrony oznaczeń geograficznych na ich odpowiednich terytoriach nie później niż siedem lat po dniu rozpoczęcia stosowania niniejszego tytułu.

WZORY

Artykuł 84

Umowy międzynarodowe

Unia Europejska potwierdza zobowiązania zawarte w Akcie genewskim Porozumienia haskiego w sprawie międzynarodowej rejestracji wzorów przemysłowych z 1999 r. Republika Kazachstanu podejmuje rozsądne wysiłki na rzecz przystąpienia do niego.

Artykuł 85

Wymogi w zakresie ochrony zarejestrowanych wzorów

1. Każda ze Stron zapewnia ochronę niezależnie stworzonym wzorom, które są nowe i oryginalne. Ochronę tę zapewnia się w drodze rejestracji i przyznaje ona wyłączne prawa posiadaczowi zarejestrowanych wzorów zgodnie z prawem krajowym. Do celu niniejszego artykułu Strona może uznać, że wzór posiadający indywidualny charakter jest oryginalny.
2. Wzór naniesiony na produkt lub zawarty w produkcie, który stanowi część składową produktu złożonego, jest uważany za nowy i posiada indywidualny charakter tylko:
  - a) jeżeli dana część składowa po włączeniu do produktu złożonego pozostaje widoczna podczas normalnego użytku tego produktu, wyłączając konserwację, obsługę i naprawę; oraz
  - b) w zakresie, w jakim te widoczne cechy danej części składowej spełniają wymogi co do nowości i indywidualnego charakteru.

Artykuł 86

Prawa wynikające z rejestracji

Posiadacz zarejestrowanego wzoru ma wyłączne prawo do korzystania z niego i uniemożliwienia wszelkim osobom trzecim nieposiadającym zgody posiadacza między innymi wytwarzania, oferowania do sprzedaży, sprzedaży, przywozu, wywozu, przechowywania lub używania produktów noszących lub reprezentujących chroniony wzór, jeżeli takie działania podejmowane są w celach handlowych.

Artykuł 87

Ochrona wzorów niezarejestrowanych

Republika Kazachstanu rozpoczyna, nie później niż siedem lat po dniu rozpoczęcia stosowania niniejszego tytułu, skuteczne wprowadzanie ochrony prawnej przed kopiowaniem niezarejestrowanych wzorów, pod warunkiem że Unia Europejska zapewniła, nie później niż dwa lata przed upływem tego siedmioletniego okresu, odpowiednie szkolenia dla przedstawicieli upoważnionych organów, organizacji i sędziów.

Artykuł 88

Okres ochrony

Okres przyznanej ochrony wynosi co najmniej dziesięć lat od dnia złożenia wniosku. Każda ze Stron może przewidzieć, że posiadacz prawa może przedłużyć okres ochrony na jeden lub więcej okresów pięcioletnich, do maksymalnego okresu ochrony ustanowionego zgodnie z prawem krajowym.

Artykuł 89

Wyjątki

1. Każda ze Stron może ustanowić ograniczone wyjątki od ochrony wzorów, pod warunkiem że takie wyjątki nie będą bezzasadnie sprzeczne z normalnym wykorzystaniem chronionych wzorów i nie będą bezzasadnie naruszały uzasadnionych interesów właściciela chronionego wzoru, biorąc pod uwagę uzasadnione interesy stron trzecich.

2. Ochrona wzoru nie obejmuje cech wyglądu uzależnionych jedynie od funkcji technicznych produktu ani cech wyglądu produktu, które są konieczne do zapewnienia interoperacyjności z innymi produktami ⁽¹⁾.
3. Prawo do wzoru nie obejmuje wzoru sprzecznego z porządkiem publicznym lub przyjętymi dobrymi obyczajami.

Artykuł 90

Stosunek do prawa autorskiego

Wzór chroniony przez prawo do wzoru zarejestrowane na terytorium Strony może zostać również objęty ochroną na mocy prawa autorskiego tej Strony od dnia stworzenia wzoru lub jego utrwalenia w jakiegokolwiek formie. Zakres i warunki, zgodnie z którymi tego rodzaju ochrona jest przyznawana, łącznie z wymaganym stopniem oryginalności, określa każda ze Stron.

PATENTY

Artykuł 91

Umowy międzynarodowe

Każda ze Stron podejmuje wszelkie rozsądne starania w celu zastosowania się do art. 1–16 Traktatu o prawie patentowym.

Artykuł 92

Patenty a zdrowie publiczne

1. Strony uznają znaczenie Deklaracji w sprawie porozumienia TRIPS i zdrowia publicznego, przyjętej przez konferencję ministerialną WTO w dniu 14 listopada 2001 r. Interpretując i wdrażając prawa i obowiązki wynikające z niniejszego rozdziału, każda ze Stron zapewnia zgodność z tą deklaracją.
2. Każda ze Stron przestrzega decyzji Rady Generalnej WTO z dnia 30 sierpnia 2003 r. w sprawie ust. 6 deklaracji, o której mowa w ust. 1.

Artykuł 93

Dodatkowe świadectwa ochronne

1. Strony uznają, że produkty lecznicze oraz środki ochrony roślin chronione patentami na ich terytorium mogą podlegać administracyjnej procedurze wydawania pozwolenia przed wprowadzeniem do obrotu. Strony uznają, że okres, który upływa między złożeniem wniosku o patent a wydaniem zezwolenia na wprowadzenie produktu do obrotu, zdefiniowanego w tym celu w stosownym prawie krajowym, może spowodować skrócenie okresu rzeczywistej ochrony w ramach patentu.
2. Każda ze Stron ustanawia dalszy okres ochrony produktu leczniczego lub środka ochrony roślin, który jest chroniony patentem i podlega administracyjnej procedurze wydawania pozwolenia, który to okres jest równy okresowi, o którym mowa w ust. 1 zdanie drugie, skróconemu o okres pięciu lat.
3. Niezależnie od ust. 2, dalszy okres ochrony nie może przekraczać pięciu lat.

⁽¹⁾ W Unii Europejskiej niniejsze postanowienie nie ma zastosowania do produktów modułowych.

Artykuł 94

Ochrona danych przekazanych w celu uzyskania pozwolenia na dopuszczenie do obrotu produktu farmaceutycznego⁽¹⁾

1. Każda ze Stron wdraża kompleksowy system gwarantujący poufność danych przedłożonych w celu uzyskania pozwolenia na dopuszczenie do obrotu produktu farmaceutycznego, nieujawnianie takich danych, a także niepowoływanie się na nie.
2. Każda ze Stron zapewnia, aby wszelkie informacje przedkładane w celu uzyskania pozwolenia na dopuszczenie do obrotu produktu farmaceutycznego, o którym mowa w art. 39 ust. 3 porozumienia TRIPS, nie były ujawniane osobom trzecim i były objęte ochroną przed nieuczciwym wykorzystaniem w celach handlowych przez okres co najmniej sześciu lat, począwszy od daty udzielenia pozwolenia na dopuszczenie do obrotu na terytorium którejkolwiek ze Stron.

W tym celu,

- a) przez okres co najmniej sześciu lat, począwszy od daty udzielenia pozwolenia na dopuszczenie do obrotu, żadna osoba ani podmiot, publiczny lub prywatny, inne niż osoba lub podmiot, które przedłożyły te dane niejawnie, nie mogą opierać się bezpośrednio lub pośrednio na takich danych, bez wyraźnej zgody osoby lub podmiotu, który przedłożył te dane na poparcie wniosku o wydanie pozwolenia na wprowadzenie produktu farmaceutycznego do obrotu;
- b) przez okres co najmniej sześciu lat, począwszy od daty udzielenia pozwolenia na dopuszczenie do obrotu, nie udziela się pozwolenia na dopuszczenie do obrotu produktu farmaceutycznego w przypadku jakichkolwiek kolejnych wniosków, chyba że wnioskodawca przedkłada własne dane lub dane wykorzystywane z upoważnienia posiadacza pierwszego pozwolenia, spełniające takie same wymogi, jak w przypadku pierwszego wnioskodawcy. W tym sześcioletnim okresie produkty zarejestrowane bez przedkładania takich danych usuwa się z obrotu do czasu spełnienia wymogów.

Artykuł 95

Ochrona danych dotyczących środków ochrony roślin oraz zasady dotyczące unikania powtarzania badań

1. Przed udzieleniem pozwolenia na dopuszczenie do obrotu środków ochrony roślin Strony ustalają wymogi dotyczące bezpieczeństwa i skuteczności.
2. Każda ze Stron uznaje tymczasowe prawo do ochrony danych właściciela badania lub sprawozdania z badania złożonego po raz pierwszy w celu uzyskania pozwolenia na dopuszczenie środka ochrony roślin do obrotu.

W okresie obowiązywania prawa do ochrony danych sprawozdanie z testu lub z badania nie może być wykorzystywane na korzyść jakichkolwiek innych osób ubiegających się o uzyskanie pozwolenia na dopuszczenie do obrotu środka ochrony roślin, z wyjątkiem przypadków, gdy właściciel wyraził na to wyraźną zgodę. Prawo to zwane jest dalej „ochroną danych”.

3. Sprawozdanie z testu lub z badania:

- a) jest niezbędne do uzyskania pozwolenia lub zmiany pozwolenia w celu dopuszczenia stosowania w odniesieniu do innej uprawy; oraz
- b) uzyskuje certyfikat zgodności z zasadami dobrej praktyki laboratoryjnej lub zasadami dobrej praktyki doświadczalnej.

4. Okres ochrony danych dotyczących środków ochrony roślin na terytorium Strony wynosi dziesięć lat począwszy od dnia uzyskania pierwszego pozwolenia na terytorium tej Strony. Każda ze Stron może przyznać dłuższe okresy ochrony w celu zachęcenia do wydawania pozwoleń na przykład na środki ochrony roślin charakteryzujące się niskim poziomem ryzyka lub na zastosowania małoobszarowe.

5. Testy lub badania również podlegają ochronie, jeżeli jest to niezbędne do odnowienia lub przeglądu pozwolenia.

6. Strony ustanawiają zasady dotyczące unikania powtarzania badań na kręgowcach. Każdy wnioskodawca zamierzający prowadzić testy i badania na kręgowcach podejmuje niezbędne środki w celu sprawdzenia, czy takie badania i testy nie zostały już przeprowadzone lub rozpoczęte.

⁽¹⁾ W przypadku Unii Europejskiej termin „produkt farmaceutyczny” odnosi się do produktów leczniczych określonych w dyrektywie 2001/83/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 6 listopada 2001 r. w sprawie wspólnotowego kodeksu odnoszącego się do produktów leczniczych stosowanych u ludzi.

7. Potencjalny wnioskodawca oraz posiadacz lub posiadacze odnośnych pozwoleń dokładają wszelkich starań w celu zapewnienia wspólnego korzystania z testów i badań na kręgowcach. Koszty wspólnego korzystania ze sprawozdań z testów i z badań określane są w sposób sprawiedliwy, przejrzysty i niedyskryminacyjny. Potencjalny wnioskodawca zobowiązany jest jedynie do częściowego pokrycia kosztów informacji, jakie ma przedłożyć w celu spełnienia wymogów dotyczących pozwolenia.

8. Jeżeli potencjalny wnioskodawca i posiadacz lub posiadacze odnośnych pozwoleń na środki ochrony roślin nie mogą osiągnąć porozumienia w sprawie wspólnego korzystania ze sprawozdań z testów i badań na kręgowcach, potencjalny wnioskodawca informuje o tym właściwy organ Strony, której to dotyczy.

9. Nieosiągnięcie porozumienia w sprawie wspólnego korzystania ze sprawozdań z testów i badań na kręgowcach nie stanowi dla właściwego organu odnośnej Strony przeszkody do wykorzystywania tych sprawozdań na potrzeby wniosku potencjalnego wnioskodawcy.

Posiadaczowi lub posiadaczom odnośnych pozwoleń przysługuje wobec potencjalnego wnioskodawcy roszczenie o sprawiedliwy podział poniesionych przez nich kosztów. Strona może polecić zaangażowanym stronom rozstrzygnięcie sprawy na drodze formalnego i wiążącego arbitrażu regulowanego prawem krajowym.

Artykuł 96

Odmiany roślin

Unia Europejska potwierdza swoje zaangażowanie w realizację Międzynarodowej konwencji o ochronie nowych odmian roślin (zwanej dalej „Konwencją UPOV”), a Republika Kazachstanu podejmuje rozsądne starania na rzecz przystąpienia do tej konwencji.

Sekcja 3

Egzekwowanie praw własności intelektualnej

Artykuł 97

Obowiązki ogólne

1. Strony potwierdzają swoje zobowiązania wynikające z Porozumienia TRIPS, a w szczególności z jego części III, oraz wprowadzają określone w niniejszej podsekcji środki uzupełniające, procedury oraz środki zaradcze, niezbędne dla zapewnienia egzekwowania praw własności intelektualnej⁽¹⁾.

2. Te środki, procedury i środki zaradcze muszą być sprawiedliwe i słuszne, nie mogą być nadmiernie skomplikowane czy kosztowne ani też pociągać za sobą nieuzasadnionych ograniczeń czasowych czy nieuzasadnionych opóźnień. Muszą one również być skuteczne, proporcjonalne i odstrasżające oraz stosowane w taki sposób, aby uniknąć tworzenia przeszkód dla legalnego handlu oraz zapewnić ochronę przed ich naruszeniem.

Artykuł 98

Podmioty uprawnione

Każda ze Stron uznaje za osoby uprawnione do występowania o zastosowanie środków, procedur i środków zaradczych, o których mowa w niniejszej sekcji oraz w części III Porozumienia TRIPS:

- a) posiadaczy praw własności intelektualnej zgodnie z przepisami prawa krajowego;
- b) wszystkie inne osoby uprawnione do korzystania z tych praw, w szczególności licencjohioborców, w zakresie dozwolonym przez przepisy prawa krajowego i zgodnie z nimi;

⁽¹⁾ Dla celów art. 98-110 pojęcie „prawa własności intelektualnej” obejmuje przynajmniej następujące prawa: prawo autorskie, prawa pokrewne prawu autorskiemu, prawo *sui generis* autora bazy danych, prawa twórcy topografii produktów półprzewodnikowych, prawa ze znaku towarowego, prawa ze wzoru, prawa z patentu, łącznie z prawami wynikającymi z dodatkowych świadectw ochronnych, oznaczenia geograficzne, prawa ze wzoru użytkowego, prawa do ochrony odmian roślin, oraz nazwy handlowe, w zakresie, w jakim są one chronione przez przepisy krajowe jako wyłączne prawa.

- c) organizacje zbiorowego zarządzania prawami własności intelektualnej, które są prawnie uznane za uprawnione do reprezentowania posiadaczy praw własności intelektualnej, w zakresie dozwolonym przez przepisy prawa krajowego i zgodnie z nimi;
- d) profesjonalne organizacje zrzeszające pełnomocników, prawnie uznane za uprawnione do reprezentowania posiadaczy praw własności intelektualnej, w zakresie dozwolonym przez przepisy prawa krajowego i zgodnie z nimi.

Artykuł 99

Dowody

1. Jeżeli strona przedstawiła racjonalnie dostępne dowody wystarczające do poparcia jej twierdzeń oraz na poparcie tych twierdzeń wyszczególniła dowody znajdujące się pod kontrolą strony przeciwnej, organy sądowe każdej ze Stron mają prawo nakazać, aby strona przeciwna przedstawiła te dowody, z zastrzeżeniem ochrony informacji poufnych.
2. Na warunkach, o których mowa w ust. 1, każda ze Stron podejmuje niezbędne środki w przypadku naruszenia prawa własności intelektualnej popełnionego na skalę handlową, w celu umożliwienia właściwym organom sądowym nakazania – w stosownych przypadkach i po otrzymaniu wniosku – przedstawienia dokumentów bankowych, finansowych lub handlowych znajdujących się pod kontrolą strony przeciwnej, z zastrzeżeniem ochrony informacji poufnych.

Artykuł 100

Środki zabezpieczenia dowodów

1. Każda ze Stron zapewnia, aby nawet przed rozpoczęciem postępowania co do istoty sprawy, na wniosek posiadacza prawa, który przedstawił racjonalnie dostępne dowody uzasadniające zarzut naruszenia jego prawa własności intelektualnej lub zagrożenia naruszenia tego prawa, właściwe organy sądowe mogły nakazać wprowadzenie natychmiastowych i skutecznych środków tymczasowych w celu zabezpieczenia odnośnych dowodów dotyczących domniemanego naruszenia, z zastrzeżeniem ochrony informacji poufnych.
2. Środki takie mogą obejmować szczegółowy opis, z pobieraniem próbek lub bez pobierania próbek, lub fizyczne zajęcie towarów, co do których istnieje domniemanie, że naruszają prawo, a także, w stosownych przypadkach, materiałów i narzędzi użytych do produkcji lub dystrybucji tych towarów oraz związanych z nimi dokumentów. W razie konieczności środki tymczasowe podejmuje się bez wysłuchania drugiej strony, w szczególności w przypadku gdy jakkolwiek zwłoka może spowodować dla posiadacza prawa nieodwracalną szkodę lub gdy istnieje możliwe do wykazania ryzyko, że dowody zostaną zniszczone.

Artykuł 101

Prawo do informacji

1. Każda ze Stron zapewnia, aby w kontekście postępowania dotyczącego naruszenia prawa własności intelektualnej oraz w odpowiedzi na uzasadnione i proporcjonalne żądanie strony skarżącej, właściwe organy sądowe mogły nakazać przedstawienie informacji o pochodzeniu i sieciach dystrybucji towarów lub usług naruszających prawo własności intelektualnej przez naruszającego lub przez jakąkolwiek inną osobę, która:
  - a) znajdowała się w posiadaniu towarów naruszających prawo na skalę handlową;
  - b) korzystała z usług naruszających prawo na skalę handlową;
  - c) świadczyła na skalę handlową usługi wykorzystywane w działaniach naruszających prawo; lub
  - d) została wskazana przez osobę, o której mowa w lit. a), b) lub c), jako zaangażowana w produkcję, wytwarzanie lub dystrybucję towarów lub świadczenie usług.

2. Informacje, o których mowa w ust. 1, obejmują:
  - a) nazwy lub nazwiska oraz adresy producentów, wytwórców, dystrybutorów, dostawców oraz innych poprzednich posiadaczy towarów lub usług, jak również przewidywanych hurtowników i detalistów;
  - b) informacje o produkowanych, wytworzonych, dostarczonych, otrzymanych lub zamówionych ilościach, jak również o cenie uzyskanej za dane towary lub usługi.
3. Ust. 1 i 2 stosuje się bez uszczerbku dla innych przepisów krajowych, które:
  - a) przyznają posiadaczowi prawa do otrzymania bardziej szczegółowych informacji;
  - b) regulują wykorzystanie informacji przekazanych na podstawie niniejszego artykułu w postępowaniach cywilnych lub karnych;
  - c) regulują odpowiedzialność za niewłaściwe korzystanie z prawa do informacji;
  - d) przewidują możliwość odmowy przekazania informacji, które zmusiłyby osobę, o której mowa w ust. 1, do przyznania się do udziału lub udziału jej bliskich krewnych w naruszeniu prawa własności intelektualnej; lub
  - e) regulują ochronę poufności źródeł informacji lub przetwarzania danych osobowych.

Artykuł 102

Środki tymczasowe i zabezpieczające

1. Każda ze Stron zapewnia, aby organy sądowe mogły – na żądanie wnioskodawcy – wydać przeciwko domniemanemu sprawcy naruszenia tymczasowy nakaz sądowy mający zapobiec jakimkolwiek nieuchronnemu zagrożeniu naruszenia prawa własności intelektualnej lub zabronić, tymczasowo oraz, w stosownych przypadkach, pod rygorem okresowego uiszczania kary pieniężnej – w przypadku gdy taka kara przewidziana jest w prawie krajowym – dalszego domniemanego naruszenia tego prawa, lub w przypadku jego kontynuowania nakazać złożenie zabezpieczenia zapewniającego pokrycie strat poniesionych przez posiadacza prawa. Tymczasowy nakaz sądowy może być także wydany na tych samych warunkach oraz zgodnie z prawem krajowym przeciwko pośrednikowi, którego usługi są wykorzystywane przez osobę trzecią do naruszania prawa własności intelektualnej.
2. Tymczasowy nakaz sądowy może być także wydany w celu zajęcia lub przekazania towarów, w stosunku do których istnieje podejrzenie, że naruszają prawo własności intelektualnej, aby zapobiec wprowadzeniu ich do obrotu lub przepływowi w kanałach handlowych.
3. W przypadku naruszeń dokonanych na skalę handlową każda ze Stron zapewnia, aby w przypadku gdy wnioskodawca wskaże okoliczności, które mogłyby zagrozić naprawieniu szkód, organy sądowe mogły zgodnie z prawem krajowym zarządzić tymczasowe zajęcie lub zatrzymanie ruchomości lub nieruchomości domniemanego sprawcy naruszenia, łącznie z zablokowaniem jego konta bankowego i innych aktywów. W tym celu organy sądowe mogą zażądać udostępnienia dokumentów bankowych, finansowych lub handlowych lub zapewnienia stosownego dostępu do odpowiednich informacji.

Artykuł 103

Środki naprawcze

1. Każda ze Stron zapewnia, aby właściwe organy sądowe mogły nakazać, na żądanie wnioskodawcy oraz bez uszczerbku dla jakichkolwiek odszkodowań należnych uprawnionemu z tytułu naruszenia oraz bez jakiegokolwiek rodzaju rekompensaty, wycofanie, ostateczne wycofanie z kanałów handlowych lub zniszczenie towarów, w przypadku których stwierdzono naruszenie prawa własności intelektualnej. W stosownych przypadkach właściwe organy sądowe mogą również nakazać zniszczenie głównych materiałów i narzędzi wykorzystywanych w przeważającej mierze do tworzenia lub produkcji tych towarów.
2. Organy sądowe każdej ze Stron mogą nakazać, aby środki te były podejmowane na koszt naruszającego, chyba że istnieją szczególne powody przemawiające za innym rozwiązaniem.

*Artykuł 104***Nakazy**

Każda ze Stron zapewnia, aby w przypadku stwierdzenia naruszenia prawa własności intelektualnej w orzeczeniu sądowym, organy sądowe mogły wydać przeciwko naruszającemu nakaz sądowy zakazujący dalszego naruszania. W przypadku gdy stanowi tak prawo krajowe, nieprzestrzeganie zakazu powoduje w stosownych przypadkach nałożenie okresowych kar pieniężnych w celu zapewnienia przestrzegania zakazu. Każda ze Stron zapewnia również posiadaczom prawa możliwość wnioskowania o wydanie zakazu w odniesieniu do pośredników, których usługi są wykorzystywane przez osobę trzecią w celu naruszania praw własności intelektualnej.

*Artykuł 105***Środki alternatywne**

Każda ze Stron może zgodnie z prawem krajowym postanowić, że w stosownych przypadkach i na wniosek osoby podlegającej środkom określonym w art. 103 lub 104, właściwe organy sądowe mogą nałożyć odszkodowanie pieniężne na rzecz strony poszkodowanej zamiast stosowania środków przewidzianych w art. 103 i 104, jeżeli osoba ta działała nieumyślnie i nie dopuściła się zaniedbania, jeżeli wykonanie odnośnych środków spowodowałoby dla niej niewspółmierną szkodę i jeżeli odszkodowanie pieniężne na rzecz strony poszkodowanej wydaje się być rozwiązaniem stosunkowo satysfakcjonującym.

*Artykuł 106***Odszkodowania**

1. Każda ze Stron zapewnia, aby przy ustalaniu kwoty odszkodowania organy sądowe:
  - a) uwzględniały wszystkie odpowiednie kwestie, takie jak negatywne skutki gospodarcze, łącznie z utraconymi zyskami, poniesione przez stronę poszkodowaną, wszelki nieuczciwy zysk osiągnięty przez naruszającego oraz, w stosownych przypadkach, elementy inne niż czynniki gospodarcze, w tym szkodę moralną, jaką uprawniony odniósł w związku z naruszeniem; lub
  - b) w stosownych przypadkach orzekały odszkodowanie w formie płatności ryczałtowej na podstawie przynajmniej takich elementów, jak wysokość opłat licencyjnych lub opłat należnych w przypadku złożenia przez naruszającego wniosku o upoważnienie do wykorzystywania danych praw własności intelektualnej.
2. W przypadku gdy naruszający nie zaangażował się w naruszającą działalność świadomie lub mając racjonalne podstawy do posiadania takiej wiedzy, każda ze Stron może postanowić, że organy sądowe mogą wydać – na korzyść strony poszkodowanej – nakaz zwrotu zysku lub zapłaty odszkodowania, którego wysokość może być ustalona wcześniej.

*Artykuł 107***Koszty sądowe**

Każda ze Stron zapewnia, aby rozsądne i proporcjonalne koszty sądowe oraz inne wydatki poniesione przez stronę wygrywającą były co do zasady pokrywane przez stronę przegrywającą, chyba że jest to sprzeczne z zasadą sprawiedliwości.

*Artykuł 108***Publikowanie orzeczeń sądowych**

Każda ze Stron zapewnia, aby w ramach postępowania sądowego wszczętego w przypadku naruszenia prawa własności intelektualnej organy sądowe mogły, na wniosek wnioskodawcy, a na koszt naruszającego, zarządzić odpowiednie środki w celu upowszechnienia informacji dotyczącej orzeczenia, w tym również jego wyeksponowania i publikacji w całości lub w części.

*Artykuł 109***Domniemanie autorstwa lub własności**

Do celów stosowania środków, procedur i środków zaradczych przewidzianych w niniejszej sekcji, umieszczenie nazwiska autora na utworze w sposób zwyczajowo przyjęty wystarcza autorowi utworu literackiego lub artystycznego, w przypadku braku dowodu przeciwnego, do uznania go za autora tego utworu i w konsekwencji uprawnia go do wszczynania postępowania w sprawie naruszenia. Ma to również zastosowanie odpowiednio do posiadaczy praw pokrewnych prawu autorskiemu w odniesieniu do przedmiotów ich ochrony.

*Artykuł 110***Procedury administracyjne**

W zakresie, w jakim jakiegokolwiek środki prawa cywilnego mogą być stosowane jako rezultat procedur administracyjnych co do istoty sprawy, procedury te muszą być zgodne z zasadami odpowiadającymi co do swej istoty tym, jakie zostały ustanowione w odpowiednich postanowieniach niniejszej sekcji.

*Artykuł 111***Środki stosowane przy kontroli granicznej**

1. Przy stosowaniu w ramach kontroli granicznej środków mających na celu egzekwowanie praw własności intelektualnej każda ze Stron zapewnia zgodność ze swoimi zobowiązaniami wynikającymi z GATT z 1994 r. oraz Porozumienia TRIPS.
2. W celu zapewnienia ochrony praw własności intelektualnej w obszarze celnym każdej ze Stron, organy celne, w granicach swoich uprawnień, przyjmują szereg rozwiązań w celu wykrywania przesyłek zawierających towary mogące naruszać prawa własności intelektualnej, o których mowa w ust. 3 i 4. Rozwiązania te obejmują techniki oceny ryzyka oparte, między innymi, na informacjach przekazywanych przez posiadaczy prawa, danych wywiadowczych oraz kontrolach ładunków.
3. Organy celne mogą podjąć środki, na wniosek posiadacza prawa, w celu zatrzymania lub zawieszenia zwolnienia towarów znajdujących się pod kontrolą celną, w przypadku których podejrzewa się naruszenie znaków towarowych, prawa autorskiego i praw pokrewnych lub oznaczeń geograficznych.
4. Organy celne Republiki Kazachstanu są uprawnione, nie później niż trzy lata po dniu rozpoczęcia stosowania niniejszego tytułu, do podejmowania środków, na wniosek posiadacza prawa, w celu zatrzymania lub zawieszenia zwolnienia towarów znajdujących się pod kontrolą celną, w przypadku których podejrzewa się naruszenie patentów, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych, topografii układów scalonych lub praw do ochrony odmian roślin, pod warunkiem że Unia Europejska zapewni, przed upływem drugiego roku tego trzyletniego okresu, odpowiednie szkolenia dla przedstawicieli upoważnionych instytucji, takich jak: funkcjonariuszy służb celnych, prokuratorów, sędziów i innych właściwych pracowników.
5. Organy celne są uprawnione do podejmowania środków, z własnej inicjatywy, w celu zatrzymania lub zawieszenia zwolnienia towarów znajdujących się pod kontrolą celną, w przypadku których podejrzewa się naruszenie znaków towarowych, prawa autorskiego i praw pokrewnych lub oznaczeń geograficznych.
6. Organy celne Republiki Kazachstanu są uprawnione, nie później niż pięć lat po dniu rozpoczęcia stosowania niniejszego tytułu, do podejmowania środków, z własnej inicjatywy, w celu zatrzymania lub zawieszenia zwolnienia towarów znajdujących się pod kontrolą celną, w przypadku których podejrzewa się naruszenie patentów, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych, topografii układów scalonych lub praw do ochrony odmian roślin, pod warunkiem że Unia Europejska zapewni, nie później niż dwa lata przed upływem tego pięcioletniego okresu, odpowiednie szkolenia dla przedstawicieli upoważnionych instytucji, takich jak: funkcjonariuszy służb celnych, prokuratorów, sędziów i innych właściwych pracowników.
7. Niezależnie od ust. 3- 6, nie ma obowiązku stosowania środków mających na celu zatrzymanie lub zawieszenie w odniesieniu do przywozu towarów, które zostały wprowadzone do obrotu w innym kraju przez posiadacza prawa lub za jego zgodą.

8. Strony zgodnie postanawiają dokonać skutecznego wdrożenia art. 69 Porozumienia TRIPS w odniesieniu do międzynarodowego handlu towarami, w przypadku których podejrzewa się naruszenie prawa własności intelektualnej. W tym celu każda ze Stron musi być gotowa do ustanowienia punktu kontaktowego w swojej administracji celnej oraz powiadomienia o tym drugiej Strony, z myślą o ułatwieniu współpracy. Współpraca taka może obejmować wymianę informacji dotyczących mechanizmów uzyskiwania danych od posiadaczy prawa, najlepszych praktyk i doświadczeń w zakresie strategii zarządzania ryzykiem, jak również informacji pomagających w identyfikowaniu przesyłek zawierających towary, w przypadku których podejrzewa się naruszenie prawa własności intelektualnej.

9. Organy celne każdej ze Stron, na wniosek drugiej Strony lub z własnej inicjatywy, muszą być gotowe do współpracy w zakresie przekazywania odpowiednich dostępnych informacji organom celnym drugiej Strony, w szczególności na temat towarów przewożonych tranzytem przez terytorium jednej Strony docelowo na terytorium drugiej Strony lub z terytorium drugiej Strony.

10. Bez uszczerbku dla innych form współpracy, Protokół dotyczący wzajemnej pomocy administracyjnej w sprawach celnych ma zastosowanie w odniesieniu do ust. 8 i 9 niniejszego artykułu w zakresie naruszeń przepisów celnych dotyczących praw własności intelektualnej.

11. Bez uszczerbku dla uprawnień Rady Współpracy, Podkomitet ds. Współpracy Celnej, o którym mowa w art. 25 ust. 3, jest odpowiedzialny za zapewnienie właściwego funkcjonowania i wykonywania niniejszego artykułu. Podkomitet ds. Współpracy Celnej określa priorytety i przewiduje odpowiednie procedury współpracy między właściwymi organami Stron.

Sekcja 4

Odpowiedzialność pośredniczących dostawców usług

Artykuł 112

Korzystanie z usług pośredników

Strony uznają, że usługi pośredników mogą być wykorzystywane przez osoby trzecie w celu prowadzenia działalności naruszającej prawo. Aby zapewnić swobodny przepływ usług informacyjnych, a jednocześnie zapewnić ochronę praw własności intelektualnej w środowisku cyfrowym, każda ze Stron zapewnia wprowadzenie środków określonych w niniejszej sekcji w odniesieniu do pośredniczących dostawców usług, w przypadku gdy dostawcy ci nie są w żaden sposób związani z przekazywanymi informacjami.

Artykuł 113

Odpowiedzialność pośredniczących dostawców usług: „zwykły przekaz”

1. Każda ze Stron zapewnia, aby w przypadku świadczenia usługi społeczeństwa informacyjnego polegającej na transmisji w sieci łączności informacji przekazanych przez usługobiorcę lub na zapewnianiu dostępu do sieci łączności, dostawca usług nie był odpowiedzialny za przekazywane informacje, pod warunkiem że:

- a) nie jest inicjatorem transmisji;
- b) nie wybiera odbiorcy transmisji; oraz
- c) nie wybiera ani nie modyfikuje informacji zawartych w transmisji.

2. Czynności polegające na transmisji oraz zapewnianiu dostępu, o których mowa w ust. 1, obejmują automatyczne, pośrednie i krótkotrwałe przechowywanie przekazywanych informacji w zakresie, w jakim służy to wyłącznie wykonywaniu transmisji w sieci łączności, oraz pod warunkiem że okres przechowywania nie przekracza czasu rozsądnie koniecznego do transmisji.

3. Niniejszy artykuł nie ma wpływu na możliwość wymagania od dostawcy usług przez sądy lub organy administracyjne, zgodnie z prawem krajowym, żeby przerwał on naruszenie prawa lub mu zapobiegł.

Artykuł 114

Odpowiedzialność pośredniczących dostawców usług: „caching”

1. Każda ze Stron zapewnia, aby w przypadku świadczenia usługi społeczeństwa informacyjnego polegającej na transmisji w sieci łączności informacji przekazanych przez usługobiorcę, dostawca usług nie był odpowiedzialny z tytułu automatycznego, pośredniego i krótkotrwałego przechowywania tej informacji, dokonywanego wyłącznie w celu usprawnienia późniejszej transmisji informacji na żądanie innych usługobiorców, pod warunkiem że:
  - a) dostawca nie modyfikuje informacji;
  - b) dostawca przestrzega warunków dostępu do informacji;
  - c) dostawca przestrzega zasad dotyczących aktualizowania informacji, określonych w sposób szeroko uznany i używany w branży;
  - d) dostawca nie zakłóca zgodnego z prawem posługiwania się technologią, szeroko uznaną i używaną w branży w celu uzyskania danych o korzystaniu z informacji; oraz
  - e) dostawca podejmuje bezzwłocznie odpowiednie działania w celu usunięcia przechowywanych informacji lub uniemożliwienia dostępu do nich, gdy uzyska wiarygodną wiadomość, że informacje zostały usunięte z początkowego źródła transmisji lub dostęp do nich został uniemożliwiony lub gdy sąd lub organ administracyjny nakazał usunięcie informacji lub uniemożliwienie dostępu do niej.
2. Niniejszy artykuł nie ma wpływu na możliwość wymagania od dostawcy usług przez sądy lub organy administracyjne, zgodnie z prawem krajowym, żeby przerwał on naruszanie prawa lub mu zapobiegł.

Artykuł 115

Odpowiedzialność pośredniczących dostawców usług: „hosting”

1. Każda ze Stron zapewnia, aby w przypadku świadczenia usługi społeczeństwa informacyjnego polegającej na przechowywaniu informacji przekazanych przez usługobiorcę, dostawca usług nie był odpowiedzialny za informacje przechowywane na żądanie usługobiorcy, pod warunkiem że:
  - a) dostawca nie ma wiarygodnych wiadomości o bezprawnym charakterze czynów lub informacji, a w odniesieniu do roszczeń odszkodowawczych – nie wie o stanie faktycznym lub okolicznościach, które w sposób oczywisty świadczą o tej bezprawności; lub
  - b) dostawca podejmuje bezzwłocznie odpowiednie działania w celu usunięcia lub uniemożliwienia dostępu do informacji, gdy uzyska takie wiadomości lub zostanie o nich powiadomiony.
2. Ust. 1 nie ma zastosowania, jeżeli usługobiorca działa z upoważnienia lub pod kontrolą dostawcy.
3. Niniejszy artykuł nie ma wpływu na możliwość wymagania od dostawcy usług przez sądy lub organy administracyjne, zgodnie z prawem krajowym, żeby przerwał on naruszanie prawa lub mu zapobiegł, ani nie ma wpływu na możliwość ustanowienia przez każdą ze Stron procedur regulujących usuwanie lub uniemożliwianie dostępu do tych informacji.

Artykuł 116

Brak ogólnego obowiązku w zakresie nadzoru

1. Strony nie nakładają na dostawców, gdy świadczą oni usługi objęte art. 113-115, ogólnego obowiązku nadzorowania informacji, które przekazują lub przechowują, ani ogólnego obowiązku aktywnego poszukiwania faktów i okoliczności wskazujących na czyny bezprawne.

2. Strona może ustanowić w stosunku do dostawców świadczących usługi społeczeństwa informacyjnego obowiązek niezwłocznego informowania właściwych organów publicznych o domniemanych bezprawnych działaniach podjętych przez ich usługobiorców lub o przekazanych przez nich informacjach. Strona może również ustanowić w stosunku do dostawców świadczących usługi społeczeństwa informacyjnego obowiązek przekazywania właściwym organom, na ich wnioski, informacji umożliwiających identyfikację usługobiorców, z którymi zawarli umowy dotyczące przechowywania.

Artykuł 117

Data rozpoczęcia stosowania art. 112-116

Republika Kazachstanu w pełni wykonuje zobowiązania określone w art. 112-116 w ciągu pięciu lat od dnia rozpoczęcia stosowania niniejszego tytułu.

Artykuł 118

Współpraca

1. Strony zachęcają do rozwijania współpracy między stowarzyszeniami lub organizacjami handlowymi lub zawodowymi mającymi na celu ochronę i egzekwowanie praw własności intelektualnej.
2. Strony zgodnie postanawiają współpracować w celu wspierania wdrażania zobowiązań podjętych w ramach niniejszego rozdziału. W ramach tej współpracy podejmuje się między innymi następujące działania:
  - a) wymianę informacji na temat ram prawnych w dziedzinie praw własności intelektualnej oraz stosownych przepisów dotyczących ich ochrony i egzekwowania; wymianę doświadczeń w zakresie postępów w pracach legislacyjnych w tych obszarach;
  - b) wymianę doświadczeń w zakresie ochrony i egzekwowania praw własności intelektualnej;
  - c) wymianę doświadczeń w zakresie ochrony i egzekwowania prawa przez organy celne, policję, organy administracyjne i sądowe oraz zainteresowane organizacje; koordynację działań w celu zapobiegania wywozowi podrobionych towarów;
  - d) budowanie zdolności; oraz
  - e) promowanie i rozpowszechnianie informacji i wiedzy na temat praw własności intelektualnej, między innymi w środowisku przedsiębiorców i w społeczeństwie obywatelskim; podnoszenie świadomości społecznej oraz wiedzy konsumentów i posiadaczy prawa.

ROZDZIAŁ 8

Zamówienia publiczne

Artykuł 119

Definicje

Do celów niniejszego rozdziału:

- a) „komercyjne towary lub usługi” oznaczają towary lub usługi zwykle sprzedawane lub oferowane do sprzedaży na rynku komercyjnym nabywcom niepublicznym i przez takich nabywców zwykle nabywane do celów niepublicznych;
- b) „usługa budowlana” oznacza usługę, której celem jest realizacja, za pomocą dowolnych środków, robót budowlanych w zakresie budownictwa lub inżynierii lądowej i wodnej, zgodnie z działem 51 tymczasowej Centralnej Klasyfikacji Produktów Organizacji Narodów Zjednoczonych (zwanym dalej „CPCprov”);
- c) „dni” oznaczają dni kalendarzowe;

- d) „aukcja elektroniczna” oznacza powtarzalny proces obejmujący zastosowanie urządzenia elektronicznego do przedstawiania nowych, obniżanych cen lub nowych wartości dotyczących niektórych elementów ofert, realizowany po przeprowadzeniu wstępnej pełnej oceny ofert, umożliwiającej ich klasyfikację za pomocą metod automatycznej oceny. W konsekwencji niektóre zamówienia na usługi oraz niektóre zamówienia na roboty budowlane, których przedmiotem są prace intelektualne, takie jak projektowanie robót budowlanych, nie mogą być przedmiotem aukcji elektronicznych;
- e) „na piśmie” lub „pisemne” oznacza każdy przekaz słowny lub liczbowy, który można odczytać, powielić, a następnie przekazać. Może on obejmować informacje przekazywane i przechowywane za pomocą środków elektronicznych;
- f) „przetarg bezpośredni” oznacza metodę udzielania zamówienia, zgodnie z którą podmiot zamawiający kontaktuje się z wybranym przez siebie dostawcą lub wybranymi przez siebie dostawcami;
- g) „środek” oznacza wszelkie przepisy ustawowe, wykonawcze, procedury, wytyczne lub praktyki administracyjne lub wszelkie działania podmiotu zamawiającego dotyczące zamówienia objętego niniejszą Umową;
- h) „wykaz przeznaczony do wielokrotnego wykorzystania” oznacza wykaz dostawców uznanych przez podmiot zamawiający za spełniających warunki uczestnictwa w tym wykazie i z usług których podmiot zamawiający zamierza skorzystać więcej niż jeden raz;
- i) „ogłoszenie o zamiarze udzielenia zamówienia” oznacza ogłoszenie opublikowane przez podmiot zamawiający, w którym zaprasza on zainteresowanych dostawców do złożenia wniosku o dopuszczenie do udziału lub oferty, lub obu;
- j) „przetarg otwarty” oznacza metodę udzielania zamówienia, zgodnie z którą każdy zainteresowany dostawca może złożyć ofertę;
- k) „osoba” oznacza osobę fizyczną lub osobę prawną;
- l) „podmiot zamawiający” oznacza podmiot objęty częściami 1-3 załącznika III;
- m) „kwalifikujący się dostawca” oznacza dostawcę uznanego przez podmiot zamawiający za spełniającego warunki udziału;
- n) „przetarg selektywny” oznacza metodę udzielania zamówienia, zgodnie z którą podmiot zamawiający zaprasza do składania ofert jedynie kwalifikujących się dostawców;
- o) „usługi” obejmują usługi budowlane, o ile nie określono inaczej;
- p) „norma” oznacza dokument zatwierdzony przez uznaną instytucję, ustalający – w celu powszechnego i wielokrotnego stosowania – zasady, wytyczne lub cechy charakterystyczne towarów lub usług bądź związanych z nimi procesów i metod produkcji, którego przestrzeganie nie jest obowiązkowe. Może on również zawierać lub opisywać wyłącznie wymogi dotyczące terminologii, symboli, opakowania, oznakowania lub etykietowania w odniesieniu do towaru, usługi, procesu lub metody produkcji;
- q) „dostawca” oznacza osobę lub grupę osób, które dostarczają lub mogłyby dostarczać towary lub usługi;
- r) „specyfikacja techniczna” oznacza wymóg procedury przetargowej, za pośrednictwem którego:
  - (i) określono cechy charakterystyczne towarów lub usług będących przedmiotem zamówienia, w tym jakość, wydajność, bezpieczeństwo i wymiary, lub procesy i metody ich produkcji lub realizacji; lub
  - (ii) wskazano warunki dotyczące terminologii, symboli, opakowania, oznakowania lub etykietowania w odniesieniu do towaru lub usługi.

Artykuł 120

Zakres stosowania

Stosowanie niniejszego rozdziału

1. Niniejszy rozdział ma zastosowanie do wszelkich środków dotyczących zamówień objętych niniejszą Umową, bez względu na to, czy są dokonywane wyłącznie lub częściowo za pomocą środków elektronicznych.

2. Do celów niniejszego rozdziału „zamówienie objęte niniejszą Umową” oznacza zamówienie udzielane do celów publicznych:

- a) na towary, usługi lub ich dowolne połączenie:
  - (i) jak określono w załączniku III; oraz
  - (ii) zamawiane do celów innych niż komercyjna sprzedaż lub odsprzedaż bądź wykorzystanie do produkcji lub dostawy towarów lub usług przeznaczonych do komercyjnej sprzedaży lub odsprzedaży;
- b) realizowane za pomocą wszelkich środków umownych, w tym: zakupu; dzierżawy; oraz najmu lub sprzedaży ratalnej z opcją lub bez opcji wykupu;
- c) którego wartość w czasie publikacji ogłoszenia zgodnie z art. 124 jest równa lub wyższa niż odpowiedni próg określony w załączniku III;
- d) złożone przez podmiot zamawiający; oraz
- e) które nie jest w inny sposób wyłączone z zakresu niniejszej Umowy na mocy ust. 3 niniejszego artykułu lub załącznika III.

Jeżeli wartość zamówienia nie jest pewna, podlega ona oszacowaniu zgodnie z ust. 6-8.

3. O ile załącznik III nie stanowi inaczej, niniejszy rozdział nie ma zastosowania do:

- a) nabycia lub dzierżawy gruntów, istniejących budynków lub innych nieruchomości lub praw do nich;
- b) porozumień pozaumownych lub wszelkich form wsparcia, które zapewnia Strona, w tym porozumień o współpracy, dotacji, pożyczek, udziałów kapitałowych, gwarancji i ulg podatkowych;
- c) zamówień lub zakupów dotyczących usług agencji fiskalnych lub instytucji depozytowych, usług likwidacji i zarządzania na potrzeby regulowanych instytucji finansowych bądź usług w zakresie sprzedaży, umorzenia i dystrybucji długu publicznego, łącznie z pożyczkami i obligacjami państwowymi, weksłami i innymi papierami wartościowymi;
- d) umów o pracę w sektorze publicznym;
- e) zamówień udzielanych:
  - (i) w celu zapewnienia międzynarodowego wsparcia, w tym pomocy rozwojowej;
  - (ii) zgodnie ze szczególną procedurą lub warunkami umowy międzynarodowej dotyczącej stacjonowania wojsk lub wspólnej realizacji projektu przez państwa-sygnatariuszy; lub
  - (iii) zgodnie ze szczególną procedurą lub warunkami organizacji międzynarodowej lub w ramach finansowania poprzez międzynarodowe dotacje, pożyczki lub inny rodzaj wsparcia, jeżeli mająca zastosowanie procedura lub warunki byłyby niezgodne z niniejszym rozdziałem.

4. Załącznik III określa dla każdej ze Stron następujące informacje:

- a) w części 1 – podmioty administracji centralnej, których zamówienia objęte są niniejszym rozdziałem;
- b) w części 2 – podmioty administracji niższego szczebla, których zamówienia objęte są niniejszym rozdziałem;
- c) w części 3 – wszelkie inne podmioty, których zamówienia objęte są niniejszym rozdziałem;
- d) w części 4 – towary objęte niniejszym rozdziałem;
- e) w części 5 – usługi, inne niż usługi budowlane, objęte niniejszym rozdziałem;
- f) w części 6 – usługi budowlane objęte niniejszym rozdziałem; oraz
- g) w części 7 – wszelkie uwagi ogólne.

5. W przypadku gdy podmiot zamawiający w kontekście zamówienia objętego niniejszą Umową wymaga, aby osoby nieobjęte załącznikiem III udzielały zamówień zgodnie z określonymi wymogami, do tego rodzaju wymogów stosuje się odpowiednio art. 122.

Wycena

6. Przy szacowaniu wartości zamówienia w celu ustalenia, czy jest to zamówienie objęte niniejszą Umową, podmiot zamawiający:
- a) nie dzieli zamówienia na oddzielne zamówienia, nie wybiera ani nie stosuje szczególnej metody wyceny w celu oszacowania wartości zamówienia w taki sposób, aby zostało całkowicie lub częściowo wyłączone z zakresu stosowania niniejszego rozdziału; oraz
  - b) uwzględni szacunkową maksymalną całkowitą wartość zamówienia dla całego okresu obowiązywania umowy, bez względu na to, czy jest ono udzielane jednemu dostawcy czy większej liczbie dostawców, biorąc pod uwagę wszystkie rodzaje wynagrodzenia, w tym:
    - (i) składki, opłaty, prowizje i odsetki; oraz
    - (ii) jeżeli w zamówieniu przewidziano możliwość wykorzystania opcji – całkowitą wartość takich opcji.
7. W przypadku gdy dane zamówienie wymaga zawarcia więcej niż jednej umowy lub zawarcia odrębnych umów na poszczególne części (zwanymi dalej „powtarzającymi się umowami”), podstawą obliczenia szacunkowej maksymalnej całkowitej wartości zamówienia jest:
- a) wartość powtarzających się umów na podobnego typu towary lub usługi, zawartych w ciągu poprzednich 12 miesięcy lub w poprzednim roku budżetowym podmiotu zamawiającego, dostosowana, w miarę możliwości w sposób uwzględniający przewidywane zmiany w ilości lub w wartości towarów lub usług zamawianych w okresie kolejnych 12 miesięcy; lub
  - b) wartość powtarzających się umów na podobnego typu towary lub usługi, jakie mają zostać zawarte w ciągu 12 miesięcy następujących po udzieleniu pierwszego zamówienia lub w ciągu roku budżetowego podmiotu zamawiającego.
8. W przypadku zamówień w postaci dzierżawy, najmu, lub sprzedaży ratalnej towarów lub usług, lub zamówień, w przypadku których nie określono całkowitej ceny, podstawą wyceny wartości jest:
- a) w przypadku umów w sprawie zamówień na czas określony:
    - (i) jeżeli okres obowiązywania wynosi 12 miesięcy lub jest krótszy – szacunkowa całkowita wartość zamówienia w okresie obowiązywania umowy; lub
    - (ii) jeżeli okres obowiązywania przekracza 12 miesięcy – szacunkowa całkowita wartość zamówienia łącznie z szacunkową wartością końcową;
  - b) w przypadku umów w sprawie zamówień na czas nieokreślony – szacunkowa miesięczna opłata pomnożona przez 48; oraz
  - c) w przypadku gdy nie jest pewne, czy zamówienie będzie zamówieniem o ustalonym okresie obowiązywania, stosuje się podstawę wyceny wartości określoną w lit. b).

Artykuł 121

Wyjątki o charakterze ogólnym

Z zastrzeżeniem wymogu, że środki takie nie są stosowane w sposób stanowiący arbitralną lub nieuzasadnioną dyskryminację pomiędzy Stronami lub prowadzący do ukrytego ograniczenia handlu międzynarodowego, żadne z postanowień niniejszego rozdziału nie może być interpretowane jako uniemożliwiające Stronie wprowadzenie lub egzekwowanie środków:

- a) niezbędnych do ochrony moralności, porządku lub bezpieczeństwa publicznego;
- b) niezbędnych do ochrony życia lub zdrowia ludzi, zwierząt lub roślin;
- c) niezbędnych do ochrony własności intelektualnej; lub
- d) dotyczących towarów lub usług pochodzących z pracy osób niepełnosprawnych, instytucji charytatywnych lub pracy więźniów.

Artykuł 122

Zasady ogólne

Niedyskryminacja

1. W odniesieniu do wszelkich środków dotyczących zamówień objętych niniejszą Umową każda ze Stron, łącznie z jej podmiotami zamawiającymi, zapewnia bezwarunkowo traktowanie towarów i usług drugiej Strony oraz dostawców drugiej Strony oferujących takie towary lub usługi traktowanie nie mniej korzystne niż to, jakie Strona ta, łącznie z jej podmiotami zamawiającymi, zapewnia swoim własnym towarom, usługom oraz miejscowym dostawcom.
2. W odniesieniu do wszelkich środków dotyczących zamówień objętych niniejszą Umową, Strona, łącznie z jej podmiotami zamawiającymi, nie może:
  - a) traktować jednego miejscowego dostawcy mniej korzystnie niż innego miejscowego dostawcy ze względu na wysokość zagranicznego udziału lub własności; lub
  - b) dyskryminować miejscowego dostawcy w związku z tym, że towary lub usługi oferowane przez tego dostawcę przy konkretnym zamówieniu są towarami lub usługami drugiej Strony.

Wykorzystanie środków elektronicznych

3. W przypadku udzielania zamówienia objętego niniejszą Umową za pomocą środków elektronicznych podmiot zamawiający:
  - a) zapewnia, aby proces udzielania zamówienia został przeprowadzony z wykorzystaniem takich systemów i programów informatycznych – w tym dotyczących uwierzytelniania i kodowania informacji – które są powszechnie dostępne i interoperacyjne w połączeniu z innymi powszechnie dostępnymi systemami i programami informatycznymi; oraz
  - b) utrzymuje mechanizmy zapewniające integralność wniosków o dopuszczenie do udziału oraz ofert, w tym określenie godziny wpływu, a także zapobieganie nieuprawnionemu dostępowi.

Przeprowadzanie procesu udzielania zamówienia

4. Podmiot zamawiający przeprowadza proces udzielania zamówień objętych niniejszą Umową w sposób przejrzysty i bezstronny, pozwalający na:
  - a) zachowanie zgodności z niniejszym rozdziałem oraz stosowanie procedur przetargu otwartego, selektywnego i bezpośredniego;
  - b) uniknięcie konfliktu interesów; oraz
  - c) zapobieganie praktykom korupcyjnym.

Reguły pochodzenia

5. Na potrzeby zamówień objętych niniejszą Umową Strona nie może stosować w odniesieniu do towarów lub usług przywiezionych lub dostarczonych z terytorium drugiej Strony reguł pochodzenia różniących się od reguł pochodzenia, jakie Strona ta stosuje w tym samym czasie w ramach zwykłej wymiany handlowej wobec przywozu lub dostaw tych samych towarów lub usług pochodzących od tej samej Strony.

Środki niespecyficzne dla zamówień

6. Ust. 1 i 2 nie stosuje się do: należności celnych oraz innych należności nakładanych na przywóz lub w związku z nim; metod nakładania takich ceł i należności; innych przepisów lub formalności związanych z przywozem oraz środków wpływających na handel usługami, innych niż środki regulujące udzielanie zamówień objęte niniejszą Umową.

Artykuł 123

Informacje na temat systemu udzielania zamówień

1. Każda ze Stron:
  - a) niezwłocznie publikuje wszelkie przepisy ustawowe, wykonawcze, orzeczenia sądowe, zarządzenia administracyjne o powszechnym zastosowaniu, standardowe klauzule umowne ustanowione ustawą lub przepisem wykonawczym oraz uwzględniane poprzez odniesienie w ogłoszeniach lub dokumentacji przetargowej, a także procedury dotyczące zamówień objętych niniejszą Umową, jak również wszelkie ich modyfikacje, w urzędowo wyznaczonych elektronicznych lub papierowych mediach, które są szeroko rozpowszechniane i łatwo dostępne dla odbiorców; oraz
  - b) na wniosek drugiej Strony, udziela jej na ich temat wszelkich wyjaśnień.
2. Załącznik IV część 1 zawiera wykaz:
  - a) mediów elektronicznych lub papierowych, w których każda ze Stron publikuje informacje opisane w ust. 1 niniejszego artykułu;
  - b) mediów elektronicznych lub papierowych, w których każda ze Stron publikuje ogłoszenia wymagane zgodnie z art. 124, art. 126 ust. 7 i art. 133 ust. 2; oraz
  - c) adres strony internetowej lub adresy stron internetowych, na których każda ze Stron publikuje swoje ogłoszenia dotyczące udzielonych zamówień zgodnie z art. 133 ust. 2.
3. Każda ze Stron bezzwłocznie powiadamia Komitet Współpracy o wszelkich zmianach informacji wymienionych w załączniku IV część 1. Komitet Współpracy regularnie przyjmuje decyzje w celu odzwierciedlenia zmian w załączniku IV część 1.

Artykuł 124

Ogłoszenia

Ogłoszenie o zamiarze udzielenia zamówienia

1. W przypadku każdego zamówienia objętego niniejszą Umową podmiot zamawiający publikuje ogłoszenie o zamiarze udzielenia zamówienia w odpowiednim papierowym lub elektronicznym medium wskazanym w załączniku IV część 2, z wyjątkiem okoliczności opisanych w art. 130. Tego rodzaju medium musi być szeroko rozpowszechnione, a ogłoszenia takie muszą być łatwo dostępne dla odbiorców, co najmniej do upływu terminu wskazanego w ogłoszeniu. W przypadku podmiotów zamawiających objętych postanowieniami załącznika III części 1, 2 lub 3 ogłoszenia muszą być dostępne drogą elektroniczną nieodpłatnie i za pośrednictwem jednego punktu dostępu co najmniej przez minimalny okres określony w załączniku IV część 2.
2. O ile w niniejszym rozdziale nie przewidziano inaczej, każde ogłoszenie o zamiarze udzielenia zamówienia zawiera następujące informacje:
  - a) nazwę i adres podmiotu zamawiającego oraz inne informacje niezbędne do skontaktowania się z podmiotem zamawiającym oraz uzyskania wszelkich istotnych dokumentów związanych z zamówieniem, a także ewentualne związane z nimi koszty i warunki płatności;
  - b) opis zamówienia, w tym charakter i ilość towarów lub usług, których dotyczy zamówienie, lub – w przypadkach, gdy ilość nie jest znana – ilość szacunkową;
  - c) w przypadku powtarzających się umów, w miarę możliwości, szacunkowy harmonogram kolejnych ogłoszeń o planowanych zamówieniach;
  - d) opis wszelkich opcji;
  - e) harmonogram dostawy towarów lub usług bądź czas trwania umowy;
  - f) metodę udzielania zamówienia, która zostanie zastosowana, oraz informację, czy będzie ona obejmowała przeprowadzenie negocjacji lub aukcji elektronicznej;

- g) w stosownych przypadkach, adres i wszelkie ostateczne terminy składania wniosków o dopuszczenie do udziału w postępowaniu o udzielenie zamówienia;
- h) adres i ostateczny termin składania ofert;
- i) język lub języki, w których mogą być składane oferty lub wnioski o dopuszczenie do udziału, jeśli mogą być one składane w języku innym niż język urzędowy Strony podmiotu zamawiającego;
- j) wykaz i krótki opis wszelkich warunków udziału dostawców, w tym wszelkie wymagania dotyczące szczególnych dokumentów lub zaświadczeń, które mają zostać dostarczone przez dostawców, o ile wymogi takie nie zostały zawarte w dokumentacji przetargowej udostępnianej wszystkim zainteresowanym dostawcom równocześnie z ogłoszeniem o zamiarze udzielenia zamówienia; oraz
- k) w przypadku gdy, zgodnie z art. 126, podmiot zamawiający zamierza wybrać ograniczoną liczbę kwalifikujących się dostawców, którzy zostaną zaproszeni do składania ofert, kryteria stosowane w celu dokonania tego wyboru oraz, o ile ma to zastosowanie, wszelkie ograniczenia liczby dostawców, którzy zostaną dopuszczeni do składania ofert.

Skrócone ogłoszenie

3. W każdym przypadku gdy podmiot zamawiający ma zamiar udzielić zamówienia, równocześnie z publikacją ogłoszenia o zamiarze udzielenia zamówienia publikuje on łatwo dostępne skrócone ogłoszenie w języku angielskim lub francuskim. Skrócone ogłoszenie zawiera co najmniej następujące informacje:

- a) przedmiot zamówienia;
- b) ostateczny termin składania ofert lub w stosownych przypadkach ostateczny termin składania wniosków o dopuszczenie do udziału w procedurze przetargowej lub o wpisanie do wykazu przeznaczonego do wielokrotnego wykorzystania; oraz
- c) adres, pod który można zwrócić się o udostępnienie dokumentów dotyczących zamówienia.

Ogłoszenie o planowanych zamówieniach

4. Zachęca się podmioty zamawiające do publikowania w odpowiednim papierowym lub elektronicznym medium wymienionym w załączniku IV część 2, jak najwcześniej w każdym roku budżetowym, ogłoszenia dotyczącego przyszłych planów zamówień (zwanego dalej „ogłoszeniem o planowanych zamówieniach”). Ogłoszenie o planowanych zamówieniach powinno zawierać przedmiot zamówienia oraz planowaną datę publikacji ogłoszenia o zamiarze udzielenia zamówienia.

5. Podmiot zamawiający objęty załącznikiem III część 3 może wykorzystać ogłoszenie o planowanych zamówieniach jako ogłoszenie o zamiarze udzielenia zamówienia, pod warunkiem że zawiera ono wszelkie możliwe dostępne temu podmiotowi informacje, o których mowa w ust. 2 niniejszego artykułu, oraz oświadczenie, że zainteresowani dostawcy powinni zgłosić podmiotowi zamawiającemu swoje zainteresowanie zamówieniem.

Artykuł 125

Warunki udziału

1. Podmiot zamawiający określa jedynie takie warunki udziału w postępowaniu o udzielenie zamówienia, które są niezbędne dla zapewnienia, aby dostawca posiadał zdolności prawne i finansowe oraz możliwości handlowe i techniczne potrzebne do realizacji danego zamówienia.
2. Ustalając warunki udziału, podmiot zamawiający:
  - a) nie może nakładać warunku udziału w postępowaniu o udzielenie zamówienia, który zakłada, że dostawca uzyskał w przeszłości od podmiotu zamawiającego jedną ze Stron jedno lub większą liczbę zamówień;
  - b) może wymagać odpowiedniego doświadczenia, gdy jest to niezbędne do spełnienia wymogów zamówienia; oraz
  - c) nie może nakładać warunku, zgodnie z którym, dostawca lub usługodawca pochodzący z jednej ze Stron, który chce uczestniczyć w postępowaniu lub uzyskać zamówienie musi wykazać, że uzyskał wcześniej jedno lub większą liczbę zamówień od podmiotu zamawiającego pochodzącego z drugiej Strony lub że posiada wcześniejsze doświadczenie w realizacji zamówień na terytorium tej Strony, z wyjątkiem sytuacji gdy takie wcześniejsze doświadczenie ma zasadnicze znaczenie dla spełnienia wymogów zamówienia.

3. Oceniając, czy dostawca spełnia warunki udziału, podmiot zamawiający:
  - a) ocenia zdolność finansową oraz możliwości handlowe i techniczne dostawcy na podstawie jego działalności gospodarczej na terytorium Strony podmiotu zamawiającego oraz poza tym terytorium; oraz
  - b) dokonuje oceny w oparciu o warunki, które wcześniej określił w ogłoszeniach lub w dokumentacji przetargowej.
4. Jeżeli istnieją odpowiednie dowody potwierdzające, Strona, łącznie ze swoimi podmiotami zamawiającymi, może wykluczać dostawców ze względu na następujące powody:
  - a) upadłość;
  - b) fałszywe deklaracje;
  - c) znaczące lub uporczywe niewypełnianie jakichkolwiek istotnych wymogów lub zobowiązań wynikających z wcześniejszego zamówienia lub wcześniejszych zamówień;
  - d) skazanie prawomocnym wyrokiem sądu za poważne przestępstwo lub inne poważne wykroczenie;
  - e) naruszenie etyki zawodowej lub działania bądź zaniechania negatywnie wpływające na uczciwość handlową dostawcy; lub
  - f) zaległości podatkowe.

Artykuł 126

Kwalifikacja dostawców

Systemy rejestracji i procedury kwalifikacji

1. Strona, łącznie ze swoimi podmiotami zamawiającymi, może utrzymywać system rejestracji dostawców, w którym zainteresowani dostawcy mają obowiązek zarejestrować się oraz do którego mają obowiązek wprowadzić określone informacje.
2. Każda ze Stron zapewnia, aby:
  - a) jej podmioty zamawiające dołożyły starań zmierzających do zminimalizowania różnic między ich procedurami kwalifikacyjnymi; oraz
  - b) w przypadku gdy jej podmioty zamawiające wprowadziły systemy rejestracji, podmioty dokładały starań zmierzających do zminimalizowania różnic między ich systemami rejestracji.
3. Strona, łącznie ze swoimi podmiotami zamawiającymi, nie wprowadza ani nie stosuje jakichkolwiek systemów rejestracji ani procedur kwalifikacyjnych, których celem lub skutkiem jest stworzenie niepotrzebnych utrudnień dla uczestnictwa dostawców drugiej Strony w jej procedurach zamówień publicznych.

Przetarg selektywny

4. W przypadku gdy podmiot zamawiający zamierza skorzystać z procedury przetargu selektywnego, podmiot ten:
  - a) zawiera w ogłoszeniu o zamiarze udzielenia zamówienia co najmniej te informacje, które określono w art. 124 ust. 2 lit. a), b), f), g), j) oraz k) i zaprasza dostawców do składania wniosków o dopuszczenie do udziału; oraz
  - b) przed rozpoczęciem okresu przewidzianego na składanie ofert przekazuje kwalifikującym się dostawcom, których powiadamia zgodnie z art. 128 ust. 3 lit. b), co najmniej te informacje, które określono w art. 124 ust. 2 lit. c), d), e), h) oraz i).
5. Podmiot zamawiający dopuszcza do udziału w danym postępowaniu o udzielenie zamówienia wszystkich kwalifikujących się dostawców, o ile podmiot zamawiający nie określi w ogłoszeniu o zamiarze udzielenia zamówienia jakichkolwiek ograniczeń co do liczby dostawców, którzy zostaną dopuszczeni do złożenia oferty, oraz kryteriów służących wyłonieniu ograniczonej liczby dostawców.
6. Jeżeli dokumentacja przetargowa nie jest podawana do wiadomości publicznej od dnia publikacji ogłoszenia, o którym mowa w ust. 4, podmiot zamawiający zapewnia, aby dokumenty te zostały udostępnione równocześnie wszystkim kwalifikującym się dostawcom wyłonionym zgodnie z ust. 5.

Wykazy przeznaczone do wielokrotnego wykorzystania

7. Podmiot zamawiający może prowadzić wykaz dostawców przeznaczony do wielokrotnego wykorzystania, pod warunkiem że ogłoszenie zapraszające zainteresowanych dostawców do składania zgłoszeń o wpisanie do tego wykazu jest:

- a) publikowane corocznie; oraz
- b) w przypadku publikacji za pomocą środków elektronicznych – stale dostępne, w odpowiednim medium wymienionym w załączniku IV część 2.

8. Ogłoszenie przewidziane w ust. 7 obejmuje:

- a) opis towarów lub usług, lub ich kategorii, w odniesieniu do których wykaz może być stosowany;
- b) warunki udziału, które muszą spełniać dostawcy w celu ich wpisania do wykazu, oraz metody, za pomocą których podmiot zamawiający sprawdzi, czy warunki te zostały spełnione;
- c) nazwę i adres podmiotu zamawiającego oraz inne informacje niezbędne do skontaktowania się z podmiotem oraz uzyskania wszelkich istotnych dokumentów związanych z wykazem;
- d) okres ważności wykazu oraz sposoby jego przedłużenia lub zakończenia, a w przypadku, gdy okres ważności nie został podany, informacje na temat sposobu zawiadomiania o zakończeniu stosowania wykazu;
- e) wskazanie, iż wykaz może być stosowany na potrzeby udzielania zamówień objętych postanowieniami niniejszego rozdziału.

9. Niezależnie od ust. 7, w przypadku gdy wykaz przeznaczony do wielokrotnego wykorzystania będzie obowiązywał przez trzy lata lub krócej, podmiot zamawiający może opublikować ogłoszenie, o którym mowa w ust. 7, tylko jeden raz, na początku okresu obowiązywania wykazu, pod warunkiem że ogłoszenie:

- a) określa okres obowiązywania wykazu oraz zawiera informację, że kolejne ogłoszenia nie będą publikowane; oraz
- b) jest opublikowane za pomocą środków elektronicznych oraz jest stale dostępne podczas okresu swojego obowiązywania.

10. Podmiot zamawiający umożliwi dostawcom złożenie w dowolnym momencie zgłoszenia o wpisanie do wykazu przeznaczonego do wielokrotnego wykorzystania oraz wpisuje do wykazu wszystkich kwalifikujących się dostawców w rozsądnie krótkim czasie.

11. W przypadku gdy dostawca, który nie figuruje w wykazie przeznaczonym do wielokrotnego wykorzystania, składa wniosek o dopuszczenie do udziału w postępowaniu o udzielenie zamówienia prowadzonym na podstawie wykazu przeznaczonego do wielokrotnego wykorzystania oraz przedstawia wszystkie wymagane dokumenty, w terminie przewidzianym w art. 128 ust. 2, podmiot zamawiający rozpatruje wniosek. Podmiot zamawiający nie może wykluczyć dostawcy z uwzględnienia w kontekście danego zamówienia z powodu braku wystarczającej ilości czasu do rozpatrzenia wniosku, chyba że – w wyjątkowych przypadkach – z uwagi na złożoność zamówienia, podmiot ten nie jest w stanie zakończyć procesu rozpatrywania wniosku w terminie dopuszczonym na składanie ofert.

Podmioty objęte załącznikiem III część 3

12. Podmiot zamawiający objęty załącznikiem III część 3 może wykorzystać ogłoszenie zapraszające zainteresowanych dostawców do składania zgłoszeń o wpisanie do wykazu przeznaczonego do wielokrotnego wykorzystania, jako ogłoszenie o zamiarze udzielenia zamówienia, pod warunkiem że:

- a) ogłoszenie jest opublikowane zgodnie z ust. 7 niniejszego artykułu i zawiera informacje wymagane na mocy ust. 8 niniejszego artykułu, wszystkie dostępne informacje wymagane na podstawie art. 124 ust. 2 oraz oświadczenie, iż stanowi ono ogłoszenie o zamiarze udzielenia zamówienia lub że wyłącznie dostawcy znajdujący się w wykazie przeznaczonym do wielokrotnego wykorzystania otrzymają dalsze ogłoszenia o zamówieniu objętym wykazem przeznaczonym do wielokrotnego wykorzystania; oraz
- b) podmiot niezwłocznie przekazuje dostawcom, którzy poinformowali podmiot o swoim zainteresowaniu danym zamówieniem, informacje pozwalające na zweryfikowanie przez nich zainteresowania zamówieniem, w tym wszystkie pozostałe informacje wymagane zgodnie z art. 124 ust. 2, w zakresie, w jakim informacje te są dostępne.

13. Podmiot zamawiający objęty załącznikiem III część 3 może zezwolić, aby dostawca, który zgodnie z ust. 10 niniejszego artykułu złożył wniosek o wpisanie do wykazu przeznaczonego do wielokrotnego wykorzystania, złożył ofertę w ramach danego zamówienia, jeżeli podmiot zamawiający będzie miał wystarczająco dużo czasu na ustalenie, czy dostawca spełnia warunki udziału.

Informacje dotyczące decyzji podmiotu zamawiającego

14. Podmiot zamawiający niezwłocznie informuje każdego dostawcę, który złożył wniosek o dopuszczenie do udziału w postępowaniu o udzielenie zamówienia lub zgłoszenie o wpisanie do wykazu przeznaczanego do wielokrotnego wykorzystania, o swojej decyzji w sprawie wniosku lub zgłoszenia.

15. W przypadku gdy podmiot zamawiający odrzuca wniosek dostawcy o dopuszczenie do udziału w postępowaniu o udzielenie zamówienia lub zgłoszenie o wpisanie do wykazu przeznaczanego do wielokrotnego wykorzystania, przestaje uznawać dostawcę za kwalifikującego się lub usuwa go z wykazu przeznaczanego do wielokrotnego wykorzystania, informuje on niezwłocznie o tym fakcie dostawcę oraz, na wniosek dostawcy, niezwłocznie przekazuje mu pisemne uzasadnienie swojej decyzji.

Artykuł 127

Specyfikacje techniczne i dokumentacja przetargowa

Specyfikacje techniczne

1. Podmiot zamawiający nie opracowuje, nie przyjmuje ani nie stosuje jakichkolwiek specyfikacji technicznych ani nie ustanawia jakichkolwiek procedur oceny zgodności, których celem lub skutkiem jest stworzenie niepotrzebnych przeszkód w handlu międzynarodowym.

Specyfikacje techniczne muszą umożliwiać dostawcom jednakowy dostęp, a ich skutkiem nie może być tworzenie nieuzasadnionych przeszkód dla otwarcia rynków zamówień publicznych na konkurencję.

2. Ustanawiając specyfikacje techniczne dla zamawianych towarów lub usług, w stosownych przypadkach podmiot zamawiający:

- a) określa raczej specyfikacje techniczne dotyczące sposobu wykonania oraz wymogów funkcjonalnych, niż projekt lub opisowe cechy charakterystyczne; oraz
- b) opiera specyfikację techniczną na normach międzynarodowych, jeżeli takie normy istnieją, a w pozostałych przypadkach na krajowych przepisach technicznych, uznanych normach krajowych lub przepisach budowlanych.

3. W przypadku gdy w specyfikacji technicznej określony jest projekt lub opisowe cechy charakterystyczne, podmiot zamawiający w stosownych przypadkach powinien wskazać, że uwzględni oferty dotyczące równoważnych towarów lub usług, które wyraźnie spełniają wymogi zamówienia, poprzez dodanie w dokumentacji przetargowej takich słów jak „lub równoważny”.

4. Podmiot zamawiający nie narzuca specyfikacji technicznych, które wymagają lub odwołują się do konkretnego znaku towarowego lub nazwy handlowej, patentu, praw autorskich, wzoru lub typu, określonego pochodzenia, producenta lub dostawcy, chyba że nie istnieje inna metoda wystarczająco dokładnego lub zrozumiałego opisu wymogów zamówienia i pod warunkiem że w dokumentacji przetargowej podmiot zamawiający zawarł słowa takie jak „lub równoważny”.

5. Podmiot zamawiający nie poszukuje ani nie przyjmuje w sposób, który mógłby naruszać zasady konkurencji porad, które mogą zostać wykorzystane podczas przygotowywania lub przyjmowania jakichkolwiek specyfikacji technicznych dla danego zamówienia, od osób mogących mieć interes handlowy związany z tym zamówieniem.

6. Dla większej pewności Strona, łącznie ze swoimi podmiotami zamawiającymi, może zgodnie z niniejszym artykułem przygotować, przyjąć lub zastosować specyfikacje techniczne wspierające ochronę zasobów naturalnych lub ochronę środowiska.

Dokumentacja przetargowa

7. Podmiot zamawiający udostępnia dostawcom dokumentację przetargową zawierającą wszelkie informacje potrzebne im do przygotowania i złożenia dopuszczalnej oferty. O ile odnośne informacje nie znajdują się w ogłoszeniu o zamiarze udzielenia zamówienia, w dokumentacji przetargowej opisywane są w pełni następujące aspekty:

- a) zamówienie, w tym charakter i ilość towarów lub usług, których ma dotyczyć zamówienie, lub – jeżeli ilość nie jest znana – szacowana ilość i wszelkie wymogi, jakie mają zostać spełnione, w tym wszelkie specyfikacje techniczne, zaświadczenie o ocenie zgodności, plany, rysunki lub materiały instruktażowe;

- b) wszelkie warunki udziału dostawców, w tym lista informacji i dokumentów, których dostarczenia wymaga się od dostawców w związku z warunkami dopuszczenia do udziału;
- c) wszystkie kryteria oceny, jakie podmiot zastosuje przy udzielaniu zamówienia, oraz – z wyjątkiem przypadku gdy jedynym kryterium oceny jest cena – odpowiednia waga przypisana takim kryteriom;
- d) jeżeli podmiot zamawiający przeprowadzi postępowanie o udzielenie zamówienia za pomocą środków elektronicznych – wszelkie wymogi dotyczące uwierzytelniania oraz kodowania lub inne wymogi związane z przekazywaniem informacji za pomocą środków elektronicznych;
- e) jeżeli podmiot zamawiający przeprowadzi aukcję elektroniczną – zasady, w tym identyfikacja elementów oferty związanych z kryteriami oceny, w oparciu o które aukcja zostanie przeprowadzona;
- f) jeżeli odbędzie się publiczne otwarcie ofert – podanie daty, terminu oraz miejsca otwarcia oraz – w stosownych przypadkach – osób, które są upoważnione do obecności;
- g) wszelkie inne warunki, w tym warunki płatności, oraz wszelkie ograniczenia w odniesieniu do środków, za pomocą których oferty mogą być składane, na przykład w formie dokumentów papierowych lub za pomocą środków elektronicznych; oraz
- h) wszelkie terminy dostarczenia towarów lub realizacji usług.

8. Ustalając jakąkolwiek datę dostarczenia towarów lub realizacji usług, których dotyczy zamówienie, podmiot zamawiający uwzględnia takie czynniki jak stopień złożoności zamówienia, zakres przewidywanego podwykonawstwa oraz realistyczny czas potrzebny do wyprodukowania, uzupełnienia zapasów oraz transportu towarów z punktu dostawy lub do realizacji usług.

9. Kryteria oceny określone w ogłoszeniu o zamiarze udzielenia zamówienia lub w dokumentacji przetargowej mogą obejmować, między innymi, cenę i inne czynniki dotyczące kosztów, jakość, wartość techniczną, aspekty środowiskowe oraz warunki realizacji.

10. Podmiot zamawiający niezwłocznie:

- a) udostępnia dokumentację przetargową, aby zapewnić wszystkim zainteresowanym dostawcom wystarczająco dużo czasu na złożenie dopuszczalnych ofert;
- b) przekazuje, na wniosek, dokumentację przetargową każdemu zainteresowanemu dostawcy; oraz
- c) udziela odpowiedzi na każdy uzasadniony wniosek o udzielenie stosownych informacji złożony przez każdego zainteresowanego udziałem lub uczestniczącemu w postępowaniu dostawcę, pod warunkiem że informacje te nie zapewniają temu dostawcy przewagi nad pozostałymi dostawcami.

Zmiany

11. W przypadku gdy przed udzieleniem zamówienia podmiot zamawiający zmienia kryteria lub wymogi określone w ogłoszeniu o zamiarze udzielenia zamówienia lub w dokumentacji przetargowej przekazanej dostawcom uczestniczącym w postępowaniu, lub jeżeli wprowadza on modyfikacje do ogłoszenia lub do dokumentacji przetargowej lub ponownie je publikuje, podmiot ten przekazuje na piśmie wszystkie tego rodzaju zmiany lub zmodyfikowane lub ponownie opublikowane ogłoszenie lub dokumentację przetargową:

- a) wszystkim dostawcom, którzy uczestniczą w postępowaniu w momencie zmiany, modyfikacji lub ponownej publikacji, jeżeli są oni znani podmiotowi, oraz we wszystkich pozostałych przypadkach, w ten sam sposób, w jaki udostępnione zostały pierwotne informacje; oraz
- b) w odpowiednim czasie, tak aby umożliwić takim dostawcom dokonanie zmiany i ponowne złożenie skorygowanych ofert, stosownie do przypadku.

Artykuł 128

Ramy czasowe

Uwagi ogólne

1. Podmiot zamawiający, zgodnie z własnymi uzasadnionymi potrzebami, zapewnia dostawcom wystarczająco dużo czasu na przygotowanie i złożenie wniosków o dopuszczenie do udziału oraz dopuszczalnych ofert, uwzględniając takie czynniki jak:

- a) charakter i stopień złożoności zamówienia;

- b) zakres przewidywanego podwykonawstwa; oraz
- c) czas potrzebny do przekazania ofert za pomocą środków nielektronicznych z zagranicy oraz z kraju, w przypadku gdy środki elektroniczne nie są wykorzystywane.

Takie ramy czasowe, łącznie z każdym ich przedłużeniem, są jednakowe dla wszystkich zainteresowanych lub biorących udział w procedurze dostawców.

Terminy

2. Podmiot zamawiający, który korzysta z procedury przetargu selektywnego, postanawia, że termin końcowy składania wniosków o dopuszczenie do udziału nie może być – co do zasady – krótszy niż 25 dni od dnia opublikowania ogłoszenia o zamiarze udzielenia zamówienia. Jeżeli należy uzasadnić przez podmiot zamawiający stan pilnej potrzeby powoduje, że termin ten jest niewykonalny, może on zostać skrócony, ale do nie mniej niż dziesięciu dni.

3. O ile nie przewidziano inaczej w ust. 4, 5, 7 i 8, podmiot zamawiający ustanawia ostateczny termin składania ofert, który nie może być krótszy niż 40 dni od dnia, w którym:

- a) w przypadku procedury przetargu otwartego, opublikowano ogłoszenie o zamiarze udzielenia zamówienia; lub
- b) w przypadku procedury przetargu selektywnego, podmiot powiadamia dostawców, że zostaną zaproszeni do składania ofert, niezależnie od tego, czy zastosowany zostanie wykaz przeznaczony do wielokrotnego wykorzystania czy nie.

4. Podmiot zamawiający może skrócić termin składania ofert ustanowiony zgodnie z ust. 3 do nie mniej niż dziesięciu dni w przypadku gdy:

- a) podmiot zamawiający opublikował ogłoszenie o planowanych zamówieniach opisane w art. 124 ust. 4 z wyprzedzeniem nie krótszym niż 40 dni i nie dłuższym niż 12 miesięcy w stosunku do dnia publikacji ogłoszenia o zamiarze udzielenia zamówienia, a ogłoszenie o planowanych zamówieniach obejmuje:
  - (i) opis zamówienia;
  - (ii) przybliżone ostateczne terminy składania ofert lub wniosków o dopuszczenie do udziału;
  - (iii) oświadczenie stwierdzające, że zainteresowani dostawcy powinni poinformować podmiot zamawiający o swoim zainteresowaniu zamówieniem;
  - (iv) adres, pod który można zwrócić się o udostępnienie dokumentów dotyczących zamówienia; oraz
  - (v) wszelkie dostępne informacje wymagane zgodnie z art. 124 ust. 2 w odniesieniu do ogłoszenia o zamiarze udzielenia zamówienia;
- b) w odniesieniu do zamówień o powtarzającym się charakterze, podmiot zamawiający wskazuje w pierwszym ogłoszeniu o zamiarze udzielenia zamówienia, że kolejne ogłoszenia określą terminy dla ofert składanych na podstawie niniejszego ustępu; lub
- c) należy uzasadnić przez podmiot zamawiający stan pilnej potrzeby powoduje, że termin składania ofert ustanowiony zgodnie z ust. 3 jest niewykonalny.

5. Podmiot zamawiający może skrócić termin składania ofert ustanowiony zgodnie z ust. 3 o siedem dni w przypadku każdej z następujących sytuacji:

- a) ogłoszenie o zamiarze udzielenia zamówienia jest publikowane za pomocą środków elektronicznych;
- b) wszelka dokumentacja dotycząca ofert jest dostępna za pomocą środków elektronicznych od dnia opublikowania ogłoszenia o zamiarze udzielenia zamówienia; oraz
- c) podmiot akceptuje składanie ofert za pomocą środków elektronicznych.

6. Zastosowanie postanowień ust. 5, w związku z ust. 4, nie może w żadnym wypadku powodować skrócenia terminu składania ofert ustanowionego zgodnie z ust. 3 do mniej niż siedmiu dni, licząc od dnia, w którym opublikowano ogłoszenie o zamiarze udzielenia zamówienia.

7. Niezależnie od jakichkolwiek innych postanowień niniejszego artykułu, w przypadku gdy podmiot zamawiający nabywa komercyjne towary lub usługi, bądź ich dowolne połączenie, może on skrócić termin składania ofert ustanowiony zgodnie z ust. 3 do nie mniej niż 13 dni, pod warunkiem że opublikuje on w tym samym czasie drogą elektroniczną ogłoszenie o zamiarze udzielenia zamówienia oraz dokumentację przetargową. Ponadto w przypadku gdy podmiot przyjmuje oferty komercyjnych towarów i usług składane drogą elektroniczną, może skrócić termin ustanowiony zgodnie z ust. 3 do nie mniej niż siedmiu dni.

8. Jeżeli podmiot zamawiający objęty załącznikiem III część 3 wybrał wszystkich kwalifikujących się dostawców lub ich ograniczoną liczbę, termin składania ofert może zostać ustalony w drodze dwustronnej umowy między podmiotem zamawiającym oraz wybranymi dostawcami. W przypadku niezawarcia umowy termin nie może być krótszy niż siedem dni.

Artykuł 129

Negocjacje

1. Strona może przewidywać prowadzenie negocjacji przez jej podmioty zamawiające:
  - a) w przypadkach gdy podmiot wskazał zamiar prowadzenia negocjacji w ogłoszeniu o zamiarze udzielenia zamówienia wymaganym zgodnie z art. 124 ust. 2; lub
  - b) w przypadku gdy z oceny ofert wynika, że żadna oferta nie jest wyraźnie najkorzystniejsza, biorąc pod uwagę szczegółowe kryteria oceny określone w ogłoszeniu o zamiarze udzielenia zamówienia lub w dokumentacji przetargowej.
2. Podmiot zamawiający:
  - a) zapewnia, aby każdy przypadek wykluczenia dostawcy uczestniczącego w negocjacjach znajdował uzasadnienie w kryteriach oceny określonych w ogłoszeniu o zamiarze udzielenia zamówienia lub w dokumentacji przetargowej; oraz
  - b) po zakończeniu negocjacji wyznacza wspólny termin dla pozostałych dostawców uczestniczących w postępowaniu na złożenie jakichkolwiek nowych lub skorygowanych ofert.

Artykuł 130

Przetarg bezpośredni

1. O ile podmiot zamawiający nie wykorzystuje niniejszego postanowienia do uniknięcia konkurencji między dostawcami lub w sposób dyskryminujący dostawców drugiej Strony bądź chroniący krajowych dostawców, może on skorzystać z procedury przetargu bezpośredniego i zrezygnować ze stosowania art. 124, 125, 126, 127 (ust. 7-11), 128, 129, 131 i 132 wyłącznie w jednej z następujących sytuacji:
  - a) pod warunkiem że wymogi dokumentacji przetargowej nie zostały w istotnym stopniu zmienione, w przypadkach gdy:
    - (i) nie złożono żadnej oferty lub żaden dostawca nie przedstawił wniosku o dopuszczenie do udziału;
    - (ii) nie złożono żadnej oferty zgodnej z istotnymi wymogami dokumentacji przetargowej;
    - (iii) żaden z dostawców nie spełniał warunków udziału; lub
    - (iv) złożone oferty były przedmiotem zмовы;
  - b) w przypadku gdy towary lub usługi mogą zostać dostarczone jedynie przez określonego dostawcę i nie istnieje żadne inne rozsądne rozwiązanie ani towary czy usługi zastępcze z któregokolwiek z następujących powodów:
    - (i) wymagania dotyczą dzieła sztuki;
    - (ii) ochrona wynikająca z patentów, praw autorskich lub innych praw wyłącznych; lub
    - (iii) brak konkurencji ze względów technicznych;

- c) w przypadku dodatkowych dostaw zapewnianych przez pierwotnego dostawcę towarów lub usług, które nie zostały uwzględnione w pierwotnym zamówieniu, jeżeli zmiana dostawcy dodatkowych towarów lub usług:
    - (i) jest niemożliwa z powodów ekonomicznych lub technicznych, takich jak wymogi dotyczące wymienności lub interoperacyjności w odniesieniu do istniejącego sprzętu, oprogramowania, usług lub instalacji zamówionych w ramach pierwotnego zamówienia; oraz
    - (ii) spowodowałyby istotną niedogodność lub znaczne powielenie kosztów dla podmiotu zamawiającego;
  - d) w zakresie, w jakim jest to absolutnie niezbędne, ze względu na nadzwyczaj pilny charakter sprawy, w wyniku zaistnienia okoliczności nieprzewidywalnych dla podmiotu zamawiającego, towary lub usługi nie mogły zostać uzyskane w terminie w drodze przetargu otwartego lub przetargu selektywnego;
  - e) w przypadku towarów nabywanych na giełdzie towarowej;
  - f) w przypadku gdy podmiot zamawiający zamawia prototyp lub pierwszy towar lub usługę opracowane na jego zlecenie w trakcie i do celów danego zamówienia na realizację prac badawczych, doświadczalnych, naukowych lub oryginalnego opracowania. Oryginalne opracowanie pierwszego towaru lub usługi może obejmować ograniczoną produkcję lub dostawę w celu uwzględnienia wyników testów praktycznych oraz wykazania, że towar lub usługa nadaje się do seryjnej produkcji lub dostawy na odpowiednim poziomie jakości, ale nie może obejmować seryjnej produkcji lub dostawy mającej na celu osiągnięcie rentowności rynkowej bądź pokrycie kosztów badań i rozwoju;
  - g) w przypadku zakupów dokonywanych na wyjątkowo korzystnych warunkach pojawiających się tylko w bardzo krótkim czasie i wynikających ze szczególnych okoliczności zbywania towarów, takich jak podczas likwidacji, przejścia pod zarząd komisaryczny lub w stan upadłości, lecz nie w przypadku rutynowych zakupów od regularnych dostawców; lub
  - h) w przypadku gdy zamówienie udzielane jest zwycięzcy konkursu, pod warunkiem że:
    - (i) konkurs został zorganizowany w sposób zgodny z zasadami niniejszego rozdziału, w szczególności w odniesieniu do publikacji ogłoszenia o zamiarze udzielenia zamówienia; oraz
    - (ii) uczestnicy są oceniani przez niezależny sąd konkursowy pod kątem udzielenia zwycięzcy konkursu zamówienia na projekt.
2. Podmiot zamawiający przygotowuje pisemne sprawozdanie dotyczące każdego zamówienia udzielonego w ramach ust. 1. Sprawozdanie zawiera nazwę podmiotu zamawiającego, wartość i rodzaj zamawianych towarów lub usług oraz oświadczenie wskazujące okoliczności i warunki opisane w ust. 1, które uzasadniały skorzystanie z procedury przetargu bezpośredniego.

Artykuł 131

Aukcje elektroniczne

1. Podmioty zamawiające mogą prowadzić aukcje elektroniczne.
  2. W przypadku procedur otwartych, bezpośrednich lub negocjacyjnych, podmiot zamawiający może zdecydować, że udzielenie zamówienia zostanie poprzedzone aukcją elektroniczną, jeżeli specyfikacje zamówienia można określić w sposób precyzyjny.
- Aukcja elektroniczna oparta jest:
- a) wyłącznie na cenach, gdy zamówienia udziela się na podstawie kryterium najniższej ceny; lub
  - b) na cenach lub nowych wartościach cech ofert wskazanych w specyfikacji, gdy zamówienia udziela się na podstawie kryterium najkorzystniejszej oferty.
3. Podmiot zamawiający, który podejmuje decyzję o przeprowadzeniu aukcji elektronicznej, podaje tę informację w ogłoszeniu o zamiarze udzielenia zamówienia.

Specyfikacje zawierają między innymi następujące dane:

- a) aspekty, których wartości będą przedmiotem aukcji elektronicznej, pod warunkiem że aspekty te są wymierne i mogą być wyrażone w postaci liczbowej lub procentowej;
- b) wszelkie ograniczenia co do przedstawianych wartości, wynikające ze specyfikacji dotyczącej przedmiotu zamówienia;

- c) informacje, które zostaną udostępnione oferentom w trakcie aukcji elektronicznej, oraz, w stosownych przypadkach, termin ich udostępnienia;
- d) istotne informacje dotyczące przebiegu aukcji elektronicznej;
- e) warunki, na jakich oferenci będą mogli licytować, oraz, w szczególności, minimalne wysokości postąpień, które, w stosownych przypadkach, wymagane będą podczas licytacji;
- f) odpowiednie informacje dotyczące wykorzystywanego sprzętu elektronicznego, rozwiązań i specyfikacji technicznych w zakresie połączeń.

4. Przed przystąpieniem do aukcji elektronicznej podmiot zamawiający dokonuje pełnej wstępnej oceny ofert, zgodnie z ustalonym kryterium lub ustalonymi kryteriami udzielenia zamówienia oraz przypisaną im wagą. Wszyscy oferenci, którzy przedstawią dopuszczalne oferty, są jednocześnie zapraszani drogą elektroniczną do przedstawienia nowych cen lub nowych wartości; zaproszenie zawiera wszelkie odpowiednie informacje na temat indywidualnego połączenia z używanym urządzeniem elektronicznym oraz określa datę i godzinę rozpoczęcia aukcji elektronicznej. Aukcja elektroniczna może zostać podzielona na kilka kolejnych etapów. Aukcja elektroniczna może rozpocząć się najwcześniej dwa dni robocze po dniu przesłania zaproszeń.

5. Jeżeli zamówienie ma zostać udzielone na podstawie kryterium najkorzystniejszej oferty, do zaproszenia dołączany jest również wynik pełnej oceny danego oferenta. Zaproszenie wskazuje również formułę matematyczną, która zostanie wykorzystana w aukcji elektronicznej do automatycznego tworzenia kolejnych klasyfikacji na podstawie przedstawianych nowych cen lub wartości. Formuła ta uwzględnia wagi przypisane wszystkim kryteriom w celu ustalenia najkorzystniejszej oferty, określone w ogłoszeniu o zamówieniu lub w specyfikacjach; w tym celu ogranicza się jednak wcześniej wszelkie przedziały do określonej wartości.

6. Na każdym etapie aukcji elektronicznej podmioty zamawiające niezwłocznie przekazują wszystkim oferentom taką ilość informacji, która umożliwi im ustalenie w dowolnym momencie swojej pozycji w klasyfikacji. Mogą one również podawać inne informacje dotyczące innych przedstawionych cen lub wartości, o ile zostało to wcześniej określone w specyfikacji. Mogą one także w dowolnym momencie ogłaszać liczbę uczestników danego etapu aukcji. Jednak w żadnym wypadku nie mogą one ujawniać tożsamości oferentów na żadnym z etapów aukcji elektronicznej.

7. Podmiot zamawiający zamyka aukcję elektroniczną w jeden lub więcej z następujących sposobów:

- a) wskazując w zaproszeniu do wzięcia udziału w aukcji z góry ustaloną datę i godzinę;
- b) gdy przestanie otrzymywać nowe ceny lub nowe wartości spełniające wymogi dotyczące minimalnych różnic – określając w zaproszeniu do udziału w aukcji dopuszczalny czas, jaki może upłynąć od otrzymania ostatniej propozycji do zamknięcia aukcji elektronicznej;
- c) gdy osiągnięta zostanie liczba etapów aukcji określona w zaproszeniu do udziału w aukcji.

8. Jeżeli podmiot zamawiający podejmuje decyzję o zamknięciu aukcji elektronicznej zgodnie z ust. 7 lit. c), ewentualnie w połączeniu z warunkami przewidzianymi w lit. b) tego ustępu, zaproszenie do wzięcia udziału w aukcji zawiera harmonogram poszczególnych etapów aukcji.

9. Po zamknięciu aukcji elektronicznej podmiot zamawiający udziela zamówienia zgodnie z art. 132 na podstawie wyników aukcji elektronicznej.

10. Podmioty zamawiające nie mogą korzystać z aukcji elektronicznych w niewłaściwy sposób, ani w sposób uniemożliwiający, ograniczający lub zakłócający konkurencję, ani też w celu zmiany przedmiotu zamówienia, określonego w opublikowanym ogłoszeniu o zamiarze udzielenia zamówienia i zdefiniowanego w specyfikacji.

Artykuł 132

Rozpatrywanie ofert oraz udzielanie zamówień

Rozpatrywanie ofert

1. Podmiot zamawiający przyjmuje, otwiera i rozpatruje wszystkie oferty zgodnie z procedurami gwarantującymi uczciwy i bezstronny przebieg procesu udzielania zamówienia oraz poufność ofert.

2. Podmiot zamawiający nie może ukarać jakiegokolwiek dostawcy, którego oferta została otrzymana po terminie określonym na otrzymanie ofert, jeżeli opóźnienie miało miejsce wyłącznie z winy podmiotu zamawiającego.

3. Jeżeli podmiot zamawiający zapewnia danemu dostawcy możliwość poprawienia niezamierzonych błędów formalnych w okresie między otwarciem ofert a udzieleniem zamówienia, podmiot zamawiający zapewnia taką samą możliwość wszystkim pozostałym dostawcom uczestniczącym w postępowaniu.

Udzielanie zamówień

4. Do celów udzielenia zamówienia rozpatrywane są jedynie oferty złożone na piśmie, które w momencie otwarcia ofert spełniają istotne wymogi określone w ogłoszeniach i w dokumentacji przetargowej i które zostały złożone przez dostawcę spełniającego warunki udziału.

5. O ile podmiot zamawiający nie stwierdzi, że udzielenie zamówienia nie leży w interesie publicznym, udziela on zamówienia dostawcy, który zgodnie z jego ustaleniami ma możliwość spełnienia warunków zamówienia i który – wyłącznie na podstawie kryteriów oceny określonych w ogłoszeniach i dokumentacji przetargowej – przedstawił:

a) najkorzystniejszą ofertę; lub

b) w przypadku gdy cena stanowi jedyne kryterium, najniższą cenę.

6. W przypadku gdy podmiot zamawiający otrzymuje ofertę zawierającą cenę, która jest rażąco niska w porównaniu z cenami w innych złożonych ofertach, może skonsultować się z dostawcą, aby sprawdzić, czy spełnia on warunki udziału i jest zdolny do wypełnienia warunków zamówienia.

7. Podmiot zamawiający nie wykorzystuje ofert wariantowych, nie unieważnia procedur przetargowych ani nie zmienia udzielonych już zamówień w sposób stanowiący obejście zobowiązań w ramach niniejszego rozdziału.

Artykuł 133

Przejrzystość informacji dotyczących zamówień

Informacje dostarczane dostawcom

1. Podmiot zamawiający bezzwłocznie informuje dostawców uczestniczących w postępowaniu o swoich decyzjach dotyczących udzielenia zamówienia, a na wniosek dostawcy udziela takiej informacji na piśmie. Z zastrzeżeniem art. 134 ust. 2 i 3 podmiot zamawiający, na wniosek, zapewnia dostawcom, którym nie udzielono zamówienia, wyjaśnienie powodów, dla których ich oferty nie zostały wybrane, oraz informuje ich o czynnikach przemawiających na korzyść oferty wybranego dostawcy.

Publikacja informacji o udzielonym zamówieniu

2. Nie później niż 72 dni po udzieleniu każdego zamówienia objętego niniejszym rozdziałem podmiot zamawiający publikuje ogłoszenie w odpowiednich papierowych lub elektronicznych mediach wymienionych w załączniku IV część 2. W przypadku gdy podmiot publikuje ogłoszenie wyłącznie w medium elektronicznym, informacje muszą pozostawać łatwo dostępne przez rozsądnie długi okres. Ogłoszenie zawiera co najmniej następujące informacje:

a) opis zamawianych towarów lub usług;

b) nazwę i adres podmiotu zamawiającego;

c) nazwę i adres wybranego dostawcy;

d) wartość zwycięskiej oferty lub najdroższą ofertę i najtańszą ofertę braną pod uwagę przy udzielaniu zamówienia;

e) datę udzielenia zamówienia; oraz

f) zastosowaną metodę udzielania zamówienia, a w przypadku zastosowania procedury przetargu bezpośredniego zgodnie z art. 130, opis okoliczności uzasadniających wybór tej procedury.

Przechowywanie dokumentacji, sprawozdania oraz identyfikowalność elektroniczna

3. Każdy podmiot zamawiający, przez okres co najmniej trzech lat od dnia udzielenia zamówienia, przechowuje:
  - a) dokumentację i sprawozdania z procedur przetargowych i udzielenia zamówienia dotyczące zamówienia objętego niniejszą Umową, w tym sprawozdania wymagane zgodnie z art. 130; oraz
  - b) dane zapewniające odpowiednią identyfikowalność przebiegu postępowań przetargowych objętych niniejszą Umową z wykorzystaniem środków elektronicznych.

Artykuł 134

Ujawnianie informacji

Przekazywanie informacji Stronom

1. Strona, na wniosek drugiej Strony, niezwłocznie udziela wszelkich informacji niezbędnych do ustalenia, czy postępowanie o udzielenie zamówienia zostało przeprowadzone w sposób uczciwy, bezstronny i zgodnie z niniejszym rozdziałem, w tym informacji na temat charakterystyk oraz zalet przemawiających na korzyść zwycięskiej oferty. W przypadku gdy ujawnienie tych informacji mogłoby naruszyć konkurencję w kolejnych przetargach, Strona otrzymująca informacje nie ujawnia ich jakimkolwiek dostawcom bez zasięgnięcia opinii i uzyskania zgody Strony, która przekazała te informacje.

Nieujawnianie informacji

2. Niezależnie od innych postanowień niniejszego rozdziału Strony, łącznie ze swoimi podmiotami zamawiającymi, nie udzielają jakimkolwiek dostawcy informacji, które mogłyby naruszyć uczciwą konkurencję między dostawcami.
3. Żadne z postanowień niniejszego rozdziału nie może być interpretowane w sposób, który wymagałby od Strony, w tym jej podmiotów zamawiających, władz i organów odwoławczych, ujawnienia informacji poufnych, jeżeli ich ujawnienie:
  - a) utrudniłoby egzekwowanie prawa;
  - b) mogłoby naruszyć uczciwą konkurencję między dostawcami;
  - c) naruszyłoby uzasadnione interesy handlowe określonych osób, w tym przysługujące im prawa własności intelektualnej; lub
  - d) byłoby sprzeczne z interesem publicznym w innych aspektach.

Artykuł 135

Krajowe procedury odwoławcze

1. Każda ze Stron zapewnia terminową, skuteczną, przejrzystą i niedyskryminującą procedurę odwoławczą w trybie administracyjnym lub sądowym, dzięki której dostawca może, w ramach zamówienia objętego niniejszą Umową, które stanowi lub stanowiło przedmiot jego zainteresowania, wnieść odwołanie w związku z:
  - a) naruszeniem niniejszego rozdziału; lub
  - b) w przypadku gdy zgodnie z przepisami prawa krajowego Strony dostawca nie jest uprawniony do wniesienia bezpośredniego odwołania ze względu na naruszenie niniejszego rozdziału – nieprzestrzeganiem środków Strony przyjętych w celu wykonania niniejszego rozdziału.
2. Zasady proceduralne dotyczące wszystkich odwołań zgodnie z ust. 1 są sporządzane na piśmie i powszechnie dostępne.
3. W przypadku skargi dotyczącej sytuacji naruszenia lub nieprzestrzegania przepisów, o której mowa w ust. 1, złożonej przez dostawcę w związku z zamówieniem objętym niniejszą Umową, które stanowi lub stanowiło przedmiot zainteresowania dostawcy, Strona podmiotu zamawiającego przeprowadzającego postępowanie zachęca ten podmiot oraz dostawcę do rozstrzygnięcia skargi w drodze konsultacji. Podmiot rozpatruje w sposób bezstronny i terminowy wszelkie tego rodzaju skargi w sposób niepowodujący uszczerbku dla udziału dostawcy w bieżącym lub przyszłym postępowaniu o udzielenie zamówienia lub jego prawa do występowania o środki naprawcze w ramach procedury odwoławczej w trybie administracyjnym lub sądowym.

4. Każdemu dostawcy zapewnia się wystarczająco dużo czasu na przygotowanie i złożenie odwołania, w każdym wypadku nie mniej niż dziesięć dni od momentu, kiedy zapoznał się lub rozsądnie powinien był zapoznać się z podstawą odwołania.
5. Każda ze Stron powołuje lub wyznacza przynajmniej jeden bezstronny organ administracyjny lub sądowy, niezależny od jej podmiotów zamawiających, który przyjmuje i rozpatruje odwołania złożone przez dostawców w kontekście zamówienia objętego niniejszą Umową.
6. W przypadku gdy odwołanie zostaje wstępnie rozpatrzone przez podmiot inny niż organ, o którym mowa w ust. 5, Strona zapewnia, aby dostawca mógł złożyć odwołanie od pierwotnej decyzji do bezstronnego organu administracyjnego lub sądowego, niezależnego od podmiotu zamawiającego, którego zamówienie stanowi przedmiot odwołania.
7. Każda ze Stron zapewnia, aby od decyzji organu odwoławczego innego niż sąd przysługiwało prawo odwołania do sądu, lub wprowadza procedury zapewniające, aby:
- podmiot zamawiający udzielał pisemnej odpowiedzi na odwołanie i przekazywał wszystkie istotne dokumenty organowi odwoławczemu;
  - uczestnicy postępowania (dalej zwani „uczestnikami”) mieli prawo do bycia wysłuchanymi, zanim organ odwoławczy podejmie decyzję w sprawie odwołania;
  - uczestnicy mieli prawo do ustanowienia pełnomocnika i pomocy prawnej;
  - uczestnicy mieli prawo do udziału w całym postępowaniu;
  - uczestnicy mieli prawo do złożenia wniosku o jawność postępowania oraz o dopuszczenie powołania świadków; oraz
  - organ odwoławczy wydawał swoje decyzje lub zalecenia z zachowaniem terminów, na piśmie, wraz z wyjaśnieniem podstawy każdej decyzji lub zalecenia.
8. Każda ze Stron przyjmuje lub utrzymuje procedury dotyczące:
- szybkich środków tymczasowych służących zapewnieniu dostawcy możliwości udziału w postępowaniu o udzielenie zamówienia; oraz
  - w przypadku gdy organ odwoławczy ustalił, że doszło do sytuacji naruszenia lub nieprzestrzegania przepisów, o których mowa w ust. 1 – działań naprawczych lub odszkodowania za poniesione straty lub szkody, które mogą być ograniczone do kosztów przygotowania oferty albo kosztów odwołania, bądź obu tych rodzajów kosztów.
9. Szybkie środki tymczasowe, o których mowa w ust. 8 lit. a), mogą skutkować zawieszeniem procedury przetargowej. Procedury, o których mowa w ust. 8, mogą przewidywać, że przy podejmowaniu decyzji o tym, czy środki te powinny zostać zastosowane, można wziąć pod uwagę nadrzędne negatywne skutki dla zainteresowanych stron, w tym dla interesu publicznego. Uzasadnioną przyczynę braku podjęcia działań przedstawia się na piśmie.

Artykuł 136

Zmiany i korekty zakresu stosowania

1. Każda ze Stron może zaproponować zmianę lub korektę elementów zawartych w załączniku III, które jej dotyczą.

Zmiany

2. Jeżeli jedna ze Stron proponuje zmianę, Strona ta:
- powiadamia o tym drugą Stronę na piśmie; oraz
  - wraz z powiadomieniem przedstawia propozycję dotyczącą odpowiednich dostosowań wyrównawczych dla drugiej Strony w celu utrzymania zakresu stosowania porównywalnego do tego, który istniał przed wprowadzeniem zmiany.

3. Niezależnie od ust. 2 lit. b) Strona nie musi zapewniać dostosowań wyrównawczych, jeżeli:
  - a) skutki danej zmiany są nieznaczne; lub
  - b) zmiana dotyczy podmiotu, w odniesieniu do którego Strona rzeczywiście utraciła kontrolę lub wpływ.
4. Uznaje się, że druga Strona zaakceptowała zmianę, w tym do celów rozdziału 14 (Rozstrzygnięcie sporów) niniejszego tytułu, o ile nie zgłosiła sprzeciwu na piśmie w terminie 45 dni od otrzymania powiadomienia, o którym mowa w ust. 2 lit. a), zgodnie z którym:
  - a) dostosowanie proponowane na podstawie ust. 2 lit. b) jest wystarczające, aby utrzymać porównywalny poziom wspólnie uzgodnionego zakresu stosowania;
  - b) skutki zmiany są nieznaczne, zgodnie z ust. 3 lit. a); lub
  - c) zmiana dotyczy podmiotu, w odniesieniu do którego Strona rzeczywiście utraciła kontrolę lub wpływ, zgodnie z ust. 3 lit. b).

Korekty

5. Za korektę uznaje się wprowadzenie następujących zmian w załączniku III części 1-3, pod warunkiem że nie mają one wpływu na wspólnie uzgodniony zakres stosowania przewidziany w niniejszym rozdziale:
  - a) zmiana nazwy podmiotu;
  - b) połączenie dwóch lub kilku podmiotów wymienionych w tej samej części załącznika III; oraz
  - c) rozdzielenie podmiotu na dwa podmioty lub większą ich liczbę, pod warunkiem że wszystkie nowe podmioty dodaje się do tej samej części załącznika III, w której był wymieniony pierwotny podmiot.
6. Strona proponująca korektę powiadamia drugą Stronę co dwa lata po dniu rozpoczęcia stosowania niniejszego tytułu (¹).
7. Jedna ze Stron może powiadomić drugą Stronę o sprzeciwie wobec proponowanej korekty w ciągu 45 dni od otrzymania powiadomienia, o którym mowa w ust. 6. Strona wyrażająca sprzeciw przedstawia powody, dla których jej zdaniem proponowana korekta nie jest zmianą przewidzianą w ust. 5, a także opisuje wpływ proponowanej korekty na wspólnie uzgodniony zakres stosowania przewidziany w niniejszej Umowie. W przypadku braku wyrażenia sprzeciwu na piśmie w ciągu 45 dni po otrzymaniu powiadomienia uznaje się, że Strona wyraziła zgodę na proponowaną korektę.

Komitet Współpracy

8. W przypadku braku sprzeciwu wobec proponowanej zmiany lub korekty w terminie, o którym mowa w ust. 4 i 7, Komitet Współpracy wprowadza zmiany do załącznika III w celu uwzględnienia każdej takiej zmiany lub korekty. Zmiana lub korekta staje się skuteczną następnego dnia po dniu, w którym wygasł termin, o którym mowa w ust. 4 i 7.
9. W przypadku wyrażenia sprzeciwu wobec proponowanej zmiany lub korekty sprawę rozpatruje Komitet Współpracy. Komitet Współpracy może podjąć decyzję o zatwierdzeniu zmiany lub korekty oraz wprowadzeniu odpowiednich zmian do załącznika III.

Artykuł 137

Okres przejściowy

Stosowanie niniejszego rozdziału rozpoczyna się pięć lat po dniu rozpoczęcia stosowania niniejszego tytułu. Dla towarów wymienionych w załączniku III część 4 oraz dla usług objętych załącznikiem III część 6, stosowanie niniejszego rozdziału rozpoczyna się osiem lat po dniu rozpoczęcia stosowania niniejszego tytułu.

⁽¹⁾ Uznaje się, że Unia Europejska dopełniła tego obowiązku, jeżeli powiadomi Republikę Kazachstanu o wszelkich korektach jednocześnie z cyklem powiadamiania w ramach Porozumienia w sprawie zamówień publicznych WTO.

ROZDZIAŁ 9

Surowce i energia

Artykuł 138

Definicje

Do celów niniejszego rozdziału:

- a) „surowce” oznaczają substancje używane do wytwarzania produktów przemysłowych, z wyłączeniem towarów energetycznych, przetworzonych produktów rybołówstwa lub produktów rolnych, lecz z uwzględnieniem kauczuku naturalnego, skór i skórek, drewna, pulpy drzewnej, jedwabiu, wełny, bawełny i innych włókien roślinnych;
- b) „towary energetyczne” oznaczają, w oparciu o Zharmonizowany System Oznaczania i Kodowania Towarów Rady Współpracy Celnej (HS) oraz Nomenklaturę Scaloną Unii Europejskich, gaz ziemny, skroplony gaz ziemny (LNG), gaz płynny (LPG) (HS 27.11), energię elektryczną (HS 27.16), ropę naftową i produkty ropopochodne (HS 27.09-27.10 i 27.13-27.15) oraz węgiel i inne paliwa stałe (HS 27.01-27.04);
- c) „spółka” oznacza każdy podmiot prawny, który jest organizacją handlową pod jurysdykcją lub kontrolą jednej ze Stron, taki jak na przykład korporacja, spółka powiernicza, spółka osobowa, spółka joint venture lub stowarzyszenie;
- d) „usługodawca” oznacza usługodawcę zgodnie z definicją zawartą w art. 40 lit. q);
- e) „środek” oznacza środek zgodnie z definicją zawartą w art. 40 lit. a).
- f) „transport” oznacza przesył i dystrybucję towarów energetycznych za pośrednictwem rurociągów do przesyłu ropy naftowej i produktów ropopochodnych, wysokociśnieniowych gazociągów gazu ziemnego, linii i sieci przesyłowych wysokiego napięcia, kolei, dróg i innych elementów infrastruktury służących do transportu towarów energetycznych;
- g) „nieuprawnione pobieranie” oznacza każdą czynność polegającą na niezgodnym z prawem pobieraniu towarów energetycznych z rurociągów do przesyłu ropy naftowej i produktów ropopochodnych, wysokociśnieniowych gazociągów gazu ziemnego, linii i sieci przesyłowych wysokiego napięcia, kolei, dróg i innych elementów infrastruktury służących do transportu towarów energetycznych;
- h) „sytuacja nadzwyczajna” oznacza sytuację, która powoduje znaczące zakłócenie lub fizyczne przerwanie dostaw gazu ziemnego, ropy naftowej lub energii elektrycznej między Unią Europejską a Republiką Kazachstanu, w tym w przypadku dostaw tranzytem przez terytorium państw trzecich lub sytuację nadzwyczajnie wysokiego zapotrzebowania na towary energetyczne w Unii Europejskiej lub Republice Kazachstanu, w której środki rynkowe nie są wystarczające i muszą zostać zastosowane dodatkowo środki nierynkowe;
- i) „wymóg dotyczący lokalnego pochodzenia” oznacza:
  - (i) w odniesieniu do towarów – wymóg nałożony na przedsiębiorstwo dotyczący zakupu lub wykorzystania towarów pochodzenia krajowego lub ze źródła krajowego, przy czym przedmiotem takiego wymogu mogą być konkretne produkty, ich wielkość lub wartość lub stosunek wielkości lub wartości do lokalnej produkcji tego przedsiębiorstwa;
  - (ii) w odniesieniu do usług – wymóg, który ogranicza wybór usługodawcy lub świadczonej usługi na niekorzyść usług lub usługodawców drugiej Strony;
- j) „przedsiębiorstwo państwowe” oznacza każde przedsiębiorstwo zaangażowane w działalność handlową, w którym Strona na szczeblu centralnym lub podcentralnym posiada ponad 50 % kapitału subskrybowanego lub głosów przypadających na akcje emitowane przez to przedsiębiorstwo;
- k) „osoba prawna” oznacza osobę prawną zgodnie z definicją zawartą w art. 40 lit. d);
- l) „osoba prawna Strony” oznacza osobę prawną jednej ze Stron zgodnie z definicją zawartą w art. 40 lit. e).

Artykuł 139

Regulacja cen

1. Strony dążą do tego, aby ceny dostaw surowców lub towarów energetycznych dla użytkowników przemysłowych w przypadkach, gdy są one regulowane przez rząd Strony, pozwalały na pokrycie kosztów oraz zapewniały rozsądny zysk.

2. Jeżeli cena surowców lub towarów energetycznych sprzedawanych na rynku krajowym różni się od ceny eksportowej dla tego samego towaru, Strona dokonująca wywozu udziela, na wniosek drugiej Strony, informacji na temat takiej różnicy cen, z wyłączeniem kosztów transportu i podatków wywozowych.

Artykuł 140

Monopole handlowe i wywozowe

Strony nie mogą utrzymywać ani ustanawiać monopoli handlowych ani wywozowych w odniesieniu do surowców lub towarów energetycznych, z wyjątkiem sytuacji, gdy jedna ze Stron wykonuje swoje prawo priorytetu (pierwszeństwa) do zakupu surowców, gazu suchego i złota.

Artykuł 141

Dostęp i prawa do poszukiwania, rozpoznawania i produkcji węglowodorów (ropy naftowej i gazu ziemnego)

1. Żadne z postanowień niniejszej Umowy nie ma wpływu na pełną suwerenność Stron zgodnie z prawem międzynarodowym względem węglowodorów znajdujących się na ich terytorium oraz na ich wodach śródlądowych, archipelagowych i terytorialnych, ani na suwerenne prawa do rozpoznawania i wydobywania zasobów węglowodorów znajdujących się w ich wyłącznej strefie ekonomicznej i na szelfie kontynentalnym.

2. Strony zachowują prawo określania na swoim terytorium, a także na swoich wodach śródlądowych, archipelagowych i terytorialnych oraz w swojej wyłącznej strefie ekonomicznej i na swoim szelfie kontynentalnym, obszarów udostępnianych do poszukiwania, rozpoznawania i wydobywania węglowodorów.

3. W każdym przypadku podjęcia przez jedną ze Stron suwerennej decyzji, o której mowa w ust. 2, każda ze Stron zapewnia, aby przedsiębiorstwa drugiej Strony nie były dyskryminowane w zakresie dostępu i korzystania z praw do poszukiwania, rozpoznawania i produkcji węglowodorów, pod warunkiem że dane przedsiębiorstwo zostało ustanowione jako osoba prawna na terytorium Strony przyjmującej i udzielającej dostępu.

4. Każda ze Stron może wymagać od przedsiębiorstwa, któremu zezwolono na poszukiwanie, rozpoznawanie i produkcję węglowodorów, zapłaty finansowej lub zapłaty w postaci węglowodorów.

5. Strony podejmują niezbędne środki w celu zapewnienia, aby koncesje lub inne zezwolenia uprawniające przedsiębiorstwa do wykonywania praw do poszukiwania, rozpoznawania oraz produkcji węglowodorów, wydawane były w ramach opublikowanej procedury lub zaproszenia obejmującego publikację ogłoszenia wzywającego potencjalnie zainteresowane podmioty Stron do składania wniosków. W ogłoszeniu określa się rodzaj koncesji lub innego zezwolenia, odnośny obszar geograficzny i proponowaną datę lub termin przyznania koncesji lub innej formy zezwolenia.

6. Ust. 3-5 pozostają bez uszczerbku dla prawa przedsiębiorstwa państwowego do uzyskania dostępu i prawa do poszukiwania, rozpoznawania i produkcji węglowodorów w drodze bezpośrednich negocjacji z jego Stroną. W przypadku gdy takie przedsiębiorstwo państwowe postanawia przenieść, w całości lub części, swoje prawo do poszukiwania, rozpoznawania i produkcji węglowodorów, zastosowanie mają wymogi przewidziane w ust. 3 i 5.

7. Art. 53 ma zastosowanie do warunków i procedur wydawania zezwoleń.

Artykuł 142

Warunki dla inwestycji w sektorze surowców i towarów energetycznych

W celu wspierania inwestycji w sektorze poszukiwania, rozpoznawania, wydobywania i eksploatacji surowców i towarów energetycznych, żadna ze Stron nie może:

- a) utrzymywać ani przyjmować środków zawierających wymogi dotyczące lokalnego pochodzenia, które miałyby wpływ na produkty, usługodawców, inwestorów lub inwestycje drugiej Strony, o ile nie przewidziano inaczej w Protokole w sprawie przystąpienia Republiki Kazachstanu do WTO lub w wykazie szczegółowych zobowiązań Unii Europejskiej i jej państw członkowskich w ramach GATS;

- b) utrzymywać ani przyjmować środków zobowiązujących przedsiębiorstwa z drugiej Strony do przekazania lub udostępnienia praw własności intelektualnej w celu sprzedaży produktów lub usług lub w celu inwestowania na terytorium tej Strony. Strony nie zostają pozbawione prawa do negocjowania umów z inwestorami zainteresowanymi uzyskaniem praw do poszukiwania, rozpoznawania, wydobycia i eksploatacji surowców i towarów energetycznych, przewidujących takie przekazanie praw na zasadzie dobrowolności, pod warunkiem że przekazanie to odbywa się na warunkach rynkowych i po cenie rynkowej.

Artykuł 143

Tranzyt

1. Strony podejmują wszelkie niezbędne środki w celu ułatwienia tranzytu towarów energetycznych, zgodnie z zasadą swobody tranzytu oraz zgodnie z art. 7 ust. 1 i 3 Traktatu karty energetycznej.
2. Każda ze Stron zakazuje nieuprawnionego pobierania towarów energetycznych będących w transzycie lub transportowanych przez jej terytorium przez jakiegokolwiek podmioty podlegające jej kontroli lub jurysdykcji oraz podejmuje wszelkie niezbędne środki w celu zajęcia się takim nieuprawnionym pobieraniem.

Artykuł 144

Przerwy w transzycie lub transporcie

1. Każda ze Stron podejmuje wszelkie możliwe środki mające na celu zapewnienie, aby operatorzy głównych sieci energetycznych, rurociągów gazociągów i sieci transportowych:
  - a) minimalizowali ryzyko nieprzewidzianych przerw w transzycie lub transporcie bądź ograniczenia lub wstrzymania tranzytu lub transportu;
  - b) niezwłocznie przywracali normalne działanie takiego tranzytu lub transportu w przypadku jego nieprzewidzianego przerwania, ograniczenia lub wstrzymania.
2. W przypadku sporu dotyczącego jakiegokolwiek kwestii angażującej Stronę lub jeden lub większą liczbę podmiotów podlegających kontroli lub jurysdykcji jednej ze Stron, Strona, na terytorium której odbywa się tranzyt lub transport towarów energetycznych lub na terytorium której odbywa się odbiór lub przechowywanie w ramach drogi transportowej/tranzytowej towarów energetycznych, nie może – przed zakończeniem procedury rozstrzygnięcia sporu w ramach odpowiedniej umowy lub w ramach procedury rozstrzygnięcia sporów określonej w rozdziale 14 (Rozstrzygnięcie sporów) niniejszego tytułu w odniesieniu do sytuacji nadzwyczajnych zdefiniowanych w art. 138 lit. h) – przerywać ani ograniczać istniejącego transportu, tranzytu, odbioru lub przechowywania w ramach drogi transportowej/tranzytowej towarów energetycznych, ani zezwalać na takie przerwianie lub ograniczenie jakiegokolwiek podmiotowi podlegającemu jej kontroli lub jurysdykcji, z wyjątkiem przypadków, w których jest to wyraźnie przewidziane w umowie lub innym porozumieniu regulującym taki tranzyt, transport, odbiór lub przechowywanie w ramach drogi transportowej/tranzytowej.
3. Strona nie odpowiada za przerwianie lub ograniczenie na mocy niniejszego artykułu w sytuacjach siły wyższej lub w przypadku, gdy Strona ta nie jest w stanie zapewnić dostaw towarów energetycznych lub zapewnić ich tranzytu w wyniku działań przypisywanych państwu trzeciemu lub podmiotowi podlegającemu kontroli lub jurysdykcji państwa trzeciego.

Artykuł 145

Dostęp do linii i sieci przesyłowych wysokiego napięcia

1. Każda ze Stron zapewnia przedsiębiorstwom drugiej Strony ustanowionym jako osoby prawne na terytorium Strony przyznającej dostęp, niedyskryminacyjny dostęp do linii i sieci przesyłowych wysokiego napięcia, które są częściowo lub całkowicie własnością Strony udzielającej dostępu oraz podlegają jej regulacji, w ramach dostępnych zdolności przesyłowych tych sieci i linii. Dostęp przydziela się w sprawiedliwy i zrównoważony sposób.
2. Stosując środki odnoszące się do takich sieci i linii przesyłowych, Strona zapewnia przestrzeganie następujących zasad:
  - a) wszystkie środki prawne i regulacyjne w zakresie stawek za dostęp i stawek przesyłowych są w pełni przejrzyste;

- b) środki nie dyskryminują z uwagi na pochodzenie produkcji energii elektrycznej na terytorium danego państwa lub z uwagi na sposób wykorzystania energii elektrycznej; oraz
- c) stosowane są niedyskryminacyjne stawki przesyłowe dla przedsiębiorstw z Unii Europejskiej i Republiki Kazachstanu.

Artykuł 146

Organy regulacyjne na rynku energii elektrycznej i gazu

1. Każda ze Stron wyznacza i upoważnia organy regulacyjne do regulowania rynków energii elektrycznej i gazu na swoim terytorium. Te organy regulacyjne muszą być prawnie odrębne i funkcjonalnie niezależne od wszelkich innych organów publicznych oraz uczestników rynku.
2. Decyzje organów regulacyjnych i stosowane przez nie procedury muszą być bezstronne w stosunku do wszystkich uczestników rynku.
3. Uczestnik rynku, którego dotyczy jakakolwiek decyzja organu regulacyjnego, ma prawo odwołać się od niej do organu odwoławczego. Jeżeli organ odwoławczy nie jest niezależny od uczestniczących stron lub nie ma charakteru sądowego, decyzje organu odwoławczego podlegają przeglądowi przez bezstronny i niezależny organ sądowy. Decyzje organu odwoławczego oraz organu sądowego zawierają uzasadnienie, które musi być sporządzone na piśmie. Strony zapewniają, aby ostateczna decyzja organu odwoławczego lub organu sądowego -w zależności od tego, który z nich podejmuje decyzję jako ostatni – była skutecznie egzekwowana.

Artykuł 147

Sektor energii odnawialnej

1. Niniejszy artykuł ma zastosowanie do środków, które mogą wpłynąć na handel i inwestycje między Stronami odnoszące się do produkcji energii z odnawialnych źródeł niekopalnych, między innymi z wiatru, energii słonecznej i wodnej, jednak nie ma zastosowania do produktów, z których wytwarzana jest taka energia.
2. Każda ze Stron:
  - a) powstrzymuje się od utrzymywania lub przyjmowania środków wymagających utworzenia spółki z przedsiębiorstwami lokalnymi, chyba że takie utworzenie spółki jest konieczne ze względów technicznych, a Strona utrzymująca lub przyjmująca takie środki może, na wniosek drugiej Strony, wskazać takie względy techniczne;
  - b) zapewnia, aby wszelkie przepisy dotyczące procedur upoważniających, certyfikujących i licencyjnych, w przypadkach gdy mają one zastosowanie, zwłaszcza w odniesieniu do wyposażenia, zakładów i powiązanej infrastruktury sieci przesyłowych, były obiektywne, przejrzyste i niearbitralne oraz nie dyskryminowały podmiotów drugiej Strony;
  - c) zapewnia, aby opłaty administracyjne w sektorze energii odnawialnej, takie jak opłaty uiszczane przez konsumentów, planistów, architektów, konstruktorów, instalatorów i dostawców sprzętu, były przejrzyste, a ich wysokość była ograniczona do przybliżonych kosztów świadczonych usług;
  - d) zapewnia, aby przywóz i wykorzystanie towarów pochodzących z drugiej Strony, lub dostarczanie towarów przez dostawców pochodzących z drugiej Strony, podlegały postanowieniom rozdziału 1 (Handel towarami) niniejszego tytułu;
  - e) zapewnia, aby świadczenie usług przez dostawców pochodzących z drugiej Strony podlegało art. 53;
  - f) zapewnia, aby warunki i procedury połączenia z sieciami przesyłowymi energii elektrycznej i dostępu do nich były przejrzyste i nie dyskryminowały dostawców pochodzących z drugiej Strony, ani dostawców energii ze źródeł odnawialnych. Strony zapewniają podejmowanie odpowiednich środków dotyczących sieci i rynków, które służą zminimalizowaniu ograniczeń występujących w odniesieniu do energii elektrycznej wytwarzanej z odnawialnych źródeł energii;

- g) powstrzymuje się od nakładania lub utrzymywania wymogu w odniesieniu do:
- (i) przedsiębiorstwa drugiej Strony, dotyczącego zakupu lub wykorzystania towarów pochodzenia krajowego lub ze źródła krajowego Strony nakładającej wymóg, przy czym przedmiotem takiego wymogu mogą być konkretne produkty, ich wielkość lub wartość lub stosunek wielkości lub wartości do jego lokalnej produkcji; lub
  - (ii) ograniczenia przez przedsiębiorstwo zakupu lub użycia produktów przywożonych do wielkości związanej z ilością lub wartością lokalnych produktów, które są przez nie wywożone.
3. W przypadku gdy istnieją międzynarodowe lub regionalne normy w odniesieniu do sprzętu i systemów służących produkcji energii z niekopalnych źródeł odnawialnych, Strony stosują te normy, lub ich odpowiednie części, jako podstawę swoich przepisów technicznych, z wyjątkiem sytuacji, w których takie międzynarodowe normy lub ich odpowiednie części byłyby nieskuteczne lub niewłaściwe do osiągnięcia uzasadnionych celów. Za odpowiednie międzynarodowe organy normalizacyjne na potrzeby stosowania niniejszego ustępu uznaje się Międzynarodową Organizację Normalizacyjną (ISO) oraz Międzynarodową Komisję Elektrotechniczną (IEC).
4. W stosownych przypadkach Strony określają przepisy techniczne oparte na wymaganiach produktu pod względem wydajności, w tym efektywności środowiskowej, a nie na projekcie lub opisie produktu.
5. Żadne z postanowień niniejszego rozdziału nie może być interpretowane jako zapobiegające przyjmowaniu lub stosowaniu przez którąś ze Stron środków niezbędnych dla bezpiecznego funkcjonowania odnośnych sieci energetycznych lub dla bezpieczeństwa dostaw energii, z zastrzeżeniem wymogu, zgodnie z którym takie środki nie mogą być stosowane w sposób, który stanowiłby środek arbitralnej lub nieuzasadnionej dyskryminacji między produktami, usługodawcami lub inwestorami Stron, w przypadku gdy obowiązują takie same warunki, lub ukrytych ograniczeń w zakresie wymiany handlowej i inwestycji między Stronami.

Artykuł 148

Współpraca dotycząca surowców i towarów energetycznych

1. Bez uszczerbku dla art. 204-208 Strony zgodnie postanawiają zacieśnić współpracę i propagowanie wzajemnego zrozumienia między Stronami w obszarze handlu surowcami i towarami energetycznymi.
2. Strony uznają, że poszanowanie zasad przejrzystości i niedyskryminacji, jak również zapewnienie, aby przepisy były stosowane w sposób niezakłócający handlu, jest najlepszym sposobem na stworzenie środowiska sprzyjającego realizacji bezpośrednich inwestycji zagranicznych w obszarze produkcji towarów energetycznych i handlu nimi. Ogólnie rzecz biorąc, takie środowisko sprzyja efektywnemu przydzielaniu surowców i towarów energetycznych oraz ich skutecznemu wykorzystywaniu.
3. Współpraca i promowanie wzajemnego zrozumienia obejmuje kwestie dotyczące dwustronnej wymiany handlowej, a także kwestie będące przedmiotem wspólnego zainteresowania, mające swoje źródło w handlu międzynarodowym. Takie kwestie obejmują zakłócenia handlu mające wpływ na rynki światowe, zagadnienia dotyczące środowiska i rozwoju konkretnie powiązane z handlem surowcami i towarami energetycznymi, a także społeczną odpowiedzialność przedsiębiorstw zgodnie z uznanymi normami międzynarodowymi, takimi jak Wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych oraz Wytyczne OECD dotyczące należytej staranności dla odpowiedzialnych łańcuchów dostaw minerałów z obszarów dotkniętych konfliktami i obszarów wysokiego ryzyka. Współpraca i promowanie wzajemnego zrozumienia obejmuje wymianę danych oraz informacji dotyczących ram regulacyjnych w sektorze surowców i w sektorze energetycznym. Powyższego nie można interpretować jako zobowiązania Stron do dostarczania jakichkolwiek informacji, których ujawnienie Strony mogą uznawać za sprzeczne ze swoimi odpowiednimi interesami w zakresie bezpieczeństwa.
4. Każda ze Stron może wystąpić o zorganizowanie doraźnego posiedzenia poświęconego surowcom lub towarom energetycznym lub sesji poświęconej surowcom lub towarom energetycznym podczas posiedzeń Komitetu Współpracy. W stosownych przypadkach współpraca dwustronna mogłaby zostać rozszerzona na odpowiednie wielostronne fora, w których uczestniczą obie Strony.

Artykuł 149

Mechanizm wczesnego ostrzegania

1. Strony ustanawiają mechanizm wczesnego ostrzegania w celu przyjęcia praktycznych środków ukierunkowanych na zapobieganie sytuacjom nadzwyczajnym lub niebezpieczeństwom wystąpienia sytuacji nadzwyczajnych oraz na szybkie reagowanie w takich sytuacjach.

2. Strony wspólnie podejmują działania na rzecz:
  - a) wczesnej oceny potencjalnych zagrożeń i problemów związanych z dostawą gazu ziemnego, ropy naftowej lub energii elektrycznej oraz popytem na gaz ziemny, ropę naftową lub energię elektryczną; oraz
  - b) zapobiegania sytuacjom nadzwyczajnym lub niebezpieczeństwom wystąpienia sytuacji nadzwyczajnych oraz szybkiego reagowania w takich sytuacjach.
3. Jeżeli jedna ze Stron dowiadyuje się o istnieniu sytuacji nadzwyczajnej lub sytuacji, która w jej opinii mogłaby prowadzić do zaistnienia sytuacji nadzwyczajnej, Strona ta powiadamia o tym w możliwie najkrótszym czasie drugą Stronę.
4. Na potrzeby niniejszego artykułu Strony uzgadniają, że organami odpowiedzialnymi są członek Komisji Europejskiej odpowiedzialny za energię oraz minister Republiki Kazachstanu odpowiedzialny za kwestie energii.
5. Po dokonaniu powiadomienia Strony przekazują sobie wzajemnie ocenę sytuacji.
6. Każda ze Stron może wystąpić o konsultacje w ciągu trzech dni kalendarzowych od momentu powiadomienia w celu:
  - a) sporządzenia wspólnej oceny sytuacji;
  - b) opracowania zaleceń w celu wyeliminowania sytuacji nadzwyczajnej oraz zminimalizowania jej wpływu;
  - c) powołania specjalnej grupy monitorującej, między innymi w celu nadzorowania przepływu energii w istotnych punktach infrastruktury, której dotyczy sytuacja.
7. W stosownych przypadkach Strony współpracują z państwami trzecimi w celu wyeliminowania zagrożenia sytuacją nadzwyczajną lub przewyższenia takiej sytuacji.
8. Jeżeli sytuacja nadzwyczajna się utrzymuje, każda ze Stron może wszcząć procedurę rozstrzygania sporów w sytuacji nadzwyczajnej, zgodnie ze specjalnym mechanizmem przewidzianym w rozdziale 14 (Rozstrzyganie sporów) niniejszego tytułu.
9. Od momentu otrzymania powiadomienia Strony powstrzymują się od wszelkich działań, które mogłyby pogłębić lub utrwalić sytuację nadzwyczajną, stosownie do danej sytuacji.
10. Strona nie może opierać się na żadnym z wymienionych poniżej elementów ani przedstawiać je jako dowody w procedurze rozstrzygania sporów w ramach niniejszej Umowy:
  - a) stanowiska zajęte przez drugą Stronę lub przedstawione przez nią propozycje w czasie procedury określonej w niniejszym artykule; lub
  - b) każde wykazanie przez drugą Stronę jej gotowości do akceptacji rozwiązania w stosunku do sytuacji nadzwyczajnej, o której mowa w niniejszym artykule.
11. Komitet Współpracy może w razie potrzeby opracować szczegółowe przepisy wykonawcze na potrzeby stosowania niniejszego artykułu.

Artykuł 150

Wyjątki

1. Niniejszy rozdział pozostaje bez uszczerbku dla jakichkolwiek wyjątków, zastrzeżeń lub ograniczeń przewidzianych w niniejszej Umowie.
2. Niniejszy rozdział nie ma zastosowania do projektów z dziedziny badań i rozwoju ani do projektów demonstracyjnych o charakterze niehandlowym.
3. Żadne z postanowień niniejszego rozdziału nie może być interpretowane jako zapobiegające przyjmowaniu lub egzekwowaniu przez którąkolwiek ze Stron środków niezbędnych dla bezpiecznego funkcjonowania infrastruktury energetycznej, w tym transportu energii oraz odnośnych zakładów produkcyjnych, w interesie bezpieczeństwa narodowego lub bezpieczeństwa publicznego, w tym zapobieganiu sytuacjom nadzwyczajnym oraz reagowaniu w takich sytuacjach, z zastrzeżeniem wymogu, zgodnie z którym takie środki nie mogą być stosowane w sposób, który stanowiłby środek arbitralnej lub nieuzasadnionej dyskryminacji między produktami Stron, ich dostawcami usług lub inwestorami, w przypadku gdy obowiązują podobne warunki, lub ukrytych ograniczeń w zakresie wymiany handlowej i inwestycji między Stronami.

ROZDZIAŁ 10

Handel i zrównoważony rozwój

Artykuł 151

Kontekst i cele

1. Strony odwołują się do Agendy 21 Konferencji Narodów Zjednoczonych „Środowisko i Rozwój” z 1992 r., Deklaracji Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP) dotyczącej podstawowych zasad i praw w pracy z 1998 r., Planu działań w sprawie zrównoważonego rozwoju przyjętego w Johannesburgu w 2002 r., deklaracji ministerialnej Rady Ekonomiczno-Społecznej ONZ w sprawie pełnego i produktywnego poziomu zatrudnienia i godnej pracy dla wszystkich z 2006 r., deklaracji MOP dotyczącej sprawiedliwości społecznej na rzecz uczciwej globalizacji z 2008 r. oraz dokumentu końcowego konferencji Narodów Zjednoczonych na temat zrównoważonego rozwoju, włączonego do rezolucji 66/288 przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 27 lipca 2012 r., zatytułowanego „Przyszłość, jakiej pragniemy”.

2. Strony ponownie potwierdzają swoje zaangażowanie na rzecz wspierania rozwoju międzynarodowej wymiany handlowej w taki sposób, aby rozwój ten przyczyniał się do osiągnięcia celu, jakim jest zrównoważony rozwój, z korzyścią dla obecnych i przyszłych pokoleń. Strony dążą do zapewnienia, aby cel ten był uwzględniony i odzwierciedlany na każdym poziomie ich stosunków handlowych.

Artykuł 152

Wielostronne normy i umowy dotyczące pracy oraz środowiska

1. Strony uznają znaczenie międzynarodowego zarządzania środowiskiem i porozumień w zakresie środowiska jako odpowiedzi wspólnoty międzynarodowej na światowe lub regionalne problemy związane ze środowiskiem.

2. Strony uznają, że pełne i produktywno zatrudnienie oraz godna praca dla wszystkich stanowią kluczowe elementy zrównoważonego rozwoju wszystkich krajów oraz priorytetowy cel międzynarodowej współpracy.

3. W tym kontekście Strony potwierdzają swoje zobowiązanie do skutecznego wprowadzenia do swoich przepisów oraz do stosowanych przez siebie praktyk wielostronnych umów dotyczących środowiska, których są stronami, a także konwencji MOP, które zostały ratyfikowane, odpowiednio, przez państwa członkowskie Unii Europejskiej oraz Republikę Kazachstanu.

Artykuł 153

Prawo do regulacji oraz poziomy ochrony

1. Strony uznają prawo każdej ze Stron do określenia własnego poziomu krajowej ochrony środowiska i ochrony pracy, oraz do odpowiedniego przyjęcia lub zmiany swoich odnośnych przepisów i polityki, zgodnie z uznanymi na poziomie międzynarodowym normami i umowami, o których mowa w art. 152. Strony dążą do osiągnięcia wysokiego poziomu ochrony środowiska i ochrony pracy.

2. Strony uznają za niewłaściwe stymulowanie handlu lub inwestycji poprzez osłabienie lub zmniejszenie poziomu ochrony przewidzianego w krajowym prawie dotyczącym środowiska lub pracy.

3. Żadna ze Stron nie może odstąpić ani – poprzez ciągłe lub powtarzające się działanie lub zaniechanie – nie może uchylać się od skutecznego egzekwowania swoich przepisów w zakresie środowiska i pracy, w celu stworzenia zachęty do handlu lub inwestycji.

Artykuł 154

Handel i inwestycje wspierające zrównoważony rozwój

1. Strony potwierdzają swoje zaangażowanie na rzecz większego przyczyniania się handlu do osiągnięcia celów, jakimi jest zrównoważony rozwój w wymiarze gospodarczym, społecznym i środowiskowym. W związku z tym zgodnie postanawiają promować:

a) handel i inwestycje w przyjazne dla środowiska towary i usługi oraz w produkty i technologie sprzyjające klimatowi;

b) wykorzystywanie systemów zapewniających zgodność ze zrównoważonym rozwojem, takich jak sprawiedliwy i etyczny handel lub oznakowania ekologiczne; oraz

c) praktyki z zakresu społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw.

2. Strony wymieniają informacje i wiedzę dotyczące swojego działania na rzecz promowania spójności i wzajemnego wspierania się celów handlowych, społecznych i dotyczących środowiska. Ponadto Strony wzmacniają swoją współpracę i dialog dotyczące kwestii zrównoważonego rozwoju, które mogą pojawić się w kontekście ich stosunków handlowych, w tym dotyczące odnośnych aspektów określonych w tytule IV (Współpraca w dziedzinie rozwoju gospodarczego i zrównoważonego rozwoju).

3. Współpraca i dialog, o których mowa w ust. 2 niniejszego artykułu, przebiegają z udziałem odpowiednich zainteresowanych stron, zwłaszcza partnerów społecznych, a także innych organizacji społeczeństwa obywatelskiego, poprzez współpracę społeczeństwa obywatelskiego ustanowioną na podstawie art. 251.

4. Komitet Współpracy może przyjmować przepisy na potrzeby takiej współpracy i takiego dialogu.

Artykuł 155

Rozstrzygnięcie sporów

Rozdział 14 sekcja 3 podsekcja 2 (Rozstrzygnięcie sporów) niniejszego tytułu nie ma zastosowania do sporów objętych zakresem niniejszego rozdziału. W odniesieniu do każdego takiego sporu, po tym jak organ arbitrażowy przedstawi swoje sprawozdanie końcowe zgodnie z art. 180 i 182, Strony, uwzględniając wspomniane sprawozdanie, poddają dyskusji odpowiednie środki, jakie mają zostać wdrożone. Komitet Współpracy monitoruje wdrażanie takich środków i śledzi tę sprawę, w tym za pośrednictwem mechanizmu, o którym mowa w art. 154 ust. 3.

ROZDZIAŁ 11

Konkurencja

Artykuł 156

Zasady

Strony uznają znaczenie wolnej i niezakłóconej konkurencji w swoich stosunkach handlowych. Strony uznają, że antykonkurencyjne praktyki gospodarcze i interwencje państwowe, w tym dotacje, mogą zakłócać właściwe funkcjonowanie rynków i osłabiać korzyści płynące z liberalizacji handlu.

Artykuł 157

Przepisy dotyczące przeciwdziałania praktykom monopolistycznym i łączenia przedsiębiorstw oraz ich wdrażanie

1. Każda ze Stron utrzymuje na swoim terytorium kompleksowe przepisy w dziedzinie konkurencji, które zapewniają skuteczne rozwiązania dla zwalczania porozumień antykonkurencyjnych, uzgodnionych praktyk oraz antykonkurencyjnych jednostronnych praktyk przedsiębiorstw o dominującej pozycji rynkowej oraz które zapewniają skuteczną kontrolę koncentracji.

2. Każda ze Stron utrzymuje niezależne z operacyjnego punktu widzenia organy odpowiedzialne za skuteczne egzekwowanie przepisów w dziedzinie konkurencji, o których mowa w ust. 1, oraz odpowiednio w tym celu wyposażone.

3. Strony uznają znaczenie stosowania swoich odpowiednich przepisów w dziedzinie konkurencji w przejrzysty i niedyskryminacyjny sposób, przy poszanowaniu zasady sprawiedliwości proceduralnej i prawa zainteresowanych przedsiębiorstw do obrony.

Artykuł 158

Monopol państwowy, przedsiębiorstwa państwowe i przedsiębiorstwa korzystające z praw specjalnych lub wyłącznych

1. Żadne z postanowień niniejszego rozdziału nie uniemożliwia Stronom ustanawiania lub utrzymywania monopolów państwowych, przedsiębiorstw państwowych ani powierzania przedsiębiorstwom specjalnych lub wyłącznych praw lub przywilejów, zgodnie ze swoimi przepisami.
2. W odniesieniu do monopolu państwowego, przedsiębiorstw państwowych i przedsiębiorstw mających specjalne lub wyłączne prawa lub przywileje, które są zaangażowane w działalność gospodarczą, każda ze Stron zapewnia, aby przedsiębiorstwa takie podlegały przepisom w dziedzinie konkurencji, o których mowa w art. 157. Do celów niniejszego rozdziału, działalność gospodarcza polega na oferowaniu towarów i usług na rynku. Nie obejmuje ona działań prowadzonych w ramach wykonywania władzy publicznej, a mianowicie działań, które nie są wykonywane na zasadach handlowych ani w ramach konkurencji z jednym podmiotem gospodarczym lub większą ich liczbą.
3. Stosowanie przepisów w dziedzinie konkurencji, o których mowa w art. 157, nie powinno zakłócać wykonywania, *de iure* lub *de facto*, szczególnych zadań leżących w interesie publicznym i powierzonych odpowiednim przedsiębiorstwom. Wyjątki powinny być ograniczone i przejrzyste. Nie powinno mieć to wpływu na wymianę handlową i inwestycje w zakresie, w jakim podważałoby to cel niniejszej Umowy.

Artykuł 159

Dotacje

1. Na potrzeby niniejszego artykułu „dotacje” oznaczają środki, które spełniają warunki określone w art. 1 Porozumienia w sprawie subsydiów i środków wyrównawczych, niezależnie od tego, czy zostały przyznane danemu przedsiębiorstwu na produkcję towarów czy świadczenie usług, i które są specyficzne w rozumieniu art. 2 tego porozumienia.
2. Każda ze Stron zapewnia przejrzystość w dziedzinie dotacji. W tym celu każda ze Stron co dwa lata, począwszy od dnia rozpoczęcia stosowania niniejszego tytułu, przedkłada drugiej Stronie sprawozdanie dotyczące podstawy prawnej, w tym celu politycznego lub celu dotacji, czasu trwania oraz wszelkich innych ram czasowych, jej formy oraz, w miarę możliwości, wysokości lub puli środków oraz odbiorców dotacji przyznanej przez rząd lub organ publiczny. Takie sprawozdanie uważa się za przedłożone, jeżeli odpowiednie informacje zostały udostępnione na publicznie dostępnej stronie internetowej lub za pośrednictwem mechanizmu powiadamiania WTO.
3. Jeżeli Strona uzna, że przyznawana przez drugą Stronę dotacja w negatywny sposób wpływa na interesy tej pierwszej Strony, może ona zwrócić się z wnioskiem o konsultacje w tej sprawie. Strona, do której zwrócono się z wnioskiem, uwzględni go w należyty sposób. Celem konsultacji powinno być w szczególności określenie celu politycznego dotacji, ustalenie, czy dotacja ma efekt zachęty i czy jest proporcjonalna, a także wskazanie wszelkich środków podjętych na rzecz ograniczenia ewentualnego efektu zakłócającego wymianę handlową i inwestycje Strony zwracającej się z wnioskiem ⁽¹⁾.
4. W celu ułatwienia konsultacji Strona, do której zwrócono się z wnioskiem, przekazuje informacje dotyczące odnośnej dotacji w terminie nie dłuższym niż 90 dni od dnia otrzymania wniosku. Jeżeli Strona zwracająca się z wnioskiem uzna, po otrzymaniu informacji dotyczących odnośnej dotacji, że odnośna dotacja negatywnie wpływa lub może negatywnie wpłynąć na interesy handlowe lub inwestycyjne Strony zwracającej się z wnioskiem w sposób nieproporcjonalny, Strona, do której zwrócono się z wnioskiem, dokłada wszelkich starań, aby zaradzić negatywnym skutkom, jakie odnośna dotacja ma dla interesów handlowych lub inwestycyjnych Strony zwracającej się z wnioskiem.
5. Ust. 3 i 4 nie ma zastosowania do dotacji dotyczących rybołówstwa i handlu towarami objętymi załącznikiem 1 do Porozumienia WTO w sprawie rolnictwa.

Artykuł 160

Rozstrzygnięcie sporów

Postanowienia rozdziału 14 (Rozstrzygnięcie sporów) niniejszego tytułu nie mają zastosowania do art. 156-158 oraz do art. 159 ust. 3 i 4.

⁽¹⁾ Dotacja jest proporcjonalna, jeżeli jej wartość jest ograniczona do tego, co jest niezbędne dla osiągnięcia celu.

Artykuł 161

Relacje z WTO

Postanowienia niniejszego rozdziału pozostają bez uszczerbku dla praw i obowiązków Strony wynikających z Porozumienia WTO, w szczególności Porozumienia w sprawie subsydiów i środków wyrównawczych oraz Uzgodnienia w sprawie zasad i procedur regulujących rozstrzygnięcie sporów.

Artykuł 162

Poufność

Wymieniając informacje w ramach niniejszego rozdziału, Strony uwzględniają ograniczenia wynikające z wymogu zachowania tajemnicy zawodowej i handlowej.

ROZDZIAŁ 12

Przedsiębiorstwa państwowe, przedsiębiorstwa kontrolowane przez państwo oraz przedsiębiorstwa mające specjalne lub wyłączne prawa lub przywileje

Artykuł 163

Definicje

Do celów niniejszego rozdziału:

- a) „przedsiębiorstwo państwowe” oznacza każde przedsiębiorstwo zaangażowane w działalność handlową, w którym Strona na szczeblu centralnym lub podcentralnym posiada więcej niż 50 % kapitału subskrybowanego lub głosów przypadających na akcje emitowane przez to przedsiębiorstwo;
- b) „przedsiębiorstwo kontrolowane przez państwo” oznacza każde przedsiębiorstwo zaangażowane w działalność handlową, na które Strona na szczeblu centralnym lub podcentralnym wywiera lub może wywierać decydujący wpływ, bezpośredni lub pośredni, za sprawą swojego finansowego udziału w tym przedsiębiorstwie lub w oparciu o zasady lub praktyki jego funkcjonowania lub za pośrednictwem jakichkolwiek innych działań umożliwiających sprawowanie takiego decydującego wpływu. Domniemywa się, że Strona wywiera decydujący wpływ, jeżeli może ona, bezpośrednio lub pośrednio, mianować w danym przedsiębiorstwie więcej niż połowę członków jego organu administracyjnego, zarządzającego lub kontrolnego;
- c) „przedsiębiorstwo mające specjalne lub wyłączne prawa lub przywileje” oznacza każde przedsiębiorstwo, publiczne lub prywatne, zaangażowane w działalność handlową, któremu Strona na szczeblu centralnym lub podcentralnym przyznała, *de iure* lub *de facto*, specjalne lub wyłączne prawa lub przywileje. Takie prawa lub przywileje mogą obejmować prawo do działania w roli dystrybutora, dostawcy usług sieciowych lub innego pośrednika w zakupie lub w sprzedaży danego towaru lub w świadczeniu lub otrzymywaniu danej usługi. Pojęcie „przedsiębiorstwo mające specjalne lub wyłączne prawa lub przywileje” obejmuje monopole zaangażowane w działalność handlową;
- d) „monopol” oznacza podmiot zaangażowany w działalność handlową, w tym również w ramach konsorcjum, który na danym rynku na terytorium Strony został wyznaczony, na szczeblu centralnym lub podcentralnym, na wyłącznego dostawcę lub nabywcę danego towaru lub usługi; podmiot, któremu przyznane zostało wyłączne prawo własności intelektualnej, nie jest objęty wyłącznie ze względu na takie przyznanie tą definicją;
- e) „specjalne prawa” oznaczają prawa przyznane przez Stronę, na szczeblu centralnym lub podcentralnym, ograniczonej grupie przedsiębiorstw na danym obszarze geograficznym lub na danym rynku produktów lub usług, w celu uzyskania efektu w postaci znacznego ograniczenia możliwości wykonywania przez jakiegokolwiek inne przedsiębiorstwa działalności na tym samym obszarze geograficznym na warunkach zasadniczo równoważnych. Specjalnym prawem nie jest, samo w sobie, przyznanie ograniczonej liczbie przedsiębiorstw licencji lub zezwolenia w ramach przydzielania ograniczonego zasobu przy zastosowaniu obiektywnych, proporcjonalnych i niedyskryminacyjnych kryteriów;
- f) „niedyskryminacyjne traktowanie” oznacza traktowanie narodowe lub traktowanie zgodne z zasadą największego uprzywilejowania, jak określono w niniejszej Umowie, w zależności od tego, które jest korzystniejsze;

- g) „zgodnie z aspektami handlowymi” oznacza zgodnie ze zwyczajowymi praktykami handlowymi przedsiębiorstwa będącego własnością prywatną i prowadzącego działalność w handlu międzynarodowym w myśl zasad gospodarki rynkowej;
- h) „wyznaczyć” oznacza ustanowić lub zezwolić na istnienie monopolu lub rozszerzyć zakres monopolu, *de iure* lub *de facto*.

Artykuł 164

Zakres

1. Strony potwierdzają swoje prawa i zobowiązania w ramach art. XVII ust. 1-3 GATT z 1994 r., Uzgodnień w sprawie interpretacji Artykułu XVII GATT z 1994 r., jak również art. VIII ust. 1, 2 i 5 GATS, oraz rozdziału dotyczącego przedsiębiorstw państwowych i kontrolowanych przez państwo oraz przedsiębiorstw mających specjalne i wyłączne przywileje, zawartego w Protokole przystąpienia Republiki Kazachstanu do WTO, które zostają niniejszym włączone do niniejszej Umowy, stanowią jej integralną część i które mają zastosowanie.
2. Niniejszy rozdział nie ma zastosowania do zamówień objętych niniejszą Umową realizowanych przez Stronę lub jej podmioty zamawiające w rozumieniu art. 120.
3. Niniejszy rozdział ma zastosowanie do wszystkich rodzajów działalności gospodarczej objętych niniejszą Umową. Usługi, które nie znajdują się w sporządzonym przez daną Stronę wykazie szczegółowych zobowiązań w ramach GATS, nie są objęte postanowieniami art. 166 i 167.

Artykuł 165

1. Bez uszczerbku dla praw i zobowiązań Stron w ramach niniejszego rozdziału, żadne z postanowień niniejszego rozdziału nie uniemożliwia Stronom ustanawiania lub utrzymywania przedsiębiorstw państwowych lub przedsiębiorstw kontrolowanych przez państwo ani wyznaczania lub utrzymywania monopolu ani przyznawania przedsiębiorstwom specjalnych lub wyłącznych praw lub przywilejów.
2. Jeżeli dane przedsiębiorstwo jest objęte zakresem stosowania niniejszego rozdziału, Strony nie wymagają od przedsiębiorstwa postępowania w sposób niezgodny z niniejszą Umową ani nie zachęcają go do tego.

Artykuł 166

Niedyskryminacja

O ile nie przewidziano inaczej w art. 142 lub w sporządzonym przez Stronę wykazie szczegółowych zobowiązań w ramach GATS lub w zastrzeżeniach Strony dotyczących traktowania narodowego określonych w załączniku I, każda ze Stron zapewnia na swoim terytorium, aby każde przedsiębiorstwo spełniające warunki określone w art. 163 lit. c) i d) w odniesieniu do swojego zakupu lub sprzedaży towaru lub usługi zapewniało niedyskryminujące traktowanie towaru drugiej Strony lub usługi bądź dostawcy usługi drugiej Strony.

Artykuł 167

Aspekty handlowe

Z wyjątkiem sytuacji, w której spełniany jest cel, taki jak obowiązek świadczenia usługi publicznej, na potrzeby realizacji którego przyznano specjalne lub wyłączne prawa lub przywileje, lub w sytuacji, w której przedsiębiorstwo państwowe lub przedsiębiorstwo kontrolowane przez państwo wypełnia swoje publiczne zadanie, a także pod warunkiem że postępowanie przedsiębiorstwa realizującego ten cel lub to zadanie jest zgodne z postanowieniami art. 166 oraz z rozdziałem 11 (Konkurencja) niniejszego tytułu, każda ze Stron zapewnia, aby każde przedsiębiorstwa, o którym mowa w art. 163 lit. a)–d), działało zgodnie z aspektami handlowymi na danym terytorium dokonując zakupu lub sprzedaży towarów, w tym w odniesieniu do ustalania ceny, jakości, dostępności, zbywalności, transportu i innych warunków zakupu lub sprzedaży, a także dokonując zakupu lub świadcząc usługi, w tym również w przypadku, gdy te towary lub usługi są dostarczane na rzecz inwestycji inwestora drugiej Strony lub za jej pośrednictwem

*Artykuł 168***Ustalanie cen**

Ustalanie różnych cen na różnych rynkach lub w ramach tego samego rynku, w przypadku gdy takie różnice opierają się na zwykłych aspektach handlowych, takich jak warunki podaży i popytu, nie jest samo w sobie niezgodne z art. 166 i 167.

*Artykuł 169***Ład korporacyjny**

1. Strony zapewniają, aby przedsiębiorstwa, o których mowa w art. 163 lit. a)–d), przestrzegały wysokich norm przejrzystości i ładu korporacyjnego w myśl wytycznych OECD dotyczących ładu korporacyjnego w przedsiębiorstwach państwowych z 2005 r. Dalszy rozwój polityki ładu korporacyjnego w przedsiębiorstwach, o których mowa w art. 163 lit. a)–d), powinien przebiegać zgodnie z tymi wytycznymi.
2. Każda ze Stron zapewnia, aby wszelkie organy regulacyjne odpowiedzialne za regulowanie przedsiębiorstw, o których mowa w art. 163 lit. a)–d), były prawnie odrębne i funkcjonalnie niezależne od któregokolwiek z przedsiębiorstw, o których mowa w art. 163 lit. a)–d), oraz aby nie ponosiły przed nimi żadnej odpowiedzialności.
3. Każda ze Stron zapewnia egzekwowanie przepisów i regulacji w sposób spójny i niedyskryminujący, na wszystkich szczeblach władzy, czy to centralnym czy też lokalnym, w tym również w odniesieniu do przedsiębiorstw, o których mowa w art. 163 lit. a)–d). Wyłączenia muszą być ograniczone i przejrzyste.

*Artykuł 170***Wymiana informacji**

1. Strona, która ma powody, by przypuszczać, że działalność przedsiębiorstwa lub przedsiębiorstw, o których mowa w art. 163 lit. a)–d), będących przedsiębiorstwami drugiej Strony, w negatywny sposób wpywają na jej interesy w ramach niniejszej Umowy, może zwrócić się do tej drugiej Strony o dostarczenie informacji na temat działalności jego przedsiębiorstwa w odniesieniu do realizacji postanowień niniejszej Umowy. Takie informacje mogą obejmować informacje organizacyjne, dotyczące struktury przedsiębiorstwa oraz informacje finansowe.
2. Każda ze Stron udostępnia na wniosek drugiej Strony informacje dotyczące szczególnych przedsiębiorstw, o których mowa w art. 163 lit. a)–d), które nie kwalifikują się do uznania za małe i średnie przedsiębiorstwa zgodnie z definicją w prawie krajowym Strony, do której zwrócono się z wnioskiem. We wniosku o udzielenie takiej informacji wskazuje się przedsiębiorstwo, towary lub usługi oraz rynki, których dotyczy, a także informację, że przedsiębiorstwo jest zaangażowane w praktyki, które utrudniają realizację wymiany handlowej lub inwestycji między Stronami.
3. Każda ze Stron udostępnia na wniosek drugiej Strony informacje dotyczące wyłączeń, niezgodnych środków, immunitetów oraz wszelkich innych środków, w tym bardziej uprzywilejowanego traktowania, które stosowane są na terytorium Strony, do której skierowano wniosek, w odniesieniu do któregokolwiek przedsiębiorstwa, o którym mowa w art. 163 lit. a)–d).
4. Ust. 1 do 3 nie zobowiązują którejkolwiek Strony do ujawniania informacji poufnych, które utrudniłyby egzekwowanie prawa lub byłyby w inny sposób sprzeczne z interesem publicznym bądź mogłyby zaszkodzić uzasadnionym interesom handlowym poszczególnych przedsiębiorstw.

ROZDZIAŁ 13

Przejrzystość

Artykuł 171

1. Każda ze Stron bezwzględnie odpowiada na wszystkie wnioski drugiej Strony o szczegółowe informacje dotyczące wszelkich podejmowanych przez nią środków o zasięgu ogólnym lub umów międzynarodowych odnoszących się do niniejszego tytułu lub mających na niego wpływ. Każda ze Stron ustanawia jeden lub większą liczbę punktów informacyjnych, które udzielają zainteresowanym osobom drugiej Strony, na wniosek, szczegółowych informacji na temat wszystkich takich kwestii ⁽¹⁾. Strony powiadamiają się nawzajem o swoich punktach informacyjnych w terminie trzech miesięcy od dnia rozpoczęcia stosowania niniejszego tytułu. Punkty informacyjne nie muszą być depozytariuszami przepisów i regulacji.
2. Wszystkie przepisy ustawowe i wykonawcze, dekrety, decyzje i zarządzenia administracyjne o zasięgu ogólnym Stron, dotyczące jakichkolwiek kwestii objętych niniejszym tytułem lub na te kwestie wpływające, są niezwłocznie publikowane w sposób, który spełnia mające zastosowanie wymogi Porozumienia WTO, w tym wymogi określone w art. X GATT z 1994 r., art. III GATS oraz art. 63 Porozumienia TRIPS. Strony regularnie aktualizują opublikowane zasoby, w tym strony internetowe, zawierające takie środki oraz udostępniają je zainteresowanym osobom. Takie środki muszą być dostępne w okresie, w którym obowiązują, jak również w rozsądnym czasie po tym, jak przestały obowiązywać.
3. Strony publikują wszystkie przepisy ustawowe i wykonawcze, dekrety, decyzje i zarządzenia administracyjne o zasięgu ogólnym, dotyczące jakichkolwiek kwestii objętych niniejszym tytułem lub na te kwestie wpływające, zanim zostaną one przyjęte. Strony zapewniają rozsądny termin, zazwyczaj nie mniej niż 30 dni kalendarzowych, w którym zainteresowane osoby mogą skierować do odpowiedzialnych organów uwagi zanim właściwy środek zostanie sfinalizowany lub przekazany organom odpowiedzialnym za jego przyjęcie. Wszelkie uwagi otrzymane w terminie przewidzianym na składanie uwag zostaną uwzględnione.
4. Żadne przepisy ustawowe lub wykonawcze, dekrety, decyzje lub zarządzenia administracyjne o zasięgu ogólnym Stron, dotyczące jakichkolwiek kwestii objętych niniejszym tytułem lub na te kwestie wpływające, nie mogą wejść w życie przez ich opublikowaniem.
5. Żadne z postanowień niniejszej Umowy nie wymaga od Strony dostarczenia informacji poufnych, których ujawnienie utrudniłoby egzekwowanie prawa lub w inny sposób byłoby sprzeczne z interesem publicznym, czy też naruszałoby uzasadnione interesy handlowe poszczególnych przedsiębiorstw, czy to publicznych czy też prywatnych.
6. Art. 55 ma zastosowanie w odniesieniu do niniejszego rozdziału.

ROZDZIAŁ 14

Rozstrzygnięcie sporów

Sekcja 1

Cel i zakres stosowania

Artykuł 172

Cel

Celem niniejszego rozdziału jest ustanowienie skutecznego i efektywnego mechanizmu unikania oraz rozstrzygnięcia sporów między Stronami w zakresie interpretacji i stosowania niniejszej Umowy, mając na uwadze poszukiwanie, w miarę możliwości, wspólnie uzgodnionych rozwiązań.

⁽¹⁾ Punkt informacyjny Republiki Kazachstanu to punkt informacyjny ustanowiony w ramach Układu GATS.

*Artykuł 173***Zakres stosowania**

O ile nie postanowiono inaczej, niniejszy rozdział ma zastosowanie do wszelkich sporów dotyczących interpretacji i stosowania niniejszego tytułu.

Sekcja 2

Konsultacje i mediacje*Artykuł 174***Konsultacje**

1. Strony dokładają wszelkich starań, aby rozstrzygnąć wszelkie spory, o których mowa w art. 173, poprzez podejmowanie konsultacji prowadzonych w dobrej wierze w celu osiągnięcia wspólnie uzgodnionych rozwiązań.
2. Strona występuje o przeprowadzenie konsultacji za pomocą pisemnego wniosku przesłanego drugiej Stronie oraz – do wiadomości – Komitetowi Współpracy, w którym wskazuje ona środek, którego dotyczy spór, oraz postanowienia, o których mowa w art. 173, które mają jej zdaniem zastosowanie.
3. Strona, która otrzymała wniosek, odpowiada na wniosek o przeprowadzenie konsultacji w terminie dziesięciu dni od jego otrzymania, chyba że w niniejszej Umowie przewidziano inaczej lub Strony dokonały innych uzgodnień.
4. Konsultacje przeprowadza się w ciągu 30 dni od dnia otrzymania wniosku oraz, o ile Strony nie postanowiły inaczej, odbywają się one na terytorium Strony, do której kierowany jest wniosek. Konsultacje uznaje się za zakończone w ciągu 30 dni od daty otrzymania wniosku, chyba że obie Strony zgodnie postanawiają je kontynuować. Konsultacje, a w szczególności wszystkie ujawnione informacje oraz stanowiska, jakie Strony zajęły podczas konsultacji, są poufne i pozostają bez uszczerbku dla praw każdej ze Stron we wszelkich dalszych postępowaniach.
5. Konsultacje w pilnych kwestiach uznaje się za zakończone w ciągu 15 dni od daty otrzymania wniosku przez Stronę, do której zwrócono się z wnioskiem, chyba że obie Strony zgodnie postanawiają je kontynuować.
6. Jeżeli Strona, do której kierowany jest wniosek, nie odpowie na wniosek o konsultacje w terminie dziesięciu dni od daty jego otrzymania, lub jeżeli konsultacje nie odbyły się w terminie określonym, odpowiednio, w ust. 3 lub 4 niniejszego artykułu, lub jeśli Strony postanawiają nie przeprowadzać konsultacji lub jeżeli po zakończeniu konsultacji nie osiągnięto wspólnie uzgodnionego rozwiązania, Strona, która zwróciła się o konsultacje, może zastosować art. 176.
7. Podczas konsultacji każda ze Stron przekazuje wystarczające informacje oparte na faktach, tak aby umożliwić pełne zbadanie tego, w jaki sposób dany środek może wpłynąć na funkcjonowanie i stosowanie niniejszej Umowy.
8. Konsultacje uznaje się za zakończone w ciągu pięciu dni roboczych od daty otrzymania wniosku o przeprowadzenie konsultacji, chyba że Strony uzgodniły inaczej, jeżeli dotyczą one sytuacji nadzwyczajnych w rozumieniu art. 138 lit. h).

*Artykuł 175***Mediacja**

Każda Strona może zażądać od drugiej Strony rozpoczęcia mediacji w odniesieniu do wszelkich środków negatywnie wpływających na handel lub inwestycje między Stronami, zgodnie z załącznikiem VII.

Sekcja 3

Postępowania mające na celu rozstrzygnięcie sporu

Podsekcja 1

Postępowanie arbitrażowe

Artykuł 176

Wszczęcie postępowania arbitrażowego

1. W przypadku gdy Stronom nie uda się rozstrzygnąć sporu w drodze konsultacji przewidzianych w art. 174, Strona, która wniosła o konsultacje, może złożyć wniosek o powołanie organu arbitrażowego zgodnie z niniejszym artykułem.
2. Wniosek o powołanie organu arbitrażowego składany jest za pomocą pisemnego wniosku przesłanego drugiej Stronie oraz Komitetowi Współpracy. Strona skarżąca określa w swoim wniosku środek, którego dotyczy skarga, oraz wyjaśnia, w jaki sposób środek ten narusza postanowienia, o których mowa w art. 173; dokonuje tego w sposób umożliwiający na wyraźne przedstawienie podstawy prawnej skargi.

Artykuł 177

Powołanie organu arbitrażowego

1. W skład organu arbitrażowego wchodzi trzech arbitrów.
2. W ciągu dziesięciu dni od daty złożenia pisemnego wniosku o powołanie organu arbitrażowego Stronie, przeciwko której wysunięto zarzut, Strony konsultują się w celu osiągnięcia porozumienia co do składu organu arbitrażowego.
3. W przypadku gdy Strony nie są w stanie porozumieć się w kwestii składu organu arbitrażowego w terminie określonym w ust. 2 niniejszego artykułu, każda ze Stron może wyznaczyć arbitra spośród osób wskazanych w dotyczącej tej Strony części listy sporządzonej zgodnie z art. 196 w ciągu pięciu dni od upływu terminu określonego w ust. 2 niniejszego artykułu. Jeżeli którakolwiek ze Stron nie wyznaczy arbitra, jest on, na wniosek drugiej Strony, wybierany w drodze losowania przez przewodniczącego Komitetu Współpracy lub osobę przez niego upoważnioną, spośród osób wskazanych w dotyczącej tej Strony części listy sporządzonej zgodnie z art. 196.
4. O ile Strony nie osiągną porozumienia dotyczącego przewodniczącego organu arbitrażowego w terminie określonym w ust. 2 niniejszego artykułu, przewodniczący Komitetu Współpracy lub osoba przez niego upoważniona, na wniosek którejkolwiek ze Stron, wyłania w drodze losowania przewodniczącego organu arbitrażowego spośród osób wskazanych w zawierającej kandydatów na przewodniczącego części listy sporządzonej zgodnie z art. 196.
5. Przewodniczący Komitetu Współpracy lub osoba przez niego upoważniona wyznacza arbitrów w ciągu pięciu dni od złożenia przez którąkolwiek ze Stron wniosku, o którym mowa w ust. 3 lub 4.
6. Datą powołania organu arbitrażowego jest dzień, w którym ostatni z trzech wybranych arbitrów akceptuje tę rolę zgodnie z regulaminem zawartym w załączniku V.
7. Jeżeli do czasu złożenia wniosku na podstawie ust. 3 lub 4 niniejszego artykułu, którakolwiek z list przewidzianych w art. 196 nie zostanie sporządzona lub nie zawiera wystarczającej liczby nazwisk, arbitrów wyłania się w drodze losowania spośród osób formalnie zaproponowanych przez jedną ze Stron lub obie Strony.
8. O ile Strony nie postanowią inaczej, w odniesieniu do powstałych między Stronami sporów dotyczących sytuacji nadzwyczajnych w rozumieniu art. 138 lit. h) zastosowanie ma ust. 3 zdanie drugie i ust. 4 niniejszego artykułu, bez odwoływania się do ust. 2 niniejszego artykułu, a termin, o którym mowa w ust. 5 niniejszego artykułu, wynosi dwa dni.

*Artykuł 178***Wstępna decyzja o pilnym charakterze sprawy**

Na wniosek Strony organ arbitrażowy, w ciągu dziesięciu dni od jego powołania, wydaje wstępną decyzję o uznaniu sprawy za pilną.

*Artykuł 179***Procedura pojednawcza w przypadku pilnych sporów o energię**

1. W przypadku sporu dotyczącego sytuacji nadzwyczajnych w rozumieniu art. 138 lit. h) którakolwiek ze Stron może zwrócić się w drodze wniosku do organu arbitrażowego do przewodniczącego organu arbitrażowego o działanie w charakterze rozjemcy w odniesieniu do wszelkich kwestii związanych ze sporem.
2. Rozjemca dąży do rozstrzygnięcia sporu w drodze porozumienia lub do określenia postępowania mającego na celu osiągnięcie takiego rozstrzygnięcia. Jeżeli w ciągu 15 dni od dnia powołania rozjemcy nie uda się doprowadzić do takiego porozumienia, zaleca on rozstrzygnięcie sporu lub postępowanie mające na celu osiągnięcie takiego rozstrzygnięcia i decyduje o warunkach, jakie mają być przestrzegane od dnia, który określi, do dnia rozstrzygnięcia sporu.
3. Strony i podmioty przez nie kontrolowane lub podlegające ich jurysdykcji przestrzegają zaleceń dotyczących warunków, dokonanych na mocy ust. 2, przez trzy miesiące od dnia decyzji rozjemcy lub do czasu rozstrzygnięcia sporu, w zależności od tego, co nastąpi wcześniej.
4. Rozjemca przestrzega kodeksu postępowania członków organów arbitrażowych i mediatorów (zwanego dalej „kodeksem postępowania”) zawartego w załączniku VI.

*Artykuł 180***Sprawozdania organu arbitrażowego**

1. Organ arbitrażowy przedstawia Stronom sprawozdanie wstępne zawierające ustalenia faktyczne, zastosowanie odpowiednich postanowień oraz ogólne uzasadnienie wszelkich dokonanych przez ten organ ustaleń i zaleceń.
2. Każda Strona może złożyć pisemny wniosek do organu arbitrażowego o dokonanie przeglądu konkretnych elementów sprawozdania wstępnego w ciągu 14 dni od jego otrzymania.
3. Po rozważeniu wszelkich pisemnych uwag dotyczących sprawozdania wstępnego przedstawionych przez Stronę organ arbitrażowy może zmienić swoje sprawozdanie wstępne oraz przeprowadzić wszelkie dalsze badania, jakie uzna za właściwe.
4. W sporządzonym przez organ arbitrażowy sprawozdaniu końcowym znajdują się ustalenia faktyczne, zastosowanie odpowiednich postanowień, o których mowa w art. 173, oraz ogólne uzasadnienie wszelkich dokonanych przez ten organ ustaleń i wniosków. Sprawozdanie końcowe zawiera wystarczające uzasadnienie argumentów przedstawionych na etapie przeglądu wstępnego oraz jasno odpowiada na pytania i uwagi Stron.

*Artykuł 181***Sprawozdanie wstępne organu arbitrażowego**

1. Organ arbitrażowy przedstawia Stronom sprawozdanie wstępne nie później niż 90 dni po dniu powołania organu arbitrażowego. Jeżeli organ arbitrażowy uzna, że nie zdoła dotrzymać tego terminu, przewodniczący organu arbitrażowego powiadamia o tym na piśmie Stronę oraz Komitet Współpracy, podając przyczyny opóźnienia oraz przewidywany termin przedstawienia sprawozdania wstępnego przez organ arbitrażowy. W żadnym przypadku sprawozdanie wstępne nie może zostać przedstawione później niż w terminie 120 dni po dniu powołania organu arbitrażowego.

2. W pilnych przypadkach organ arbitrażowy dokłada wszelkich starań, aby przedstawić swoje sprawozdanie wstępne w ciągu 45 dni, a w żadnym przypadku nie później niż 60 dni po dniu jego powołania. Każda Strona może w ciągu siedmiu dni od dnia przedstawienia sprawozdania wstępnego złożyć pisemny wniosek do organu arbitrażowego o dokonanie przeglądu konkretnych elementów sprawozdania wstępnego zgodnie z art. 180 ust. 2.

3. W odniesieniu do powstałych między Stronami sporów dotyczących sytuacji nadzwyczajnych w rozumieniu art. 138 lit. h) sprawozdanie wstępne przedstawia się w ciągu 20 dni po dniu powołania organu arbitrażowego, a wszelkie wnioski na podstawie art. 180 ust. 2 składa się w ciągu pięciu dni od dnia przedstawienia sprawozdania wstępnego. Organ arbitrażowy może również podjąć decyzję o odstąpieniu od sporządzenia sprawozdania wstępnego.

Artykuł 182

Sprawozdanie końcowe organu arbitrażowego

1. W ciągu 120 dni od daty jego powołania organ arbitrażowy przekazuje Stronom oraz Komitetowi Współpracy sprawozdanie końcowe. Jeżeli organ arbitrażowy uzna, że nie zdoła dotrzymać tego terminu, przewodniczący organu arbitrażowego powiadamia o tym na piśmie Strony oraz Komitet Współpracy, podając przyczyny opóźnienia oraz przewidywany termin przedstawienia sprawozdania końcowego. W żadnym przypadku sprawozdanie końcowe nie może zostać przedstawione później niż w terminie 150 dni po dniu powołania organu arbitrażowego.

2. W pilnych przypadkach organ arbitrażowy dokłada wszelkich starań, aby przedstawić swoje sprawozdanie w ciągu 60 dni po dniu jego powołania. W żadnym przypadku sprawozdanie końcowe nie może zostać przedstawione później niż w terminie 75 dni po dniu powołania organu arbitrażowego.

3. W przypadku sporów dotyczących sytuacji nadzwyczajnych w rozumieniu art. 138 lit. h) organ arbitrażowy przedstawia swoje sprawozdanie końcowe w ciągu 40 dni od dnia jego powołania.

Podsekcja 2

Zgodność

Artykuł 183

Zgodność ze sprawozdaniem końcowym organu arbitrażowego

Strona, przeciwko której wysunięto zarzut, podejmuje wszelkie środki niezbędne do zapewnienia bezzwłocznie i w dobrej wierze zgodności ze sprawozdaniem końcowym organu arbitrażowego.

Artykuł 184

Rozsądny termin na zapewnienie zgodności

1. Jeśli bezzwłoczne zapewnienie zgodności nie jest możliwe, Strony dokładają wszelkich starań, aby ustalić termin zapewnienia zgodności ze sprawozdaniem końcowym. W takim przypadku Strona, przeciwko której wysunięto zarzut, nie później niż 30 dni po otrzymaniu sprawozdania końcowego organu arbitrażowego, powiadamia Stronę skarżącą oraz Komitet Współpracy o tym, ile czasu potrzebuje na zapewnienie zgodności („rozsądny termin”).

2. Jeżeli Strony nie mogą się porozumieć co do tego, ile czasu trwa rozsądny termin, Strona skarżąca może, w ciągu 20 dni od otrzymania powiadomienia, o którym mowa w ust. 1 niniejszego artykułu, złożyć pisemny wniosek o ustalenie przez organ arbitrażowy powołany w pierwotnym składzie na podstawie art. 177 („organ arbitrażowy w pierwotnym składzie”) czasu trwania rozsądnego terminu. Taki wniosek przekazywany jest równocześnie drugiej Stronie oraz Komitetowi Współpracy. Organ arbitrażowy przekazuje Stronom oraz Komitetowi Współpracy swoje sprawozdanie w ciągu 20 dni od daty otrzymania wniosku.

3. Strona, przeciwko której wysunięto zarzut, powiadamia Stronę skarżącą na piśmie o swoich postępach w zapewnieniu zgodności ze sprawozdaniem końcowym organu arbitrażowego. Powiadomienie to przedstawia się w formie pisemnej i przekazuje przynajmniej na miesiąc przed upływem rozsądnego terminu.

4. Rozsądny termin może zostać przedłużony za zgodą obu Stron.

Artykuł 185

Przegląd środków podjętych w celu zapewnienia zgodności ze sprawozdaniem końcowym organu arbitrażowego

1. Strona, przeciwko której wysunięto zarzut, powiadamia Stronę skarżącą oraz Komitet Współpracy o wszelkich środkach podjętych w celu zapewnienia zgodności ze sprawozdaniem końcowym organu arbitrażowego. Powiadomienie to przekazuje się przed upływem rozsądnego terminu.
2. W przypadku braku porozumienia Stron co do istnienia środka zgłoszonego na podstawie ust. 1 niniejszego artykułu lub zgodności takiego środka z postanowieniami, o których mowa w art. 173, Strona skarżąca może wystąpić z pisemnym wnioskiem do organu arbitrażowego w pierwotnym składzie o wydanie decyzji w tej sprawie. We wniosku takim określa ona konkretny środek, którego dotyczy skarga, oraz wyjaśnia, w jaki sposób środek ten narusza postanowienia, o których mowa w art. 173; dokonuje tego w sposób umożliwiający wyraźne przedstawienie podstawy prawnej skargi. Organ arbitrażowy przekazuje Stronom oraz Komitetowi Współpracy swoje sprawozdanie w ciągu 45 dni od daty otrzymania wniosku.

Artykuł 186

Tymczasowe środki zaradcze w przypadku niezapewnienia zgodności

1. Jeżeli przed upływem rozsądnego terminu Strona, przeciwko której wysunięto zarzut, nie powiadomi o podjęciu jakichkolwiek środków służących zapewnieniu zgodności ze sprawozdaniem końcowym organu arbitrażowego lub jeżeli organ arbitrażowy uzna, że nie podjęto żadnego środka w celu zapewnienia zgodności lub że środek zgłoszony zgodnie z art. 185 ust. 1 jest sprzeczny ze zobowiązaniem tej Strony w ramach postanowień, o których mowa w art. 173, Strona, przeciwko której wysunięto zarzut, na wniosek Strony skarżącej i po konsultacji z nią, jest zobowiązana do przedstawienia propozycji rekompensaty.
2. Jeżeli Strona skarżąca nie wniesie o przedstawienie propozycji rekompensaty zgodnie z ust. 1 niniejszego artykułu lub jeżeli po złożeniu takiego wniosku nie osiągnięto porozumienia w sprawie rekompensaty w ciągu 30 dni od dnia upływu rozsądnego terminu lub od wydania sprawozdania organu arbitrażowego na mocy art. 185 ust. 2, Strona skarżąca jest uprawniona, po powiadomieniu drugiej Strony i Komitetu Współpracy, do podjęcia odpowiednich środków w zakresie odpowiadającym zakresowi zniweczenia lub naruszenia korzyści⁽¹⁾ spowodowanego naruszeniem postanowień. W powiadomieniu określa się takie środki. Strona skarżąca może wdrożyć takie środki w każdej chwili po upływie okresu dziesięciu dni od dnia otrzymania powiadomienia przez Stronę, przeciwko której wysunięto zarzut, chyba że Strona, przeciwko której wysunięto zarzut, złoży wniosek o arbitraż na podstawie ust. 3 niniejszego artykułu.
3. Jeżeli Strona, przeciwko której wysunięto zarzut, uzna, że zakres odpowiednich środków nie odpowiada zakresowi zniweczenia i naruszenia korzyści spowodowanego naruszeniem zobowiązań tej Strony wynikających z postanowień, o których mowa w art. 173, Strona, przeciwko której wysunięto zarzut, może wystąpić z pisemnym wnioskiem do organu arbitrażowego w pierwotnym składzie o wydanie decyzji w tej sprawie. Wniosek taki przekazuje się Stronie skarżącej oraz Komitetowi Współpracy przed upływem dziesięciodniowego okresu, o którym mowa w ust. 2 niniejszego artykułu. Organ arbitrażowy w pierwotnym składzie przekazuje Stronom oraz Komitetowi Współpracy swoje sprawozdanie dotyczące środków zgłoszonych przez Stronę skarżącą w ciągu 30 dni od dnia złożenia wniosku. Strona skarżąca nie wprowadza w życie zgłoszonych środków, zanim organ arbitrażowy w pierwotnym składzie nie przedstawi swojego sprawozdania. Taki środek wprowadzony w życie po przedstawieniu sprawozdania musi być zgodny ze sprawozdaniem organu arbitrażowego.
4. Środki wprowadzone w życie przez Stronę skarżącą oraz rekompensata przewidziana w niniejszym artykule mają charakter tymczasowy i nie mogą być stosowane po:
  - a) wspólnym uzgodnieniu przez Strony rozwiązania zgodnie z art. 191;
  - b) wspólnym uzgodnieniu przez Strony, że środek zgłoszony na mocy art. 185 ust. 1 powoduje, że Strona, przeciwko której wysunięto zarzut, dostosowała się do postanowień, o których mowa w art. 173; lub
  - c) tym, jak środek uznany przez organ arbitrażowy, zgodnie z art. 185 ust. 2, za sprzeczny z postanowieniami, o których mowa w art. 173, został wycofany lub zmieniony w sposób zapewniający jego zgodność z tymi postanowieniami.

⁽¹⁾ „Zniweczenie i naruszenie korzyści” rozumiane jest jako „zniweczenie i naruszenie korzyści” w myśl Uzgodnienia w sprawie zasad i procedur regulujących rozstrzyganie sporów w ramach porozumienia WTO.

*Artykuł 187***Przegląd środków podjętych w celu zapewnienia zgodności po przyjęciu tymczasowych środków zaradczych związanych z niezapewnieniem zgodności**

1. Strona, przeciwko której wysunięto zarzut, powiadamia Stronę skarżącą oraz Komitet Współpracy o środkach, które podjęła w celu zapewnienia zgodności ze sprawozdaniem końcowym organu arbitrażowego w związku z zastosowaniem rekompensaty lub odpowiedniego środka przez Stronę skarżącą zgodnie z art. 186, stosownie do przypadku. Z wyjątkiem przypadków określonych w ust. 2 niniejszego artykułu, Strona skarżąca kończy stosowanie środka w ciągu 30 dni od otrzymania powiadomienia. W przypadkach, w których zastosowano rekompensatę oraz z wyjątkiem przypadków określonych w ust. 2 niniejszego artykułu, Strona, przeciwko której wysunięto zarzut, może zakończyć stosowanie takiej rekompensaty w ciągu 30 dni od otrzymania powiadomienia, że zapewniła zgodność ze sprawozdaniem końcowym organu arbitrażowego.

2. Jeżeli Strony nie osiągną porozumienia w kwestii, czy Strona, przeciwko której wysunięto zarzut, zapewniła zgodność ze sprawozdaniem końcowym organu arbitrażowego w ciągu 30 dni od daty otrzymania powiadomienia, o którym mowa w ust. 1 niniejszego artykułu, Strona skarżąca występuje do organu arbitrażowego w pierwotnym składzie z pisemnym wnioskiem o wydanie decyzji w tej sprawie. Taki wniosek przekazuje się równocześnie drugiej Stronie oraz Komitetowi Współpracy. Organ arbitrażowy przekazuje Stronom oraz Komitetowi Współpracy swoje sprawozdanie w ciągu 45 dni od daty złożenia wniosku. Jeżeli organ arbitrażowy uzna, że Strona, przeciwko której wysunięto zarzut, zapewniła zgodność ze sprawozdaniem końcowym organu arbitrażowego, Strona skarżąca kończy stosowanie odpowiedniego środka podjętego na podstawie art. 186 lub Strona, przeciwko której wysunięto zarzut, kończy stosowanie rekompensaty, w zależności od przypadku. Jeżeli organ arbitrażowy uzna, że Strona, przeciwko której wysunięto zarzut, nie zapewniła pełnej zgodności ze sprawozdaniem końcowym organu arbitrażowego, dostosowuje się rekompensatę lub odpowiedni środek podjęty na podstawie art. 186 w świetle sprawozdania organu arbitrażowego.

*Artykuł 188***Środki zaradcze w przypadku pilnych sporów o energię**

1. W odniesieniu do powstałych między Stronami sporów dotyczących sytuacji nadzwyczajnych w rozumieniu art. 138 lit. h) zastosowanie ma niniejszy artykuł.

2. W drodze odstępstwa od art. 184, 185 i 186 Strona skarżąca może podjąć odpowiednie środki w zakresie odpowiadającym zakresowi zniweczenia lub naruszenia korzyści spowodowanego przez Stronę, która nie zapewni zgodności ze sprawozdaniem końcowym organu arbitrażowego w ciągu 15 dni od dnia jego przekazania. Środki te można wprowadzić w życie bezzwłocznie. Takie środki mogą pozostać w mocy do czasu, gdy Strona, przeciwko której wysunięto zarzut, zapewni zgodność ze sprawozdaniem końcowym organu arbitrażowego.

3. Jeżeli Strona, przeciwko której wysunięto zarzut, kwestionuje istnienie braku zgodności lub proporcjonalność środka wprowadzonego w życie przez Stronę skarżącą lub brak zgodności, może ona wszcząć postępowanie na mocy art. 186 ust. 3 i art. 187, które przebiega w drodze procedury przyspieszonej. Strona skarżąca jest zobowiązana do wycofania środka lub do jego dostosowania dopiero po wydaniu przez organ arbitrażowy decyzji w tej sprawie i może ona utrzymać środki na czas trwania postępowania.

*Podsekcja 3***Postanowienia wspólne***Artykuł 189***Zastępowanie arbitrów**

Jeżeli w postępowaniu arbitrażowym w ramach niniejszego rozdziału organ arbitrażowy w pierwotnym składzie lub niektórzy jego członkowie nie mogą uczestniczyć, wycofają się, lub muszą zostać zastąpieni, ponieważ nie spełniają wymogów kodeksu postępowania określonego w załączniku VI, zastosowanie ma procedura określona w art. 177. Termin przewidziany na dostarczenie sprawozdania może zostać przedłużony o czas niezbędny, aby powołać nowego arbitra, lecz nie więcej niż o 20 dni.

Artykuł 190

Zawieszenie i zakończenie postępowania arbitrażowego oraz procedury zapewniania zgodności

Na pisemny wniosek obu Stron organ arbitrażowy w dowolnej chwili zawiesza swoje prace na uzgodniony przez Strony okres, który nie może przekroczyć 12 kolejnych miesięcy. Organ arbitrażowy wznawia swoje prace przed końcem tego okresu na pisemny wniosek obu Stron lub na koniec tego okresu na pisemny wniosek którejkolwiek ze Stron. Strona składająca wniosek odpowiednio powiadamia przewodniczącego Komitetu Współpracy oraz drugą Stronę. Jeśli żadna Strona nie zawnioskuje o wznowienie prac organu arbitrażowego po upływie uzgodnionego okresu zawieszenia, procedura zostaje zakończona. Zawieszenie i zakończenie prac organu arbitrażowego pozostają bez uszczerbku dla praw każdej ze Stron w innym postępowaniu zgodnie z art. 197.

Artykuł 191

Wspólnie uzgodnione rozwiązanie

Strony mogą w dowolnym momencie wspólnie uzgodnić rozwiązanie sporu w ramach niniejszego rozdziału. W stosownych przypadkach wspólnie powiadamiają o takim rozwiązaniu Komitet Współpracy oraz przewodniczącego organu arbitrażowego. Jeżeli rozwiązanie wymaga zatwierdzenia zgodnie z odpowiednimi procedurami krajowymi Stron, powiadomienie odwołuje się do tego wymogu, a postępowanie mające na celu rozstrzygnięcie sporu zostaje zawieszona. Jeśli zatwierdzenie takie nie jest konieczne lub z chwilą powiadomienia o zakończeniu odpowiedniego postępowania krajowego, postępowanie mające na celu rozstrzygnięcie sporu zostaje zakończone.

Artykuł 192

Regulamin wewnętrzny

1. Postępowania mające na celu rozstrzygnięcie sporu w ramach niniejszego rozdziału, regulowane są przez regulamin wewnętrzny określony w załączniku V oraz przez kodeks postępowania określony w załączniku VI.
2. Wszelkie rozprawy prowadzone przez organ arbitrażowy są otwarte dla publiczności, chyba że regulamin wewnętrzny określony w załączniku V stanowi inaczej.

Artykuł 193

Informacje i doradztwo techniczne

Na wniosek Strony lub z własnej inicjatywy organ arbitrażowy może zwracać się do dowolnego źródła, w tym również do Stron zaangażowanych w spór, o informacje, jakie uzna za stosowne dla prowadzonego postępowania. Organ arbitrażowy ma także prawo, jeśli uzna to za stosowne, zwrócić się o opinię ekspertów. Przed dokonaniem wyboru takich ekspertów organ arbitrażowy przeprowadza konsultacje ze Stronami. Osoby fizyczne lub prawne mające miejsce zamieszkania lub siedzibę na terytorium Stron mogą przedkładać organowi arbitrażowemu raporty *amicus curiae* zgodnie z regulaminem wewnętrznym. Wszelkie informacje uzyskane zgodnie z niniejszym artykułem ujawnia się każdej ze Stron, dając im możliwość zgłoszenia swoich uwag.

Artykuł 194

Reguły interpretacji

Organ arbitrażowy interpretuje postanowienia, o których mowa w art. 173, zgodnie z zasadami interpretacji międzynarodowego prawa publicznego, w tym z zasadami określonymi w Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów z 1969 r. Organ arbitrażowy uwzględnia również stosowne interpretacje zespołów orzekających WTO oraz organu odwoławczego przyjęte przez Organ Rozstrzygania Sporów WTO. Sprawozdania organu arbitrażowego nie mogą rozszerzać ani ograniczać praw i obowiązków Stron przewidzianych w niniejszej Umowie.

*Artykuł 195***Decyzje i sprawozdania organu arbitrażowego**

1. Obrady organu arbitrażowego są poufne. Organ arbitrażowy dokłada wszelkich starań, aby jego decyzje podejmowane były w drodze konsensusu. Jednakże w przypadku gdy decyzja nie może zostać podjęta w drodze konsensusu, sprawa będąca przedmiotem decyzji rozstrzygana jest większością głosów. W żadnym wypadku nie ujawnia się odrębnych opinii arbitrów.
2. Sprawozdania organu arbitrażowego są sporządzane bez obecności Stron. W sprawozdaniach podaje się ustalenia faktyczne, zastosowanie odpowiednich postanowień, o których mowa w art. 173, oraz ogólne uzasadnienie ustaleń i wniosków.
3. Sprawozdania organu arbitrażowego są bezwarunkowo przyjmowane przez Strony. Nie tworzą one jakichkolwiek praw ani obowiązków względem osób prawnych i fizycznych.
4. Strony udostępniają publicznie sprawozdania organu arbitrażowego, z zastrzeżeniem ochrony informacji poufnych, zgodnie z regulaminem wewnętrznym określonym w załączniku V.

*Sekcja 4***Postanowienia ogólne***Artykuł 196***Listy arbitrów**

1. Komitet Współpracy sporządza, na podstawie wniosków Stron i nie później niż sześć miesięcy po wejściu w życie niniejszej Umowy, listę co najmniej 15 osób, które wyrażają chęć i są zdolne pełnić funkcję arbitra. Lista składa się z trzech części: jednej części dla każdej ze Stron oraz jednej części dla osób niebędących obywatelami żadnej ze Stron, które mogą przewodniczyć organowi arbitrażowemu. Każda część listy obejmuje co najmniej pięć nazwisk. Komitet Współpracy zapewni, aby lista zawierała zawsze taką liczbę nazwisk.
2. Arbitrzy muszą posiadać specjalistyczną wiedzę i doświadczenie w dziedzinie prawa i handlu międzynarodowego. Arbitrzy muszą być niezależni, działać w imieniu własnym oraz nie mogą przyjmować instrukcji od jakiegokolwiek rządu czy organizacji ani nie mogą być powiązani z rządem którejkolwiek ze Stron, a ich postępowanie musi być zgodne z kodeksem postępowania określonym w załączniku VI.
3. Komitet Współpracy może sporządzić dodatkowe listy 15 osób posiadających wiedzę i doświadczenie w sektorach objętych niniejszą Umową. Z zastrzeżeniem zgody Stron, te dodatkowe listy wykorzystywane są do powoływania składu organu arbitrażowego zgodnie z procedurą określoną w art. 177.

*Artykuł 197***Odniesienie do zobowiązań w ramach WTO**

1. Odwołanie do postanowień niniejszego tytułu dotyczących rozstrzygnięcia sporów pozostaje bez uszczerbku dla wszelkich działań w ramach WTO, w tym również działania mającego na celu rozstrzygnięcie sporu.
2. Jednakże w odniesieniu do konkretnego środka, Strona nie może dochodzić na obu forach roszczeń z tytułu naruszenia zobowiązania, które jest zasadniczo równoważne na mocy niniejszej Umowy i na mocy Porozumienia WTO. W takim przypadku po wszczęciu postępowania mającego na celu rozstrzygnięcie sporu, Strona nie dochodzi na drugim forum roszczeń z tytułu naruszenia zobowiązania, które jest zasadniczo równoważne postanowieniu w ramach drugiej umowy, chyba że pierwsze wybrane forum z powodów proceduralnych lub jurysdykcyjnych nie umożliwi dokonania ustaleń dotyczących roszczeń związanych z naruszeniem tego zobowiązania.

3. Do celów niniejszego artykułu,
- a) postępowanie mające na celu rozstrzygnięcie sporu na mocy porozumienia WTO uznaje się za rozpoczęte z chwilą wniesienia przez Stronę wniosku o ustanowienie organu arbitrażowego na mocy art. 6 Uzgodnienia w sprawie zasad i procedur regulujących rozstrzyganie sporów w ramach porozumienia WTO;
  - b) postępowanie mające na celu rozstrzygnięcie sporu na mocy niniejszego rozdziału uznaje się za rozpoczęte z chwilą wniesienia przez Stronę wniosku o powołanie organu arbitrażowego na mocy art. 176 ust. 1.
4. Żadne z postanowień niniejszej Umowy nie uniemożliwia Stronie wprowadzenia zawieszenia zobowiązań, jeżeli zezwala na to Organ Rozstrzygania Sporów WTO. Nie można powoływać się na Porozumienie WTO w celu uniemożliwienia Stronie stosowania tymczasowych środków zaradczych w przypadku niezapewnienia zgodności na mocy niniejszego rozdziału.

Artykuł 198

Terminy

1. Wszystkie terminy określone w niniejszym rozdziale, w tym terminy dotyczące składania sprawozdań przez organy arbitrażowe, liczy się w dniach kalendarzowych, od dnia następującego po dokonaniu czynności lub wystąpieniu zdarzenia, do którego się odnoszą, o ile nie postanowiono inaczej.
2. Wszelkie terminy, o których mowa w niniejszym rozdziale, mogą zostać zmienione za wzajemnym porozumieniem Stron sporu. Organ arbitrażowy może, podając przyczyny, w każdym momencie zaproponować Stronom zmianę wszelkich terminów, o których mowa w niniejszym rozdziale.

TYTUŁ IV

WSPÓŁPRACA W OBSZARZE ROZWOJU GOSPODARCZEGO I ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

ROZDZIAŁ 1

Dialog gospodarczy

Artykuł 199

Strony przestrzegają zasad gospodarki wolnorynkowej, zapewniając politykę stabilności makroekonomicznej, a także rozwijają i umacniają regularny dialog gospodarczy ukierunkowany na rozszerzanie i pogłębianie więzów gospodarczych przynoszących wzajemne korzyści, jak również na zrównoważony rozwój i wzrost gospodarczy.

Artykuł 200

Strony dokonują regularnego przeglądu stanu współpracy dwustronnej oraz prowadzą regularną wymianę informacji, wiedzy fachowej i najlepszych praktyk w obszarze polityki gospodarczej, rozwoju gospodarczego i finansowego oraz statystyki.

ROZDZIAŁ 2

Współpraca w dziedzinie zarządzania finansami publicznymi, obejmującego audyt w sektorze publicznym i kontrolę wewnętrzną

Artykuł 201

Strony współpracują w obszarze zarządzania finansami publicznymi, w tym audytu w sektorze publicznym i kontroli wewnętrznej, mając na celu dalsze rozwijanie stabilnego systemu zarządzania finansami publicznymi, w zgodzie z zasadami gospodarki, skuteczności i efektywności, a także przejrzystości i rozliczalności.

Współpraca obejmuje:

- a) promowanie wdrażania możliwych do przyjęcia i uznanych powszechnie międzynarodowych standardów, a także zbieżności z dobrymi praktykami stosowanymi w tym obszarze w Unii Europejskiej;
- b) wymianę informacji i doświadczeń w tym obszarze.

ROZDZIAŁ 3

Współpraca w dziedzinie opodatkowania

Artykuł 202

Strony dążą do udoskonalenia współpracy międzynarodowej w dziedzinie podatków, zwłaszcza w obszarze usprawnienia poboru należnych podatków, a także opracowania środków zgodnych z międzynarodowymi standardami skutecznego wdrażania zasad dobrego zarządzania w dziedzinie podatków, w tym przejrzystości i wymiany informacji. Strony pogłębiają dialog i wymieniają doświadczenia, z myślą o unikaniu szkodliwych praktyk podatkowych.

ROZDZIAŁ 4

Współpraca w dziedzinie statystyki

Artykuł 203

Strony wspierają harmonizację metod i praktyk statystycznych, w tym gromadzenia i rozpowszechniania danych statystycznych. Współpraca w zakresie statystyki skupia się na wymianie wiedzy, umacnianiu dobrych praktyk oraz poszanowaniu podstawowych zasad ONZ dotyczących statystyk urzędowych, a także Europejskiego kodeksu praktyk statystycznych.

Unia Europejska przyczynia się do realizacji tego zamierzenia, udzielając Republice Kazachstanu pomocy technicznej.

ROZDZIAŁ 5

Współpraca w dziedzinie energii

Artykuł 204

Strony kontynuują i pogłębiają dotychczasową współpracę dotyczącą energii, zmierzając do zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego, wydajności, równowagi i konkurencyjności. Współpraca opiera się na wszechstronnym partnerstwie, a przyświecają jej zasady wzajemnego interesu, wzajemności, przejrzystości i przewidywalności, w myśl zasad gospodarki rynkowej oraz istniejących porozumień wielostronnych i dwustronnych.

Artykuł 205

Współpraca obejmuje, między innymi, następujące dziedziny:

- a) wdrażanie strategii i polityki energetycznej, opracowywanie prognoz i scenariuszy, w tym globalnych warunków rynkowych w odniesieniu do produktów energetycznych, a także udoskonalanie systemów statystycznych w sektorze energetycznym;
- b) stworzenie atrakcyjnego i stabilnego klimatu dla inwestycji oraz zachęcanie do podejmowania wzajemnych inwestycji w sektorze energii na zasadzie niedyskryminacji i przejrzystości;
- c) realizowanie efektywnej współpracy z Europejskim Bankiem Inwestycyjnym, Europejskim Bankiem Odbudowy i Rozwoju oraz z innymi międzynarodowymi instytucjami i instrumentami finansowymi na rzecz wspierania współpracy Stron w dziedzinie energii;

- d) wzmocnianie współpracy naukowej i technicznej oraz wymiana informacji na potrzeby rozwoju technologii energetycznych, przy szczególnym uwzględnieniu technologii energooszczędnych i ekologicznych, zgodnie z rozdziałem 3 (Współpraca w dziedzinie badań naukowych i innowacji) tytułu VI;
- e) szkolenia w zakresie zarządzania i zagadnień technicznych w sektorze energetycznym, między innymi za pośrednictwem ułatwiania wymiany stażystów uczestniczących w wyspecjalizowanych kursach organizowanych przez instytuty szkolnictwa wyższego w Unii Europejskiej i Republice Kazachstanu, a także opracowywania wspólnych programów szkoleniowych zgodnie z dobrymi praktykami;
- f) rozszerzanie współpracy w ramach wielostronnych forów, inicjatyw i instytucji dotyczących energii;
- g) współpraca w zakresie wymiany wiedzy i doświadczeń, a także transferu technologii innowacyjnych, w tym w obszarze zarządzania i technologii energetycznych.

Artykuł 206

Energia z węglowodorów

Współpraca w sektorze energii z węglowodorów obejmuje następujące obszary:

- a) modernizację i ulepszanie istniejącej oraz rozwijanie nowej infrastruktury energetycznej będącej przedmiotem wspólnego zainteresowania zgodnie z zasadami rynkowymi, w tym również infrastruktury ukierunkowanej na zdywersyfikowanie źródeł energii, dostawców i szlaków transportowych oraz metod transportu, tworzenie nowych mocy wytwórczych, a także zapewnienie integralności, wydajności i bezpieczeństwa infrastruktury energetycznej, w tym infrastruktury energii elektrycznej;
- b) rozwój konkurencyjnych, przejrzystych i niedyskryminacyjnych rynków energii zgodnie z najlepszymi praktykami, w drodze reform regulacyjnych;
- c) wzmocnienie i utrwalenie długoterminowej stabilności i bezpieczeństwa handlu energią, w tym zapewnienie przewidywalności i stabilności zapotrzebowania na energię, w sposób niedyskryminujący, przy ograniczeniu wpływu na środowisko oraz zagrożeń;
- d) promowanie wysokiego poziomu ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju w sektorze energetycznym, w tym wydobycia, produkcji, dystrybucji i zużycia;
- e) wzmocnianie bezpieczeństwa działań z zakresu poszukiwania i produkcji węglowodoru na morzu, w drodze wymiany doświadczeń dotyczących zapobiegania wypadkom, analiz powypadkowych, polityki reagowania i stosowania środków zaradczych, a także wymiany najlepszych praktyk dotyczących odpowiedzialności i praktyk prawnych w sytuacji katastrofy.

Artykuł 207

Odnawialne źródła energii

Współpracę prowadzi się w następujących obszarach:

- a) rozwoju odnawialnych źródeł energii w sposób oszczędny i przyjazny dla środowiska, w tym współpracy w kwestiach regulacji, certyfikacji i standaryzacji, a także w zakresie rozwoju technologicznego;
- b) ułatwiania wymiany między Republiką Kazachstanu a europejskimi instytucjami, laboratoriami i podmiotami sektora prywatnego, w tym za pośrednictwem wspólnych programów, w celu wdrażania najlepszych praktyk na rzecz stworzenia energii przyszłości i zielonej gospodarki;
- c) regularnego organizowania wspólnych seminariów, konferencji i programów szkoleniowych oraz wymiany informacji oraz jawnych danych statystycznych, a także informowania o rozwoju odnawialnych źródeł energii.

Artykuł 208

Efektywność energetyczna i oszczędność energii

Współpraca w zakresie promowania efektywności energetycznej i oszczędności energii, w tym w sektorze węglowym, w procesie spalania gazu w pochodniach (i przy wykorzystaniu gazu zbliżonego), w budynkach, w urządzeniach i transporcie, jest realizowana między innymi w drodze:

- a) wymiany informacji o polityce efektywności energetycznej, a także o ramach prawnych i regulacyjnych oraz o planach działania;
- b) ułatwiania wymiany doświadczeń i *know-how* w obszarze wydajności energetycznej i oszczędności energii;
- c) inicjowania i wdrażania projektów, w tym projektów demonstracyjnych, na potrzeby wprowadzania innowacyjnych technologii i rozwiązań w obszarze efektywności energetycznej i oszczędności energii;
- d) programów szkoleniowych i kursów szkoleniowych w obszarze efektywności energetycznej, które pozwolą na osiągnięcie celów określonych w niniejszym artykule.

ROZDZIAŁ 6

Współpraca w dziedzinie transportu

Artykuł 209

Strony współpracują w zakresie:

- a) rozszerzania i wzmacniania swojej współpracy w dziedzinie transportu w celu przyczyniania się do rozwoju zrównoważonych systemów transportu;
- b) skupiania się na społecznych i środowiskowych aspektach systemów transportu;
- c) promowania wydajnego i bezpiecznego funkcjonowania transportu;
- d) działania na rzecz poprawy głównych połączeń transportowych pomiędzy swoimi terytoriami.

Artykuł 210

Współpraca, o której mowa w niniejszym rozdziale, obejmuje między innymi następujące obszary:

- a) wymianę najlepszych praktyk dotyczących polityki transportu;
- b) poprawę przepływu pasażerów i towarów oraz zwiększenie płynności przepływów transportowych poprzez likwidację przeszkód administracyjnych, technicznych i innych, co przyczyni się do zacieśnienia integracji rynków, poprawy stanu sieci transportowych i modernizację infrastruktury;
- c) wymianę informacji i wspólne działania na szczeblu regionalnym oraz międzynarodowym, a także wdrażanie obowiązujących porozumień i konwencji międzynarodowych;
- d) wymianę najlepszych praktyk dotyczących bezpieczeństwa i zrównoważonego rozwoju transportu morskiego.

Republika Kazachstanu dostosowuje swoje dwustronne umowy z zakresu lotnictwa z państwami członkowskimi Unii Europejskiej do prawodawstwa Unii Europejskiej.

Artykuł 211

Kwestie objęte niniejszym rozdziałem są omawiane w ramach regularnego dialogu.

ROZDZIAŁ 7

Współpraca w dziedzinie środowiska

Artykuł 212

Strony rozwijają i wzmacniają swoją współpracę w kwestiach dotyczących środowiska, przyczyniając się w ten sposób do zrównoważonego rozwoju i dobrych rządów w zakresie ochrony środowiska.

Współpraca jest prowadzona w następujących obszarach:

- a) oceny, monitorowania i kontroli środowiska;
- b) edukacji i podnoszenia świadomości w zakresie środowiska, poprawy dostępu do informacji, zwiększenia uczestnictwa społeczeństwa w procesie decyzyjnym, a także zapewnienia dostępu do wymiaru sprawiedliwości w związku z kwestiami dotyczącymi środowiska;
- c) prawodawstwa w dziedzinie ochrony środowiska;
- d) jakości powietrza;
- e) gospodarki odpadami;
- f) zarządzania jakością wód, w tym w odniesieniu do środowiska morskiego;
- g) zintegrowanego zarządzania zasobami wodnymi, w tym promowania zaawansowanych technologii oszczędzania wody;
- h) zachowywania i ochrony bioróżnorodności i różnorodności krajobrazu;
- i) zrównoważonej gospodarki leśnej;
- j) zanieczyszczeń przemysłowych i emisji przemysłowych;
- k) klasyfikacji chemikaliów i bezpiecznego obchodzenia się z chemikaliami;
- l) inicjatyw Unii Europejskiej i Republiki Kazachstanu w obszarze zielonej gospodarki; oraz
- m) wzajemnej wymiany doświadczeń w zakresie polityki na rzecz zrównoważonego rozwoju rybołówstwa.

Artykuł 213

Współpraca w obszarze ochrony środowiska jest realizowana za obopólną zgodą Stron, między innymi w drodze:

- a) wymiany technologii, informacji naukowych i technicznych oraz działalności naukowo-badawczej w obszarze ochrony środowiska;
- b) wymiany doświadczeń zgromadzonych w zakresie udoskonalania prawodawstwa i metodologii dotyczących środowiska.

Artykuł 214

Strony poświęcają szczególną uwagę wykonaniu odpowiednich wielostronnych porozumień dotyczących środowiska oraz realizowanej w obrębie tych ram współpracy poświęconej kwestiom środowiska, a także zgodnie postanawiają pogłębiać współpracę na szczeblu regionalnym.

Strony wymieniają doświadczenia w promowaniu włączania kwestii związanych z ochroną środowiska do innych sektorów, w tym wymiany najlepszych praktyk, poszerzania wiedzy i kompetencji, edukacji i podnoszenia świadomości w zakresie środowiska w obszarach, o których mowa w niniejszym rozdziale.

ROZDZIAŁ 8

Współpraca w dziedzinie zmian klimatu

Artykuł 215

Strony rozwijają i wzmacniają współpracę na rzecz przeciwdziałania zmianie klimatu oraz dostosowywania się do niej. Współpraca prowadzona jest z uwzględnieniem interesów Stron na zasadach równości i wzajemnej korzyści oraz przy uwzględnieniu wzajemnych zależności między dwustronnymi i wielostronnymi zobowiązaniami w tym obszarze.

Artykuł 216

Współpraca ma na celu propagowanie środków podejmowanych na poziomie krajowym i międzynarodowym, w tym w następujących obszarach:

- a) łagodzenia zmiany klimatu;
- b) dostosowywania się do zmiany klimatu;
- c) rynkowych i pozarynkowych podejść do kwestii reagowania na zmianę klimatu;
- d) badań, rozwoju, demonstracji, rozmieszczenia i rozpowszechniania nowych, bezpiecznych i trwałych technologii niskoemisyjnych i adaptacyjnych;
- e) wymiany wiedzy fachowej dotyczącej klimatu oraz wsparcia innych sektorów;
- f) podnoszenia świadomości, kształcenia i szkolenia.

Artykuł 217

Strony dokonują między innymi wymiany informacji i wiedzy fachowej, realizują wspólne działania naukowe oraz wymianę informacji dotyczących czystszych technologii, wdrażają wspólne działania na poziomie regionalnym i międzynarodowym, w tym w odniesieniu do wielostronnych umów w dziedzinie środowiska stosowanych przez Strony, takich jak Konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu, a także wspólne działania w ramach odpowiednich agencji, stosownie do potrzeb.

ROZDZIAŁ 9

Współpraca w dziedzinie przemysłu

Artykuł 218

Strony rozwijają i pogłębiają swoją współpracę dotyczącą przemysłu, w tym kwestii rozwoju skutecznych zachęt i sprzyjających warunków dla dalszej dywersyfikacji i większej konkurencyjności przemysłu wytwórczego.

W tym celu Strony prowadzą współpracę, w tym w drodze wymiany najlepszych praktyk i doświadczenia, w następujących sektorach:

- a) produktywności i skuteczności wykorzystania zasobów;
- b) środków publicznego wsparcia sektorów przemysłowych, w oparciu o wymogi WTO i inne zasady obowiązujące Strony;
- c) wdrażania polityki przemysłowej w kontekście pogłębiającej się integracji;
- d) narzędzi zwiększających skuteczność realizacji polityki przemysłowej;

- e) działalności inwestycyjnej w przemyśle wytwórczym, ograniczania jego spożycia energii, a także wymiany doświadczeń w zakresie realizacji polityki wydajności siły roboczej;
- f) warunków rozwoju nowych technologii produkcyjnych, gałęzi przemysłu przy wykorzystaniu zaawansowanych technologii oraz transferu wiedzy i technologii, jak również dalszego rozwoju podstawowej infrastruktury i sprzyjającego środowiska dla klastrów innowacyjnych;
- g) inwestycji i wymiany handlowej w przemyśle wydobywczym i produkcji surowców, w celu promowania wzajemnego zrozumienia i przejrzystości, poprawy otoczenia biznesu, oraz wspierania wymiany informacji i współpracy w zakresie niedotyczących energetyki, w szczególności wydobycia rud metali i minerałów przemysłowych;
- h) rozwoju zdolności zasobów ludzkich w przemyśle wytwórczym;
- i) promowania inicjatyw na rzecz przedsiębiorczości oraz współpracy przemysłowej między przedsiębiorstwami z Unii Europejskiej i z Republiki Kazachstanu.

Niniejsza Umowa nie wyklucza szerszej współpracy przemysłowej Stron; na jej potrzeby zawierane mogą być oddzielne porozumienia.

ROZDZIAŁ 10

Współpraca w dziedzinie małych i średnich przedsiębiorstw

Artykuł 219

Strony rozwijają i pogłębiają swoją współpracę w obszarze małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), aby wzmocnić otoczenie biznesu sprzyjające skutecznemu rozwojowi i tworzeniu MŚP.

W tym celu Strony współpracują w następujących dziedzinach:

- a) wymiany informacji dotyczących polityki rozwoju MŚP;
- b) wymiany najlepszych praktyk dotyczących inicjatyw umacniających przedsiębiorczość jako kluczową kompetencję;
- c) propagowanie lepszych kontaktów między stowarzyszeniami przedsiębiorców obu Stron poprzez intensywniejszy dialog;
- d) wymiany doświadczeń dotyczących wspierania potencjału MŚP umożliwiającego im dostęp do rynków międzynarodowych;
- e) wymiany doświadczeń w obszarze udoskonalania wpływu, jaki na MŚP mają ramy regulacyjne;
- f) wymiany najlepszych praktyk dotyczących dostępu MŚP do finansowania.

ROZDZIAŁ 11

Współpraca w dziedzinie prawa spółek

Artykuł 220

Strony uznają znaczenie, jakie skuteczny zbiór przepisów i praktyk ma w obszarze prawa spółek i ładu korporacyjnego, a także w dziedzinach rachunkowości i audytu, w funkcjonującej gospodarce rynkowej, którą charakteryzuje przewidywalne i przejrzyste otoczenie biznesu; Strony podkreślają znaczenie promowania zbieżności przepisów w tym obszarze.

Strony współpracują w zakresie:

- a) wymiany najlepszych praktyk w zakresie zapewniania dostępności i dostępu do informacji dotyczących organizacji i reprezentacji zarejestrowanych przedsiębiorstw w sposób przejrzysty i łatwo dostępny;
- b) dalszego rozwijania polityki ładu korporacyjnego w zgodzie z międzynarodowymi standardami, zwłaszcza standardami OECD;

- c) wspierania wdrażania i spójnego stosowania międzynarodowych standardów sprawozdawczości finansowej na potrzeby skonsolidowanych sprawozdań finansowych spółek giełdowych;
- d) zbliżania zasad rachunkowości i sprawozdawczości finansowej, w tym w odniesieniu do MŚP;
- e) wprowadzania regulacji i nadzoru w odniesieniu do zawodu audytora i rewidenta;
- f) międzynarodowych standardów rewizji finansowej oraz kodeksu etycznego Międzynarodowej Federacji Księgowych, w celu podniesienia poziomu profesjonalizmu audytorów w drodze przestrzegania standardów i norm etycznych przez organizacje zawodowe, organizacje zajmujące się audytem oraz audytorów.

ROZDZIAŁ 12

Współpraca w dziedzinie bankowości, ubezpieczeń i innych usług finansowych

Artykuł 221

Strony uznają znaczenie skutecznego prawodawstwa i praktyk oraz zgodnie postanawiają, że będą współpracować w obszarze usług finansowych, mając na celu:

- a) poprawę regulacji w zakresie usług finansowych;
- b) zapewnienie skutecznej i odpowiedniej ochrony inwestorów i podmiotów korzystających z usług finansowych;
- c) przyczynienie się do stabilności i integralności globalnego systemu finansowego;
- d) propagowanie współpracy między różnymi podmiotami działającymi w ramach systemu finansowego, w tym organami regulacji i nadzoru;
- e) propagowanie niezależnego i skutecznego nadzoru.

Strony propagują zbieżność przepisów z uznanymi międzynarodowymi standardami stosowanymi w zrównoważonych systemach finansowych.

ROZDZIAŁ 13

Współpraca w dziedzinie społeczeństwa informacyjnego

Artykuł 222

Strony propagują współpracę w zakresie rozwoju społeczeństwa informacyjnego w celu przyniesienia korzyści obywatelom i przedsiębiorstwom dzięki powszechnej dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych (zwanym dalej „ICT”) oraz poprzez lepszą jakość usług w przystępnych cenach. Współpraca ta ma na celu propagowanie rozwoju konkurencji na rynkach ICT oraz ich otwartości, a także zachęcanie do inwestycji w tym sektorze.

Artykuł 223

Współpraca obejmuje między innymi wymianę informacji i najlepszych praktyk w zakresie wdrażania inicjatyw dotyczących społeczeństwa informacyjnego i skupia się zwłaszcza na:

- a) opracowywaniu skutecznych ram regulacyjnych dla sektora ICT;
- b) promowaniu dostępu szerokopasmowego;
- c) rozwijaniu interoperacyjnych usług elektronicznych;
- d) zapewnianiu ochrony danych; oraz
- e) rozwijaniu usług roamingowych.

Artykuł 224

Strony wspierają współpracę między organami regulacyjnymi w obszarze ICT, w tym komunikacji elektronicznej, w Unii Europejskiej oraz w Republice Kazachstanu.

ROZDZIAŁ 14

Współpraca w dziedzinie turystyki

Artykuł 225

Strony współpracują w dziedzinie turystyki w celu zwiększenia rozwoju konkurencyjnej i zrównoważonej branży turystycznej, jako sektora przyczyniającego się do wzrostu i potencjału gospodarczego, zatrudnienia oraz wymiany w sektorze turystycznym.

Artykuł 226

Współpraca opiera się na następujących zasadach:

- a) poszanowania integralności i interesu społeczności lokalnych, szczególnie na obszarach wiejskich;
- b) znaczenia, jakie ma zachowywanie dziedzictwa kulturowego i historycznego; oraz
- c) pozytywnego powiązania turystyki z ochroną środowiska.

Artykuł 227

Współpraca koncentruje się na następujących tematach:

- a) wymiana informacji, najlepszych praktyk i doświadczeń oraz *know-how*, w tym w odniesieniu do innowacyjnych technologii;
- b) nawiązanie strategicznego partnerstwa między zainteresowanymi podmiotami publicznymi, prywatnymi i wspólnymi w celu wspierania zrównoważonego rozwoju turystyki;
- c) promowanie i rozwój produktów, rynków, infrastruktury, zasobów kadrowych i struktur instytucjonalnych w dziedzinie turystyki, a także identyfikacja i wyeliminowanie barier w usługach turystycznych;
- d) opracowywanie i wdrażanie efektywnych polityk i strategii z uwzględnieniem odpowiednich aspektów prawnych, administracyjnych i finansowych;
- e) szkolenie i budowanie zdolności w dziedzinie turystyki, służące poprawie standardów świadczenia usług; oraz
- f) rozwijanie i propagowanie turystyki w sposób zrównoważony, przy udziale społeczności lokalnych, a także innych rodzajów turystyki.

ROZDZIAŁ 15

Współpraca w dziedzinie rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich

Artykuł 228

Strony współpracują w celu promowania rozwoju rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich, w szczególności poprzez stopniowe doprowadzanie do zbieżności polityk i prawodawstwa.

Artykuł 229

Współpraca obejmuje między innymi następujące obszary:

- a) ułatwianie wzajemnego zrozumienia polityki rolnej i polityki rozwoju obszarów wiejskich;
- b) wymiana najlepszych praktyk w planowaniu, ewaluacji oraz wdrażaniu polityki rolnej i polityki rozwoju obszarów wiejskich;
- c) dzielenie się wiedzą i najlepszymi praktykami w zakresie polityki rozwoju obszarów wiejskich w celu propagowania dobrobytu ekonomicznego i socjalnego mieszkańców obszarów wiejskich;
- d) propagowanie modernizacji i zrównoważonego charakteru produkcji rolnej;
- e) poprawa konkurencyjności sektora rolnego oraz efektywności i przejrzystości rynków;
- f) wymiana doświadczeń w zakresie oznaczeń geograficznych produktów rolnych i środków spożywczych, polityk jakości i ich mechanizmów kontrolnych, w zakresie zapewniania bezpieczeństwa żywności oraz rozwoju produkcji ekologicznych produktów rolnych;
- g) upowszechnianie wiedzy oraz propagowanie usług upowszechniania wiedzy wśród producentów rolnych;
- h) promowanie współpracy w projektach inwestycyjnych o charakterze rolno-przemysłowym, w szczególności w zakresie rozwoju sektora zwierząt i upraw;
- i) wymiana doświadczeń w zakresie polityk dotyczących zrównoważonego rozwoju działalności rolniczej i dystrybucji produktów rolnych.

ROZDZIAŁ 16

Współpraca w zakresie zatrudnienia, stosunków pracy, polityki społecznej i równości szans*Artykuł 230*

Strony propagują rozwój dialogu oraz współpracują w zakresie wspierania programu godnej pracy MOP, polityki zatrudnienia, warunków życia i pracy oraz zdrowia i bezpieczeństwa w pracy, dialogu społecznego, ochrony socjalnej, włączenia społecznego oraz równego traktowania pracowników legalnie zamieszkujących i pracujących na terytorium drugiej Strony.

Artykuł 231

Strony dążą do osiągnięcia celów objętych art. 230, w tym za pośrednictwem współpracy i wymiany praktyk w następujących dziedzinach:

- a) poprawy jakości życia i zapewnienia lepszego środowiska społecznego;
- b) zwiększenia włączenia społecznego oraz poziomu ochrony socjalnej wszystkich pracowników, a także unowocześniania systemów ochrony socjalnej pod względem ich jakości, dostępności i stabilności finansowej;
- c) zmniejszania ubóstwa i zwiększania spójności społecznej oraz ochrony najsłabszych grup społecznych;
- d) zwalczania dyskryminacji w obszarze zatrudnienia i spraw społecznych zgodnie ze zobowiązaniami Stron wynikającymi z międzynarodowych standardów i konwencji;
- e) promowania aktywnych instrumentów rynku pracy i zwiększania skuteczności służb zatrudnienia;
- f) zwiększania liczby i jakości miejsc pracy oferujących godziwe warunki pracy;
- g) poprawy warunków życia i pracy, a także poziomu ochrony zdrowia i bezpieczeństwa w pracy;

- h) zwiększania równości płci poprzez propagowanie uczestnictwa kobiet w życiu społecznym i gospodarczym oraz zapewnienia równych szans mężczyznom i kobietom, jeżeli chodzi o zatrudnienie, kształcenie, szkolenie, gospodarkę, społeczeństwo i proces decyzyjny;
- i) poprawy jakości prawa pracy i zapewnienia lepszej ochrony pracowników;
- j) pogłębiania i propagowania dialogu społecznego, w tym zwiększania potencjału partnerów społecznych.

Artykuł 232

Strony potwierdzają swoje zobowiązanie do skutecznego wdrażania obowiązujących konwencji MOP.

Strony, uwzględniając deklarację ministerialną Rady Gospodarczo-Społecznej ONZ w sprawie pełnego i produktywnego poziomu zatrudnienia i godnej pracy dla wszystkich z 2006 r., uznają pełne i produktywne zatrudnienie oraz godną pracę dla wszystkich za kluczowy element zrównoważonego rozwoju.

Strony zachęcają, zgodnie z Deklaracją MOP dotyczącą podstawowych zasad i praw w pracy z 1998 r., do zaangażowania wszystkich zainteresowanych stron, zwłaszcza partnerów społecznych w rozwój ich odpowiedniej polityki społecznej, a także w realizację współpracy między Unią Europejską a Republiką Kazachstanu w ramach niniejszej Umowy.

Strony dążą do wzmocnienia współpracy w kwestiach godnej pracy, zatrudnienia i polityki społecznej na wszystkich odpowiednich forach i we wszystkich odpowiednich organizacjach.

ROZDZIAŁ 17

Współpraca w dziedzinie zdrowia

Artykuł 233

Strony rozwijają współpracę w dziedzinie zdrowia publicznego w celu podniesienia poziomu ochrony zdrowia ludzkiego oraz zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia i dostępu do opieki zdrowotnej, zgodnie ze wspólnymi wartościami i zasadami dotyczącymi zdrowia; jest to niezbędny warunek zrównoważonego rozwoju i wzrostu gospodarczego.

Artykuł 234

Współpraca dotyczy zapobiegania i kontroli chorób zakaźnych i niezakaźnych, w tym w drodze wymiany informacji dotyczących zdrowia, propagowania podejścia uwzględniającego zdrowie we wszystkich dziedzinach polityki, współpracy z organizacjami międzynarodowymi, a zwłaszcza Światową Organizacją Zdrowia, a także propagowania wdrażania międzynarodowych umów w dziedzinie zdrowia, takich jak Ramowa konwencja Światowej Organizacji Zdrowia o ograniczeniu użycia tytoniu z 2003 r. oraz Międzynarodowe przepisy zdrowotne.

TYTUŁ V

WSPÓŁPRACA W DZIEDZINIE WOLNOŚCI, BEZPIECZEŃSTWA I SPRAWIEDLIWOŚCI

Artykuł 235

Praworządność oraz poszanowanie praw człowieka i podstawowych wolności

W ramach ich współpracy w ramach niniejszego tytułu Strony przywiązują szczególną wagę do propagowania praworządności, w tym niezależności sądów, dostępu do wymiaru sprawiedliwości i prawa do rzetelnego procesu sądowego, a także poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności.

Strony współpracują w zakresie wzmocniania funkcjonowania instytucji, w tym egzekwowania prawa, ścigania, funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości oraz zapobiegania korupcji i jej zwalczania.

Artykuł 236

Współpraca prawna

Strony rozwijają współpracę sądową w sprawach cywilnych i handlowych w odniesieniu do negocjowania, ratyfikowania i wykonywania odpowiednich wielostronnych konwencji dotyczących współpracy sądowej w sprawach cywilnych, a w szczególności konwencji Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego.

Strony wzmacniają współpracę w sprawach karnych, w tym w zakresie wzajemnej pomocy prawnej. Może ona obejmować, w stosownych przypadkach i w zależności od mających zastosowanie procedur, przysięgłapienie do konwencji Rady Europy w sprawach karnych oraz ich wdrożenie przez Republikę Kazachstanu, wdrożenie odpowiednich międzynarodowych instrumentów ONZ, a także współpracę z Eurojustem.

Artykuł 237

Ochrona danych osobowych

Strony współpracują w celu zapewnienia wysokiego poziomu ochrony danych osobowych, w drodze wymiany najlepszych praktyk i doświadczeń, z uwzględnieniem europejskich oraz międzynarodowych aktów prawnych i norm.

Współpraca ta może obejmować, w stosownych przypadkach i w zależności od mających zastosowanie procedur, przystąpienie do Konwencji Rady Europy o ochronie osób w związku z automatycznym przetwarzaniem danych osobowych oraz do protokołu dodatkowego do tej konwencji, a także ich wdrożenie przez Republikę Kazachstanu.

Artykuł 238

Współpraca w zakresie migracji, azylu i zarządzania granicami

1. Strony potwierdzają znaczenie zarządzania przepływami migracyjnymi. Współpraca opiera się na wzajemnych konsultacjach Stron i jest wdrażana zgodnie z ich obowiązującymi przepisami.

2. Strony są zgodne odnośnie do tego, że w ramach współpracy na rzecz zapobiegania i przeciwdziałania nieuregulowanej migracji:

- a) Republika Kazachstanu dokonuje readmisji wszelkich swoich obywateli przebywających nielegalnie na terytorium któregośkolwiek z państw członkowskich Unii Europejskiej, na jego wniosek i bez zbędnej zwłoki;
- b) każde z państw członkowskich dokonuje readmisji swoich obywateli przebywających nielegalnie na terytorium Republiki Kazachstanu, na jej wniosek i bez zbędnej zwłoki.

3. Państwa członkowskie Unii Europejskiej oraz Republika Kazachstanu zapewniają swoim obywatelom odpowiednie dokumenty tożsamości do celów ust. 2, bez dalszych formalności innych niż te, o których mowa w niniejszym artykule, oraz bez zbędnej zwłoki. Jeżeli osoby, które mają być poddane readmisji, nie posiadają żadnych dokumentów lub innego dowodu swojego obywatelstwa, właściwe przedstawicielstwo dyplomatyczne lub konsularne danego państwa członkowskiego lub Republiki Kazachstanu, na wniosek Republiki Kazachstanu lub danego państwa członkowskiego, organizuje przesłuchanie danej osoby, aby ustalić jej obywatelstwo, bez dalszych formalności i bez zbędnej zwłoki.

4. Strony zgodnie postanawiają nawiązać obszerny dialog dotyczący odpowiednich kwestii związanych z migracją, zgodnie z Globalnym Podejściem do kwestii Migracji i Mobilności, mając między innymi na celu ewentualne wynegocjowanie porozumienia między Unią Europejską a Republiką Kazachstanu określającego szczególne obowiązki państw członkowskich Unii Europejskiej i Republiki Kazachstanu w zakresie readmisji, w tym obowiązek readmisji obywateli innych państw oraz bezpaństwowców, a także rozważenie ewentualnych, równoległych negocjacji w sprawie porozumienia o ułatwieniach wizowych dla obywateli Unii Europejskiej i Republiki Kazachstanu.

Artykuł 239

Ochrona konsularna

Republika Kazachstanu zgadza się, że dyplomatyczne i konsularne władze każdego państwa członkowskiego Unii Europejskiej reprezentowanego w Republice Kazachstanu zapewniają ochronę każdego obywatela państwa członkowskiego Unii Europejskiej, które nie posiada dostępnej, stałej reprezentacji na terytorium Republiki Kazachstanu, na takich samych warunkach, jakie obowiązują w przypadku obywateli tego państwa członkowskiego Unii Europejskiej.

Artykuł 240

Zwalczanie prania pieniędzy i finansowania terroryzmu

Strony współpracują, aby zapobiegać wykorzystywaniu swoich sektorów finansowych oraz odpowiednich sektorów niefinansowych do celów prania dochodów z działalności przestępczej, a w szczególności działalności związanej ze środkami odurzającymi, a także do celów finansowania terroryzmu, zgodnie z międzynarodowymi normami dotyczącymi zwalczania prania pieniędzy i finansowania terroryzmu, przyjętymi przez Grupę Specjalną ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy. Współpraca ta obejmuje również odzyskiwanie, zajmowanie, konfiskowanie oraz zwrot mienia lub środków pieniężnych uzyskanych z dochodów pochodzących z przestępstwa.

Współpraca pozwala na wymianę odpowiednich informacji w ramach obowiązującego prawodawstwa oraz zobowiązań międzynarodowych Stron.

Artykuł 241

Niedozwolone środki odurzające

Strony współpracują na rzecz zrównoważonego i zintegrowanego podejścia do zagadnień związanych ze środkami odurzającymi, zwłaszcza do kwestii nielegalnego obrotu środkami odurzającymi, substancjami psychotropowymi i ich prekursorami. Polityka i działania realizowane w kwestii środków odurzających mają na celu wzmocnienie struktur zajmujących się zwalczaniem podaży niedozwolonych środków odurzających, substancji psychotropowych i ich prekursorów oraz popytu na nie poprzez wzmocnienie koordynacji oraz zacieśnioną współpracę pomiędzy właściwymi organami w celu ograniczenia obrotu niedozwolonymi środkami odurzającymi, ich podaży oraz popytu na nie, udoskonalanie środków zapobiegawczych, leczenie i rehabilitację, z należytym poszanowaniem praw człowieka.

Współpraca ma również na celu ograniczenie szkodliwych skutków środków odurzających, rozwiązanie problemu produkcji narkotyków syntetycznych oraz ich wykorzystywania, a także zapewnienie skutecznego zapobiegania wykorzystywaniu prekursorów środków odurzających do nielegalnej produkcji środków odurzających i substancji psychotropowych.

Strony uzgadniają metody współpracy niezbędne do osiągnięcia tych celów. Działania opierają się na powszechnie uznanych zasadach zgodnie z odpowiednimi konwencjami i instrumentami międzynarodowymi oraz planem działania Unii Europejskiej i Azji Środkowej w zakresie środków odurzających.

Artykuł 242

Zwalczanie przestępczości zorganizowanej i międzynarodowej oraz korupcji

Strony współpracują, poprzez pełne wypełnianie swoich istniejących zobowiązań międzynarodowych w tym obszarze, w celu zapobiegania wszelkim formom zorganizowanej, gospodarczej, finansowej i międzynarodowej działalności przestępczej oraz zwalczania tych form działalności przestępczej, co obejmuje przemyt ludzi i handel ludźmi, nielegalny obrót środkami odurzającymi, handel bronią, sprzeniewierzenie środków, oszustwo, fałszowanie pieniądza, fałszowanie dokumentów oraz korupcję w sektorze publicznym i prywatnym.

Strony wspierają wzmocnienie dwustronnej, regionalnej i międzynarodowej współpracy między organami ścigania, w tym wymianę najlepszych praktyk oraz ewentualną współpracę z agencjami Unii Europejskiej.

Strony zobowiązują się do skutecznego wdrożenia odpowiednich norm międzynarodowych, w szczególności postanowień Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej z 2000 r. i trzech protokołów do niej oraz Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko korupcji z 2003 r. Współpraca może obejmować w razie potrzeby i w zależności od mających zastosowanie procedur przystąpienie przez Republikę Kazachstanu do odpowiednich instrumentów Rady Europy w sprawie zapobiegania korupcji i zwalczania tego zjawiska oraz ich wdrożenie.

Artykuł 243

Zwalczanie cyberprzestępczości

Strony wzmacniają współpracę, w tym poprzez wymianę dobrych praktyk, w celu zapobiegania przestępstwom popełnianym z wykorzystaniem sieci łączności elektronicznej oraz systemów informatycznych lub przeciwko takim sieciom i systemom, oraz ich zwalczania.

TYTUŁ VI

POZOSTAŁE POLITYKI OBJĘTE WSPÓŁPRACĄ

ROZDZIAŁ 1

Współpraca w dziedzinie edukacji i szkolenia

Artykuł 244

Strony współpracują w obszarze edukacji i szkolenia w celu wspierania modernizacji systemów kształcenia i szkolenia w Republice Kazachstanu oraz osiągnięcia zbieżności z politykami i praktykami Unii Europejskiej. Strony współpracują w celu propagowania uczenia się przez całe życie oraz wspierają współpracę i przejrzystość na wszystkich poziomach kształcenia i szkolenia. Strony kładą ponadto nacisk na środki mające na celu propagowanie współpracy międzyinstytucjonalnej, zachęcanie studentów, pracowników akademickich i administracyjnych, badaczy i młodzieży do mobilności oraz zachęcanie do wymiany informacji i doświadczeń.

Strony wspierają ujednoczoną koordynację działalności dotyczącej systemu edukacji zgodnie z europejskimi i międzynarodowymi normami i najlepszymi praktykami.

ROZDZIAŁ 2

Współpraca w dziedzinie kultury

Artykuł 245

Strony wspierają współpracę kulturalną prowadzoną z poszanowaniem różnorodności kulturowej w celu zwiększenia wzajemnego zrozumienia oraz wiedzy o swoich kulturach.

Strony dokładają starań, aby podjąć odpowiednie środki w celu wspierania wymian kulturalnych i zachęcać do wspólnych inicjatyw w różnych sferach kultury.

Strony konsultują się i rozwijają wzajemnie korzystną współpracę w ramach wielostronnych traktatów międzynarodowych oraz organizacji międzynarodowych, takich jak Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury (Unesco). Strony prowadzą dalszą wymianę poglądów na temat różnorodności kulturowej, mając na celu między innymi promowanie zasad zawartych w Konwencji Unesco w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego z 2005 r. oraz realizację projektów w ramach Międzynarodowej Dekady Zbliżenia Kultur 2013–2022 ogłoszonej przez Zgromadzenie Ogólne ONZ.

Strony wspierają wspólne działania, programy i plany oraz wymianę najlepszych praktyk w obszarze szkolenia i budowania zdolności artystów oraz pracowników i organizacji sektora kultury.

ROZDZIAŁ 3

Współpraca w dziedzinie badań naukowych i innowacji

Artykuł 246

Strony wspierają współpracę:

- a) we wszystkich obszarach cywilnych badań naukowych oraz rozwoju nauki i technologii, na zasadach wzajemnej korzyści oraz przy zapewnieniu odpowiedniej i skutecznej ochrony praw własności intelektualnej; oraz
- b) w celu stymulowania rozwoju innowacji.

Artykuł 247

Współpraca obejmuje:

- a) dialog polityczny i wymianę informacji z zakresu nauki i technologii;
- b) wymianę informacji i dobrych praktyk w zakresie innowacji i komercyjnego wykorzystywania wyników działań badawczo-rozwojowych, co obejmuje instrumenty wsparcia dla nowo tworzonych przedsiębiorstw technologicznych, rozwoju klastrów i dostępu do finansowania;
- c) ułatwianie odpowiedniego dostępu do stosownych programów w zakresie badań naukowych i innowacji każdej ze Stron;
- d) zwiększenie potencjału badawczego jednostek badawczych Republiki Kazachstanu oraz ułatwienie im udziału w programie ramowym w zakresie badań naukowych i innowacji Unii Europejskiej oraz w innych potencjalnych inicjatywach finansowanych przez Unię Europejską;
- e) rozwijanie i promowanie wspólnych projektów w zakresie badań naukowych i innowacji;
- f) promowanie komercyjnego wykorzystywania wyników uzyskanych w ramach wspólnych projektów w zakresie badań naukowych i innowacji;
- g) ułatwianie dostępu do rynków krajowych Stron dla nowych technologii;
- h) organizowanie szkoleń i programów mobilności dla naukowców, badaczy i innych pracowników zaangażowanych w działania z zakresu badań naukowych i innowacji u obu Stron;
- i) ułatwianie, w ramach mającego zastosowanie prawodawstwa, swobodnego przepływu badaczy uczestniczących w działaniach objętych niniejszą Umową oraz transgranicznego przemieszczania towarów przeznaczonych do wykorzystywania w ramach tych działań;
- j) inne formy współpracy w dziedzinie badań naukowych i innowacji, w tym poprzez strategie i inicjatywy regionalne, na podstawie wspólnego porozumienia.

Artykuł 248

W ramach współpracy realizowanej na podstawie art. 247 należy poszukiwać synergii z działaniami regionalnymi oraz innymi działaniami realizowanymi w szerszych ramach współpracy finansowej między Unią Europejską a Republiką Kazachstanu określonymi w art. 261 i 262.

ROZDZIAŁ 4

Współpraca audiowizualna i w zakresie mediów

Artykuł 249

Strony wspierają współpracę audiowizualną i w zakresie mediów, w tym poprzez wymianę informacji i szkolenia dla dziennikarzy oraz pracowników innych mediów, branży filmowej i audiowizualnej.

Artykuł 250

Strony wymieniają informacje i najlepsze praktyki w zakresie promowania niezależności i profesjonalizmu mediów w oparciu o normy określone w mających zastosowanie konwencjach międzynarodowych, w tym w stosownych przypadkach w konwencjach Unesco i Rady Europy.

ROZDZIAŁ 5

Współpraca społeczeństwa obywatelskiego*Artykuł 251*

Strony kontynuują i umacniają dialog, w postaci spotkań i konsultacji, oraz prowadzą współpracę w zakresie roli społeczeństwa obywatelskiego, realizując następujące cele:

- a) zacieśnianie kontaktów oraz wymiana informacji i doświadczeń między wszystkimi sektorami społeczeństwa obywatelskiego w Unii Europejskiej i w Republice Kazachstanu; umożliwienie przedstawicielom społeczeństwa obywatelskiego reprezentującym każdą ze Stron zaznajomienia się z procesami konsultacji i dialogu z instytucjami publicznymi i partnerami społecznymi, z których korzysta druga Strona, w szczególności w celu dalszego zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego w publiczny proces podejmowania decyzji;
- b) zapewnienie udziału społeczeństwa obywatelskiego w stosunkach między Unią Europejską a Republiką Kazachstanu, zwłaszcza w wykonywaniu niniejszej Umowy;
- c) zachęcanie do intensywniejszego rozwijania zdolności, niezależności i przejrzystości w społeczeństwie obywatelskim oraz wspieranie jego roli w odniesieniu do gospodarczego, społecznego i politycznego rozwoju Stron.

Strony wspierają rozwój stosunków pomiędzy organizacjami pozarządowymi z Unii Europejskiej i Republiki Kazachstanu.

Strony udzielają wsparcia odpowiednim instytucjom i organizacjom pozarządowym, które realizują działania w obszarze praw człowieka. Przynajmniej raz do roku Strony dzielą się w sposób formalny i regularny wszelkimi stosownymi informacjami dotyczącymi programów współpracy.

ROZDZIAŁ 6

Współpraca w dziedzinie sportu i aktywności fizycznej*Artykuł 252*

Strony wspierają współpracę w dziedzinie sportu i aktywności fizycznej w celu propagowania zdrowego stylu życia we wszystkich grupach wiekowych, promowania funkcji społecznych i wartości edukacyjnych sportu oraz zwalczania zagrożeń dla sportu, takich jak stosowanie środków dopingujących, rasizm i przemoc. Współpraca obejmuje w szczególności wymianę informacji i dobrych praktyk.

ROZDZIAŁ 7

Współpraca w dziedzinie ochrony ludności*Artykuł 253*

Strony uznają potrzebę zarządzania ryzykiem wystąpienia zarówno krajowych, jak i globalnych klęsk żywiołowych i katastrof spowodowanych przez człowieka.

Aby zwiększyć odporność społeczeństw i infrastruktury, Strony potwierdzają zamiar usprawnienia środków w zakresie zapobiegania, łagodzenia, przygotowania i reagowania w odniesieniu do klęsk żywiołowych i katastrof spowodowanych przez człowieka oraz współpracy, w stosownych przypadkach, na dwustronnym i wielostronnym szczeblu politycznym, w celu poprawy wyników zarządzania ryzykiem związanym z klęskami żywiołowymi w ujęciu globalnym.

Współpraca, z zastrzeżeniem dostępności wystarczających zasobów, wspiera:

- a) interakcje pomiędzy właściwymi organami, innymi organizacjami i jednostkami prowadzącymi działania w obszarze ochrony ludności;
- b) koordynacja wzajemnej pomocy udzielanej na żądanie w przypadku klęsk żywiołowych i katastrof;
- c) wymiana doświadczeń w zakresie podnoszenia świadomości ludności odnośnie do przygotowania na wypadek klęsk żywiołowych i katastrof;
- d) szkolenie, przekwalifikowanie, podnoszenie umiejętności oraz szkolenie specjalistyczne z zakresu ochrony ludności i korzystania z systemów wczesnego ostrzegania.

ROZDZIAŁ 8

Współpraca w zakresie działań w przestrzeni kosmicznej

Artykuł 254

Strony wspierają, w stosownych przypadkach, długoterminową współpracę w obszarze cywilnych badań i rozwoju przestrzeni kosmicznej. Strony zwracają szczególną uwagę na inicjatywy przewidujące komplementarność podejmowanych przez nie odpowiednich działań w przestrzeni kosmicznej.

Artykuł 255

Strony mogą współpracować w obszarze nawigacji satelitarnej, obserwacji Ziemi, badań kosmicznych i innych obszarów zgodnie z interesami Stron.

ROZDZIAŁ 9

Współpraca w dziedzinie ochrony konsumentów

Artykuł 256

Strony współpracują w celu zapewnienia wysokiego poziomu ochrony konsumentów oraz osiągnięcia zgodności między systemami ochrony konsumentów.

Współpraca może obejmować w szczególności:

- a) wymianę najlepszych praktyk w zakresie polityki konsumenckiej, w tym wymogów dotyczących jakości produktów i bezpieczeństwa, a także organizowanie systemu nadzoru rynku oraz mechanizmu wymiany informacji;
- b) promowanie wymiany doświadczeń w zakresie systemów ochrony konsumentów, w tym prawodawstwa dotyczącego ochrony konsumentów i jego egzekwowania, bezpieczeństwa produktów dla konsumentów, zwiększania świadomości konsumentów i umacniania ich praw oraz środków odwoławczych do dyspozycji konsumentów;
- c) zapewnianie szkoleń dla urzędników administracji i innych osób reprezentujących interesy konsumentów;
- d) zachęcanie do tworzenia niezależnych organizacji konsumenckich oraz nawiązywania kontaktów między przedstawicielami konsumentów.

ROZDZIAŁ 10

Współpraca regionalna

Artykuł 257

Strony promują wzajemne zrozumienie i współpracę dwustronną w dziedzinie polityki regionalnej w celu poprawy warunków życia i zwiększenia udziału wszystkich regionów w społecznym i gospodarczym rozwoju Stron.

Artykuł 258

Strony wspierają i wzmacniają zaangażowanie władz na szczeblu lokalnym i regionalnym we współpracę regionalną, zgodnie z istniejącymi umowami i porozumieniami międzynarodowymi, w celu rozwijania środków budowania zdolności oraz promowania wzmocnienia regionalnych sieci gospodarczych i biznesowych.

Artykuł 259

Strony wspierają i stymulują rozwój regionalnych aspektów współpracy w obszarach objętych niniejszą Umową, takich jak transport, energia, sieci komunikacyjne, kultura, kształcenie, badania naukowe, turystyka, zasoby wodne i środowisko, ochrona ludności i inne obszary mające znaczenie dla współpracy regionalnej.

ROZDZIAŁ 11

Współpraca w dziedzinie służby cywilnej

Artykuł 260

1. Strony ułatwiają wymianę doświadczeń i wiedzy w zakresie wdrażania najlepszych międzynarodowych praktyk w ramach służby publicznej i służby cywilnej oraz budowania zdolności urzędników służby publicznej i służby cywilnej oraz ich rozwoju zawodowego i szkolenia.
2. Strony ułatwiają dialog dotyczący środków mających na celu poprawę jakości służby publicznej oraz wspólnych wysiłków na rzecz wspierania wielostronnej współpracy w ramach regionalnego centrum służby cywilnej w Republice Kazachstanu.
3. W ramach, o których mowa w ust. 2, współpraca Stron polega między innymi na ułatwianiu:
  - a) wymiany ekspertów,
  - b) organizacji seminariów; oraz
  - c) organizacji szkoleń.

TYTUŁ VII

WSPÓŁPRACA FINANSOWA I TECHNICZNA

Artykuł 261

Strony kontynuują i intensyfikują obecną współpracę finansową i techniczną w oparciu o wszechstronne partnerstwo i zasady wzajemnego interesu, wzajemności, przejrzystości, przewidywalności i wzajemnej ochrony interesów Stron.

Aby osiągnąć cele niniejszej Umowy, Republika Kazachstanu może otrzymać pomoc finansową z Unii Europejskiej w formie dotacji i pożyczek, ewentualnie we współpracy z Europejskim Bankiem Inwestycyjnym oraz innymi międzynarodowymi instytucjami finansowymi.

Pomoc finansowa może zostać udzielona zgodnie z odpowiednimi przepisami regulującymi wieloletnie ramy finansowe Unii Europejskiej ⁽¹⁾, w szczególności w postaci wymiany ekspertów, prowadzenia badań, organizacji forów, konferencji, seminariów i szkoleń, dotacji wspierających rozwój i realizację programów i projektów. Do finansowania przez Unię Europejską stosuje się rozporządzenie finansowe ⁽²⁾ oraz przepisy wykonawcze ⁽³⁾.

Pomoc finansowa opiera się na rocznych programach działań ustanowionych przez Unię Europejską, po konsultacjach z Republiką Kazachstanu.

Unia Europejska i Republika Kazachstanu mogą współfinansować programy i projekty. Strony koordynują programy i projekty dotyczące współpracy finansowej i technicznej oraz wymieniają informacje dotyczące wszystkich źródeł pomocy.

Podstawę dla udzielania Republice Kazachstanu pomocy finansowej Unii Europejskiej stanowią skuteczność pomocy, określona w Deklaracji paryskiej w sprawie skuteczności pomocy OECD, strategia ramowa w zakresie reformy współpracy technicznej Unii Europejskiej, sprawozdania Europejskiego Trybunału Obrachunkowego oraz wnioski wynikające ze zrealizowanych i trwających programów współpracy Unii Europejskiej w Republice Kazachstanu.

Artykuł 262

Strony zapewniają pomoc finansową i techniczną zgodnie z zasadami należytego zarządzania finansami oraz współpracują w ramach ochrony interesów finansowych Unii Europejskiej i Republiki Kazachstanu. Strony podejmują skuteczne środki w celu zapobiegania nieprawidłowościom ⁽⁴⁾, nadużyciom finansowym, korupcji i wszelkim innym nielegalnym działaniom prowadzonym na szkodę budżetu Unii Europejskiej i budżetu Republiki Kazachstanu, oraz w celu ich zwalczania, w drodze wzajemnej pomocy prawnej oraz innych form pomocy w dziedzinach objętych niniejszą Umową.

Wszelkie dalsze umowy lub instrumenty finansowania, jakie zostaną zawarte między Stronami podczas wykonywania niniejszej Umowy, przewidują szczególne klauzule dotyczące współpracy finansowej obejmujące inspekcje na miejscu i kontrole.

Artykuł 263

Aby optymalnie wykorzystać dostępne zasoby, Strony zobowiązują się do zapewnienia, aby wkład Unii Europejskiej był wnoszony w ścisłej koordynacji z wkładami z innych źródeł, państw trzecich oraz międzynarodowych instytucji finansowych.

Artykuł 264

Zapobieganie

Strony regularnie sprawdzają, czy operacje finansowane ze środków finansowych Unii Europejskiej i współfinansowane ze środków finansowych Republiki Kazachstanu są należycie realizowane, oraz podejmują odpowiednie środki, aby zapobiec nieprawidłowościom, nadużyciom finansowym, korupcji i wszelkim innym nielegalnym działaniom podejmowanym ze szkodą dla środków finansowych Unii Europejskiej oraz środków finansowych Republiki Kazachstanu przeznaczonym na współfinansowanie. Strony informują się wzajemnie o wszelkich podjętych środkach zapobiegania.

⁽¹⁾ W szczególności rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 233/2014 z dnia 11 marca 2014 r. ustanawiające Instrument Finansowania Współpracy na rzecz Rozwoju na lata 2014–2020 (Dz.U. L 77 z 15.3.2014, s. 44) oraz rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 236/2014 z dnia 11 marca 2014 r. ustanawiające wspólne zasady i procedury wdrażania unijnych instrumentów na rzecz finansowania działań zewnętrznych (Dz.U. L 77 z 15.3.2014, s. 95).

⁽²⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 966/2012 z dnia 25 października 2012 r. w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE, Euratom) nr 1605/2002 (Dz.U. L 298 z 26.10.2012, s. 1).

⁽³⁾ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 1268/2012 z dnia 29 października 2012 r. w sprawie zasad stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 966/2012 w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii (Dz.U. L 362 z 31.12.2012, s. 1).

⁽⁴⁾ Zgodnie z definicją zawartą w rozporządzeniu Rady (WE, Euratom) nr 2988/95 z dnia 18 grudnia 1995 r. w sprawie ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich „nieprawidłowość” oznacza każde naruszenie przepisów prawa Unii Europejskiej, niniejszej Umowy lub wynikających z niej porozumień i umów, wynikające z działania podmiotu gospodarczego lub jego zaniechania, które ma lub mogłoby mieć skutek w postaci uszczerbku dla budżetu ogólnego Unii Europejskiej lub budżetów zarządzanych przez Unię Europejską, poprzez zmniejszenie lub utratę dochodów z tytułu zasobów własnych gromadzonych bezpośrednio w imieniu Unii Europejskiej albo poprzez nieuzasadnioną pozycję wydatków.

*Artykuł 265***Komunikacja**

Strony informują się wzajemnie, w szczególności powiadamiając Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych oraz właściwe organy Republiki Kazachstanu, o domniemanych lub stwierdzonych przypadkach nadużyć finansowych, korupcji lub wszelkich innych nieprawidłowości w związku z wykorzystaniem środków finansowych Unii Europejskiej oraz środków finansowych Republiki Kazachstanu przeznaczonych na współfinansowanie.

Strony informują się wzajemnie o wszelkich środkach podjętych w związku z niniejszym artykułem.

*Artykuł 266***Inspekcje na miejscu**

Inspekcje na miejscu dotyczące pomocy finansowej udzielanej przez Unię Europejską przygotowuje i prowadzi Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych w ścisłej współpracy z właściwymi organami Republiki Kazachstanu, zgodnie z przepisami Republiki Kazachstanu.

W ramach niniejszej Umowy Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych jest upoważniony do prowadzenia inspekcji na miejscu w celu ochrony interesów finansowych Unii Europejskiej zgodnie z rozporządzeniem Rady (Euratom, WE) nr 2185/96 ⁽¹⁾ oraz rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 883/2013 ⁽²⁾.

*Artykuł 267***Dochođenje i ściganie**

Właściwe organy Republiki Kazachstanu prowadzą, zgodnie z przepisami Republiki Kazachstanu, dochodzenie i ściganie domniemanych lub stwierdzonych przypadków nadużyć finansowych, korupcji oraz wszelkich innych nielegalnych działań podejmowanych ze szkodą dla środków finansowych Unii Europejskiej oraz środków finansowych Republiki Kazachstanu przeznaczonych na współfinansowanie. W stosownych przypadkach i na formalny wniosek Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych może wspierać właściwe organy Republiki Kazachstanu w realizacji tych zadań.

TYTUŁ VIII

RAMY INSTYTUCJONALNE*Artykuł 268***Rada Współpracy**

1. Niniejszym ustanawia się Radę Współpracy. Rada Współpracy nadzoruje wykonanie niniejszej Umowy i dokonuje jego regularnego przeglądu. Rada Współpracy spotyka się raz w roku na szczeblu ministerialnym. W celu realizacji celów niniejszej Umowy Rada Współpracy bada wszelkie istotne kwestie związane z niniejszą Umową, jak również wszelkie inne kwestie dwustronne lub międzynarodowe leżące we wspólnym interesie.

⁽¹⁾ Rozporządzenie Rady (Euratom, WE) nr 2185/96 z dnia 11 listopada 1996 r. w sprawie kontroli na miejscu oraz inspekcji przeprowadzanych przez Komisję w celu ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich przed nadużyciami finansowymi i innymi nieprawidłowościami (Dz.U. L 292 z 15.11.1996, s. 2).

⁽²⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 883/2013 z dnia 11 września 2013 r. dotyczące dochodzeń prowadzonych przez Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF) oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1073/1999 Parlamentu Europejskiego i Rady i rozporządzenie Rady (Euratom) nr 1074/1999 (Dz.U. L 248 z 18.9.2013, s. 1).

2. Dla osiągnięcia celów niniejszej Umowy Rada Współpracy podejmuje decyzje w ramach zakresu niniejszej Umowy, w przypadkach w niej przewidzianych. Takie decyzje są wiążące dla Stron, które podejmują odpowiednie środki w celu ich wdrożenia. Rada Współpracy może również wydawać zalecenia. Rada Współpracy przyjmuje decyzje i wydaje zalecenia za porozumieniem Stron, po wypełnieniu przez nie odpowiednich procedur wewnętrznych.
3. Rada Współpracy jest uprawniona do aktualizowania i zmiany załączników do niniejszej Umowy, w oparciu o konsensus między Stronami, bez uszczerbku dla jakichkolwiek postanowień szczególnych tytułu III (Handel i działalność gospodarcza).
4. Rada Współpracy może przekazać wszelkie swoje uprawnienia Komitetowi Współpracy, w tym uprawnienia do podejmowania wiążących decyzji.
5. Rada Współpracy składa się z przedstawicieli Stron.
6. Radzie Współpracy przewodniczą naprzemiennie przedstawiciel Unii Europejskiej i przedstawiciel Republiki Kazachstanu.
7. Rada Współpracy przyjmuje swój regulamin wewnętrzny.
8. Każda ze Stron może skierować do Rady Współpracy wszelkie spory dotyczące wykonania lub interpretacji niniejszej Umowy zgodnie z art. 278.

Artykuł 269

Komitet Współpracy i wyspecjalizowane podkomitety

1. Niniejszym powołuje się Komitet Współpracy. Komitet Współpracy wspomaga Radę Współpracy w wykonywaniu jej obowiązków.
2. Komitet Współpracy składa się z przedstawicieli Stron, co do zasady na szczeblu wyższych urzędników państwowych.
3. Komitetowi Współpracy przewodniczą naprzemiennie przedstawiciel Unii Europejskiej i przedstawiciel Republiki Kazachstanu.
4. Komitet Współpracy przyjmuje decyzje w przypadkach przewidzianych w niniejszej Umowie oraz w dziedzinach, w których Rada Współpracy przekazała mu uprawnienia. Decyzje te są wiążące dla Stron, które podejmują odpowiednie środki w celu ich wdrożenia. Komitet Współpracy przyjmuje decyzje na zasadzie porozumienia Stron, po dopełnieniu przez nie odpowiednich procedur wewnętrznych. Do jego zadań należy przygotowywanie posiedzeń Rady Współpracy.
5. Komitet Współpracy może zbierać się w szczególnym składzie w celu rozstrzygnięcia kwestii dotyczących tytułu III (Handel i działalność gospodarcza).
6. Rada Współpracy może podjąć decyzję o powołaniu wyspecjalizowanych podkomitetów lub wszelkich innych organów, które mogą jej pomagać w wypełnianiu jej zadań, oraz określa ich skład, zadania i zasady funkcjonowania.
7. Rada Współpracy określa w swoim regulaminie wewnętrznym zadania i zasady funkcjonowania Komitetu Współpracy oraz wszelkich powołanych podkomitetów lub organów powołanych przez Radę Współpracy.

Artykuł 270

Komitet Współpracy Parlamentarnej

1. Niniejszym powołuje się Komitet Współpracy Parlamentarnej. Komitet Współpracy Parlamentarnej składa się z członków Parlamentu Europejskiego, z jednej strony, oraz z członków Parlamentu Republiki Kazachstanu, z drugiej strony, oraz stanowi dla nich forum spotkań i wymiany. Komitet Współpracy Parlamentarnej spotyka się z częstotliwością, którą sam określa.

2. Działalność Komitetu Współpracy Parlamentarnej ma na celu rozwijanie wzajemnie korzystnej i skutecznej współpracy parlamentarnej między Parlamentem Europejskim i Parlamentem Republiki Kazachstanu.
3. Komitet Współpracy Parlamentarnej przyjmuje swój regulamin wewnętrzny.
4. Komitetowi Współpracy Parlamentarnej przewodniczą naprzemiennie przedstawiciel Parlamentu Europejskiego i przedstawiciel Parlamentu Republiki Kazachstanu, zgodnie z postanowieniami regulaminu wewnętrznego tego komitetu.
5. Komitet Współpracy Parlamentarnej może zwrócić się do Rady Współpracy o stosowne informacje dotyczące wykonania niniejszej Umowy, a Rada Współpracy dostarcza mu żądane informacje.
6. Komitet Współpracy Parlamentarnej jest informowany o decyzjach i zaleceniach Rady Współpracy.
7. Komitet Współpracy Parlamentarnej może kierować zalecenia do Rady Współpracy.

TYTUŁ IX

POSTANOWIENIA OGÓLNE I KOŃCOWE

Artykuł 271

Dostęp do sądów i organów administracyjnych

W zakresie niniejszej Umowy każda ze Stron zobowiązuje się zapewnić osobom fizycznym i prawnym drugiej Strony dostęp do właściwych sądów i organów administracyjnych w celu dochodzenia ich praw osobistych i rzeczowych, na zasadach wolnych od dyskryminacji i na podobnych warunkach, jak w przypadku swoich własnych osób fizycznych i prawnych.

Artykuł 272

Delegowanie uprawnień

O ile niniejsza Umowa nie stanowi inaczej, każda ze Stron zapewnia, aby osoba, której Strona delegowała uprawnienia regulacyjne, administracyjne lub inne uprawnienia w zakresie wykonywania władzy publicznej na jakimkolwiek szczeblu administracji, takie jak wydawanie pozwoleń na przywóz lub wywóz lub zezwoleń na prowadzenie innych rodzajów działalności gospodarczej, zatwierdzanie transakcji handlowych lub nakładanie kwot, opłat i innych należności, wykonywała te uprawnienia z poszanowaniem obowiązków Strony określonych w niniejszej Umowie.

Artykuł 273

Ograniczenia w przypadku trudności w zakresie bilansu płatniczego i finansów zagranicznych

1. W przypadku gdy Strona doświadcza poważnych trudności w zakresie bilansu płatniczego i finansów zagranicznych lub jest nimi zagrożona, może ona wprowadzić lub utrzymać środki ochronne lub ograniczające wywierające wpływ na przepływy kapitału, płatności lub transfery.
2. Środki, o których mowa w ust. 1:
  - a) nie przewidują traktowania Strony w sposób mniej korzystny niż podmiotu niebędącego Stroną w podobnych sytuacjach;
  - b) muszą być zgodne w stosownych przypadkach z postanowieniami artykułów Statutu Międzynarodowego Funduszu Walutowego;

- c) unikają zbędnych szkód dla handlowych, gospodarczych lub finansowych interesów drugiej Strony;
  - d) mają charakter tymczasowy i są, w miarę poprawy sytuacji określonej w ust. 1, stopniowo usuwane.
3. W przypadku handlu towarami Strona może przyjąć lub utrzymać środki ograniczające w celu ochrony swojego bilansu płatniczego lub pozycji w zakresie finansów zagranicznych. Takie środki muszą być zgodne z GATT z 1994 r. oraz Uzgodnieniem w sprawie postanowień GATT 1994 dotyczących bilansu płatniczego.
4. W przypadku handlu usługami Strona może przyjąć środki ograniczające w celu ochrony swojego bilansu płatniczego lub pozycji w zakresie finansów zagranicznych. Takie środki muszą być zgodne z GATS.
5. Każda Strona, która utrzymuje lub przyjęła środki ograniczające, o których mowa w ust. 1 i 2, niezwłocznie powiadamia o nich drugą Stronę i przedstawia, najszybciej jak to możliwe, harmonogram ich zniesienia.
6. W przypadku przyjęcia lub utrzymywania ograniczeń na podstawie niniejszego artykułu, niezwłocznie przeprowadza się konsultacje w ramach Komitetu Współpracy, o ile takie konsultacje nie odbywają się już poza zakresem niniejszej Umowy.
7. W ramach konsultacji dokonuje się oceny trudności w zakresie bilansu płatniczego i finansów zagranicznych, które doprowadziły do zastosowania odpowiednich środków, biorąc pod uwagę między innymi następujące czynniki:
- a) charakter i zakres trudności;
  - b) zewnętrzne warunki gospodarcze i handlowe; lub
  - c) alternatywne środki korygujące, które mogą być dostępne.
8. Konsultacje dotyczą zgodności wszelkich środków ograniczających z ust. 1 i 2.
9. W ramach takich konsultacji wszystkie ustalenia dotyczące statystyk oraz inne fakty przedstawione przez MFW, odnoszące się do walut obcych, rezerw monetarnych i bilansu płatniczego, są przyjmowane przez Strony jako takie, a wnioski oparte są na ocenie MFW dotyczącej bilansu płatniczego i pozycji w zakresie finansów zagranicznych zainteresowanej Strony.

Artykuł 274

Środki dotyczące istotnych interesów w zakresie bezpieczeństwa

Żadne z postanowień niniejszej Umowy nie może być interpretowane jako:

- a) wymagające od którejkolwiek ze Stron dostarczenia jakichkolwiek informacji, których ujawnienie uważa ona za sprzeczne z jej podstawowymi interesami bezpieczeństwa;
- b) uniemożliwiające którejkolwiek ze Stron przeprowadzenie jakiegokolwiek działania uznanego przez nią za niezbędne dla ochrony jej podstawowych interesów bezpieczeństwa:
  - (i) związanego z produkcją broni, amunicji lub materiałów wojskowych, lub handlem nimi;
  - (ii) odnoszącego się do działalności gospodarczej prowadzonej bezpośrednio lub pośrednio dla celów zaopatrzenia sił zbrojnych;
  - (iii) odnoszącego się do materiałów rozszczepialnych i materiałów do syntezy jądrowej lub materiałów służących do ich uzyskania;
  - (iv) odnoszącego się do zamówień publicznych niezbędnych dla bezpieczeństwa narodowego lub do celów obrony; lub
  - (v) podjętego w czasie wojny lub w obliczu innego zagrożenia w stosunkach międzynarodowych; lub
- c) uniemożliwiające którejkolwiek ze Stron przeprowadzenie jakiegokolwiek działania w celu wywiązania się z zobowiązań podjętych w celu utrzymania pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego.

*Artykuł 275***Niedyskryminacja**

1. W obszarach objętych niniejszą Umową oraz bez uszczerbku dla jakichkolwiek szczegółowych postanowień w niej zawartych:
  - a) uregulowania stosowane przez Republikę Kazachstanu w odniesieniu do Unii Europejskiej oraz jej państw członkowskich nie mogą prowadzić do powstania jakiegokolwiek dyskryminacji między państwami członkowskimi Unii Europejskiej lub osobami fizycznymi lub prawnymi z tych państw;
  - b) uregulowania stosowane przez Unię Europejską lub jej państwa członkowskie w odniesieniu do Republiki Kazachstanu nie mogą prowadzić do powstania jakiegokolwiek dyskryminacji między osobami fizycznymi lub prawnymi Republiki Kazachstanu.
2. Ust. 1 pozostaje bez uszczerbku dla prawa Stron do stosowania swoich odpowiednich przepisów podatkowych wobec podatników, którzy nie znajdują się w sytuacji identycznej jeżeli chodzi o miejsce zamieszkania lub siedzibę.

*Artykuł 276***Podatki**

1. Niniejsza Umowa ma zastosowanie do środków podatkowych wyłącznie w zakresie niezbędnym do nadania skuteczności jej postanowieniom.
2. Żadne z postanowień niniejszej Umowy nie może być interpretowane jako uniemożliwiające przyjęcie lub egzekwowanie jakiegokolwiek środka mającego na celu zapobieganie unikaniu zobowiązań podatkowych lub uchylaniu się od nich zgodnie z postanowieniami podatkowymi umów o unikaniu podwójnego opodatkowania, innych porozumień podatkowych lub krajowego prawodawstwa podatkowego.

*Artykuł 277***Wypełnianie zobowiązań**

1. Strony podejmują wszelkie środki wymagane w celu wypełnienia ich zobowiązań w ramach niniejszej Umowy. Zapewniają one osiągnięcie celów określonych w niniejszej Umowie.
2. Strony niezwłocznie konsultują się wzajemnie, odpowiednimi kanałami, na wniosek którejkolwiek ze Stron, w celu rozpatrzenia wszelkich kwestii związanych z interpretacją lub wykonywaniem niniejszej Umowy oraz innymi stosownymi aspektami stosunków między Stronami.
3. Każda ze Stron kieruje do Rady Współpracy wszelkie spory dotyczące interpretacji lub stosowania niniejszej Umowy zgodnie z art. 278.
4. Rada Współpracy może rozstrzygnąć spór zgodnie z art. 278 poprzez wydanie wiążącej decyzji.

*Artykuł 278***Rozstrzygnięcie sporów**

1. W przypadku powstania sporu między Stronami dotyczącego interpretacji lub wykonywania niniejszej Umowy, jedna ze Stron przekazuje drugiej Stronie oraz Radzie Współpracy formalny wniosek o rozstrzygnięcie spornej kwestii. W drodze odstępstwa spory dotyczące interpretacji lub wykonania tytułu III (Handel i działalność gospodarcza) regulowane są wyłącznie postanowieniami rozdziału 14 (Rozstrzygnięcie sporów) tytułu III (Handel i działalność gospodarcza).

2. Strony dokładają wszelkich starań, aby rozstrzygnąć spór poprzez prowadzone w dobrej wierze konsultacje w ramach Rady Współpracy jak przewidziano w art. 268 w celu jak najszybszego znalezienia rozwiązania możliwego do przyjęcia przez obie Strony. Konsultacje w sprawie sporu mogą również toczyć się na posiedzeniach Komitetu Współpracy lub jakichkolwiek innych właściwych podkomitetów lub organów ustanowionych na podstawie art. 269, zgodnie z uzgodnieniami między Stronami lub na wniosek jednej ze Stron. Konsultacje mogą być również prowadzone w formie pisemnej.
3. Strony przekazują Radzie Współpracy, Komitetowi Współpracy lub wszelkim innym właściwym podkomitetom lub organom wszystkie informacje niezbędne do dokładnego zbadania sytuacji.
4. Spór uznaje się za rozstrzygnięty, gdy Rada Współpracy podjęła wiążącą decyzję rozstrzygającą sprawę zgodnie z art. 277 lub jeśli oświadczyła, że spór został zakończony.
5. Wszystkie informacje ujawnione podczas konsultacji są poufne.

Artykuł 279

Odpowiednie środki w przypadku niewypełnienia zobowiązań

1. Jeżeli sporna kwestia nie zostanie rozstrzygnięta w ciągu trzech miesięcy od dnia przedłożenia formalnego wniosku o rozstrzygnięcie sporu zgodnie z art. 278 oraz jeżeli Strona skarżąca uznaje, że druga Strona nie wypełniła zobowiązania wynikającego z niniejszej Umowy, może ona podjąć odpowiednie środki, z wyjątkiem sporów dotyczących interpretacji lub wykonywania tytułu III (Handel i działalność gospodarcza).
2. W drodze odstępstwa od ust. 1 niniejszego artykułu każda Strona może niezwłocznie podjąć odpowiednie środki w odniesieniu do niniejszej Umowy zgodnie z prawem międzynarodowym w przypadku:
  - a) wypowiedzenia niniejszej Umowy, nieusankcjonowanego przez zasady ogólne prawa międzynarodowego w rozumieniu art. 60 ust. 3 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów z 1969 r.; lub
  - b) naruszenia przez drugą Stronę któregośkolwiek z zasadniczych elementów niniejszej Umowy, o których mowa w art. 1 i 11 niniejszej Umowy.

W tych przypadkach niezwłocznie powiadamia się drugą Stronę o odpowiednich środkach. Na wniosek drugiej Strony konsultacje trwają nie dłużej niż 20 dni. Po tym okresie rozpoczyna się stosowanie tego środka.

3. W wyborze odpowiednich środków pierwszeństwo przyznaje się środkom, które w najmniejszym stopniu zakłócają funkcjonowanie niniejszej Umowy i są proporcjonalne do charakteru i wagi naruszenia. Środki te są niezwłocznie zgłaszane Radzie Współpracy i podlegają natychmiastowym konsultacjom, w czasie których każda ze Stron ma prawo do usunięcia odnośnego naruszenia.

Artykuł 280

Publiczny dostęp do dokumentów urzędowych

Postanowienia niniejszej Umowy pozostają bez uszczerbku dla stosowania odpowiednich przepisów Stron dotyczących publicznego dostępu do dokumentów urzędowych.

Artykuł 281

Wejście w życie, tymczasowe stosowanie, okres obowiązywania i wypowiedzenie

1. Niniejsza Umowa wchodzi w życie pierwszego dnia drugiego miesiąca następującego po dniu, w którym Strony powiadomiły Sekretariat Generalny Rady Unii Europejskiej kanałami dyplomatycznymi o zakończeniu procedur niezbędnych w tym celu.

2. Tytuł III (Handel i działalność gospodarcza), o ile żadne z jego postanowień nie stanowi inaczej, stosuje się od dnia wejścia w życie, o którym mowa w ust. 1, pod warunkiem że do tego dnia Republika Kazachstanu stała się członkiem WTO. W przypadku gdy Republika Kazachstanu stanie się członkiem WTO po dniu wejścia w życie niniejszej Umowy, tytuł III (Handel i działalność gospodarcza), o ile żadne z jego postanowień nie stanowi inaczej, stosuje się od dnia, w którym Republika Kazachstanu stała się członkiem WTO.

3. Niezależnie od ust. 1 i 2, Unia Europejska i Republika Kazachstanu mogą tymczasowo stosować niniejszą Umowę w całości lub w części, zgodnie ze swoimi odpowiednimi procedurami wewnętrznymi i prawodawstwem, stosownie do przypadku.

4. Tymczasowe stosowanie rozpoczyna się pierwszego dnia pierwszego miesiąca następującego po dniu, w którym:

a) Unia Europejska powiadomiła Republikę Kazachstanu o zakończeniu niezbędnych procedur, wskazując w stosownych przypadkach te części niniejszej Umowy, które stosuje się tymczasowo; oraz

b) Republika Kazachstanu powiadomiła Unię Europejską o ratyfikacji niniejszej Umowy.

5. Tytuł III (Handel i działalność gospodarcza) niniejszej Umowy, o ile żadne z jego postanowień nie stanowi inaczej, stosuje tymczasowo się od dnia rozpoczęcia tymczasowego stosowania, o którym mowa w ust. 4, pod warunkiem że do tego dnia Republika Kazachstanu stała się członkiem WTO. W przypadku gdy Republika Kazachstanu stanie się członkiem WTO po dniu rozpoczęcia tymczasowego stosowania niniejszej Umowy, ale przed jej wejściem w życie, tytuł III (Handel i działalność gospodarcza), o ile żadne z jego postanowień nie stanowi inaczej, stosuje się tymczasowo od dnia, w którym Republika Kazachstanu stała się członkiem WTO.

6. Do celów odpowiednich postanowień niniejszej Umowy, w tym jej załączników i protokołów, wszelkie zawarte w tych postanowieniach odniesienia do „daty wejścia w życie niniejszej Umowy” rozumie się również jako datę, od której niniejszą Umowę stosuje się tymczasowo zgodnie z ust. 4 i 5.

7. Wraz z wejściem w życie niniejszej Umowy traci moc Umowa o partnerstwie i współpracy między Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Republiką Kazachstanu, z drugiej strony, podpisana w Brukseli w dniu 23 stycznia 1995 r., która weszła w życie w dniu 1 lipca 1999 r.

W okresie tymczasowego stosowania, w zakresie, w jakim postanowienia Umowy o partnerstwie i współpracy między Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Republiką Kazachstanu, z drugiej strony, podpisanej w Brukseli w dniu 23 stycznia 1995 r. i która weszła w życie w dniu 1 lipca 1999 r., nie są objęte zakresem tymczasowego stosowania niniejszej Umowy, nadal mają zastosowanie.

8. Niniejsza Umowa zastępuje umowę, o której mowa w ust. 7. Odesłania do tej umowy zawarte we wszystkich innych umowach między Stronami traktuje się jako odesłania do niniejszej Umowy.

9. Niniejszą Umowę zawiera się na czas nieokreślony, z możliwością wypowiedzenia przez którąkolwiek ze Stron w drodze pisemnego powiadomienia przekazanego drugiej Stronie kanałami dyplomatycznymi. Wypowiedzenie staje się skuteczne sześć miesięcy po otrzymaniu przez Stronę powiadomienia o wypowiedzeniu niniejszej Umowy. Takie wypowiedzenie nie ma wpływu na trwające projekty rozpoczęte w ramach niniejszej Umowy przed otrzymaniem powiadomienia.

10. Każda ze Stron może wypowiedzieć tymczasowe stosowanie w drodze pisemnego powiadomienia przekazanego drugiej Stronie kanałami dyplomatycznymi. Wypowiedzenie staje się skuteczne sześć miesięcy po otrzymaniu przez Stronę powiadomienia o wypowiedzeniu tymczasowego stosowania niniejszej Umowy. Takie wypowiedzenie nie ma wpływu na trwające projekty rozpoczęte w ramach niniejszej Umowy przed otrzymaniem powiadomienia.

Artykuł 282

Obowiązujące umowy pomiędzy Stronami dotyczące szczegółowych obszarów współpracy, objętych zakresem niniejszej Umowy, są uważane za część ogólnych stosunków dwustronnych regulowanych niniejszą Umową i stanowią część wspólnych ram instytucjonalnych.

Artykuł 283

1. Strony mogą za obopólną zgodą dokonywać w niniejszej Umowie zmian, rewizji oraz rozszerzyć niniejszą Umowę w celu zwiększenia zakresu współpracy.
2. Strony mogą uzupełnić niniejszą Umowę poprzez zawarcie między sobą szczegółowych umów międzynarodowych w którymkolwiek z obszarów objętych zakresem niniejszej Umowy. Takie szczegółowe umowy między Stronami są integralną częścią ogólnych stosunków dwustronnych regulowanych niniejszą Umową i stanowią część wspólnych ram instytucjonalnych.

*Artykuł 284***Załączniki i protokoły**

Załączniki i protokoły do niniejszej Umowy stanowią jej integralną część.

*Artykuł 285***Definicja Stron**

Do celów niniejszej Umowy, pojęcie „Strony” oznacza Unię Europejską lub jej państwa członkowskie, lub Unię Europejską i jej państwa członkowskie, zgodnie z ich odpowiednimi kompetencjami, z jednej strony, oraz Republikę Kazachstanu, z drugiej strony.

*Artykuł 286***Terytorialny zakres stosowania**

Niniejsza Umowa ma zastosowanie do terytoriów, do których stosuje się Traktat o Unii Europejskiej i Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, na warunkach określonych w tych Traktatach, oraz do terytorium Republiki Kazachstanu.

*Artykuł 287***Teksty autentyczne**

Niniejszą Umowę sporządza się w dwóch egzemplarzach w językach angielskim, bułgarskim, chorwackim, czeskim, duńskim, estońskim, fińskim, francuskim, greckim, hiszpańskim, litewskim, łotewskim, maltańskim, niderlandzkim, niemieckim, polskim, portugalskim, słowackim, słoweńskim, szwedzkim, rumuńskim, węgierskim, włoskim oraz kazachskim i rosyjskim, przy czym wszystkie teksty są jednakowo autentyczne.

NA dowód czego, właściwi przedstawiciele podpisali niniejszą Umowę,

Sporządzono w Astanie dnia dwudziestego pierwszego grudnia roku dwa tysiące piętnastego.

ZAŁĄCZNIK I

ZASTRZEŻENIA ZGODNIE Z ART. 46

A. ZASTRZEŻENIA REPUBLIKI KAZACHSTANU

Republika Kazachstanu zastrzega prawo do utrzymywania lub wprowadzania wszelkich określonych poniżej środków niezgodnych z zobowiązaniami w zakresie traktowania narodowego:

1. Sektor podpowierzchniowy

1.1. Eksploatacja obszarów powierzchniowych i podpowierzchniowych w Republice Kazachstanu wymaga prowadzenia przedsiębiorstwa w formie osoby prawnej z Republiki Kazachstanu (tj. spółki zależnej).

1.2. Państwu przysługuje prawo pierwokupu w odniesieniu do prawa eksploatacji obszarów podpowierzchniowych (lub jego części) lub obiektów związanych z prawem eksploatacji obszarów podpowierzchniowych.

2. Strategiczne zasoby i obiekty

Republika Kazachstanu może odmówić zezwolenia na dokonywanie transakcji dotyczących eksploatacji strategicznych zasobów lub nabycia strategicznych obiektów w Republice Kazachstanu osobom prawnym kontrolowanym przez osoby fizyczne lub osoby prawne z Unii Europejskiej oraz ich oddziałom ustanowionym na terytorium Republiki Kazachstanu, jeżeli takie wykorzystanie lub nabycie może prowadzić do koncentracji praw w rękach jednej osoby lub grupy osób z tych samych państw. Spełnienie tego warunku jest również obowiązkowe w odniesieniu do podmiotów powiązanych zdefiniowanych w odpowiednich przepisach Republiki Kazachstanu⁽¹⁾. Republika Kazachstanu może ustanowić ograniczenia w odniesieniu do prawa własności oraz przenoszenia praw własności strategicznych zasobów i obiektów w Republice Kazachstanu w oparciu o interesy bezpieczeństwa narodowego.

3. Nieruchomości

3.1. Osoby prawne kontrolowane przez osoby fizyczne lub prawne z Unii Europejskiej oraz ich oddziały ustanowione na terytorium Republiki Kazachstanu nie mogą być prywatnymi właścicielami gruntów wykorzystywanych na potrzeby rolnictwa lub produkcji rolnej lub gospodarki leśnej. Osobom prawnym kontrolowanym przez osoby fizyczne lub prawne z Unii Europejskiej oraz ich oddziałom ustanowionym na terytorium Republiki Kazachstanu można przyznać prawo czasowej dzierżawy gruntów na potrzeby rolnictwa lub produkcji rolnej na okres nieprzekraczający dziesięciu lat, z możliwością odnowienia.

3.2. Osoby prawne kontrolowane przez osoby fizyczne lub prawne z Unii Europejskiej oraz ich oddziały ustanowione na terytorium Republiki Kazachstanu nie mogą być prywatnymi właścicielami działek położonych w strefie przygranicznej, na terenach przygranicznych oraz na terenie portów morskich Republiki Kazachstanu.

3.3. Ogranicza się możliwość dzierżawienia działek przylegających do granicy państwowej Republiki Kazachstanu do celów rolniczych przez osoby prawne kontrolowane przez osoby fizyczne lub prawne z Unii Europejskiej oraz ich oddziały ustanowione na terytorium Republiki Kazachstanu.

3.4. Prawa użytkowania wieczystego nie można przyznać osobom prawnym kontrolowanym przez osoby fizyczne lub prawne z Unii Europejskiej oraz ich oddziałom ustanowionym na terytorium Republiki Kazachstanu.

4. Fauna

4.1. Dostęp do zasobów biologicznych i łowisk znajdujących się na wodach morskich i wodach wewnętrznych podlegających suwerenności lub jurysdykcji Republiki Kazachstanu oraz ich eksploatacja są zastrzeżone dla statków rybackich pływających pod banderą Republiki Kazachstanu i zarejestrowanych na terytorium Republiki Kazachstanu, chyba że postanowiono inaczej. Statkom rybackim będącym własnością jednostek zależnych osób prawnych z Unii Europejskiej utworzonych w formie osoby prawnej z Republiki Kazachstanu nie zabrania się pływania pod banderą Republiki Kazachstanu.

4.2. Osoby prawne z Republiki Kazachstanu są traktowane priorytetowo w przypadku przyznawania prawa do eksploatacji fauny i flory na określonym obszarze lub strefie wodnej.

⁽¹⁾ Art. 64 ustawy nr 415 z dnia 13 maja 2003 r. o spółkach akcyjnych w Republice Kazachstanu oraz art. 12 ustawy nr 220-I z dnia 22 kwietnia 1998 r. o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółkach z dodatkową odpowiedzialnością Republiki Kazachstanu.

5. Wymogi dotyczące prowadzenia przedsiębiorstwa na potrzeby wydawania zezwoleń

Przedsiębiorstwa wytwarzające towary objęte procedurą wydawania zezwoleń z ważnych przyczyn związanych ze zdrowiem publicznym, bezpieczeństwem publicznym lub bezpieczeństwem narodowym tworzy się w formie osoby prawnej z Republiki Kazachstanu.

6. Szelf kontynentalny

W ramach szelfu kontynentalnego Republiki Kazachstanu mogą zostać wprowadzone ograniczenia.

B. ZASTRZEŻENIA UNII EUROPEJSKIEJ

Unia Europejska zastrzega prawo do utrzymywania lub wprowadzania wszelkich określonych poniżej środków niezgodnych z zobowiązaniami w zakresie traktowania narodowego, w stosownych przypadkach zróżnicowanych w zależności od poszczególnych państw członkowskich:

1. Górnictwo i wydobywanie, w tym wydobycie ropy naftowej i gazu ziemnego

W niektórych państwach członkowskich Unii Europejskiej mogą być stosowane ograniczenia; Unia Europejska może stosować ograniczenia w odniesieniu do osób prawnych kontrolowanych przez osoby fizyczne lub prawne z Republiki Kazachstanu, które reprezentują ponad 5 % przywozu ropy naftowej lub gazu ziemnego Unii Europejskiej.

2. Wytwarzanie produktów ropopochodnych, gazu, energii elektrycznej, pary wodnej, gorącej wody i ciepła

W niektórych państwach członkowskich Unii Europejskiej mogą być stosowane ograniczenia; Unia Europejska może stosować ograniczenia w odniesieniu do osób prawnych kontrolowanych przez osoby fizyczne lub prawne z Republiki Kazachstanu, które reprezentują ponad 5 % przywozu ropy naftowej lub gazu ziemnego Unii Europejskiej.

3. Rybołówstwo

Dostęp do zasobów biologicznych i łowisk znajdujących się na wodach morskich podlegających suwerenności lub jurysdykcji państw członkowskich Unii Europejskiej jest ograniczony do statków rybackich pływających pod banderą państwa członkowskiego Unii Europejskiej oraz zarejestrowanych w Unii Europejskiej, chyba że postanowiono inaczej.

4. Nabywanie nieruchomości, w tym nieruchomości gruntowych

W niektórych państwach członkowskich Unii Europejskiej mogą być stosowane ograniczenia dotyczące nabywania nieruchomości, w tym nieruchomości gruntowych, przez osoby prawne kontrolowane przez osoby fizyczne lub prawne z Republiki Kazachstanu.

5. Rolnictwo, w tym łowiectwo

W niektórych państwach członkowskich Unii Europejskiej traktowanie narodowe nie ma zastosowania do osób prawnych kontrolowanych przez osoby fizyczne lub prawne z Republiki Kazachstanu, które chcą założyć przedsiębiorstwo rolne; nabywanie winnic przez osoby prawne kontrolowane przez osoby fizyczne lub prawne z Republiki Kazachstanu wymaga zgłoszenia lub, w razie potrzeby, zezwolenia.

6. Działalność w zakresie akwakultury

Traktowanie narodowe nie ma zastosowania do działalności w zakresie akwakultury na terytorium Unii Europejskiej.

7. Wydobywanie i przetwarzanie materiałów rozszczepialnych i materiałów do syntezy jądrowej lub materiałów służących do ich uzyskania

W niektórych państwach członkowskich Unii Europejskiej mogą być stosowane ograniczenia.

ZAŁĄCZNIK II

OGRANICZENIA STOSOWANE PRZEZ REPUBLIKĘ KAZACHSTANU ZGODNIE Z ART. 48 UST. 2

Osoba prawna z Unii Europejskiej przyciągająca osoby przeniesione wewnątrz przedsiębiorstwa w sektorze pozausługowym musi zajmować się produkcją towarów ⁽¹⁾.

Zatrudnianie osób przeniesionych wewnątrz przedsiębiorstwa jako pracowników kadry kierowniczej i specjalistów musi spełniać wymogi testu potrzeb ekonomicznych ⁽²⁾. Po upływie pięcioletniego okresu po przystąpieniu Republiki Kazachstanu do WTO, testu potrzeb ekonomicznych nie stosuje się ⁽³⁾.

Liczba osób przeniesionych wewnątrz przedsiębiorstwa jest ograniczona do 50 % całkowitej liczby członków kadry zarządzającej, pracowników kadry kierowniczej i specjalistów w ramach każdej kategorii w przedsiębiorstwach zatrudniających co najmniej trzy osoby.

Wjazd i pobyt czasowy osób przeniesionych wewnątrz przedsiębiorstwa będących obywatelami Strony jest dozwolony na okres trzech lat na podstawie zezwoleń wydawanych corocznie przez właściwy organ.

—

⁽¹⁾ Przyciąganie osób przeniesionych wewnątrz przedsiębiorstwa będzie odbywało się zgodnie z Protokołem przystąpienia Republiki Kazachstanu do WTO.

⁽²⁾ Zezwolenie na pracę wydaje się dopiero po przeprowadzeniu poszukiwań odpowiednich kandydatów w bazie danych właściwego organu oraz opublikowaniu ogłoszenia o naborze na wolne stanowisko w środkach masowego przekazu. Procedury te trwają nie dłużej niż jeden miesiąc. Osobie przeniesionej wewnątrz przedsiębiorstwa wydaje się zezwolenie po zakończeniu tych procedur, chyba że przedsiębiorstwo zidentyfikowało miejscowego kandydata, który spełnia potrzeby przedsiębiorstwa.

⁽³⁾ W dalszym ciągu zastosowanie mają wszelkie inne wymogi, przepisy ustawowe i wykonawcze dotyczące wjazdu, pobytu i zatrudnienia.

ZAŁĄCZNIK III

ZAKRES ROZDZIAŁU 8 (ZAMÓWIENIA PUBLICZNE) TYTUŁU III (HANDEL I DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA)

CZĘŚĆ 1

PODMIOTY ADMINISTRACJI CENTRALNEJ, KTÓRYCH ZAMÓWIENIA OBJĘTE SĄ NINIEJSZĄ UMOWĄ

Progi, o których mowa w art. 120 ust. 2 lit. c) niniejszej Umowy:

300 000 specjalnych praw ciągnięcia (SDR) w odniesieniu do towarów i usług, innych niż usługi budowlane (części 4 i 5 niniejszego załącznika)

7 mln SDR w odniesieniu do usług budowlanych (część 6 niniejszego załącznika)

W przypadku Unii Europejskiej

Podmioty administracji centralnej państw członkowskich Unii Europejskiej wymienione w dotyczącym Unii Europejskiej załączniku 1 do dodatku 1 do Porozumienia WTO w sprawie zamówień rządowych. Zakres rozdziału 8 (Zamówienia publiczne) tytułu III (Handel i działalność gospodarcza) niniejszej Umowy nie obejmuje podmiotów oznaczonych w tym wykazie gwiazdką (*), ani wskazanych w nim ministerstw obrony narodowej.

Uwaga:

Wykaz podmiotów zamawiających obejmuje również wszelkie podmioty podlegające wymienionym podmiotom zamawiającym z państwa członkowskiego Unii Europejskiej, o ile nie posiadają one odrębnej osobowości prawnej.

W przypadku Republiki Kazachstanu:

- Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju Republiki Kazachstanu
- Ministerstwo Energetyki Republiki Kazachstanu
- Ministerstwo Rolnictwa Republiki Kazachstanu
- Ministerstwo Gospodarki Narodowej Republiki Kazachstanu
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych Republiki Kazachstanu
- Ministerstwo Opieki Zdrowotnej i Rozwoju Społecznego Republiki Kazachstanu
- Ministerstwo Finansów Republiki Kazachstanu
- Ministerstwo Sprawiedliwości Republiki Kazachstanu
- Ministerstwo Edukacji i Nauki Republiki Kazachstanu
- Ministerstwo Kultury i Sportu Republiki Kazachstanu
- Komitet Obrachunkowy ds. Kontroli Wykonania Budżetu Republiki
- Agencja ds. Służby Cywilnej oraz Walki z Korupcją Republiki Kazachstanu
- Krajowe Centrum Praw Człowieka

Uwaga:

Organizacja i przeprowadzenie postępowania przetargowego na rzecz podmiotów wskazanych powyżej może leżeć w gestii jednej instytucji, określonej zgodnie z przepisami Republiki Kazachstanu.

CZĘŚĆ 2

PODMIOTY NA SZCZEBLU REGIONALNYM I LOKALNYM, KTÓRYCH ZAMÓWIENIA SĄ OBJĘTE NINIEJSZĄ UMOWĄ

Progi, o których mowa w art. 120 ust. 2 lit. c) niniejszej Umowy:

400 000 specjalnych praw ciągnięcia (SDR) w odniesieniu do towarów i usług, innych niż usługi budowlane (części 4 i 5 niniejszego załącznika)

7 mln SDR w odniesieniu do usług budowlanych (część 6 niniejszego załącznika)

W przypadku Unii Europejskiej

Wszystkie podmioty rządowe na szczeblu regionalnym państw członkowskich Unii Europejskiej:

Uwagi:

Na potrzeby niniejszej Umowy „podmioty rządowe na szczeblu regionalnym” rozumie się jako podmioty zamawiające jednostek administracyjnych wchodzących w zakres NUTS 1 i 2, o których mowa w rozporządzeniu (WE) nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 maja 2003 r. w sprawie ustalenia wspólnej klasyfikacji jednostek terytorialnych do celów statystycznych ⁽¹⁾ (NUTS).

W przypadku Republiki Kazachstanu:

- administracja obwodu ałmackiego
- administracja obwodu atyrauskiego
- administracja obwodu aktobskiego
- administracja obwodu akmolskiego
- administracja obwodu wschodniokazachstańskiego
- administracja obwodu żambylskiego
- administracja obwodu zachodniokazachstańskiego
- administracja obwodu karagandyjskiego
- administracja obwodu kyzylordyńskiego
- administracja obwodu kustanajskiego
- administracja obwodu mangystauskiego
- administracja obwodu pawłodarskiego
- administracja obwodu północnokazachstańskiego
- administracja obwodu południowokazachstańskiego
- administracja miasta Astana
- administracja miasta Almaty

Uwaga: Organizacja i przeprowadzenie postępowania przetargowego na rzecz podmiotów wskazanych powyżej może leżeć w gestii jednej instytucji, określonej zgodnie z przepisami Republiki Kazachstanu.

⁽¹⁾ Dz.U. L 154 z 21.6.2003, s. 1.

CZĘŚĆ 3

WSZYSTKIE POZOSTAŁE PODMIOTY, KTÓRYCH ZAMÓWIENIA OBJĘTE SĄ NINIEJSZĄ UMOWĄ

(brak)

CZĘŚĆ 4

TOWARY OBJĘTE NINIEJSZĄ UMOWĄ

W odniesieniu do Unii Europejskiej i Republiki Kazachstanu:

1. Niniejsza Umowa ma zastosowanie do zamówień publicznych na wszelkie towary zamawiane przez podmioty wymienione w niniejszym załączniku części 1-3, chyba że niniejsza Umowa stanowi inaczej.
2. Wykaz towarów, o których mowa w art. 137 niniejszej Umowy:

Numery kodów HS Zharmonizowanego Systemu Oznaczania i Kodowania Towarów Rady Współpracy Celnej (HS) przewidziane w poniższej tabeli służą do identyfikacji towarów, o których mowa w art. 137 niniejszej Umowy. Opis ma charakter wyłącznie informacyjny.

Nr	Kody HS	Grupy towarów
1	od 0401 do 0402	Mleko i śmietana
2	od 0701 do 0707	Niektóre warzywa jadalne
3	od 2501 do 2530	Wyroby z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych
4	od 2801 do 2940	Niektóre chemikalia i wyroby chemiczne
5	od 3101 do 3826	Niektóre chemikalia i wyroby chemiczne
6	3917	Rury, przewody, węże oraz ich wyposażenie, z tworzyw sztucznych
7	4801	Papier gazetowy, w zwojach lub arkuszach
8	4803	Papier toaletowy, chusteczki higieniczne, ręczniki lub pieluszki oraz podobny papier – do celów gospodarczych lub sanitarnych – produkty higieniczne
9	od 5101 do 6006	Materiały i artykuły włókiennicze
10	od 7201 do 8113	Metale nieszlachetne i artykuły z metali nieszlachetnych
11	od 8201 do 8311	Wyroby metalowe gotowe, z wyłączeniem maszyn i urządzeń
12	8429	Spycharki czołowe, spycharki skośne, równiarki, niwelatory, zgarniarki, koparki, czerparki, ładowarki, podbijarki mechaniczne i walce drogowe, samobieżne
13	od 8501 do 8517	Niektóre maszyny i urządzenia
14	od 8535 do 8548	Sprzęt elektryczny

Nr	Kody HS	Grupy towarów
15	870130	Ciągniki gaśnicowe
16	870190	Inne towary w pozycji 8701 Ciągniki (inne niż ciągniki objęte pozycją 8709)
17	8702	Pojazdy silnikowe do przewozu dziesięciu lub więcej osób razem z kierowcą
18	8703	Samochody i pozostałe pojazdy silnikowe przeznaczone zasadniczo do przewozu osób (inne niż te objęte pozycją 8702), włącznie z samochodami osobowo-towarowymi (kombi) oraz samochodami wyścigowymi
19	8704	Pojazdy silnikowe do transportu towarów
20	8705	Pojazdy silnikowe specjalnego przeznaczenia, inne niż te zasadniczo przeznaczone do przewozu osób lub towarów (na przykład pojazdy pogotowia technicznego, dźwigi samochodowe, pojazdy strażackie, betoniarki samochodowe, zamiatarki, polewaczki, przevoźne warsztaty, ruchome stacje radiologiczne)
21	8716	Przyczepy i naczepy; pozostałe pojazdy bez napędu mechanicznego; ich części
22	8802	Śmigłowce i statki kosmiczne
23	940350	Meble drewniane, w rodzaju stosowanych w sypialni
24	9405	Lampy i sprzęt oświetleniowy

CZĘŚĆ 5

USŁUGI OBJĘTE NINIEJSZĄ UMOWĄ

W odniesieniu do Unii Europejskiej i Republiki Kazachstanu:

Niniejsza Umowa ma zastosowanie do zamówień publicznych dokonywanych przez podmioty wymienione w niniejszym załączniku części 1-3, dotyczących następujących usług, które są określone zgodnie z działem 51 tymczasowej Centralnej Klasyfikacji Produktów Organizacji Narodów Zjednoczonych (CPCprov) zawartym w sektorowym wykazie klasyfikacji usług WTO (MTN.GNS/W/120): ⁽¹⁾

Opis	Nr referencyjny CPCprov
Usługi telekomunikacyjne	752 ⁽²⁾
Usługi audytu finansowego	86211
Usługi kontroli rachunkowej	86212
Usługi badania rynku	86401
Usługi konsultacyjne w zakresie zarządzania	865
Usługi związane z usługami konsultingowymi w zakresie zarządzania	866 ⁽³⁾

⁽¹⁾ Z wyjątkiem usług, na które podmioty zamawiające muszą udzielać zamówień u innych podmiotów na podstawie prawa wyłącznego ustanowionego opublikowanymi przepisami ustawowymi, wykonawczymi lub administracyjnymi.

⁽²⁾ W odniesieniu do Republiki Kazachstanu, z wyjątkiem lokalnych usług telekomunikacyjnych oraz usług komunikacji radiowej, w tym komunikacji satelitarnej, inne niż usługi świadczone przez zagranicznych operatorów satelitarnych na rzecz osób prawnych pochodzących z Republiki Kazachstanu, posiadających licencję na usługi telekomunikacyjne, zgodnie z wykazem szczegółowych zobowiązań Republiki Kazachstanu w ramach GATS.

⁽³⁾ Z wyjątkiem usług arbitrażowych i concyliacyjnych.

Opis	Nr referencyjny CPCprov
Usługi architektoniczne	8671
Usługi inżynierskie	8672
Zintegrowane usługi inżynierskie	8673
Usługi urbanistyczne i architektury krajobrazu	8674
Związane z nimi usługi w zakresie konsultacji naukowych i technicznych	8675 ⁽¹⁾

Uwaga:

Usługi objęte niniejszą Umową podlegają ograniczeniom i warunkom określonym w wykazie szczegółowych zobowiązań każdej ze Stron w ramach GATS.

CZĘŚĆ 6

USŁUGI BUDOWLANE OBJĘTE NINIEJSZĄ UMOWĄ

W odniesieniu do Unii Europejskiej i Republiki Kazachstanu:

Niniejsza Umowa ma zastosowanie do zamówień publicznych na wszystkie usługi budowlane wymienione w CPCprov dokonywanych przez podmioty wymienione w niniejszym załączniku części 1-3.

Uwaga:

Usługi objęte niniejszą Umową podlegają ograniczeniom i warunkom określonym w wykazie szczegółowych zobowiązań każdej ze Stron w ramach GATS.

CZĘŚĆ 7

UWAGI OGÓLNE

W przypadku Unii Europejskiej

1. Rozdział 8 (Zamówienia publiczne) tytułu III (Handel i działalność gospodarcza) niniejszej Umowy nie obejmuje:
  - a) udzielania zamówień na produkty rolne, mających na celu realizację rolniczych programów wsparcia i programów żywienia ludności (na przykład pomoc żywnościowa, pomoc doraźna); oraz
  - b) udzielania zamówień na zakup, opracowanie, produkcję lub współprodukcję materiałów programowych przez nadawców i umów na czas nadawania.
2. Zamówienia udzielone przez podmioty zamawiające wymienione w niniejszym załączniku części 1 i 2 w związku z działalnością w obszarach wody pitnej, energii, transportu i sektora pocztowego nie są objęte niniejszą Umową, chyba że są one objęte niniejszą Umową w ramach niniejszego załącznika część 3.
3. W odniesieniu do Wysp Alandzkich zastosowanie mają warunki specjalne zawarte w Protokole nr 2 w sprawie Wysp Alandzkich do Traktatu o przystąpieniu Austrii, Finlandii i Szwecji do Unii Europejskiej.

⁽¹⁾ Z wyjątkiem dokonywania pomiarów geodezyjnych na potrzeby ustanawiania granic prawnych, pomiarów lotniczych i sporządzania map lotniczych i z wyjątkiem CPC 86754 jak określono w wykazie szczegółowych zobowiązań Republiki Kazachstanu w ramach GATS.

4. W odniesieniu do zamówień udzielanych przez podmioty w obszarze obronności i bezpieczeństwa, zakres stosowania ogranicza się do towarów, które są niewrażliwe i niezwiązane z działaniami wojennymi.
5. Zamówień na składniki towarowe i usługowe zamówień, które nie są same w sobie objęte niniejszą Umową, udzielonych przez podmioty zamawiające, nie uznaje się za zamówienia objęte niniejszą Umową.

W przypadku Republiki Kazachstanu:

1. Rozdział 8 (Zamówienia publiczne) tytułu III (Handel i działalność gospodarcza) niniejszej Umowy nie obejmuje:
  - a) udzielania zamówień na produkty rolne, mających na celu realizację rolniczych programów wsparcia, w tym zamówień do celów bezpieczeństwa żywnościowego, oraz programów żywienia ludności (na przykład pomoc żywnościowa, pomoc doraźna);
  - b) udzielania zamówień na zakup, opracowanie, produkcję lub współprodukcję materiałów programowych przez nadawców i umów na czas nadawania;
  - c) udzielania zamówień na towary, roboty i usługi zgodnie z art. 41 ust. 3 ustawy nr 303-III o zamówieniach publicznych z dnia 21 lipca 2007 r., gdy dotyczy to informacji objętych tajemnicą państwową;
  - d) udzielania zamówień w obszarze badań naukowych i badań przestrzeni kosmicznej w celach pokojowych, współpracy międzynarodowej w zakresie realizacji wspólnych projektów oraz programów w dziedzinach związanych z przestrzenią kosmiczną;
  - e) udzielania zamówień na towary, roboty i usługi, które są zapewniane wyłącznie przez monopole naturalne lub państwowe; lub
  - f) udzielania zamówień na usługi finansowe, chyba że niniejszy załącznik część 5 stanowi inaczej.
2. Rozdział 8 (Zamówienia publiczne) tytułu III (Handel i działalność gospodarcza) niniejszej Umowy nie ma zastosowania do jakichkolwiek zamówień wydzielonych na korzyść małych lub mniejszościowych przedsiębiorstw lub przedsiębiorstw zatrudniających osoby o szczególnych potrzebach. Zamówienie wydzielone oznacza każdą formę preferencji, taką jak wyłączenie uprawnienie do oferowania towarów lub świadczenia usług lub jakakolwiek preferencja cenowa.
3. Rozdział 8 (Zamówienia publiczne) tytułu III (Handel i działalność gospodarcza) niniejszej Umowy nie obejmuje zamówień dokonywanych przez podmiot objęty niniejszą Umową w imieniu podmiotu nieobjętego niniejszą Umową.
4. Zamówień na składniki towarowe i usługowe zamówień, które nie są same w sobie objęte niniejszą Umową, udzielonych przez podmioty zamawiające, nie uznaje się za zamówienia objęte niniejszą Umową.
5. Zamówienia udzielone przez podmioty zamawiające wymienione w niniejszym załączniku części 1 i 2 w związku z działalnością w obszarach wody pitnej, energii, transportu i sektora pocztowego nie są objęte niniejszą Umową, chyba że są one objęte niniejszą Umową w ramach niniejszego załącznika część 3.

ZAŁĄCZNIK IV

**WYKORZYSTANIE ŚRODKÓW MASOWEGO PRZEKAZU DO PUBLIKOWANIA INFORMACJI I OGŁOSZEŃ
O ZAMÓWIENIACH PUBLICZNYCH, O KTÓRYCH MOWA W ROZDZIALE 8 (ZAMÓWIENIA PUBLICZNE)
TYTUŁU III (HANDEL I DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA)**

CZĘŚĆ 1

WYKORZYSTANIE ŚRODKÓW MASOWEGO PRZEKAZU DO PUBLIKOWANIA INFORMACJI O ZAMÓWIENIACH PUBLICZNYCH

W odniesieniu do UNII EUROPEJSKIEJ:

DZIENNIK URZĘDOWY UNII EUROPEJSKIEJ

<http://simap.europa.eu>

BELGIA

Ustawy, rozporządzenia królewskie, rozporządzenia ministerialne, okólniki ministerialne – le Moniteur Belge

Orzecznictwo – Pasicrisie

BUŁGARIA

Przepisy ustawowe i wykonawcze – Държавен вестник (Monitor Państwowy)

Orzeczenia sądowe – www.sac.government.bg

Decyzje administracyjne ogólnego zastosowania i wszelkie procedury – www.aop.bg oraz www.cpc.bg

REPUBLIKA CZESKA

Przepisy ustawowe i wykonawcze – Sbirka zákonů České republiky (Zbiór Prawa Republiki Czeskiej)

Orzeczenia Urzędu Ochrony Konkurencji – Zbiór orzeczeń Urzędu Ochrony Konkurencji

DANIA

Przepisy ustawowe i wykonawcze – Lovtidende

Orzeczenia sądowe – Ugeskrift for Retsvaesen

Orzeczenia i postępowanie administracyjne – Ministerialtidende

Orzeczenia wydawane przez Radę Apelacyjną ds. Zamówień Publicznych – Konkurrencerådets Dokumentation

NIEMCY

Przepisy ustawowe i wykonawcze – Bundesanzeiger

Orzeczenia sądowe: Entscheidungsammlungen des Bundesverfassungsgerichts, Bundesgerichtshofs, Bundesverwaltungsgerichts,

Bundesfinanzhofs sowie der Oberlandesgerichte

ESTONIA

Przepisy ustawowe i wykonawcze oraz decyzje administracyjne ogólnego zastosowania: Riigi Teataja

Orzeczenia sądowe Sądu Najwyższego Estonii: Riigi Teataja (część 3)

IRLANDIA

Przepisy ustawowe i wykonawcze – Iris Oifigiúil (Oficjalne Pismo Urzędowe Rządu Irlandii)

GRECJA

Dziennik Urzędowy Republiki Greckiej – Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας

HISZPANIA

Prawodawstwo – Boletín Oficial des Estado

Orzeczenia sądowe – brak publikacji urzędowej

FRANCJA

Prawodawstwo – Journal Officiel de la République française

Orzecznictwo – Recueil des arrêts du Conseil d'Etat

Revue des marchés publics

CHORWACJA

Narodne novine – <http://www.nn.hr>

WŁOCHY

Prawodawstwo – Gazzetta Ufficiale

Orzecznictwo – brak publikacji urzędowej

CYPR

Prawodawstwo – Monitor Urzędowy Republiki (Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας)

Orzeczenia sądowe: Orzeczenia sądowe Sądu Najwyższego – Urząd Publikacji (Αποφάσεις Ανωτάτου Δικαστηρίου 1999 – Τυπογραφείο της Δημοκρατίας)

ŁOTWA

Prawodawstwo – Latvijas vēstnesis (Dziennik Urzędowy)

LITWA

Przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne – Dziennik Urzędowy („Valstybės Žinios”) Republiki Litewskiej

Orzeczenia sądowe, orzecznictwo – Biuletyn Sądu Najwyższego Litwy „Teismų praktika”; Biuletyn Najwyższego Sądu Administracyjnego Litwy „Administracinių teismų praktika”

LUKSEMBURG

Prawodawstwo – Memorial

Orzecznictwo – Pasicrisie

WĘGRY

Prawodawstwo – Magyar Közlöny (Dziennik Urzędowy Republiki Węgierskiej)

Orzecznictwo – Közbeszerzési Értesítő – a Közbeszerzések Tanácsa

Hivatalos Lapja (Biuletyn Zamówień Publicznych – Dziennik Urzędowy Rady Zamówień Publicznych)

MALTA

Prawodawstwo – Government Gazette

NIDERLANDY

Prawodawstwo – Nederlandse Staatscourant i/lub Staatsblad

Orzecznictwo – brak publikacji urzędowej

AUSTRIA

Prawodawstwo – Österreichisches Bundesgesetzblatt Amtsblatt zur Wiener Zeitung

Orzeczenia sądowe, orzecznictwo – Sammlung von Entscheidungen des Verfassungsgerichtshofes

Sammlung der Entscheidungen des Verwaltungsgerichtshofes -administrativrechtlicher und finanzrechtlicher Teil

Amtliche Sammlung der Entscheidungen des OGH in Zivilsachen

POLSKA

Prawodawstwo – Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej

Orzeczenia sądowe, orzecznictwo – „Zamówienia publiczne w orzecznictwie. Wybrane orzeczenia zespołu arbitrów i Sądu Okręgowego w Warszawie”

PORTUGALIA

Prawodawstwo – Diário da República Portuguesa 1a Série A e 2a série

Publikacje sądowe – Boletim do Ministério da Justiça

Colectânea de Acordos do Supremo Tribunal Administrativo;

Colectânea de Jurisprudencia Das Relações

RUMUNIA

Przepisy ustawowe i wykonawcze – Monitorul Oficial al României (Dziennik Urzędowy Rumunii)

Orzeczenia sądowe, decyzje administracyjne ogólnego zastosowania i wszelkie procedury – www.anrmap.ro

SŁOWENIA

Prawodawstwo – Monitor Urzędowy Republiki Słowenii

Orzeczenia sądowe – brak publikacji urzędowej

SŁOWACJA

Prawodawstwo – Zbierka zákonov (Zbiór Ustaw)

Orzeczenia sądowe – brak publikacji urzędowej

FINLANDIA

Suomen Säädoskokoelma – Finlands Författningssamling (Zbiór ustaw Finlandii)

SZWECJA

Svensk Författningssamling (Szwedzki Kodeks Ustaw)

ZJEDNOCZONE KRÓLESTWO

Prawodawstwo – HM Stationery Office

Orzecznictwo – Law Reports

„Podmioty Publiczne” – HM Stationery Office

W przypadku REPUBLIKI KAZACHSTANU:

Strona internetowa Republiki Kazachstanu poświęcona zamówieniom publicznym <http://goszakup.gov.kz>

System informacji prawnej dla aktów wykonawczych Republiki Kazachstanu <http://adilet.zan.kz>

CZĘŚĆ 2

ŚRODKI MASOWEGO PRZEKAZU DO PUBLIKOWANIA OGŁOSZEŃ

W przypadku Unii Europejskiej:

Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej <http://simap.europa.eu>

W przypadku Republiki Kazachstanu:

Strona internetowa Republiki Kazachstanu poświęcona zamówieniom publicznym <http://goszakup.gov.kz>

—

ZAŁĄCZNIK V

REGULAMIN POSTĘPOWANIA ARBITRAŻOWEGO W RAMACH ROZDZIAŁU 14 (ROZSTRZYGANIE SPORÓW) TYTUŁU III (HANDEL I DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA)

Postanowienia ogólne

1. W rozdziale 14 (Rozstrzyganie sporów) tytułu III (Handel i działalność gospodarcza) niniejszej Umowy i w niniejszym regulaminie:
  - a) „doradca” oznacza osobę wyznaczoną przez Stronę sporu w celu doradzania lub pomocy tej Stronie w związku z postępowaniem prowadzonym przez organ arbitrażowy;
  - b) „arbiter” oznacza członka organu arbitrażowego powołanego na mocy art. 177 niniejszej Umowy;
  - c) „asystent” oznacza osobę, która zgodnie z zasadami powołania arbitra prowadzi badania lub pomaga temu arbitrowi;
  - d) „Strona skarżąca” oznacza Stronę wnoszącą o powołanie organu arbitrażowego zgodnie z art. 176 niniejszej Umowy;
  - e) „Strona, przeciwko której wysunięto zarzut” oznacza Stronę, której zarzuca się naruszenie postanowień, o których mowa w art. 173 niniejszej Umowy;
  - f) „organ arbitrażowy” oznacza organ powołany zgodnie z art. 177 niniejszej Umowy;
  - g) „przedstawiciel Strony” oznacza pracownika lub jakąkolwiek inną osobę powołaną przez Stronę na potrzeby sporu rozstrzyganego na podstawie niniejszej Umowy;
  - h) „dzień” oznacza dzień kalendarzowy;
  - i) „dzień roboczy” oznacza dzień inny niż święto państwowe, sobota i niedziela.
2. Strony wspólnie ponoszą wydatki wynikające z kwestii organizacyjnych, w tym koszty wynagrodzenia i wydatki arbitrów.

Powiadomienia

3. Wniosek o konsultacje oraz wniosek o powołanie organu arbitrażowego doręcza się drugiej Stronie za pomocą elektronicznych środków komunikacji, faksem, listem poleconym, kurierem, lub przy pomocy jakiegokolwiek innego środka komunikacji, który zapewnia rejestrację wysłania przesyłki.
4. Każda ze Stron sporu oraz organ arbitrażowy doręczają wszelkie dokumenty inne niż wniosek o konsultacje oraz wniosek o powołanie organu arbitrażowego pocztą elektroniczną oraz faksem, listem poleconym, kurierem, lub przy pomocy jakiegokolwiek innego środka komunikacji, który zapewnia rejestrację wysłania przesyłki drugiej Stronie oraz, w stosownych przypadkach, każdemu z arbitrów. Uznaje się, że wiadomość przesłaną pocztą elektroniczną doręczono w dniu jej wysłania, chyba że zostanie udowodnione, że było inaczej. Jeżeli którykolwiek z dokumentów jest poufny lub zbyt duży aby zostać przesłany pocztą elektroniczną, Strona wysyłająca dokument może przekazać go drugiej Stronie i, w stosownych przypadkach, każdemu z arbitrów w innym formacie elektronicznym w ciągu jednego dnia od doręczenia wiadomości pocztą elektroniczną. W takich przypadkach Strona doręczająca dokument informuje pocztą elektroniczną drugą Stronę i, w stosownych przypadkach, każdego z arbitrów o przesłaniu dokumentu oraz wskazuje jego treść.
5. Wszystkie powiadomienia są adresowane odpowiednio do Ministra Gospodarki Republiki Kazachstanu oraz do Dyrekcji Generalnej ds. Handlu Komisji Europejskiej. W ciągu 30 dni od rozpoczęcia stosowania tytułu III (Handel i działalność gospodarcza) niniejszej Umowy Strony dokonają wymiany danych dotyczących środków komunikacji elektronicznej na podstawie pkt 3 i 4 niniejszego regulaminu. O wszelkich zmianach adresów poczty elektronicznej lub innych środków komunikacji elektronicznej należy niezwłocznie powiadomić drugą Stronę i, w stosownych przypadkach, organ arbitrażowy.
6. Drobne błędy pisarskie występujące w jakimkolwiek wniosku, zawiadomieniu, oświadczeniu pisemnym lub innym dokumencie związanym z postępowaniem prowadzonym przez organ arbitrażowy można poprawić, niezwłocznie doręczając nowy dokument, w którym wyraźnie zaznaczono te zmiany.

7. Jeśli ostatni dzień na doręczenie dokumentu przypada w sobotę, niedzielę lub dzień wolny od pracy w Unii Europejskiej lub Republice Kazachstanu, ostatnim dniem na doręczenie dokumentu jest następny dzień roboczy. Jeżeli dokument zostanie doręczony Stronie w dniu, w którym przypada u niej dzień wolny od pracy, dokument uznaje się za doręczony w następnym dniu roboczym. Za datę otrzymania dokumentu uznaje się datę jego doręczenia.

Rozpoczęcie arbitrażu

8. a) Jeżeli zgodnie z art. 177 niniejszej Umowy lub zgodnie z pkt 19, 20 lub 47 niniejszego regulaminu którykolwiek członek organu arbitrażowego jest wybierany w drodze losowania, losowanie odbywa się w czasie i miejscu określonym przez Stronę skarżącą, o czym niezwłocznie zawiadamia się Stronę, przeciwko której wysunięto zarzut. Strona, przeciwko której wysunięto zarzut, może na swój wniosek być obecna podczas losowania. W każdym wypadku losowanie przeprowadza się w obecności Strony lub Stron.
b) Jeżeli zgodnie z art. 177 niniejszej Umowy lub zgodnie z pkt 19, 20 lub 47 niniejszego regulaminu którykolwiek członek organu arbitrażowego jest wybierany w drodze losowania, a Komitet Współpracy ma dwóch przewodniczących, losowanie przeprowadzają obaj przewodniczący lub osoby przez nich upoważnione, chyba że jeden z przewodniczących lub osoba przez niego upoważniona nie zgadza się na udział w losowaniu, wówczas losowanie przeprowadza samodzielnie drugi przewodniczący.
c) Strony powiadamiają wybranych arbitrów o ich powołaniu.
d) Arbitr, który został powołany zgodnie z procedurą ustanowioną w art. 177 niniejszej Umowy, informuje Komitet Współpracy w ciągu pięciu dni od dnia, w którym został poinformowany o powołaniu, czy będzie mógł pełnić obowiązki członka organu arbitrażowego.
e) O ile Strony sporu nie postanowią inaczej, Strony spotykają się z organem arbitrażowym osobiście lub z wykorzystaniem innych środków komunikacji w ciągu siedmiu dni od dnia powołania organu arbitrażowego. Strony oraz organ arbitrażowy uzgadniają te kwestie, które uznają za stosowne, włącznie z wypłacanym wynagrodzeniem i zwrotem wydatków na rzecz arbitrów. Wynagrodzenie i zwrot wydatków muszą być zgodne ze standardami WTO.
9. a) O ile w ciągu pięciu dni od dnia wyboru arbitrów Strony nie postanowią inaczej, zakres zadań organu arbitrażowego obejmuje:
„zbadanie, w świetle odpowiednich postanowień Umowy, na które powołują się strony sporu, sprawy zgłoszonej we wniosku o powołanie organu arbitrażowego, wydanie decyzji w sprawie zgodności danego środka z postanowieniami, o których mowa w art. 173, oraz doręczenie sprawozdania zgodnie z art. 180, 181, 182 i 195 niniejszej Umowy”.
b) Strony muszą przekazać organowi arbitrażowemu uzgodniony zakres zadań w ciągu trzech dni od dokonania uzgodnień.

Oświadczenia początkowe

10. Strona skarżąca składa pisemne oświadczenie początkowe nie później niż 20 dni po dniu powołania organu arbitrażowego. Strona, przeciwko której wysunięto zarzut, doręcza pisemną odpowiedź nie później niż 20 dni po dniu otrzymania pisemnego oświadczenia początkowego.

Prace organów arbitrażowych

11. Wszystkie posiedzenia organu arbitrażowego prowadzi jego przewodniczący. Organ arbitrażowy może przekazać przewodniczącemu prawo podejmowania decyzji administracyjnych i proceduralnych.
12. O ile postanowienia rozdziału 14 (Rozstrzyganie sporów) tytułu III (Handel i działalność gospodarcza) niniejszej Umowy nie stanowią inaczej, organ arbitrażowy może wykonywać swoje działania przy użyciu wszelkich środków, włącznie z telefonem, faksem lub łączami komputerowymi.
13. W obradach organu arbitrażowego mogą brać udział wyłącznie arbitrzy, lecz organ arbitrażowy może zezwolić na uczestnictwo w obradach swoim asystentom.

14. Za sporządzenie wszelkich sprawozdań odpowiada wyłącznie organ arbitrażowy; sporządzenie sprawozdań nie podlega delegacji.
15. W przypadku pojawienia się kwestii proceduralnych, których nie obejmują postanowienia rozdziału 14 (Rozstrzyganie sporów) tytułu III (Handel i działalność gospodarcza) niniejszej Umowy i załączników V-VII do niniejszej Umowy, organ arbitrażowy po konsultacji ze Stronami może określić odpowiednią procedurę, która jest zgodna z tymi postanowieniami.
16. Jeżeli organ arbitrażowy uzna, że w ramach postępowania konieczna jest zmiana jakiegokolwiek terminu innego niż terminy określone w rozdziale 14 (Rozstrzyganie sporów) tytułu III (Handel i działalność gospodarcza) niniejszej Umowy lub dokonanie innych zmian proceduralnych lub administracyjnych, informuje pisemnie Strony sporu o powodach takich zmian lub dostosowań, wskazując termin lub konieczną zmianę.

Zastępstwo

17. Jeżeli arbiter nie może uczestniczyć w postępowaniu arbitrażowym na podstawie rozdziału 14 (Rozstrzyganie sporów) tytułu III (handel i działalność gospodarcza) niniejszej Umowy, wycofa się z tego postępowania lub musi być zastąpiony, ponieważ nie spełnia wymogów kodeksu postępowania określonego w załączniku VI do Niniejszej Umowy, jego zastępcę wybiera się zgodnie z art. 177 niniejszej Umowy i pkt 8 niniejszego regulaminu.
18. Jeśli jedna ze Stron sporu uzna, że arbiter nie spełnia wymogów kodeksu postępowania i w związku z tym powinien zostać zastąpiony, Strona ta doręcza powiadomienie drugiej Stronie sporu w ciągu 15 dni od dnia uzyskania dowodów potwierdzających okoliczności istotnego naruszenia kodeksu postępowania przez tego arbitra.
19. Jeśli jedna ze Stron sporu uzna, że arbiter inny niż przewodniczący nie spełnia wymogów kodeksu postępowania, Strony sporu konsultują się i jeżeli dojdą do porozumienia co do potrzeby wymiany arbitra, wybierają nowego arbitra zgodnie z art. 177 niniejszej Umowy i pkt 8 niniejszego regulaminu.

Jeśli Strony sporu nie dojdą do porozumienia co do potrzeby wymiany arbitra, każda ze Stron sporu może wnioskować o przekazanie sprawy przewodniczącemu organu arbitrażowego, którego decyzja jest ostateczna.

Jeśli w wyniku złożenia takiego wniosku przewodniczący ustali, że arbiter nie spełnia wymogów kodeksu postępowania, wybiera się nowego arbitra zgodnie z art. 177 niniejszej Umowy i pkt 8 niniejszego regulaminu.

20. Jeśli Strona uzna, że przewodniczący organu arbitrażowego nie spełnia wymogów kodeksu postępowania, Strony konsultują się i jeżeli dojdą do porozumienia co do potrzeby wymiany przewodniczącego, wybierają nowego przewodniczącego zgodnie z art. 177 niniejszej Umowy i pkt 8 niniejszego regulaminu.

Jeśli Strony nie dojdą do porozumienia co do potrzeby wymiany przewodniczącego, każda ze Stron może wystąpić z wnioskiem o przekazanie sprawy jednej z pozostałych osób z części listy zawierającej przewodniczących, o której mowa w art. 196 ust. 1 niniejszej Umowy. Nazwisko tej osoby jest losowane przez przewodniczącego Komitetu Współpracy lub osobę przez niego upoważnioną. Decyzja tak wybranej osoby dotycząca potrzeby wymiany przewodniczącego jest ostateczna.

Jeśli osoba tak wybrana uzna, że poprzedni przewodniczący nie spełnia wymogów kodeksu postępowania, wybiera ona nowego przewodniczącego w drodze losowania spośród grona pozostałych osób z części listy zawierającej przewodniczących, o której mowa w art. 196 ust. 1 niniejszej Umowy. Wyboru nowego przewodniczącego dokonuje się w ciągu pięciu dni od dnia podjęcia decyzji, o której mowa w niniejszym ustępie.

21. Postępowanie prowadzone przez organ arbitrażowy zawieszają się na okres potrzebny do przeprowadzenia procedur przewidzianych w pkt 18, 19 i 20 niniejszego regulaminu.

Rozprawy

22. Przewodniczący organu arbitrażowego wyznacza dzień i godzinę rozprawy w porozumieniu ze Stronami sporu i innymi członkami organu arbitrażowego oraz przekazuje Stronom sporu pisemne potwierdzenie tych informacji. Informację taką udostępnia również publicznie Strona odpowiedzialna za stronę logistyczną postępowania, chyba że rozprawa ma charakter zamknięty. Jeśli żadna ze Stron nie wyrazi sprzeciwu, organ arbitrażowy może podjąć decyzję o niezwoływaniu rozprawy.

23. O ile Strony nie postanowią inaczej, rozprawa odbywa się w Brukseli, gdy Stroną skarżącą jest Republika Kazachstanu, lub w Astanie, gdy Stroną skarżącą jest Unia Europejska.
24. Organ arbitrażowy może wyznaczyć dodatkowe rozprawy, jeżeli Strony wyrażą na to zgodę.
25. W całości wszystkich rozpraw uczestniczą wszyscy arbitrzy.
26. W rozprawie mogą brać udział następujące osoby, niezależnie od tego, czy rozprawa ma charakter otwarty, czy nie:
  - a) przedstawiciele Stron sporu;
  - b) doradcy Stron sporu;
  - c) personel administracyjny, tłumacze ustni i pisemni oraz sprawozdawcy sądowi; oraz
  - d) asystenci arbitrów.Do organu arbitrażowego zwracać się mogą wyłącznie przedstawiciele i doradcy Stron sporu.
27. Każda ze Stron sporu, nie później niż pięć dni przed terminem rozprawy, dostarcza organowi arbitrażowemu wykaz nazwisk osób, które będą przedstawiać na rozprawie argumenty ustne lub składać oświadczenia w imieniu danej Strony i innych przedstawicieli lub doradców, którzy wezmą udział w rozprawie.
28. Organ arbitrażowy prowadzi rozprawę w następujący sposób, zapewniając, aby Stronie skarżącej oraz Stronie, przeciwko której wysunięto zarzut, przyznano równą ilość czasu:

Argument

- a) argument Strony skarżącej;
- b) argument Strony, przeciwko której wysunięto zarzut.

Argument przeciwny

- a) argument Strony skarżącej;
- b) odpowiedź Strony, przeciwko której wysunięto zarzut.

29. Organ arbitrażowy może kierować pytania do każdej ze Stron sporu w dowolnym momencie rozprawy.
30. Organ arbitrażowy zapewnia przygotowanie zapisu każdej rozprawy i jego bezzwłoczne dostarczenie Stronom sporu. Strony sporu mogą zgłaszać uwagi dotyczące zapisu, a organ arbitrażowy może te uwagi uwzględnić.
31. W terminie dziesięciu dni od daty rozprawy każda ze Stron sporu może przedstawić dodatkowe oświadczenie pisemne dotyczące wszelkich kwestii, które pojawiły się w trakcie rozprawy.

Pytania pisemne

32. Organ arbitrażowy może w każdym momencie postępowania zwracać się z pytaniami w formie pisemnej do jednej Strony lub obu Stron sporu. Każda ze Stron sporu otrzymuje kopię wszystkich pytań zadanych przez organ arbitrażowy.
33. Strona sporu doręcza również drugiej Stronie sporu kopię swoich pisemnych odpowiedzi na pytania organu arbitrażowego. Każdej ze Stron sporu umożliwia się przedstawienie pisemnych uwag do odpowiedzi drugiej Strony, które mają zostać doręczone w ciągu pięciu dni od daty otrzymania takiej odpowiedzi.

Poufność

34. Każda ze Stron sporu i jej doradcy traktują jako poufne wszelkie informacje oznaczone jako poufne przez Stronę sporu, która przedstawiła je organowi arbitrażowemu. Przedstawiając organowi arbitrażowemu poufną wersję oświadczeń pisemnych, Strona, na wniosek drugiej Strony, doręcza również niemające poufnego charakteru streszczenie informacji znajdujących się w takich oświadczeniach, które może być ujawnione publicznie, nie później niż 15 dni po dniu złożenia wniosku lub oświadczenia, w zależności od tego, co nastąpiło później, oraz objaśnienie, dlaczego nieujawnione informacje mają charakter poufny. Żadne z postanowień niniejszego regulaminu nie wyklucza możliwości publicznego ujawnienia przez Stronę sporu jej własnego stanowiska w zakresie, w jakim, odnosząc się do informacji przedstawionych przez drugą Stronę, Strona nie ujawnia żadnych informacji, które druga Strona oznaczyła jako poufne.

Posedzenia organu arbitrażowego odbywają się przy drzwiach zamkniętych, jeżeli oświadczenia lub argumenty Strony zawierają informacje poufne. Strony sporu i ich doradcy zapewniają poufność rozpraw przed organem arbitrażowym, jeżeli odbywają się one przy drzwiach zamkniętych.

Niemająca poufnego charakteru wersja sprawozdania organu arbitrażowego

35. Jeżeli sprawozdanie organu arbitrażowego zawiera informacje oznaczone przez Stronę jako poufne, organ arbitrażowy przygotowuje niemającą poufnego charakteru wersję sprawozdania. Stronom umożliwia się przedstawienie uwag do niemającej poufnego charakteru wersji sprawozdania, które są uwzględniane przez organ arbitrażowy przy sporządzaniu ostatecznej wersji sprawozdania niemającej poufnego charakteru.

Kontakty *ex parte*

36. Organ arbitrażowy nie spotyka się ani nie kontaktuje się ze Stroną pod nieobecność drugiej Strony.
37. Żaden z członków organu arbitrażowego nie może omawiać jakichkolwiek aspektów przedmiotu postępowania z jedną Stroną lub z obiema Stronami sporu pod nieobecność pozostałych arbitrów.

Oświadczenia *amicus curiae*

38. O ile Strony nie uzgodniły inaczej, w ciągu trzech dni od daty powołania organu arbitrażowego organ ten może otrzymać dobrowolne oświadczenia pisemne od osób fizycznych lub prawnych mających miejsce zamieszkania lub siedzibę na terytorium Strony sporu, niezależnych od rządów Stron sporu, pod warunkiem że oświadczenia te zostały doręczone w ciągu dziesięciu dni od dnia powołania organu arbitrażowego, są zwięzłe, a w każdym razie nie przekraczają 15 stron maszynopisu z podwójnymi odstępami między wierszami, i mają bezpośredni związek z zagadnieniami faktycznymi i prawnymi rozpatrywanymi przez organ arbitrażowy.
39. Oświadczenie takie zawiera opis osoby je składającej, niezależnie od tego, czy jest to osoba fizyczna czy prawna, w tym jej obywatelstwo, miejsce zamieszkania lub siedzibę, opis charakteru jej działalności, status prawny, ogólne cele oraz źródła finansowania, oraz określa, jaki dana osoba ma interes w danym postępowaniu prowadzonym przez organ arbitrażowy. Oświadczenie sporządza się w językach wybranych przez Strony sporu zgodnie z pkt 42 i 43 niniejszego regulaminu.
40. Organ arbitrażowy wymienia w swoim sprawozdaniu wszystkie otrzymane oświadczenia, które spełniają wymogi określone w pkt 38 i 39 niniejszego regulaminu. Organ arbitrażowy nie jest zobowiązany do odnoszenia się w swoim sprawozdaniu do argumentów przedstawionych w takich oświadczeniach. Wszelkie takie oświadczenia doręcza się Stronom sporu, które mogą przedstawić swoje uwagi. Strony sporu doręczają swoje uwagi w ciągu dziesięciu dni od dnia otrzymania oświadczenia, a organ arbitrażowy uwzględni wszelkie takie uwagi.

Sprawy pilne

41. W sprawach pilnych, o których mowa w rozdziale 14 (Rozstrzygnięcie sporów) tytułu III (Handel i działalność gospodarcza) niniejszej Umowy, organ arbitrażowy po konsultacji ze Stronami odpowiednio dostosowuje terminy, o których mowa w niniejszym regulaminie, i powiadamia Strony o tych dostosowaniach.

Tłumaczenia pisemne i ustne

42. Podczas konsultacji, o których mowa w art. 174 niniejszej Umowy, a najpóźniej na posiedzeniu, o którym mowa w pkt 8 lit. e) niniejszego regulaminu, Strony sporu dokładają wszelkich starań, aby ustalić wspólny język roboczy postępowań prowadzonych przez organ arbitrażowy.
43. Jeśli Strony sporu nie są w stanie uzgodnić wspólnego języka roboczego, każda ze Stron składa swoje oświadczenia pisemne w wybranym języku. W takim przypadku Strona ta przedkłada jednocześnie tłumaczenie pisma na język wybrany przez drugą Stronę, chyba że oświadczenie sporządzono w jednym z języków roboczych WTO. Organizacją tłumaczenia ustnego oświadczeń ustnych na języki wybrane przez Strony zajmuje się Strona, przeciwko której wysunięto zarzut.
44. Sprawozdania organu arbitrażowego są podawane do wiadomości w języku lub językach wybranych przez Strony sporu.
45. Każda ze Stron sporu może przedstawić uwagi dotyczące poprawności tłumaczenia jakiejkolwiek przetłumaczonej wersji dokumentu przygotowanego zgodnie z niniejszym regulaminem.
46. Każda ze Stron ponosi koszty tłumaczenia swoich oświadczeń pisemnych. Strony sporu ponoszą w równym stopniu wszelkie koszty przygotowania tłumaczenia sprawozdania organu arbitrażowego.

Inne procedury

47. Niniejszy regulamin stosuje się również do procedur ustanowionych na mocy art. 174, art. 184 ust. 2, art. 185 ust. 2, art. 186 ust. 3 i art. 187 ust. 2 niniejszej Umowy. Organ arbitrażowy dostosowuje jednak terminy określone w niniejszym regulaminie do szczególnych terminów przewidzianych w odniesieniu do przyjmowania sprawozdań przez organ arbitrażowy w ramach tych innych procedur.
-

ZAŁĄCZNIK VI

**KODEKS POSTĘPOWANIA CZŁONKÓW ORGANÓW ARBITRAŻOWYCH I MEDIATORÓW W RAMACH
ROZDZIAŁU 14 (ROZSTRZYGANIE SPORÓW) TYTUŁU III (HANDEL I DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA)**

Definicje

1. W niniejszym kodeksie postępowania:

- a) „arbiter” oznacza członka organu arbitrażowego skutecznie powołanego na podstawie art. 177 niniejszej Umowy;
- b) „kandydat” oznacza osobę, której nazwisko znajduje się na liście arbitrów, o której mowa w art. 196 niniejszej Umowy, i którą bierze się pod uwagę przy wyborze członków organu arbitrażowego na podstawie art. 177 niniejszej Umowy;
- c) „asystent” oznacza osobę, która zgodnie z zasadami powołania arbitra prowadzi badania lub pomaga temu arbitrowi;
- d) „postępowanie”, o ile nie postanowiono inaczej, oznacza postępowanie prowadzone przez organ arbitrażowy na podstawie rozdziału 14 (Rozstrzyganie sporów) tytułu III (Handel i działalność gospodarcza) niniejszej Umowy;
- e) „pracownicy”, w stosunku do arbitra, oznaczają osoby, którymi kieruje i które kontroluje arbiter, inne niż asystenci;
- f) „mediator” oznacza osobę, która prowadzi postępowanie mediacyjne zgodnie z załącznikiem VII do niniejszej Umowy.

Obowiązki w trakcie postępowania

2. Każdy kandydat i arbiter unika niewłaściwych zachowań lub ich znamion, musi być osobą niezależną i bezstronną, unika bezpośrednich lub pośrednich konfliktów interesów i przestrzega wysokich standardów postępowania, aby zachować uczciwość i niezależność mechanizmu rozstrzygania sporów. Byli arbitrzy muszą stosować się do oboowiązzków określonych w pkt 15, 16, 17 i 18 niniejszego kodeksu postępowania.

Obowiązek ujawnienia informacji

3. Przed potwierdzeniem, że kandydat został wybrany na arbitra na podstawie rozdziału 14 (Rozstrzyganie sporów) tytułu III (Handel i działalność gospodarcza) niniejszej Umowy, ujawnia on wszelkie interesy, związki lub kwestie, które mogą mieć wpływ na jego niezależność lub bezstronność lub które w normalnych okolicznościach mogłyby wywoływać wrażenie niewłaściwego zachowania lub stronniczości w trakcie postępowania. W tym celu kandydat podejmuje wszelkie rozsądne wysiłki, aby rozpoznać wszelkie takie interesy, związki i kwestie.
4. Kandydat lub arbiter przekazuje na piśmie informacje na temat kwestii dotyczących faktycznego lub potencjalnego naruszenia kodeksu postępowania jedynie Komitetowi Współpracy; są one następnie rozważane przez Strony.
5. Wybrany arbiter w dalszym ciągu podejmuje wszelkie należne starania, aby rozpoznać wszelkie interesy, związki lub kwestie, o których mowa w pkt 3 niniejszego kodeksu postępowania, oraz ujawnia je. Obowiązek ich ujawnienia ma charakter ciągły, co oznacza, że arbiter jest zobowiązany ujawniać wszelkie interesy, związki lub kwestie, które mogą wynikać na dowolnym etapie postępowania. Arbiter ujawnia takie interesy, związki lub kwestie, informując o nich na piśmie Komitet Współpracy; są one następnie rozważane przez Strony.

Obowiązki arbitrów

6. Po potwierdzeniu wyboru arbiter może wykonywać i wykonuje swoje obowiązki w sposób dokładny i sprawny w toku całego postępowania, przestrzegając przy tym zasad uczciwości i staranności.
7. Arbiter bierze pod uwagę jedynie kwestie poruszane w trakcie postępowania i konieczne dla sporządzenia sprawozdania organu arbitrażowego oraz nie przekazuje wykonania tego obowiązku innej osobie.

8. Arbiter podejmuje wszystkie odpowiednie kroki w celu zapewnienia, aby jego asystenci i pracownicy znali pkt 2, 3, 4, 5, 16, 17 i 18 niniejszego kodeksu postępowania oraz przestrzegali ich.
9. Arbiter nie kontaktuje się w sprawach dotyczących postępowania z jedną ze Stron sporu pod nieobecność drugiej Strony sporu (*ex parte*).

Niezależność i bezstronność arbitrów

10. Arbiter musi być niezależny i bezstronny oraz unikać stwarzania wrażenia niewłaściwego zachowania lub stronniczości; arbiter nie może działać pod wpływem własnych interesów, nacisków z zewnątrz, względów politycznych, żądań społecznych ani lojalności w stosunku do jednej ze Stron lub z obawy przed krytyką.
11. Arbiter nie podejmuje w sposób bezpośredni lub pośredni jakichkolwiek zobowiązań ani nie przyjmuje korzyści mogących w jakikolwiek sposób zakłócić właściwe wykonywanie jego obowiązków lub stworzyć wrażenie zakłócenia ich właściwego wykonywania.
12. Arbiter nie może wykorzystywać swojego stanowiska w organie arbitrażowym do realizacji jakichkolwiek osobistych lub prywatnych interesów. Arbiter unika podejmowania działań, które mogą sprawić wrażenie, że inne osoby mogą wywierać na nie wpływ.
13. Arbiter nie może pozwolić na to, aby związki lub zobowiązania finansowe, handlowe, zawodowe, osobiste lub społeczne miały wpływ na jego postępowanie lub osąd.
14. Arbiter unika nawiązywania kontaktów lub uzyskiwania korzyści finansowych, które mogą mieć wpływ na jego bezstronność lub mogą stwarzać wrażenie niewłaściwego zachowania lub stronniczości.

Obowiązki byłych arbitrów

15. Wszyscy byli arbitrzy muszą unikać działań mogących stwarzać wrażenie, że, wykonując swoje obowiązki, byli stronniczy lub odnosili korzyści z decyzji lub sprawozdania organu arbitrażowego.

Poufność

16. Żaden arbiter ani były arbiter w żadnym momencie nie może ujawniać ani wykorzystywać jakichkolwiek niedostępnych publicznie informacji dotyczących postępowania lub uzyskanych w trakcie postępowania, z wyjątkiem ich ujawnienia lub wykorzystania do celów tego postępowania, i w żadnym przypadku nie może ujawniać ani wykorzystywać takich informacji dla uzyskania osobistych korzyści lub korzyści dla innych lub aby zaszkodzić interesom innych.
17. Arbiter nie ujawnia sprawozdania organu arbitrażowego, ani jego części, przed ich opublikowaniem zgodnie z rozdziałem 14 (Rozstrzygnięcie sporów) tytułu III (Handel i działalność gospodarcza) niniejszej Umowy.
18. Arbiter ani były arbiter w żadnym momencie nie ujawnia treści obrad zespołu arbitrażowego ani poglądów innego arbitra.

Koszty

19. Każdy arbiter rejestruje czas poświęcony postępowaniu i sporządza końcowe rozliczenie czasu oraz poniesionych wydatków, a także czasu i wydatków swojego asystenta i pracowników.

Mediatorzy

20. Zasady opisane w niniejszym kodeksie postępowania jako mające zastosowanie do arbitrów lub byłych arbitrów stosuje się odpowiednio do mediatorów.

ZAŁĄCZNIK VII

MECHANIZM MEDIACJI W RAMACH ROZDZIAŁU 14 (ROZSTRZYGANIE SPORÓW) TYTUŁU III (HANDEL I DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA)

Artykuł 1

Cel

Celem niniejszego załącznika jest ułatwienie znalezienia wspólnie uzgodnionego rozwiązania w drodze kompleksowego i szybkiego postępowania z udziałem mediatora.

Sekcja A

Postępowanie w ramach mechanizmu mediacji

Artykuł 2

Wniosek o udzielenie informacji

1. Przed rozpoczęciem postępowania mediacyjnego Strona może w każdej chwili złożyć pisemny wniosek o udzielenie informacji dotyczących środka negatywnie wpływającego na handel lub inwestycje między Stronami. Strona, której przedstawiono taki wniosek, w ciągu 20 dni od otrzymania wniosku przekazuje pisemną odpowiedź zawierającą jej uwagi do informacji w nim zawartych.
2. Jeżeli Strona odpowiadająca uzna, że nie będzie w stanie udzielić odpowiedzi w ciągu 20 dni od otrzymania wniosku, niezwłocznie powiadamia o tym Stronę wnioskującą, wskazując przyczyny opóźnienia oraz określając przewidywany najkrótszy czas, w którym będzie w stanie przedstawić swoją odpowiedź.

Artykuł 3

Wszczęcie postępowania

1. Strona może w każdej chwili zażądać wszczęcia postępowania mediacyjnego w drodze pisemnego wniosku doręzonego drugiej Stronie. Wniosek musi być wystarczająco szczegółowy, aby przedstawić zastrzeżenia Strony wnioskującej oraz:
  - a) określa konkretny środek stanowiący przedmiot postępowania;
  - b) zawiera zestawienie domniemanych negatywnych skutków, które według Strony wnioskującej taki środek powoduje lub będzie powodował w odniesieniu do handlu lub inwestycji między Stronami; oraz
  - c) wyjaśnia, w jaki sposób według Strony wnioskującej takie skutki dla handlu są związane z danym środkiem.
2. Postępowanie mediacyjne można wszcząć wyłącznie za obopólnym porozumieniem Stron. W przypadku złożenia wniosku zgodnie z ust. 1 Strona, do której wniosek jest skierowany, przychylnie go rozważa oraz uznaje lub odrzuca wniosek w ciągu dziesięciu dni od jego otrzymania, informując o tym Stronę wnioskującą na piśmie.

Artykuł 4

Wybór mediatora

1. Strony dokładają starań, aby wyznaczyć mediatora w ciągu 15 dni od doręczenia pisma, o którym mowa w art. 3 ust. 2 niniejszego załącznika.

2. Jeżeli Strony nie są w stanie wyznaczyć mediatora w terminie określonym w ust. 1 niniejszego artykułu, każda ze Stron może zwrócić się do przewodniczącego Komitetu Współpracy lub do osoby przez niego upoważnionej z wnioskiem o wybranie mediatora w drodze losowania z listy sporządzonej na podstawie art. 196 ust. 1 niniejszej Umowy. Przedstawiciele obu Stron są zapraszani do uczestnictwa w losowaniu z odpowiednim wyprzedzeniem. W każdym wypadku losowanie przeprowadza się w obecności Strony lub Stron.
3. Przewodniczący Komitetu Współpracy lub osoba przez niego upoważniona wyznacza mediatora w ciągu pięciu dni od złożenia przez Stronę wniosku na podstawie ust. 2.
4. Jeżeli lista, o której mowa w art. 196 ust. 1 niniejszej Umowy, nie zostanie sporządzona do czasu złożenia wniosku na podstawie art. 3 niniejszego załącznika, mediator zostanie wybrany w drodze losowania spośród osób formalnie zaproponowanych przez jedną ze Stron lub obie Strony.
5. O ile Strony nie uzgodnią inaczej, mediator nie może być obywatelem żadnej ze Stron.
6. Mediator w bezstronny i przejrzysty sposób pomaga Stronom w osiągnięciu jasności w odniesieniu do środka i jego możliwych skutków dla handlu oraz w opracowaniu wspólnie uzgodnionego rozwiązania.
7. Kodeks postępowania członków organów arbitrażowych i mediatorów określony w załączniku VI do niniejszej Umowy stosuje się odpowiednio do mediatorów.
8. Stosuje się także odpowiednio pkt 3–7 (Powiadomienia) oraz 42–46 (Tłumaczenie pisemne i ustne) regulaminu postępowania arbitrażowego określonego w załączniku V do niniejszej Umowy.

Artykuł 5

Zasady dotyczące postępowania mediacyjnego

1. W ciągu dziesięciu dni od dnia wyznaczenia mediatora Strona, która wszczęła postępowanie mediacyjne, doręcza mediatorowi i drugiej Stronie na piśmie szczegółowy opis zastrzeżeń, a zwłaszcza opis stosowania środka stanowiącego przedmiot postępowania i jego skutków dla handlu. W ciągu 20 dni od dnia otrzymania takiego opisu druga Strona może przedstawić swoje pisemne uwagi do niego. W opisie lub w uwagach każda ze Stron może zawrzeć wszelkie informacje, które uzna za istotne.
2. Mediator może podjąć decyzję w sprawie najwłaściwszego sposobu osiągnięcia jasności w odniesieniu do środka i jego możliwych skutków dla handlu. Mediator może w szczególności organizować spotkania między Stronami, konsultować się ze Stronami wspólnie lub indywidualnie, zwrócić się o pomoc do odpowiednich ekspertów i zainteresowanych stron lub konsultować się z nimi oraz zapewnić dodatkowe wsparcie, o które wystąpią Strony. Mediator przeprowadza konsultacje ze Stronami zanim zwróci się o pomoc do odpowiednich ekspertów i zainteresowanych stron lub skonsultuje się z nimi.
3. Mediator nie doradza ani nie przedstawia uwag w sprawie zgodności środka stanowiącego przedmiot postępowania z niniejszą Umową. Mediator może zaoferować doradztwo i zaproponować rozwiązanie do rozważenia przez Strony. Strony mogą zaakceptować lub odrzucić proponowane rozwiązanie lub porozumieć się co do innego rozwiązania.
4. Postępowanie mediacyjne jest przeprowadzane na terytorium Strony, do której skierowany był wniosek, lub w innym wspólnie uzgodnionym miejscu lub w każdy inny wspólnie uzgodniony sposób.
5. Strony dokładają starań, aby osiągnąć wspólnie uzgodnione rozwiązanie w ciągu 60 dni od dnia wyznaczenia mediatora. W oczekiwaniu na ostateczne porozumienie Strony mogą rozważyć potencjalne rozwiązania tymczasowe.
6. Wspólnie uzgodnione rozwiązanie lub rozwiązanie tymczasowe może zostać przyjęte w drodze decyzji Komitetu Współpracy. Wspólnie uzgodnione rozwiązania są udostępniane publicznie. Wersja dostępna publicznie nie może zawierać informacji oznaczonych jako poufne przez jedną ze Stron.
7. Na wniosek Stron mediator przedstawia projekt sprawozdania merytorycznego zawierającego krótki opis: (i) środka stanowiącego przedmiot postępowania; (ii) przeprowadzonego postępowania; oraz (iii) wszelkich uzgodnionych rozwiązań, w tym ewentualnych rozwiązań tymczasowych. Mediator daje Stronom 15 dni na przedstawienie uwag do projektu sprawozdania. Po rozpatrzeniu uwag Stron otrzymanych w wyznaczonym terminie mediator doręcza Stronom w ciągu 15 dni ostateczne sprawozdanie merytoryczne. Sprawozdanie merytoryczne nie zawiera jakiegokolwiek interpretacji postanowień niniejszej Umowy.

8. Postępowanie zostaje zakończone:
- a) poprzez przyjęcie przez Strony wspólnie uzgodnionego rozwiązania, w dniu jego przyjęcia;
  - b) za obopólną zgodą Stron w jakiegokolwiek fazie postępowania, z dniem zawarcia takiego porozumienia;
  - c) poprzez wydanie przez mediatora po konsultacji ze Stronami pisemnego oświadczenia stwierdzającego, że dalsze próby mediacji byłyby bezskuteczne, z dniem wydania oświadczenia; lub
  - d) poprzez wydanie przez Stronę pisemnego oświadczenia po przeanalizowaniu wspólnie uzgodnionych rozwiązań w ramach postępowania mediacyjnego oraz po rozważeniu wszelkich opinii doradczych i rozwiązań proponowanych przez mediatora, z dniem wydania oświadczenia.

Sekcja B

Wdrożenie

Artykuł 6

Wdrożenie wspólnie uzgodnionego rozwiązania

1. Jeżeli Strony uzgodniły rozwiązanie, każda ze Stron podejmuje wszelkie działania niezbędne do wdrożenia takiego wspólnie uzgodnionego rozwiązania w uzgodnionym terminie.
2. Wdrażająca Strona powiadamia drugą Stronę w formie pisemnej o wszelkich krokach lub działaniach podjętych w celu wdrożenia wspólnie uzgodnionego rozwiązania.

Sekcja C

Postanowienia ogólne

Artykuł 7

Poufność i związek z kwestią rozstrzygnięcia sporów

1. O ile Strony nie postanowią inaczej oraz bez uszczerbku dla art. 5 ust. 6 niniejszego załącznika, wszystkie etapy postępowania, w tym doradztwo lub zaproponowane rozwiązanie, są poufne. Każda Strona może jednak podać do wiadomości publicznej informację o toczącej się mediacji.
2. Postępowanie mediacyjne pozostaje bez uszczerbku dla praw i obowiązków Stron wynikających z rozdziału 14 (Rozstrzygnięcie sporów) tytułu III (Handel i działalność gospodarcza) niniejszej Umowy lub z jakiegokolwiek innego porozumienia.
3. Konsultacje na podstawie rozdziału 14 (Rozstrzygnięcie sporów) tytułu III (Handel i działalność gospodarcza) niniejszej Umowy nie są wymagane przed wszczęciem postępowania mediacyjnego. Jednak przed wszczęciem postępowania mediacyjnego Strona z reguły powinna skorzystać z innych odpowiednich postanowień dotyczących współpracy lub konsultacji przewidzianych w niniejszej Umowie.
4. W ramach innych postępowań mających na celu rozstrzygnięcie sporu na mocy niniejszej Umowy lub jakiegokolwiek innego porozumienia Strona nie przedstawia jako dowodu ani nie opiera się, a organ nie bierze pod uwagę żadnej z następujących kwestii:
  - a) stanowiskach zajętych przez drugą Stronę w ramach postępowania mediacyjnego lub informacjach zgromadzonych na podstawie art. 5 ust. 2 niniejszego załącznika;
  - b) fakcie, że druga Strona wykazała gotowość do akceptacji rozwiązania w odniesieniu do środka objętego mediacją; lub
  - c) radach udzielonych lub propozycjach złożonych przez mediatora.
5. Mediator nie może być członkiem organu w postępowaniu mającym na celu rozstrzygnięcie sporu na mocy niniejszej Umowy lub innego porozumienia WTO obejmującego ten sam przedmiot, w sprawie którego był on mediatorem.

*Artykuł 8***Terminy**

Każdy termin, o którym mowa w niniejszym załączniku, może zostać zmieniony za obopólnym porozumieniem Stron.

*Artykuł 9***Koszty**

1. Każda ze Stron ponosi własne wydatki wynikające z udziału w postępowaniu mediacyjnym.
  2. Strony dzielą między siebie na równych zasadach wydatki wynikające z kwestii organizacyjnych, w tym koszty wynagrodzenia i wydatki mediatora. Wynagrodzenie mediatora musi być zgodne z postanowieniami dotyczącymi przewodniczącego organu arbitrażowego zgodnie z pkt 8 lit. e) regulaminu wewnętrznego określonego w załączniku V do niniejszej Umowy.
-

PROTOKÓŁ
dotyczący wzajemnej pomocy administracyjnej w sprawach celnych

Artykuł 1

Definicje

Do celów niniejszego protokołu:

- a) „prawodawstwo celne” oznacza przepisy ustawowe lub wykonawcze mające zastosowanie na terytoriach Stron, regulujące przywóz, wywóz i tranzyt towarów oraz poddawanie ich jakimkolwiek innym systemom lub procedurom celnym, łącznie ze środkami ich zakazu, ograniczenia i kontroli;
- b) „organ występujący z wnioskiem” oznacza właściwy organ administracyjny, który występuje z wnioskiem o pomoc na podstawie niniejszego protokołu, wyznaczony w tym celu przez Strony;
- c) „organ, do którego kierowany jest wniosek”, oznacza właściwy organ administracyjny, który otrzymuje wniosek o pomoc na podstawie niniejszego protokołu, wyznaczony w tym celu przez Strony;
- d) „dane osobowe” oznaczają wszelkie informacje dotyczące osoby zidentyfikowanej lub dającej się zidentyfikować;
- e) „działalność naruszająca prawodawstwo celne” oznacza wszelkie naruszenie lub próbę naruszenia prawodawstwa celnego.

Artykuł 2

Zakres

1. Strony pomagają sobie nawzajem w zakresie swoich kompetencji, w sposób i na warunkach określonych w niniejszym protokole, aby zapewnić prawidłowe stosowanie ich prawodawstwa celnego poprzez zapobieganie, wykrywanie i zwalczanie działalności naruszającej to prawodawstwo.
2. Pomoc w sprawach celnych, przewidziana w niniejszym protokole, stosuje się do wszelkich organów administracyjnych Stron, które są właściwe pod względem stosowania niniejszego protokołu. Pozostaje to bez uszczerbku dla przepisów regulujących wzajemną pomoc w sprawach karnych i nie obejmuje to wymiany informacji uzyskanych przy wykonywaniu uprawnień na wniosek organu sądowego, chyba że organ ten zezwolił na przekazanie tych informacji.
3. Niniejszy protokół nie obejmuje pomocy w zakresie odzyskiwania ceł, podatków lub grzywnien.

Artykuł 3

Pomoc na wniosek

1. Na wniosek organu występującego z wnioskiem organ, do którego kierowany jest wniosek, dostarcza temu pierwszemu organowi wszystkich stosownych informacji umożliwiających mu właściwe stosowanie prawodawstwa celnego, włącznie z informacjami dotyczącymi ujawnionych lub planowanych działań, które stanowią lub mogłyby stanowić działalność naruszającą prawodawstwo celne.
2. Na wniosek organu występującego z wnioskiem organ, do którego kierowany jest wniosek, informuje ten pierwszy organ o:
  - a) okolicznościach (faktach i warunkach) wywozu towarów z terytorium jednej Strony oraz ich przywozu na terytorium drugiej Strony, określając, w stosownych przypadkach, procedurę celną zastosowaną wobec towarów;
  - b) okolicznościach (faktach i warunkach) przywozu towarów na terytorium jednej z Stron i ich wywozu z terytorium drugiej Strony, określając, w razie potrzeby, procedurę celną zastosowaną wobec towarów.
3. Na wniosek organu występującego z wnioskiem, organ, do którego kierowany jest wniosek, podejmuje w ramach obowiązujących go przepisów ustawowych i wykonawczych działania niezbędne do zapewnienia specjalnego nadzoru dotyczącego:
  - a) osób fizycznych lub prawnych, wobec których istnieją uzasadnione podstawy, by przypuszczać, że uczestniczą lub uczestniczyły w działalności naruszającej prawodawstwo celne;

- b) miejsc składowania towarów, w odniesieniu do których istnieją uzasadnione podstawy, by przypuszczać, że prowadzona jest w nich działalność naruszająca prawodawstwo celne;
- c) przewożonych towarów lub towarów przeznaczonych do przewozu, w odniesieniu do których istnieją uzasadnione podstawy, by przypuszczać, że prowadzona jest w związku z nimi działalność naruszająca prawodawstwo celne;
- d) środków transportu przewożących towary, w odniesieniu do których istnieją uzasadnione podstawy, by przypuszczać, że prowadzona jest w nich działalność naruszająca prawodawstwo celne.

Artykuł 4

Pomoc z własnej inicjatywy

Strony pomagają sobie wzajemnie, z własnej inicjatywy i zgodnie ze stosowanymi przez nie przepisami ustawowymi lub wykonawczymi, jeżeli uznają to za niezbędne w celu prawidłowego stosowania prawodawstwa celnego, w szczególności poprzez dostarczanie informacji odnoszących się do:

- a) działań, które są lub wydają się być działalnością naruszającą prawodawstwo celne i które mogą zainteresować drugą Stronę;
- b) nowych środków lub metod wykorzystywanych do prowadzenia działalności naruszającej prawodawstwo celne;
- c) towarów, o których wiadomo, że są przedmiotem działalności naruszającej prawodawstwo celne;
- d) osób fizycznych lub prawnych, wobec których istnieją uzasadnione podstawy, by przypuszczać, że uczestniczą lub uczestniczyły w działalności naruszającej prawodawstwo celne;
- e) środków transportu, wobec których istnieje uzasadnione podejrzenie że były, są lub mogą być wykorzystane w działalności naruszającej prawodawstwo celne.

Artykuł 5

Przekazywanie i powiadamianie

Na wniosek organu występującego z wnioskiem organ, do którego kierowany jest wniosek, podejmuje w ramach obowiązujących go przepisów ustawowych i wykonawczych wszystkie środki niezbędne do przekazania każdego dokumentu lub powiadomienia o wszelkich decyzjach, pochodzących od organu wnioskującego i wchodzących w zakres stosowania niniejszego protokołu, adresatowi zamieszkującemu lub mającemu swoją siedzibę na terytorium organu, do którego kierowany jest wniosek.

Wniosek o przekazanie dokumentów lub powiadomienie o decyzji składa się w formie pisemnej w języku urzędowym organu, do którego kierowany jest wniosek, lub w języku dopuszczonym przez ten organ.

Artykuł 6

Forma i treść wniosków o pomoc

1. Wnioski przedstawiane na podstawie niniejszego protokołu sporządza się w formie pisemnej. Do wniosków dołącza się dokumenty niezbędne do ich rozpatrzenia. W sytuacjach pilnych dopuszcza się przyjęcie ustnego wniosku, ale musi on zostać niezwłocznie potwierdzony w formie pisemnej.
2. Wnioski składane zgodnie z ust. 1 zawierają następujące informacje:
  - a) organ występujący z wnioskiem;
  - b) przedmiot i powód wystąpienia z wnioskiem;
  - c) środek, którego dotyczy wniosek;
  - d) przepisy ustawowe lub wykonawcze oraz pozostałe aspekty prawne;

- e) możliwie dokładne i pełne informacje na temat osób fizycznych lub prawnych będących przedmiotem dochodzeń;
- f) streszczenie istotnych faktów oraz już przeprowadzonych dochodzeń;
- g) wszelkie inne istotne informacje, które są niezbędne do wykonania wniosku.

3. Wnioski przedkłada się w języku urzędowym organu, do którego kierowany jest wniosek, lub w języku dopuszczonym przez ten organ. Wymóg ten nie ma zastosowania do dokumentów towarzyszących wnioskowi, określonych w ust. 1.

4. Jeżeli wniosek nie spełnia wymogów formalnych określonych w ust. 1-3, można zażądać skorygowania lub uzupełnienia wniosku; jednocześnie można zarządzić zastosowanie środków ostrożności.

Artykuł 7

Wykonanie wniosków

1. W celu wykonania wniosku o przyznanie pomocy, organ, do którego kierowany jest wniosek, podejmuje działania w granicach swoich uprawnień i dostępnych zasobów — tak jakby działał z własnej inicjatywy lub na wniosek innych organów tej samej Strony — dostarczając informacje posiadane już przez organ, prowadząc odpowiednie dochodzenie wyjaśniające lub inicjując jego przeprowadzenie. Ma to również zastosowanie do wszelkich innych organów, którym wniosek został przekazany przez organ, do którego kierowany jest wniosek, jeżeli organ ten nie może działać samodzielnie.

2. Wnioski o pomoc są wykonywane zgodnie z przepisami ustawowymi lub wykonawczymi Strony, do której zostały skierowane. Jeżeli wniosek nie może zostać wykonany, niezwłocznie informuje się o tym Stronę, która go złożyła.

3. Należycie upoważnieni urzędnicy Strony mogą, za zgodą drugiej Strony i z zastrzeżeniem określonych przez nią warunków, przebywać w biurach organów, do których kierowany jest wniosek, lub wszelkich innych organów, których to dotyczy zgodnie z ust. 1, celem uzyskania informacji o działalności naruszającej lub mogącej naruszać prawodawstwo celne, których to informacji organ występujący z wnioskiem potrzebuje do celów niniejszego protokołu.

4. Należycie upoważnieni urzędnicy Strony mogą, za zgodą drugiej Strony i z zastrzeżeniem określonych przez nią warunków, być obecni przy dochodzeniach prowadzonych na terytorium drugiej Strony.

Artykuł 8

Forma przekazywania informacji

1. Organ, do którego kierowany jest wniosek, przekazuje organowi występującemu z wnioskiem, w formie pisemnej, wyniki dochodzeń wraz ze wszystkimi odnośnymi dokumentami, uwierzytelnionymi odpisami lub innymi elementami.

2. Informacje te mogą przyjąć formę elektroniczną.

3. Oryginały dokumentów przekazuje się tylko na wniosek, w przypadku gdy uwierzytelnione odpisy okażą się niewystarczające. Oryginały te zwraca się w możliwie najkrótszym czasie.

Artykuł 9

Wyjątki od obowiązku udzielenia pomocy

1. Można odmówić udzielenia pomocy lub uzależnić jej udzielenie od spełnienia określonych warunków lub wymogów, w przypadkach gdy Strona uzna, że udzielenie pomocy zgodnie z niniejszym protokołem:

- a) może grozić naruszeniem suwerenności Republiki Kazachstanu lub państwa członkowskiego Unii Europejskiej, do którego skierowano wniosek o udzielenie pomocy zgodnie z niniejszym protokołem; lub

b) może grozić naruszeniem porządku publicznego, bezpieczeństwa lub innych podstawowych interesów, w szczególności w przypadkach, o których mowa w art. 10 ust. 2 niniejszego protokołu; lub

c) naruszałoby tajemnice przemysłowe, handlowe bądź zawodowe.

2. Organ, do którego kierowany jest wniosek, może odroczyć udzielenie pomocy, jeżeli kolidowałoby to z trwającym dochodzeniem, śledztwem lub postępowaniem. W takim przypadku organ, do którego kierowany jest wniosek, konsultuje się z organem występującym z wnioskiem, aby ustalić, czy pomocy można udzielić z zastrzeżeniem warunków wymaganych przez organ, do którego kierowany jest wniosek.

3. W przypadku gdy organ występujący z wnioskiem zwraca się o pomoc, której sam nie byłby w stanie udzielić, gdyby został o to poproszony, powinien zwrócić uwagę na ten fakt w swoim wniosku. Decyzja co do sposobu rozpatrzenia takiego wniosku należy następnie do organu, do którego kierowany jest wniosek.

4. W przypadkach, o których mowa w ust. 1 i 2, decyzja organu, do którego kierowany jest wniosek, oraz jej uzasadnienie muszą być niezwłocznie podane do wiadomości organu występującego z wnioskiem.

Artykuł 10

Wymiana informacji i poufność

1. Każda informacja przekazywana zgodnie z niniejszym protokołem, niezależnie od formy, ma charakter poufny lub zastrzeżony, w zależności od zasad mających zastosowanie w przypadku każdej ze Stron. Jest ona objęta obowiązkiem zachowania tajemnicy urzędowej i korzysta z ochrony, jaką objęte są podobne informacje na podstawie odpowiednich przepisów Strony, która je otrzymała, oraz odpowiednich przepisów mających zastosowanie do instytucji Unii Europejskiej.

2. Dane osobowe mogą być przedmiotem wymiany tylko w przypadku, gdy Strona mająca je otrzymać zobowiąże się do zapewnienia ochrony tych danych w sposób, który zostanie uznany za odpowiedni przez Stronę mającą przekazać informacje.

3. Wykorzystanie informacji uzyskanych na mocy niniejszego protokołu w postępowaniu administracyjnym lub sądowym dotyczącym działalności naruszającej prawodawstwo celne uznaje się za dokonane do celów niniejszego protokołu. Dlatego Strony mogą, w swoich aktach dowodowych, sprawozdaniach i zeznaniach, jak również w postępowaniach sądowych i zarzutach podnoszonych przed sądami, wykorzystać jako dowód informacje, które uzyskały, i dokumenty, z którymi zapoznały się zgodnie z postanowieniami niniejszego protokołu. Właściwy organ, który dostarczył te informacje lub udostępnił dokumenty, jest powiadamiany o wykorzystaniu ich w ten sposób.

4. Informacje uzyskane na mocy niniejszego protokołu są wykorzystywane wyłącznie do celów określonych w niniejszym protokole. W przypadku gdy jedna ze Stron chce wykorzystać te informacje do innych celów, musi wcześniej uzyskać na to pisemną zgodę organu, który je dostarczył. Wówczas takie wykorzystanie tych informacji odbywa się z zastrzeżeniem wszelkich ograniczeń ustanowionych przez ten organ.

Artykuł 11

Biegli i świadkowie

Urzędnik reprezentujący organ, do którego kierowany jest wniosek, może zostać upoważniony do stawiania się, w ramach przyznanego upoważnienia, jako biegły lub świadek w postępowaniu administracyjnym lub sądowym, dotyczącym spraw objętych niniejszym protokołem oraz może przedstawić potrzebne w tym postępowaniu przedmioty, dokumenty lub ich uwierzytelnione odpisy. Wniosek skierowany do urzędnika składa organ występujący z wnioskiem i musi on wskazywać wyraźnie, przed jakim organem administracyjnym lub sądowym będzie musiał stawić się urzędnik, w jakiej sprawie oraz z jakiego tytułu lub kwalifikacji prawnej.

Artykuł 12

Wydatki związane z udzieleniem pomocy

Strony zrzekają się wszystkich wzajemnych roszczeń dotyczących zwrotu wydatków poniesionych w związku z wykonaniem niniejszego protokołu, z wyjątkiem – w stosowanych przypadkach – wydatków poniesionych na rzecz biegłych i świadków oraz tłumaczy ustnych i pisemnych niebędących pracownikami administracji publicznej.

*Artykuł 13***Wykonanie**

1. Wykonanie niniejszego protokołu powierza się odpowiednio, z jednej strony, organom celnym Republiki Kazachstanu, a z drugiej strony, właściwym służbom Komisji Europejskiej i organom celnym państw członkowskich Unii Europejskiej. Decydują one w sprawach związanych ze wszystkimi środkami praktycznymi i uzgodnieniami niezbędnymi do stosowania niniejszego protokołu, z uwzględnieniem obowiązujących przepisów, zwłaszcza w dziedzinie ochrony danych.
2. Strony konsultują się wzajemnie, a następnie na bieżąco przekazują sobie informacje na temat szczegółowych przepisów wykonawczych przyjętych zgodnie z postanowieniami niniejszego protokołu.

*Artykuł 14***Inne umowy**

1. Uwzględniając odpowiednie kompetencje Unii Europejskiej i państw członkowskich Unii Europejskiej, postanowienia niniejszego protokołu:
    - a) nie wpływają na zobowiązania Stron wynikające z jakiegokolwiek innej umowy lub konwencji międzynarodowej;
    - b) są uznawane za uzupełniające w stosunku do umów o wzajemnej pomocy, które zostały lub mogą zostać zawarte pomiędzy poszczególnymi państwami członkowskimi Unii Europejskiej a Republiką Kazachstanu; oraz
    - c) nie mają wpływu na przepisy Unii Europejskiej regulujące przekazywanie między właściwymi służbami Komisji Europejskiej i organami celnymi państw członkowskich Unii Europejskiej jakichkolwiek informacji otrzymanych na podstawie niniejszego protokołu, które mogłyby być przedmiotem zainteresowania Unii Europejskiej oraz państw członkowskich Unii Europejskiej.
  2. Niezależnie od ust. 1 niniejszego artykułu, postanowienia niniejszego protokołu mają pierwszeństwo przed postanowieniami jakiegokolwiek umowy dwustronnej w sprawie wzajemnej pomocy, która została lub może zostać zawarta między poszczególnymi państwami członkowskimi Unii Europejskiej i Republiką Kazachstanu w zakresie, w jakim postanowienia takiej umowy dwustronnej są sprzeczne z postanowieniami niniejszego protokołu.
  3. W sprawach związanych ze stosowaniem niniejszego protokołu Strony konsultują się wzajemnie w celu rozstrzygnięcia sprawy w ramach regularnego dialogu pomiędzy Stronami dotyczącego spraw celnych.
-

ENHANCED PARTNERSHIP AND COOPERATION AGREEMENT
between the European Union and its Member States, of the one part, and the Republic of
Kazakhstan, of the other part

TABLE OF CONTENTS

TITLE

PREAMBLE

TITLE I GENERAL PRINCIPLES AND AIMS OF THIS AGREEMENT

TITLE II POLITICAL DIALOGUE; COOPERATION IN THE FIELD OF FOREIGN AND SECURITY POLICY

TITLE III TRADE AND BUSINESS

CHAPTER 1 TRADE IN GOODS

CHAPTER 2 CUSTOMS

CHAPTER 3 TECHNICAL BARRIERS TO TRADE

CHAPTER 4 SANITARY AND PHYTOSANITARY MATTERS

CHAPTER 5 TRADE IN SERVICES AND ESTABLISHMENT

SECTION 1 GENERAL PROVISIONS

SECTION 2 ESTABLISHMENT AND CROSS-BORDER SUPPLY OF SERVICES

SUBSECTION 1 ALL ECONOMIC ACTIVITIES

SUBSECTION 2 ECONOMIC ACTIVITIES OTHER THAN SERVICES

SECTION 3 TEMPORARY PRESENCE OF NATURAL PERSONS FOR BUSINESS PURPOSES

SECTION 4 DOMESTIC REGULATION

SECTION 5 SECTOR SPECIFIC PROVISIONS

SECTION 6 EXCEPTIONS

SECTION 7 INVESTMENT

CHAPTER 6 CAPITAL MOVEMENTS AND PAYMENTS

CHAPTER 7 INTELLECTUAL PROPERTY

SECTION 1 PRINCIPLES

SECTION 2 STANDARDS CONCERNING INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS

SECTION 3 ENFORCEMENT OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS

SECTION 4 LIABILITY OF INTERMEDIARY SERVICE PROVIDERS

- CHAPTER 8 GOVERNMENT PROCUREMENT
- CHAPTER 9 RAW MATERIALS AND ENERGY
- CHAPTER 10 TRADE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT
- CHAPTER 11 COMPETITION
- CHAPTER 12 STATE-OWNED ENTERPRISES, STATE-CONTROLLED ENTERPRISES AND ENTERPRISES GRANTED SPECIAL OR EXCLUSIVE RIGHTS OR PRIVILEGES
- CHAPTER 13 TRANSPARENCY
- CHAPTER 14 DISPUTE SETTLEMENT
  - SECTION 1 OBJECTIVE AND SCOPE
  - SECTION 2 CONSULTATIONS AND MEDIATION
  - SECTION 3 DISPUTE SETTLEMENT PROCEDURES
    - SUBSECTION 1 ARBITRATION PROCEDURE
    - SUBSECTION 2 COMPLIANCE
    - SUBSECTION 3 COMMON PROVISIONS
  - SECTION 4 GENERAL PROVISIONS

TITLE IV COOPERATION IN THE AREA OF ECONOMIC AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT

- CHAPTER 1 ECONOMIC DIALOGUE
- CHAPTER 2 COOPERATION IN PUBLIC FINANCE MANAGEMENT, INCLUDING PUBLIC AUDIT AND INTERNAL CONTROL
- CHAPTER 3 COOPERATION IN THE AREA OF TAXATION
- CHAPTER 4 COOPERATION IN THE AREA OF STATISTICS
- CHAPTER 5 COOPERATION IN THE AREA OF ENERGY
- CHAPTER 6 COOPERATION IN THE AREA OF TRANSPORT
- CHAPTER 7 COOPERATION IN THE AREA OF ENVIRONMENT
- CHAPTER 8 COOPERATION IN THE AREA OF CLIMATE CHANGE
- CHAPTER 9 COOPERATION IN THE AREA OF INDUSTRY
- CHAPTER 10 COOPERATION IN THE AREA OF SMALL AND MEDIUM SIZED ENTERPRISES
- CHAPTER 11 COOPERATION IN THE AREA OF COMPANY LAW
- CHAPTER 12 COOPERATION IN THE AREA OF BANKING, INSURANCE AND OTHER FINANCIAL SERVICES
- CHAPTER 13 COOPERATION IN THE AREA OF INFORMATION SOCIETY

CHAPTER 14	COOPERATION IN THE AREA OF TOURISM
CHAPTER 15	COOPERATION IN THE AREA OF AGRICULTURE AND RURAL DEVELOPMENT
CHAPTER 16	COOPERATION ON EMPLOYMENT, LABOUR RELATIONS, SOCIAL POLICY AND EQUAL OPPORTUNITIES
CHAPTER 17	COOPERATION IN THE AREA OF HEALTH
TITLE V	COOPERATION IN THE AREA OF FREEDOM, SECURITY AND JUSTICE
TITLE VI	OTHER COOPERATION POLICIES
CHAPTER 1	COOPERATION ON EDUCATION AND TRAINING
CHAPTER 2	COOPERATION IN THE FIELD OF CULTURE
CHAPTER 3	COOPERATION IN RESEARCH AND INNOVATION
CHAPTER 4	COOPERATION IN THE MEDIA AND AUDIOVISUAL FIELDS
CHAPTER 5	CIVIL SOCIETY COOPERATION
CHAPTER 6	COOPERATION IN THE FIELD OF SPORT AND PHYSICAL ACTIVITY
CHAPTER 7	COOPERATION IN THE AREA OF CIVIL PROTECTION
CHAPTER 8	COOPERATION IN SPACE ACTIVITIES
CHAPTER 9	COOPERATION IN THE AREA OF CONSUMER PROTECTION
CHAPTER 10	REGIONAL COOPERATION
CHAPTER 11	COOPERATION IN THE FIELD OF CIVIL SERVICE
TITLE VII	FINANCIAL AND TECHNICAL COOPERATION
TITLE VIII	INSTITUTIONAL FRAMEWORK
TITLE IX	GENERAL AND FINAL PROVISIONS
ANNEX I	RESERVATIONS IN ACCORDANCE WITH ARTICLE 46
ANNEX II	LIMITATIONS APPLIED BY THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN IN ACCORDANCE WITH ARTICLE 48(2)
ANNEX III	SCOPE OF CHAPTER 8 (GOVERNMENT PROCUREMENT) OF TITLE III (TRADE AND BUSINESS)
ANNEX IV	MEDIA FOR PUBLICATION OF PROCUREMENT INFORMATION AND NOTICES OF CHAPTER 8 (GOVERNMENT PROCUREMENT) OF TITLE III (TRADE AND BUSINESS)
ANNEX V	RULES OF PROCEDURE FOR ARBITRATION UNDER CHAPTER 14 (DISPUTE SETTLEMENT) OF TITLE III (TRADE AND BUSINESS)
ANNEX VI	CODE OF CONDUCT FOR MEMBERS OF ARBITRATION PANELS AND MEDIATORS UNDER CHAPTER 14 (DISPUTE SETTLEMENT) OF TITLE III (TRADE AND BUSINESS)
ANNEX VII	MEDIATION MECHANISM UNDER CHAPTER 14 (DISPUTE SETTLEMENT) OF TITLE III (TRADE AND BUSINESS)
PROTOCOL ON MUTUAL ADMINISTRATIVE ASSISTANCE IN CUSTOMS MATTERS	

PREAMBLE

THE KINGDOM OF BELGIUM,
THE REPUBLIC OF BULGARIA,
THE CZECH REPUBLIC,
THE KINGDOM OF DENMARK,
THE FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY,
THE REPUBLIC OF ESTONIA,
IRELAND,
THE HELLENIC REPUBLIC,
THE KINGDOM OF SPAIN,
THE FRENCH REPUBLIC,
THE REPUBLIC OF CROATIA,
THE ITALIAN REPUBLIC,
THE REPUBLIC OF CYPRUS,
THE REPUBLIC OF LATVIA,
THE REPUBLIC OF LITHUANIA,
THE GRAND DUCHY OF LUXEMBOURG,
HUNGARY,
THE REPUBLIC OF MALTA,
THE KINGDOM OF THE NETHERLANDS,
THE REPUBLIC OF AUSTRIA,
THE REPUBLIC OF POLAND,
THE PORTUGUESE REPUBLIC,
ROMANIA,
THE REPUBLIC OF SLOVENIA,
THE SLOVAK REPUBLIC,
THE REPUBLIC OF FINLAND,
THE KINGDOM OF SWEDEN,
THE UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN AND NORTHERN IRELAND,

Contracting Parties to the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union,
hereinafter referred to as 'the Member States', and

THE EUROPEAN UNION,

of the one part, and

THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN,

of the other part,

hereinafter jointly referred to as 'the Parties',

CONSIDERING the strong links between the Parties and their common values, and their wish to further strengthen and extend links established in the past through the implementation of the Partnership and Cooperation Agreement between the European Communities and their Member States and the Republic of Kazakhstan, signed in Brussels on 23 January 1995, and the European Union — Central Asia Strategy for a New Partnership adopted by the European Council in June 2007 as well as the Republic of Kazakhstan's state programme 'Path to Europe' adopted in 2008;

CONSIDERING the commitment of the Parties to the full implementation of the principles and provisions of the Charter of the United Nations ('the UN Charter'), of the Universal Declaration of Human Rights, and of the Organisation for Security and Cooperation in Europe (OSCE), in particular of the Helsinki Final Act, as well as other generally recognised norms of international law;

CONSIDERING the strong commitment of the Parties to strengthen the promotion, protection and implementation of fundamental freedoms and human rights, and the respect for democratic principles, the rule of law, and good governance;

RECOGNISING the strong adherence of the Parties to the following principles in their cooperation in human rights and democracy: the promotion of shared goals, open and constructive political dialogue, transparency, and respect for international human rights standards;

CONSIDERING the commitment of the Parties to adhere to the principles of a free market economy;

RECOGNISING the growing importance of trade and investment relations between the European Union and the Republic of Kazakhstan;

CONSIDERING that the Agreement will further strengthen the close economic relationship between the Parties and create a new climate and better conditions for the further development of trade and investment between them, including in the field of energy;

CONSIDERING the objective of enhancing trade and investment, in all sectors, on an enhanced legal basis, in particular this Agreement and the Agreement Establishing the World Trade Organisation ('the WTO Agreement');

CONSIDERING the commitment of the Parties to promote international peace and security and the peaceful settlement of disputes, notably by cooperating in an effective manner to that end within the framework of the UN and the OSCE;

CONSIDERING the willingness of the Parties to further develop regular political dialogue on bilateral and international issues of mutual interest;

CONSIDERING the commitment of the Parties to international obligations to fight against the proliferation of weapons of mass destruction and their means of delivery and to cooperate in the areas of non-proliferation, and nuclear safety and security;

CONSIDERING the commitment of the Parties to combat the illicit trade and the accumulation of small arms and light weapons and bearing in mind the adoption of the Arms Trade Treaty ('the ATT') by the UN General Assembly;

CONSIDERING the importance of the active participation of the Republic of Kazakhstan in the implementation of the European Union — Central Asia Strategy for a New Partnership;

CONSIDERING the commitment of the Parties to combat organised crime and trafficking in human beings and to step up cooperation on counter-terrorism;

CONSIDERING the commitment of the Parties to step up their dialogue and cooperation on migration-related issues, with a comprehensive approach aiming at cooperation on legal migration and tackling irregular migration and trafficking in human beings, and recognising the importance of the readmission clause of this Agreement;

DESIROUS of ensuring balanced conditions in the bilateral trade relations between the European Union and the Republic of Kazakhstan;

CONSIDERING the commitment of the Parties to compliance with the rights and obligations arising from the membership of the World Trade Organization ('the WTO'), and to the transparent and non-discriminatory implementation of those rights and obligations;

CONSIDERING the commitment of the Parties to respect the principle of sustainable development, including by promoting the implementation of multilateral international agreements and regional cooperation;

DESIROUS of enhancing mutually beneficial cooperation in all fields of mutual interest and strengthening its framework as appropriate;

RECOGNISING the need for enhanced energy cooperation, security of energy supply and facilitating the development of appropriate infrastructure, building on the Memorandum of Understanding on cooperation in the field of energy between the European Union and the Republic of Kazakhstan done in Brussels on 4 December 2006, and in the context of the Energy Charter Treaty;

RECOGNISING that all cooperation in the peaceful uses of nuclear energy is governed by the Cooperation Agreement between the European Atomic Energy Community and the Republic of Kazakhstan in the field of nuclear safety, signed in Brussels on 19 July 1999, and does not fall under this Agreement;

CONSIDERING the commitment of the Parties to improve the level of public health safety and protection of human health as a precondition for sustainable development and economic growth;

CONSIDERING the commitment of the Parties to enhanced people-to-people contacts, including through cooperation and exchanges in the fields of science and technology, innovation development, education and culture;

CONSIDERING that the Parties shall promote mutual understanding and convergence of their legislation and regulatory framework, in order to further strengthen mutually beneficial links and sustainable development;

NOTING that in case the Parties decided, within the framework of this Agreement, to enter into specific agreements in the area of freedom, security and justice which were to be concluded by the European Union pursuant to Title V of Part Three of the Treaty on the Functioning of the European Union, the provisions of such future agreements would not bind the United Kingdom and/or Ireland unless the European Union, simultaneously with the United Kingdom and/or Ireland as regards their respective previous bilateral relations, notifies the Republic of Kazakhstan that the United Kingdom and/or Ireland has/have become bound by such agreements as part of the European Union in accordance with Protocol (No 21) on the position of the United Kingdom and Ireland in respect of the area of Freedom, Security and Justice annexed to the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. Likewise, any subsequent EU-internal measures which were to be adopted pursuant to the above mentioned Title V to implement this Agreement would not bind the United Kingdom and/or Ireland unless they have notified their wish to take part or accept such measures in accordance with Protocol No 21. Also noting that such future agreements or such subsequent EU-internal measures would fall within Protocol (No 22) on the position of Denmark annexed to the said Treaties,

HAVE AGREED AS FOLLOWS:

TITLE I

GENERAL PRINCIPLES AND AIMS OF THIS AGREEMENT

Article 1

General principles

Respect for democratic principles and human rights as laid down in the Universal Declaration of Human Rights, the OSCE Helsinki Final Act and the Charter of Paris for a New Europe, and other relevant international human rights instruments, and for the principle of the rule of law, underpins the internal and international policies of both Parties and constitutes an essential element of this Agreement.

The Parties reiterate their commitment to the principles of a free market economy, promoting sustainable development and economic growth.

The implementation of this Agreement shall be based on the principles of dialogue, mutual trust and respect, equal partnership, and mutual benefit and full respect for the principles and values enshrined in the UN Charter.

*Article 2***Aims of this Agreement**

1. This Agreement establishes an enhanced partnership and cooperation between the Parties within the limits of their respective competences, based on common interest and on the deepening of the relationship in all areas of its application.
2. This cooperation is a process between the Parties that contributes to international and regional peace and stability and to economic development, and is structured around principles that the Parties reaffirm also by their international commitments notably under the UN and the OSCE.

*Article 3***Cooperation in regional and international organisations**

The Parties agree to cooperate and exchange views in the framework of regional and international fora and organisations.

TITLE II

POLITICAL DIALOGUE; COOPERATION IN THE FIELD OF FOREIGN AND SECURITY POLICY*Article 4***Political dialogue**

The Parties shall further develop and strengthen effective political dialogue in all areas of mutual interest in order to promote international peace, stability and security, including in the Eurasian continent, on the basis of international law, effective cooperation within multilateral institutions and shared values.

The Parties shall cooperate with a view to strengthening the role of the UN and the OSCE, and to improve the efficiency of the relevant international and regional organisations.

The Parties shall deepen cooperation and dialogue on issues of international security and crisis management in order to respond to the current global and regional challenges and major threats.

The Parties undertake to strengthen cooperation on all subjects of common interest and in particular the observance of international law, strengthening respect for democratic principles, the rule of law, human rights and good governance. The Parties agree to work towards improving the conditions for further regional cooperation, notably with regard to Central Asia and beyond.

*Article 5***Democracy and the rule of law**

The Parties agree to cooperate in the promotion and effective protection of human rights and the rule of law, including through the relevant international human rights instruments.

Such cooperation shall be achieved through activities mutually agreed upon by the Parties, including by strengthening respect for the rule of law, further enhancing the existing human rights dialogue, further developing democratic institutions, promoting human rights awareness, and enhancing cooperation within the human rights bodies of the UN and the OSCE.

*Article 6***Foreign and security policy**

The Parties shall intensify their dialogue and cooperation in the area of foreign and security policy and shall address, in particular, issues of conflict prevention and crisis management, regional stability, non-proliferation, disarmament and arms control, nuclear security and export control of arms and dual-use goods.

Cooperation shall be based on common values and mutual interests, aiming to increase effectiveness and rapprochement of policy and to make use of bilateral, regional and international fora.

The Parties reaffirm their commitment to the principles of respect for territorial integrity, inviolability of borders, sovereignty and independence, as established in the UN Charter and the OSCE Helsinki Final Act, and their commitment to promote those principles in their bilateral and multilateral relations.

*Article 7***Space security**

The Parties shall promote the enhancement of safety, security and sustainability of all space-related activities, and agree to work together at bilateral, regional and international levels with the aim of safeguarding peaceful uses of outer space. Both Parties note the importance of preventing an arms race in outer space.

*Article 8***Serious crimes of international concern**

The Parties reaffirm that the most serious crimes of concern to the international community as a whole should not go unpunished and that their prosecution should be ensured by taking measures at the domestic or international level, including through the International Criminal Court.

Giving due regard to preserving the integrity of the Rome Statute, the Parties agree to conduct a dialogue on, and shall seek to take steps towards universal adherence to, the Rome Statute in accordance with their respective laws, including provision of assistance for capacity building.

*Article 9***Conflict prevention and crisis management**

The Parties shall enhance cooperation on conflict prevention, the settlement of regional conflicts and crisis management in order to create an environment of peace and stability.

*Article 10***Regional stability**

The Parties shall intensify their joint efforts to promote stability and security in Central Asia as well as to improve the conditions for further regional cooperation, on the basis of the principles established by the UN Charter, the OSCE Helsinki Final Act and other relevant multilateral documents, to which both Parties adhere.

*Article 11***Countering the proliferation of weapons of mass destruction**

The Parties consider that the proliferation of weapons of mass destruction (WMD) and their means of delivery, both to state and non-state actors, represents one of the most serious threats to international stability and security.

The Parties shall cooperate and contribute to countering the proliferation of WMD and their means of delivery through full compliance with and implementation of their respective international treaty obligations and other relevant international obligations in the field of disarmament and non-proliferation. The Parties agree that this provision constitutes an essential element of this Agreement.

Cooperation in this area is implemented, including by:

- (a) further developing export control systems in respect of military and dual-use goods and technologies;
- (b) establishing a regular political dialogue on the issues covered by this Article.

*Article 12***Small arms and light weapons**

The Parties shall cooperate and ensure coordination, complementarity and synergy in their efforts to fight against the illicit trade in small arms and light weapons, including their ammunition, at all relevant levels, and agree to continue a regular political dialogue, including in the multilateral framework.

This cooperation shall be implemented by the Parties in full compliance with the existing international agreements and UN Security Council resolutions, as well as their commitments within the framework of other international instruments applicable in this area to which the Parties adhere. Both Parties are convinced in this regard of the value of the ATT.

*Article 13***Counter-terrorism**

The Parties agree to work together at bilateral, regional and international levels to prevent and combat terrorism in full accordance with the rule of law, international law, international human rights standards, humanitarian law and relevant UN decisions, including the UN Global Counter-Terrorism Strategy.

Cooperation between the Parties shall aim to:

- (a) implement, as appropriate, UN resolutions, the UN Global Counter-Terrorism Strategy, and their commitments under other international conventions and instruments on countering terrorism;
- (b) exchange information on planned and committed acts of terrorism, forms and methods of carrying these out, and terrorist groups that plan, commit or have committed a crime in the territory of another Party, in accordance with international law and domestic legislation;
- (c) exchange experience in the prevention of all forms of terrorism, including public provocation on the internet to commit a terrorist offence, as well as experience with the means and methods of combating terrorism, experience in technical areas, and training, offered or paid by institutions, bodies and agencies of the European Union;
- (d) intensify common efforts against financing of terrorism and exchange views about processes of radicalisation and recruitment; and
- (e) exchange best practices in the area of protection of human rights in the fight against terrorism.

TITLE III

TRADE AND BUSINESS

CHAPTER 1

Trade in goods

Article 14

Most-favoured-nation treatment

1. Each Party shall accord most-favoured-nation treatment to goods of the other Party in accordance with Article I of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994 (GATT 1994), including its interpretative notes, which are incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

2. Paragraph 1 shall not apply in respect of preferential treatment accorded by either Party to goods of another country in accordance with the GATT 1994.

Article 15

National treatment

Each Party shall accord national treatment to goods of the other Party in accordance with Article III of the GATT 1994, including its interpretative notes, which are incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 16

Import and export customs duties

Each Party shall apply import and export customs duties in accordance with its WTO tariff commitments.

Article 17

Import and export restrictions

Neither Party may institute or maintain any prohibition or restriction other than duties, taxes or other charges, whether made effective through quotas, import or export licences or other measures, on the importation of any good of the other Party or on the exportation or sale for export of any good destined for the territory of the other Party, in accordance with Article XI of the GATT 1994, including its interpretative notes, which are incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 18

Temporary admission of goods

Each Party shall grant the other Party exemption from import charges and duties on goods admitted temporarily, in the instances and according to the procedures stipulated by any international convention on the temporary admission of goods binding upon it. This exemption shall be applied pursuant to the legislation of the Party granting the exemption.

*Article 19***Transit**

The Parties agree that the principle of freedom of transit is an essential condition of attaining the objectives of this Agreement. In that regard, each Party shall provide for freedom of transit through its territory of goods consigned from or destined for the customs territory of the other Party in accordance with Article V of the GATT 1994, including its interpretative notes, which are incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

*Article 20***Safeguard measures**

Nothing in this Agreement shall prejudice or affect the rights and obligations of either Party under Article XIX of the GATT 1994 and the WTO Agreement on Safeguards.

*Article 21***Special agriculture safeguard**

Nothing in this Agreement shall prejudice or affect the rights and obligations of either Party under Article 5 (Special Safeguard Provisions) of the WTO Agreement on Agriculture.

*Article 22***Anti-dumping and countervailing measures**

1. Nothing in this Agreement shall prejudice or affect the rights and obligations of either Party under Article VI of the GATT 1994, the WTO Agreement on Implementation of Article VI of the GATT 1994 and the WTO Agreement on Subsidies and Countervailing Measures ('SCM Agreement').
2. Before final determination is made, the Parties shall ensure the disclosure of all essential facts under consideration which form the basis for the decision to apply measures, without prejudice to Article 6.5 of the WTO Agreement on Implementation of Article VI of the GATT 1994 and Article 12.4 of the SCM Agreement. Disclosures shall allow interested parties sufficient time to make their comments.
3. Provided it does not unnecessarily delay the conduct of the investigation, each interested party shall be granted the possibility to be heard in order to express their views during anti-dumping or countervailing investigations.
4. The provisions of this Article shall not be subject to the Dispute Settlement provisions in this Agreement.

*Article 23***Pricing**

Each Party shall ensure that undertakings or entities to which it grants special or exclusive rights or which it controls, and which sell goods on the domestic market and which also export the same product, maintain separate accounts so that the following shall be clearly ascertained:

- (a) the costs and revenues associated with domestic and international activities; and
- (b) full details of the methods by which costs and revenues are assigned or allocated to domestic and international activities.

These separate accounts shall be based on accounting principles of causality, objectivity, transparency and consistency, according to internationally recognised accounting standards, and be based on audited data.

Article 24

Exceptions

1. The Parties affirm that their existing rights and obligations under Article XX of the GATT 1994 and its interpretative notes shall apply to trade in goods covered by this Agreement, *mutatis mutandis*. To that end, Article XX of the GATT 1994 and its interpretative notes are incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.
2. The Parties understand that before taking any measures provided for in subparagraphs (i) and (j) of Article XX of the GATT 1994, the Party intending to take the measures shall supply the other Party with all relevant information, with a view to seeking a solution acceptable to the Parties. The Parties may agree on any means needed to put an end to the difficulties. If no agreement is reached within 30 days of supplying such information, the Party may apply measures under this Article on the good concerned. Where exceptional and critical circumstances requiring immediate action make prior information or examination impossible, the Party intending to take the measures may apply forthwith the precautionary measures necessary to deal with the situation and shall inform the other Party immediately thereof.
3. The Republic of Kazakhstan may maintain certain measures inconsistent with Articles 14, 15 and 17 of this Agreement, identified in the Protocol on the Accession of the Republic of Kazakhstan to the WTO, until the expiration of the transition periods provided for those measures in that Protocol.

CHAPTER 2

Customs

Article 25

Customs cooperation

1. The Parties shall strengthen cooperation in the area of customs in order to ensure a transparent trade environment, facilitate trade, enhance supply-chain security, promote safety of consumers, stem the flows of goods infringing intellectual property rights and fight smuggling and fraud.
2. In order to implement those objectives and within the limits of available resources, the Parties shall cooperate, *inter alia*, to:
  - (a) improve customs law, harmonise and simplify customs procedures, in accordance with international conventions and standards applicable in the field of customs and trade facilitation, including those developed by the European Union (including Customs Blueprints), the World Trade Organisation and the World Customs Organisation (in particular the Revised Kyoto Convention);
  - (b) establish modern customs systems, including modern customs clearance technologies, provisions for authorised economic operators, automated risk-based analysis and controls, simplified procedures for the release of goods, post-clearance controls, transparent customs valuation, and provisions for customs-to-business partnerships;
  - (c) encourage the highest standards of integrity in the area of customs, in particular at the border, through the application of measures reflecting the principles set out in the Arusha Declaration of the World Customs Organisation;
  - (d) exchange best practices, and provide training and technical support for planning and capacity building and for ensuring the highest standards of integrity;
  - (e) exchange, where appropriate, relevant information and data whilst respecting the Parties' rules on the confidentiality of sensitive data and on personal data protection;

- (f) engage in coordinated customs actions between the customs authorities of the Parties;
  - (g) establish, where relevant and appropriate, mutual recognition of authorised economic operators' programmes and customs controls, including equivalent trade facilitation measures;
  - (h) pursue, where relevant and appropriate, possibilities for interconnectivity of the respective customs transit systems.
3. The Cooperation Council shall establish a Subcommittee on Customs Cooperation.
4. A regular dialogue shall take place on the issues covered by this Chapter. The Cooperation Committee may establish rules for the conduct of such dialogue.

Article 26

Mutual administrative assistance

Without prejudice to other forms of cooperation envisaged in this Agreement, in particular in Article 25, the Parties shall provide each other with mutual administrative assistance in customs matters in accordance with the Protocol to this Agreement on Mutual Administrative Assistance in Customs Matters.

Article 27

Customs valuation

The Agreement on the Implementation of Article VII of the GATT 1994 shall govern the customs valuation of goods in the trade between the Parties. Its provisions are hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

CHAPTER 3

Technical Barriers to Trade

Article 28

WTO Agreement on Technical Barriers to Trade

The Parties affirm that in their relations they will respect the rights and obligations of the WTO Agreement on Technical Barriers to Trade ('TBT Agreement') which is incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 29

Technical regulation, standardisation, metrology, accreditation, market surveillance and conformity assessment

1. The Parties agree to:
- (a) reduce the differences which exist between them in the fields of technical regulation, standardisation, legal metrology, accreditation, market surveillance and conformity assessment, including by encouraging the use of internationally agreed instruments in those fields;
  - (b) promote the use of accreditation in accordance with international rules in support of conformity assessment bodies and their activities; and
  - (c) promote the participation and, where possible, the membership of the Republic of Kazakhstan and its relevant bodies in European organisations the activity of which relates to standardisation, metrology, conformity assessment and related functions.

2. The Parties aim to set up and maintain a process through which gradual alignment of their technical regulations, standards and conformity assessment procedures will be achieved.
3. For areas in which alignment has been achieved, the Parties may consider the negotiation of agreements on conformity assessment and acceptance of industrial products.

Article 30

Transparency

1. Without prejudice to the provisions of Chapter 13 (Transparency) of this Title, each Party shall ensure that its procedures for the development of technical regulations and conformity assessment procedures allow for public consultation of interested parties at an early appropriate stage when comments resulting from the public consultation can still be introduced and taken into account, except where this is not possible because of an emergency or a threat thereof related to safety, health, environmental protection or national security.
2. In accordance with Article 2.9 of the TBT Agreement, each Party shall allow a period for comments at an early appropriate stage following the notification of proposed technical regulations or conformity assessment procedures. Where a consultation process on proposed drafts of technical regulations or conformity assessment procedures is open to the public, each Party shall permit the other Party, or natural or legal persons located in the territory of the other Party, to participate on terms no less favourable than those accorded to natural or legal persons located in the territory of that Party.
3. Each Party shall ensure that its adopted technical regulations and conformity assessment procedures are publicly available.

CHAPTER 4

Sanitary and phytosanitary matters

Article 31

Objective

The objective of this Chapter is to set out principles applicable to sanitary and phytosanitary (SPS) measures and animal welfare issues in trade between the Parties. These principles shall be applied by the Parties in a manner which further facilitates trade, while preserving each Party's level of protection of human, animal or plant life or health.

Article 32

Principles

1. The Parties shall ensure that SPS measures are developed and applied on the basis of the principles of proportionality, transparency, non-discrimination and scientific justification.
2. A Party shall ensure that its SPS measures do not arbitrarily or unjustifiably discriminate between its own territory and the territory of the other Party to the extent that identical or similar conditions prevail. SPS measures shall not be applied in a manner which would constitute a disguised restriction on trade.
3. The Parties shall ensure that SPS measures, procedures or controls are implemented and requests for information are addressed by the relevant authorities of each Party without undue delay, and in a manner no less favourable to imported products than to like domestic products.

*Article 33***Import Requirements**

1. The import requirements of the importing Party shall be applicable to the entire territory of the exporting Party, subject to Article 35 of this Chapter. The import requirements set out in certificates are based on the principles of the *Codex Alimentarius* Commission ('Codex'), the World Organisation for Animal Health (OIE) and the International Plant Protection Convention (IPPC), unless the import requirements are supported by a science-based risk assessment conducted in accordance with the applicable international rules as provided for in the WTO Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures ('the SPS Agreement').
2. The requirements set out in import permits shall not contain more stringent sanitary and veterinary conditions than the conditions laid down in the certificates under paragraph 1 of this Article.

*Article 34***Equivalence**

Upon request by the exporting Party and subject to a satisfactory evaluation by the importing Party, equivalence shall be recognised by the Parties, following the relevant international procedures, in relation to an individual measure and/or groups of measures and/or systems applicable in general or to a sector or part of a sector.

*Article 35***Measures linked to animal and plant health**

1. The Parties shall recognise the concept of pest-free or disease-free areas and areas of low pest or disease prevalence in accordance with the SPS Agreement and the relevant standards, guidelines or recommendations of the Codex, the OIE and the IPPC.
2. When determining pest-free or disease-free areas and areas of low pest or disease prevalence, the Parties shall consider factors such as geographical location, ecosystems, epidemiological surveillance, and the effectiveness of sanitary or phytosanitary controls in such areas.

*Article 36***Trade facilitation**

1. The Parties shall develop and apply trade facilitation tools on the basis of the recognition by the importing Party of the inspection and certification systems of the exporting Party.
2. Such trade facilitation tools aim at avoiding the inspection by the importing Party of each consignment or each exporting establishment in the territory of the exporting Party according to existing legislation. They may include an approval of an exporting establishment and the establishment of lists of the exporting establishments in the territory of the exporting Party based on guaranties given by the exporting Party.

*Article 37***Inspections and Audits**

Inspections and audits carried out by the importing Party in the territory of the exporting Party to evaluate the latter's inspection and certification systems shall be performed in accordance with the relevant international standards, guidelines and recommendations. The costs of inspections and audits shall be borne by the Party carrying out the audits and the inspections.

*Article 38***Exchange of information and cooperation**

1. The Parties shall discuss and exchange information on existing SPS and animal welfare measures and on their development and implementation. Such discussions and exchange of information shall, as appropriate, take into account the SPS Agreement and the standards, guidelines or recommendations of the Codex, the OIE and the IPPC.
2. The Parties agree to cooperate on animal and plant welfare through the exchange of information, expertise and experience with the objective of building up capacity in this field. Such cooperation shall be specific to the needs of a Party and be conducted with the aim of assisting each Party in complying with the other Party's legal framework.
3. The Parties shall establish a timely dialogue on SPS issues upon request by either Party to consider matters relating to SPS and other urgent issues covered by this Chapter. The Cooperation Committee may adopt rules for the conduct of such dialogues.
4. The Parties shall designate and regularly update the contact points for communication on matters covered by this Chapter.

*CHAPTER 5****Trade in services and establishment***

Section 1

General provisions*Article 39***Objective, scope and coverage**

1. The Parties, reaffirming their respective commitments under the WTO Agreement, hereby lay down the necessary arrangements in view of improving reciprocal conditions for trade in services and establishment.
2. Nothing in this Chapter shall be construed as imposing any obligation with respect to government procurement subject to the provisions of Chapter 8 (Government Procurement) of this Title.
3. The provisions of this Chapter shall not apply to subsidies granted by the Parties.
4. Consistent with the provisions of this Agreement, each Party retains the right to regulate and to introduce new regulations to meet legitimate policy objectives.
5. This Chapter shall not apply to measures affecting natural persons seeking access to the employment market of the European Union or of the Republic of Kazakhstan, nor shall it apply to measures regarding citizenship, residence or employment on a permanent basis.
6. Nothing in this Chapter shall prevent the Parties from applying measures to regulate the entry of natural persons into, or their temporary stay in, their territory, including those measures necessary to protect the integrity of, and to ensure the orderly movement of natural persons across, their borders, provided that such measures are not applied in such a manner as to nullify or impair the benefits accruing to any Party under the provisions of this Chapter ⁽¹⁾.
7. This Chapter does not apply to measures adopted or maintained by the Parties affecting trade in services and establishment in the audiovisual sector.

⁽¹⁾ The sole fact of requiring a visa for natural persons of certain countries and not for those of others shall not be regarded as nullifying or impairing benefits under this Agreement.

Article 40

Definitions

For the purposes of this Chapter:

- (a) 'measure' means any measure by a Party, whether in the form of a law, regulation, rule, procedure, decision, administrative action or any other form;
- (b) 'measures adopted or maintained by a Party' means measures taken by:
  - (i) central, regional or local governments or authorities of a Party; and
  - (ii) non-governmental bodies of a Party in the exercise of powers delegated by central, regional or local governments or authorities of a Party;
- (c) 'natural person of the European Union' or 'natural person of the Republic of Kazakhstan' means a national of one of the Member States of the European Union or of the Republic of Kazakhstan according to their respective legislation;
- (d) 'juridical person' means any legal entity duly constituted or otherwise organised under applicable law, whether for profit or otherwise, and whether privately owned or governmentally owned, including any corporation, trust, partnership, joint venture, sole proprietorship or association;
- (e) 'juridical person of a Party' means a juridical person of the European Union or of the Republic of Kazakhstan set up in accordance with the law of a Member State of the European Union or of the Republic of Kazakhstan, respectively, and having its registered office, its central administration, or its principal place of business in the territory to which the Treaty on the Functioning of the European Union applies or in the territory of the Republic of Kazakhstan, respectively.

Should the juridical person set up in accordance with the law of a Member State of the European Union or of the Republic of Kazakhstan, have only its registered office or central administration in the territory to which the Treaty on the Functioning of the European Union applies or in the territory of the Republic of Kazakhstan, respectively, it shall not be considered as a juridical person of the European Union or of the Republic of Kazakhstan, respectively, unless it engages in substantive business operations in the territory to which the Treaty on the Functioning of the European Union applies or in the territory of the Republic of Kazakhstan, respectively;
- (f) Notwithstanding point (e), with regard to international maritime transport, including intermodal operations involving a sea leg, shipping companies established outside the European Union or the Republic of Kazakhstan and controlled by nationals of a Member State of the European Union or of the Republic of Kazakhstan, respectively, shall also be beneficiaries of the provisions of this Chapter if their vessels are registered in accordance with the respective legislation in that Member State of the European Union or in the Republic of Kazakhstan and fly the flag of a Member State of the European Union or of the Republic of Kazakhstan;
- (g) an 'economic integration agreement' means an agreement substantially liberalising trade in services, including establishment, in accordance with the General Agreement on Trade in Services (GATS), in particular Articles V and V bis of the GATS, and/or containing provisions substantially liberalising establishment in other economic activities meeting, *mutatis mutandis*, the criteria of Articles V and V bis of the GATS in respect of such activities;
- (h) 'economic activities' shall include activities of an economic nature except economic activities performed in the exercise of governmental authority;
- (i) 'economic activities performed in the exercise of governmental authority' means activities carried out neither on a commercial basis nor in competition with one or more economic operators;
- (j) 'operations' means the pursuit and the maintenance of economic activities;
- (k) 'subsidiary' of a juridical person means a juridical person which is effectively controlled by another juridical person of that Party ⁽¹⁾;

⁽¹⁾ A juridical person is controlled by another juridical person if the latter has the power to appoint a majority of its directors or otherwise to legally direct its actions.

- (l) 'branch' of a juridical person means a place of business not having legal personality which has the appearance of permanency, such as the extension of a parent body, has a management and is materially equipped to negotiate business with third parties so that such third parties, although knowing that there will, if necessary, be a legal link with the parent body the head office of which is abroad, do not have to deal directly with such parent body but may transact business at the place of business constituting the extension;
- (m) 'establishment' means any type of business or commercial presence, including
  - (i) the constitution, acquisition or maintenance of a juridical person ⁽¹⁾; or
  - (ii) the creation or maintenance of a branch or representative office ⁽²⁾ within the territory of a Party for the purpose of performing an economic activity;
- (n) 'investor' of a Party means a natural or juridical person that seeks to perform or performs an economic activity through setting up an establishment;
- (o) 'services' includes any service ⁽³⁾ in any sector except services supplied in the exercise of governmental authority;
- (p) 'service supplied in the exercise of governmental authority' means any service which is supplied neither on a commercial basis, nor in competition with one or more service suppliers;
- (q) 'services supplier' means any natural or juridical person that supplies a service;
- (r) 'supply of a service' includes the production, distribution, marketing, sale and delivery of a service.

Section 2

Establishment and cross-border supply of services

Subsection 1

All economic activities

Article 41

Scope and coverage

1. This Subsection applies to measures by the Parties affecting establishment in all economic activities and cross-border supply of services.
2. The Parties confirm their respective rights and obligations arising from their commitments under the GATS.

For greater certainty, in regard to services, the Parties' respective GATS schedules of specific commitments ⁽⁴⁾, including the reservations and lists of most-favoured-nation exemptions, shall be incorporated into and made part of this Agreement and shall apply.

Article 42

Progressive improvement of conditions for establishment

1. The Cooperation Committee meeting in trade configuration shall make recommendations to the Parties for the further liberalisation of establishment in the context of this Agreement.

⁽¹⁾ The terms 'constitution' and 'acquisition' of a juridical person shall be understood as including capital participation in a juridical person with a view to establishing or maintaining lasting economic links.

⁽²⁾ Representative offices of a juridical person of the other Party are not allowed to carry out an economic activity on a commercial basis in the territory of the Republic of Kazakhstan. The European Union reserves the right to reciprocate in this regard.

⁽³⁾ For greater clarity, for the purpose of this chapter, services shall be deemed to be those listed in the WTO document MTN.GNS/W/120 in its up to date version.

⁽⁴⁾ For the Republic of Kazakhstan the reference includes the Chapter on Services of the Protocol on the Accession of the Republic of Kazakhstan to the WTO.

2. The Parties shall endeavour to avoid the adoption of any measure which renders the conditions for establishment more restrictive than the situation existing on the day preceding the date of signature of this Agreement.

Article 43

Progressive improvement of conditions for cross-border supply of services

1. The Parties fully recognise the importance of liberalising the cross-border supply of services between the Parties.
2. The Cooperation Committee meeting in trade configuration shall make recommendations to the Parties for the further liberalisation of cross-border supply of services in the context of this Agreement.

Subsection 2

Economic activities other than services

Article 44

Scope and coverage

This Subsection applies to measures by the Parties affecting establishment in all economic activities other than services.

Article 45

Most-favoured-nation treatment

1. Each Party shall grant to juridical persons of the other Party treatment no less favourable than that it accords to juridical persons of any third country with regard to their establishment.
2. Each Party shall grant to juridical persons of the other Party treatment no less favourable than that it accords to juridical persons of any third country with regard to the operation of juridical persons of the other Party established in the former Party's territory.
3. Any advantage, favour, privilege or immunity granted, in relation with local content requirements, by the Republic of Kazakhstan to juridical persons of a WTO member established in the Republic of Kazakhstan in the form of a juridical person shall be accorded immediately and unconditionally to juridical persons of the European Union established in the Republic of Kazakhstan in the form of a juridical person.
4. The treatment granted in accordance with paragraphs 1 and 2 shall not apply to treatment accorded by a Party pursuant to economic integration agreements, free trade agreements, agreements for the avoidance of double taxation and agreements primarily governing taxation matters, nor shall it be construed as extending to investment protection, other than the treatment deriving from Article 46, including investor-to-state dispute settlement procedures.
5. Notwithstanding paragraph 4, as regards strategic resources and objects, the Republic of Kazakhstan shall in no case accord to subsidiaries of juridical persons of the European Union established in the Republic of Kazakhstan in the form of a juridical person, less favourable treatment than that accorded after the date on which this Title starts to apply, to subsidiaries of juridical persons of any third country established in the Republic of Kazakhstan in the form of a juridical person.

Article 46

National treatment

Subject to the Parties' reservations set out in Annex I,

- (a) each Party shall grant to subsidiaries of juridical persons of the other Party established in the former Party's territory treatment no less favourable than that granted to that Party's own juridical persons with respect to their operations;

- (b) the Republic of Kazakhstan shall grant to juridical persons and branches of the European Union treatment no less favourable than that accorded to juridical persons and branches of the Republic of Kazakhstan, respectively, in respect of their establishment and operations for economic activities other than services. National treatment granted by the Republic of Kazakhstan is without prejudice to the terms of the Protocol on the Accession of the Republic of Kazakhstan to the WTO.

Section 3

Temporary presence of natural persons for business purposes

Article 47

Coverage and definitions

1. This Section applies to measures by the Parties concerning the entry into, and temporary stay in, their territories of business visitors for establishment purposes, intra-corporate transferees, and contractual services suppliers in accordance with Article 39(5) and (6).

2. For the purposes of this Section:

- (a) 'business visitors for establishment purposes' means natural persons, employed in a senior position by a juridical person of a Party, who are responsible for setting up an establishment in the territory of the other Party. They do not offer or provide services or engage in any other economic activities than required for establishment purposes. They do not receive remuneration from a source located within the host Party;
- (b) 'intra-corporate transferees' means natural persons who have been employed by a juridical person of a Party or have been partners in it ⁽¹⁾ for at least one year and who are temporarily transferred to an establishment that may be a subsidiary, branch or head company of the juridical person of a Party in the territory of the other Party.

The natural person concerned must belong to one of the categories as defined in the Parties' respective GATS schedules, which for the purposes of this Section shall apply to all economic activities;

- (c) 'contractual service supplier' means a natural person employed by a juridical person of a Party which itself is not an agency for placement and supply services of personnel, nor acting through such agencies, and which has no establishment in the territory of the other Party and which has concluded a bona fide contract ⁽²⁾ to supply services with a final consumer in the latter Party, requiring the presence on a temporary basis of its employees in that latter Party, in order to fulfil the contract to provide services;
- (d) 'qualifications' means diplomas, certificates and other evidence of formal qualification issued by an authority, designated pursuant to legislative, regulatory or administrative provisions, certifying successful completion of professional training.

Article 48

Intra-corporate transferees and business visitors for establishment purposes

1. For services, the Parties reaffirm their respective obligations arising from their commitments under the GATS as regards the entry and temporary stay of intra-corporate transferees or business visitors for establishment purposes. The reservations listed therein apply ⁽³⁾.

⁽¹⁾ For greater clarity, the partners shall be part of the same juridical person.

⁽²⁾ The service contract shall comply with the laws, regulations and legal requirements of the Party where the contract is executed.

⁽³⁾ For greater clarity, the reservations include also the reservations in the definitions of the categories of intra-corporate transferees and business visitors for establishment purposes.

2. For economic activities other than services and subject to the reservations set out in Annex II:
  - (a) each Party shall allow investors engaged in production of goods on the territory of the other Party to transfer intra-corporate transferees, as defined in Article 47(2)(b), and business visitors for establishment purposes, as defined in Article 47(2)(a). The entry and temporary stay shall be permitted for a period of up to three years for intra-corporate transferees, and 90 days in any 12-month period for business visitors for establishment purposes;
  - (b) neither Party shall maintain or adopt measures defined as limitations on the total number of natural persons that an investor may transfer as intra-corporate transferees or business visitors for establishment purposes in the form of numerical quotas or a requirement of an economic needs test and as discriminatory limitations.

Article 49

Contractual service suppliers

1. The Republic of Kazakhstan shall allow the supply of services in its territory by juridical persons of the European Union through the presence of natural persons who are citizens of the Member States of the European Union, subject to the following conditions:
  - (a) natural persons entering the Republic of Kazakhstan shall possess:
    - (i) a university degree or an advanced technical qualification demonstrating knowledge of an equivalent level; and
    - (ii) professional qualifications where this is required to exercise an activity in the sector concerned pursuant to the law, regulations or requirements of the Republic of Kazakhstan;
  - (b) natural persons shall not receive remuneration for the provision of services, other than the remuneration paid by the juridical person of the European Union, during their stay in the Republic of Kazakhstan.
  - (c) natural persons entering the Republic of Kazakhstan shall have been employed by the juridical person of the European Union for at least the year preceding the date of submission of an application for entry into the Republic of Kazakhstan. In addition, the natural persons shall possess, at the date of submission of an application for entry into the Republic of Kazakhstan, at least five years professional experience in the sector of activity which is the subject of the contract;
  - (d) the Republic of Kazakhstan may apply the economic needs test and an annual quota for work permits reserved for contractual service suppliers of the European Union gaining access to the services market of the Republic of Kazakhstan. The total number of contractual service suppliers of the European Union entering the services market of the Republic of Kazakhstan shall not exceed 800 persons per year;
  - (e) after the expiration of a five-year period following the accession of the Republic of Kazakhstan to the WTO, the economic needs test shall not be applied ⁽¹⁾. During the period when the Republic of Kazakhstan applies the economic needs test ⁽²⁾, the entry and temporary stay of natural persons within the Republic of Kazakhstan pursuant to the fulfilment of the contract shall be for a cumulative period of not more than four months in any 12-month period or for the duration of the contract, whichever is less. After the expiration of a five-year period following the accession of the Republic of Kazakhstan to the WTO, the entry and temporary stay shall be for a cumulative period of not more than six months in any 12-month period or for the duration of the contract, whichever is less. The juridical persons of the European Union shall be responsible for the timely departure of their employees from the territory of the Republic of Kazakhstan.

⁽¹⁾ All other requirements, laws and regulations regarding entry, stay and work shall continue to apply.

⁽²⁾ For greater clarity, for the Republic of Kazakhstan, 'economic needs test' means procedures undertaken by a juridical person of the Republic of Kazakhstan when attracting contractual service suppliers, whereby account must be taken of the admission of a foreign labour force based on the national labour market conditions. These conditions are fulfilled when after the publication of a vacancy announcement in the mass media and after a search for a competent person in the database of the competent authority, none of the applicants meets the requirements described in the vacancy. This should not take longer than one month. Only after this procedure the juridical person can finalise the procedure for hiring contractual service suppliers.

2. The Republic of Kazakhstan shall allow the supply of services into its territory by juridical persons of the European Union through the presence of natural persons if the service contract fulfils the following conditions:

- (a) the contract to provide services:
  - (i) has been concluded directly between the juridical person of the European Union and the final consumer, which is a juridical person of the Republic of Kazakhstan;
  - (ii) requires the temporary presence on the territory of the Republic of Kazakhstan of employees of that juridical person in order to provide the service; and
  - (iii) complies with the laws, regulations and requirements of the Republic of Kazakhstan;
- (b) the contract to provide services is concluded in one of the following sectors of activity which are included and defined in the Republic of Kazakhstan's GATS schedule of commitments:
  - (i) legal services
  - (ii) accounting and bookkeeping services
  - (iii) taxation services
  - (iv) architectural services
  - (v) engineering services
  - (vi) integrated engineering services
  - (vii) urban planning and landscape architecture services
  - (viii) computer and related services
  - (ix) advertising services
  - (x) market research services
  - (xi) management consulting services
  - (xii) services related to management consulting
  - (xiii) technical testing and analysis services
  - (xiv) advisory and consulting services incidental to mining
  - (xv) related scientific and technical consulting services
  - (xvi) translation and interpretation services
  - (xvii) maintenance and repair of equipment, including transportation equipment, in the context of an after-sales services contract
  - (xviii) environmental services.
- (c) Access accorded under this paragraph relates only to the service activity which is the subject of the contract; it does not confer entitlement to exercise the professional title in the territory of the Republic of Kazakhstan.

3. The European Union reaffirms its respective obligations arising from the commitments under the GATS as regards the entry and temporary stay of contractual service suppliers. The reservations listed therein apply ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ For greater clarity, reservations include also the reservations in the definitions of the categories.

*Article 50***Most-favoured-nation treatment**

1. Treatment accorded by the European Union to contractual service suppliers of the Republic of Kazakhstan shall be no less favourable than that accorded to contractual service suppliers of any third country.
2. Treatment granted under other agreements concluded by the European Union with a third country which have been notified under Article V of the GATS or which benefit from the coverage of the European Union GATS list of most-favoured-nation exemptions, shall be excluded from the scope of paragraph 1. Treatment deriving from the harmonisation of regulations based on agreements concluded by the European Union providing for mutual recognition in accordance with Article VII of the GATS shall also be excluded from the scope of paragraph 1.
3. If the Republic of Kazakhstan grants more favorable treatment than that provided for in this Agreement to contractual service suppliers of any other WTO member, except to countries of the Commonwealth of Independent States (CIS) and countries which are parties to economic integration agreements with the Republic of Kazakhstan, that treatment shall be applied to contractual service suppliers of the European Union. Treatment deriving from the harmonisation of regulations based on agreements concluded by the Republic of Kazakhstan providing for mutual recognition in accordance with Article VII of the GATS shall also be excluded from this provision.

*Article 51***Progressive improvement of conditions for temporary presence of natural persons for business purposes**

The Cooperation Committee meeting in trade configuration shall make recommendations to the Parties for the further liberalisation of the temporary presence of natural persons for business purposes.

*Section 4***Domestic regulation***Article 52***Scope and coverage**

1. The disciplines set out in Article 53 shall apply to measures by the Parties relating to licensing and qualification procedures that affect:
  - (a) cross-border supply of services;
  - (b) establishment;
  - (c) the supply of a service through the presence of a natural person in the territory of the other Party in accordance with Section 3 of this Chapter.
2. The disciplines set out in Article 53 shall apply to all economic activities falling under the scope of this Chapter. For services, they shall apply to the extent of the relevant Party's specific commitments under the GATS ⁽¹⁾. The disciplines do not apply to measures to the extent that they constitute limitations subject to scheduling under Article XVI or XVII of the GATS.

*Article 53***Licensing and qualification**

1. Each Party shall ensure that licensing and qualification procedures for the purpose of obtaining an authorisation to supply a service or to establish are reasonable, clear and relevant to the underlying policy objectives, taking into account the nature of the requirements to be met and the criteria to be assessed, and do not in themselves constitute a restriction on the supply of services or the establishment.

⁽¹⁾ For the Republic of Kazakhstan the reference includes the Section on Services of the Protocol on the Accession of the Republic of Kazakhstan to the WTO.

2. Where specific time periods for applications exist, an applicant shall be allowed a reasonable period for the submission of an application. The competent authority shall initiate the processing of an application without undue delay. Where possible, applications should be accepted in electronic format under the same conditions of authenticity as applications submitted in paper format.
3. Authenticated copies should be accepted, where possible, in place of original documents.
4. Each Party shall ensure that the processing of an application, including reaching a final decision, is completed within a reasonable period specified in its legislation or, in any event, without undue delay. Each Party shall endeavour to establish the normal timeframe for the processing of an application. Each Party shall ensure that a licence or an authorisation, once granted, enters into effect without undue delay in accordance with the terms and conditions specified therein.
5. Each Party shall ensure that licensing fees ⁽¹⁾ are reasonable in terms of the costs incurred by the competent authority, and do not in themselves restrict the supply of the service or the establishment.
6. Where the competent authority considers that an application is incomplete or determines that it needs additional information, it shall, within a reasonable period of time:
  - (a) inform the applicant;
  - (b) to the extent practicable, identify the information required; and
  - (c) to the extent practicable, provide the opportunity to correct deficiencies.
7. If the competent authority rejects an application, it shall inform the applicant without undue delay and, to the extent practicable, in writing. The competent authority should inform the applicant, upon request, of the reasons for rejection of the application and, where possible, of any deficiencies that have been identified. It should inform the applicant of the procedures for appeal against the decision in accordance with the relevant legislation. The competent authority should permit an applicant to submit a new application in accordance with the relevant authority's established procedures, except where the relevant authority limits the number of licences or qualification determinations.
8. Each Party shall ensure that the procedures used by, and the decisions of, the competent authority in the licensing or authorisation procedure are impartial with respect to all applicants. The competent authority should reach its decision in an independent manner and not be accountable to any services supplier or investor for which the licence or authorisation is required.

Section 5

Sector specific provisions

Article 54

International maritime transport

1. This Article sets out the principles for the liberalisation of international maritime transport services. This Article is without prejudice to the rights and obligations deriving from each Party's GATS commitments.
2. For the purposes of this Article, 'international maritime transport' includes door to door and multi-modal transport operations, which is the carriage of goods using more than one mode of transport, involving a sea leg, under a single transport document and, to this effect, including the right of international maritime transport suppliers to directly contract with providers of other modes of transport.
3. With respect to activities referred to in paragraph 4, undertaken by shipping agencies for the provision of services with regards to international maritime transport, each Party shall permit juridical persons of the other Party to establish subsidiaries or branches in its territory, under conditions of establishment and operation no less favourable than those accorded to its own subsidiaries or branches or to subsidiaries or branches of any third country, whichever are the better.

⁽¹⁾ Licensing fees do not include fees for the use of natural resources, payments for auction, tendering or other non-discriminatory means of awarding concessions, or mandated contributions to universal service provision.

This paragraph does not apply to the establishment for the purpose of operating a fleet under the national flag of a Member State of the European Union or of the Republic of Kazakhstan.

4. Such activities include, but are not limited to:

- (a) marketing and sales of maritime transport and related services through direct contact with customers, from quotation to invoicing, whether these services are operated or offered by the service supplier itself or by service suppliers with which the service seller has established standing business agreements;
- (b) purchase and use, on their own account or on behalf of their customers (and resale to their customers) of any transport and related services, including transport services by any inland mode, necessary for the supply of an intermodal service;
- (c) preparation of documentation concerning transport documents, customs documents, or other documents related to the origin and character of the goods transported;
- (d) provision of business information by any means, including computerised information systems and electronic data interchange (subject to any non-discriminatory restrictions concerning telecommunications);
- (e) setting up of any business arrangement with other shipping agencies, including participation of the company's stock and the appointment of personnel recruited locally (or, in the case of foreign personnel, subject to the relevant provisions of this Agreement), with any locally established shipping agency;
- (f) acting on behalf of the juridical persons, inter alia, in organising the call of the vessel or taking over cargoes when required.

5. In view of the existing level of liberalisation concerning the cross-border supply of services between the Parties in international maritime transport:

- (a) the Parties shall apply effectively the principle of unrestricted access to the international markets and trades on a commercial and non-discriminatory basis;
- (b) each Party shall grant to ships operated by service suppliers of the other Party treatment no less favourable than that accorded to its own ships or those of any third country, whichever are the better with regard to, inter alia, access to ports, the use of infrastructure and services of the ports, and the use of maritime auxiliary services, as well as related fees and charges, customs facilities and the assignment of berths and facilities for loading and unloading.

6. In applying the principles set out in paragraph 5, the Parties shall:

- (a) not apply, as from the entry into force of this Agreement, any cargo-sharing provisions of bilateral agreements between any Member State of the European Union and the Republic of Kazakhstan;
- (b) not introduce cargo-sharing clauses into future bilateral agreements with third countries, other than in those exceptional circumstances where liner shipping companies from one or other Party to this Agreement would not otherwise have an effective opportunity to ply for trade to and from the third country concerned;
- (c) prohibit cargo-sharing arrangements in future bilateral agreements concerning dry and liquid bulk trade;
- (d) upon the entry into force of this Agreement, abolish and abstain from introducing any unilateral measures and administrative, technical and other obstacles which could constitute a disguised restriction or have discriminatory effects on the free supply of services in international maritime transport.

7. Natural and juridical persons of the European Union providing international maritime transport services shall be free to provide international sea-river services in the inland waterways of the Republic of Kazakhstan and vice versa.

8. The Parties shall make available to international maritime transport suppliers of the other Party on reasonable and non-discriminatory terms and conditions the following services at port: pilotage, towing and tug assistance, provisioning, fuelling and watering, garbage collecting and ballast water disposal, port captain's services, navigation aids, shore-based operational services essential to ship operations, including communications, water and electricity supplies, emergency repair facilities, anchorage, berth and berthing services.

9. If the Republic of Kazakhstan grants more favourable treatment for maritime transport to any other WTO member, except for coastal states of the Caspian Sea and for CIS countries, those terms shall be applied to the natural and juridical persons of the European Union.

Article 54 bis

Road, rail, inland waterways and air transport

With a view to ensuring coordinated development of transport between the Parties adapted to their reciprocal commercial needs, the conditions of mutual market access in road, rail and inland waterways and, if applicable, in air transport may be dealt with by potential specific agreements negotiated between the Parties after the entry into force of this Agreement.

Section 6

Exceptions

Article 55

General exceptions

1. Subject to the requirement that such measures are not applied in a manner which would constitute a means of arbitrary or unjustifiable discrimination between countries where like conditions prevail, or a disguised restriction on establishment, including operations, or the cross-border supply of services, nothing in this Chapter shall be construed as preventing the adoption or enforcement by any Party of measures:

- (a) necessary to protect public security or public morals or to maintain public order ⁽¹⁾;
- (b) necessary to protect human, animal or plant life or health;
- (c) relating to the conservation of exhaustible natural resources if such measures are applied in conjunction with restrictions on domestic investors or on the domestic supply or consumption of services;
- (d) necessary for the protection of national treasures of artistic, historic or archaeological value;
- (e) necessary to secure compliance with laws or regulations which are not inconsistent with this Title, including those relating to:
  - (i) the prevention of deceptive and fraudulent practices, or those necessary to deal with the effects of a default on contracts;
  - (ii) the protection of the privacy of individuals in relation to the processing and dissemination of personal data and the protection of confidentiality of individual records and accounts;
  - (iii) safety;

⁽¹⁾ The public order exception may be invoked only where a genuine and sufficiently serious threat is posed to one of the fundamental interests of society.

(f) inconsistent with Article 46, provided that the difference in treatment is aimed at ensuring the effective or equitable imposition or collection of direct taxes in respect of economic activities, investors or services suppliers of the other Party ⁽¹⁾.

2. This Chapter shall not apply to the Parties' respective social security systems or to activities in the territory of each Party, which are connected, even occasionally, with the exercise of governmental authority.

Section 7

Investment

Article 56

Review and consultations

In order to identify any barriers to investment, the Parties shall jointly review the investment legal framework no later than three years after the date on which this Title starts to apply. On the basis of this review, they shall consider the opportunity to start negotiations to address such barriers, with a view to supplementing this Agreement, including with respect to general principles of investment protection.

CHAPTER 6

Capital movements and payments

Article 57

Current account

Each Party shall authorise, in a freely convertible currency and in accordance with the Articles of Agreement of the International Monetary Fund (IMF), as applicable, all payments and transfers on the current account of the balance-of-payments between the Parties.

Article 58

Movement of capital

1. With regard to transactions on the capital and financial account of balance-of-payments and without prejudice to other provisions of this Agreement, the Parties undertake not to impose restrictions on the free movement of capital relating to direct investments made in accordance with the laws of the host country, to economic activities covered by Chapter 5 (Trade in Services and Establishment) of this Title and to the liquidation and repatriation of such invested capital and of any profit generated therefrom.

⁽¹⁾ Measures aimed at ensuring the effective or equitable imposition or collection of direct taxes include measures taken by a Party under its taxation system which:

- (i) apply to non-resident investors and services suppliers in recognition of the fact that the tax obligation of non-residents is determined with respect to taxable items sourced or located in the Party's territory;
- (ii) apply to non-residents in order to ensure the imposition or collection of taxes in the Party's territory;
- (iii) apply to non-residents or residents in order to prevent the avoidance or evasion of taxes, including compliance measures;
- (iv) apply to consumers of services supplied in or from the territory of another Party in order to ensure the imposition or collection of taxes on such consumers derived from sources in the Party's territory;
- (v) distinguish investors and service suppliers subject to tax on worldwide taxable items from other investors and service suppliers, in recognition of the difference in the nature of the tax base between them; or
- (vi) determine, allocate or apportion income, profit, gain, loss, deduction or credit of resident persons or branches, or between related persons or branches of the same person, in order to safeguard the Party's tax base.

Tax terms or concepts in point (f) and in this footnote are determined according to tax definitions and concepts, or equivalent or similar definitions and concepts, under the domestic law of the Party taking the measure.

2. With regard to transactions on the capital and financial account of balance-of-payments not covered by paragraph 1, and without prejudice to other provisions of this Agreement, each Party shall ensure, in accordance with its laws, the free movement of capital relating to, inter alia:

- (a) credits relating to commercial transactions, including the provision of services, in which a resident of a Party is participating;
- (b) financial loans and credits; or
- (c) capital participation in a juridical person with no intention of establishing or maintaining lasting economic links.

3. Without prejudice to other provisions of this Agreement, the Parties shall not introduce any new restrictions on the movement of capital between residents of the Parties and shall not make the existing arrangements more restrictive.

4. The Parties may hold consultations with a view to further facilitating the movement of capital between them.

Article 59

Exceptions

Subject to the requirement that such measures are not applied in a manner which would constitute a means of arbitrary or unjustifiable discrimination between countries where like conditions prevail, or a disguised restriction on capital movements, nothing in this Chapter shall be construed as preventing the adoption or enforcement by either Party of measures:

- (a) necessary to protect public security and public morals or to maintain public order; or
- (b) necessary to secure compliance with laws or regulations which are not inconsistent with the provisions of this Title, including those relating to:
  - (i) the prevention of criminal or penal offences, deceptive and fraudulent practices, or those necessary to deal with the effects of a default on contracts (bankruptcy, insolvency and protection of the right of creditors);
  - (ii) measures adopted or maintained to ensure the integrity and stability of a Party's financial system;
  - (iii) issuing, trading or dealing in securities, options, futures or other derivatives;
  - (iv) financial reporting or record keeping of transfers when necessary to assist law enforcement or financial regulatory authorities; or
  - (v) ensuring compliance with orders or judgements in juridical or administrative proceedings.

Article 60

Temporary safeguard measures with regard to capital movements, payments or transfers

In exceptional circumstances of serious difficulties for the operation of monetary and exchange rate policy, in the case of the Republic of Kazakhstan, or for the operation of the economic and monetary union, in the case of the European Union, or threat thereof, safeguard measures that are strictly necessary may be taken by the concerned Party with regard to capital movements, payments or transfers for a period not exceeding one year. The Party which maintains or adopts such measures shall inform the other Party forthwith and present, as soon as possible, a time schedule for their removal.

CHAPTER 7

Intellectual Property

Article 61

Objectives

The objectives of this Chapter are to:

- (a) facilitate the production and commercialisation of innovative and creative products between the Parties; and
- (b) achieve an adequate and effective level of protection and enforcement of intellectual property rights.

Section 1

Principles

Article 62

Nature and scope of obligations

1. The Parties recall their obligation to ensure the adequate and effective implementation of the international agreements dealing with intellectual property to which they are parties, including the WTO Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (‘the TRIPS Agreement’). The provisions of this Chapter shall complement and further specify the rights and obligations between the Parties under the TRIPS Agreement and other international agreements in the field of intellectual property.
2. For the purposes of this Agreement, the term ‘intellectual property’ refers, inter alia, to all categories of intellectual property referred to in Articles 65 to 96.
3. Protection of intellectual property includes protection against unfair competition as referred to in Article 10bis of the Paris Convention for the Protection of Industrial Property of 1883, as revised and amended (‘the Paris Convention’).
4. This Chapter shall not prevent the Parties from applying provisions in their law providing for higher standards for the protection and enforcement of intellectual property rights, provided that those provisions do not contravene the provisions of this Chapter.

Article 63

Transfer of technology

1. The Parties agree to exchange views and information on their law and international practices on the protection and enforcement of intellectual property rights, affecting transfer of technology. This shall, in particular, include exchanges on measures to facilitate information flows, business partnerships, and voluntary licensing and subcontracting agreements. Particular attention shall be paid to the conditions necessary to create an adequate enabling environment for technology transfer in the host countries, including issues such as the domestic legal framework and the development of human capital.
2. When measures are taken with regard to technology transfer, the legitimate interests of the intellectual property right holders shall be protected.

Article 64

Exhaustion

Each Party shall apply a national or regional (!) exhaustion regime of intellectual property rights, in accordance with its respective domestic law, in respect of copy right and related rights, designs, and trademarks.

(!) The term ‘regional’ refers to regional economic integration organisations that set up an internal market ensuring the free movement of goods and services.

Section 2

Standards concerning intellectual property rights

COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS

*Article 65***Protection granted**

Each Party shall comply with the rights and obligations set out in the following international agreements:

- (a) the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (Berne Convention);
- (b) the International Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organizations (Rome Convention);
- (c) the World Intellectual Property Organization (WIPO) Copyright Treaty;
- (d) the WIPO Performances and Phonograms Treaty;
- (e) the TRIPS Agreement.

*Article 66***Authors**

Each Party shall, as regards authors, provide for the exclusive right to authorise or prohibit:

- (a) the direct or indirect, temporary or permanent, reproduction by any means and in any form, in whole or in part, of their works;
- (b) any form of distribution to the public by sale or otherwise of the original of their works or of copies thereof;
- (c) any communication to the public of their works, by wire or wireless means, including the making available to the public of their works in such a way that members of the public may access them from a place and at a time individually chosen by them.

*Article 67***Performers**

Each Party shall, as regards performers, provide for the exclusive right to authorise or prohibit:

- (a) the fixation ⁽¹⁾ of their performances;
- (b) the direct or indirect, temporary or permanent, reproduction by any means and in any form, in whole or in part, of fixations of their performances;
- (c) the distribution to the public, by sale or otherwise, of fixations of their performances;
- (d) the making available to the public, by wire or wireless means, in such a way that members of the public may access them from a place and at a time individually chosen by them, of fixations of their performances;
- (e) the broadcasting by wireless means and the communication to the public of their performances, except where the performance is itself already a broadcast performance or is made from a fixation.

⁽¹⁾ For the purposes of this Chapter, 'fixation' means the embodiment of sounds, or of the representations thereof, from which they can be perceived, reproduced or communicated through a device.

*Article 68***Producers of phonograms**

Each Party shall, as regards phonogram producers, provide for the exclusive right to authorise or prohibit:

- (a) the direct or indirect, temporary or permanent, reproduction by any means and in any form, in whole or in part, of their phonograms;
- (b) the distribution of their phonograms to the public, by sale or otherwise, including copies thereof;
- (c) the making available of their phonograms to the public, by wire or wireless means, in such a way that members of the public may access them from a place and at a time individually chosen by them.

*Article 69***Broadcasting organisations**

Each Party shall, as regards broadcasting organisations, provide for the exclusive right to authorise or prohibit:

- (a) the fixation of their broadcasts;
- (b) the reproduction of fixations of their broadcasts;
- (c) the making available to the public, by wire or wireless means, of fixations of their broadcasts in such a way that members of the public may access them from a place and at a time individually chosen by them; and
- (d) the rebroadcasting of their broadcasts by wireless means, as well as the communication to the public of their broadcasts if such communication is made in places accessible to the public against payment of an entrance fee.

*Article 70***Broadcasting and communication to the public**

Each Party shall provide for the right to ensure that a single equitable remuneration is paid by the user, if a phonogram published for commercial purposes, or a reproduction of such phonogram, is used for broadcasting by wireless means or for any communication to the public, and to ensure that that remuneration is shared between the relevant performers and phonogram producers. Each Party may, in the absence of agreement between the performers and phonogram producers, lay down the conditions as to the sharing of that remuneration between them.

*Article 71***Term of protection**

1. The rights of an author of a literary or artistic work within the meaning of Article 2 of the Berne Convention shall run for the life of the author and for no less than 70 years after his death.
2. In the case of a work of joint authorship, the term referred to in paragraph 1 shall be calculated from the death of the last surviving author.
3. The rights of performers shall expire no less than 50 years after the date of the performance. However, if a fixation of the performance is lawfully published or lawfully communicated to the public within this period, the rights shall expire no less than 50 years after the date of the first such publication or the first such communication to the public, whichever is the earlier.
4. The rights of producers of phonograms shall expire no less than 50 years after the fixation is made. However, if the phonogram has been lawfully published within this period, the said rights shall expire no less than 50 years after the date of the first lawful publication. If no lawful publication has taken place within the period mentioned in the first sentence, and if the phonogram has been lawfully communicated to the public within this period, the said rights shall expire no less than 50 years after the date of the first lawful communication to the public.

5. The rights of broadcasting organisations shall expire no less than 50 years after the first transmission of a broadcast, whether that broadcast is transmitted by wire or wireless means, including by cable or satellite.
6. The terms laid down in this Article shall be calculated from the first of January of the year following the event which gives rise to them.
7. The terms of protection may exceed the terms laid down in this Article.

Article 72

Protection of technological measures

1. Each Party shall provide adequate legal protection against the circumvention of any effective technological measures, which the person concerned carries out in the knowledge, or with reasonable grounds to know, that he is pursuing that objective.
2. Each Party shall provide adequate legal protection against the manufacture, import, distribution, sale, rental, advertisement for sale or rental, or possession for commercial purposes of devices, products or components or the provision of services which are mainly directed at or enable the circumvention of any effective technological measures.
3. For the purposes of this Agreement, the expression 'technological measures' means any technology, device or component that, in the normal course of its operation, is designed to prevent or restrict acts, in respect of works or other subject matter, which are not authorised by the right holder of any copyright or related right as provided for by domestic law. Technological measures shall be deemed 'effective' where the use of a work or other subject matter is controlled by the right holders through the application of an access control or protection process, such as encryption, scrambling or other transformation of the work or other subject matter or a copy control mechanism, which achieves the protection objective.

Article 73

Protection of rights-management information

1. Each Party shall provide adequate legal protection against any person performing without authority any of the following acts:
  - (a) the removal or alteration of any electronic rights-management information;
  - (b) the distribution, importation for distribution, broadcasting, communication or making available to the public of works or other subject matter protected under this Agreement from which electronic rights-management information has been removed or altered without authority,if that person knows, or has reasonable grounds to know, that by so doing he is inducing, enabling, facilitating or concealing an infringement of any copyright or related right as provided for by domestic law.

2. For the purposes of this Chapter, the expression 'rights-management information' means any information provided by right holders which identifies the work or other subject matter protected by copyright or related rights, the author or any other right holder, or information about the terms and conditions of use of the work or other subject matter, and any numbers or codes that represent such information.
3. Paragraph 1 shall apply when any of the items of information referred to in paragraph 2 is associated with a copy of, or appears in connection with the communication to the public of, a work or other subject matter protected by copyright or related rights.

*Article 74***Exceptions and limitations**

1. In accordance with the conventions and international agreements to which they are parties, each Party may provide for limitations or exceptions to the rights set out in Articles 66 to 70 only in certain special cases which do not conflict with a normal exploitation of the works or other subject matter and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of the right holders.

2. Each Party shall provide that temporary acts of reproduction referred to in Articles 66 to 70, which are transient or incidental, which are an integral and essential part of a technological process, and the sole purpose of which is to enable:

- (a) a transmission in a network between third parties by an intermediary, or
- (b) a lawful use

of a work or other subject matter to be made, and which have no independent economic significance, shall be exempted from the reproduction right provided for in Articles 66 to 69.

*Article 75***Resale right**

Each Party shall provide, for the benefit of the author of an original work of art who is a national of the other Party and for the benefit of his successor in title, a resale right, to be defined as an inalienable right which cannot be waived, even in advance, to receive a royalty based on the sale price obtained for the resale of the work subsequent to the first transfer of the work by the author. The thresholds and the rates of the collection of the royalties shall be established according to the domestic law of the Party where the resale takes place ⁽¹⁾.

*Article 76***Cooperation on collective management of rights**

The Parties shall take such reasonable measures as may be available to them to facilitate the establishment of arrangements between their respective collective management societies for the purpose of ensuring easier mutual access and delivery of works and other protected subject matter between the territories of the Parties, as well as the transfer of royalties between them for the use of such works or other protected subject matter. The Parties shall also take such reasonable measures as may be available to them to achieve a high level of rationalisation and transparency with regard to the execution of the tasks of their respective collective management societies.

TRADEMARKS

*Article 77***International agreements**

Each Party shall:

- (a) comply with the Protocol Relating to the Madrid Agreement Concerning the International Registration of Marks and with the WIPO Trademark Law Treaty; and
- (b) make all reasonable efforts to accede to the Singapore Treaty on the Law of Trademarks.

⁽¹⁾ A Party may in accordance with domestic law limit the resale right to acts of resale involving dealers in works of art.

Article 78

Registration procedure

1. Each Party shall provide for a system for the registration of trademarks in which each final decision taken by the relevant competent trademark authority shall be duly reasoned and communicated in writing to the applicant who will have the opportunity to contest it before the competent trademark authority and to appeal it before a court.
2. Each Party shall provide for the possibility of right holders to oppose trademark applications or registrations. The proceedings in case of opposition shall be adversarial.
3. Each Party shall provide a publicly available electronic database of trademark registrations.

Article 79

Well-known trademarks

The Parties shall cooperate with the aim of making the protection of well-known trademarks, as referred to in Article 6bis of the Paris Convention and in Article 16(2) and (3) of the TRIPS Agreement, effective.

Article 80

Exceptions to the rights conferred by a trademark

Each Party shall provide for limited exceptions to the rights conferred by a trademark, such as the fair use of descriptive terms, the use of geographical indications, or other limited exceptions, which take account of the legitimate interests of the owner of the trademark and of third parties.

GEOGRAPHICAL INDICATIONS

Article 81

Definition

Geographical indications are, for the purposes of this Agreement, indications which identify a good as originating in the territory of a Party, or a region or locality in that territory, where a given quality, reputation or other characteristic of the good is essentially attributable to its geographical origin.

Article 82

Principles of the protection of geographical indications

1. Each Party shall ensure adequate and indefinite protection of geographical indications, by way of a *sui generis* system of protection and in accordance with domestic law, as long as the geographical indication enjoys legal protection in the country of origin.
2. To that end, the Parties shall cooperate in the area of geographical indications on the basis of this Article, which complements the minimum standards set in the relevant provisions of the TRIPS Agreement.
3. Each Party shall ensure that its geographical indications protection system is open to registration of geographical indications of the other Party. Each Party shall provide for a publicly available electronic database of registered geographical indications.

4. In respect of the geographical indications protected in its respective territory, each Party shall prohibit and prevent:
- (a) any direct or indirect commercial use of a registered name in respect of the products not covered by the registration in so far as:
    - (i) those products are comparable to the products protected under that name, or
    - (ii) such use exploits the reputation of the protected name;
  - (b) any misuse, imitation or evocation of a registered name, even if the true origin of the product is indicated or if the protected name is translated, transcribed, transliterated or accompanied by an expression such as 'style', 'type', 'method', 'as produced in', 'kind', 'imitation' or similar;
  - (c) any other false or misleading indication as to the provenance, origin, nature or essential qualities of the product, on the inner or outer packaging, advertising material or documents relating to the product concerned, and the packing of the product in a container liable to convey a false impression as to its origin; or
  - (d) any other practice liable to mislead the consumer as to the true origin of the good.
5. Each Party shall enforce the protection provided for in Articles 81 to 83, including upon request from an interested party, by appropriate administrative enforcement in accordance with domestic law.
6. Each Party shall ensure that the protected geographical indications may be used by any operator marketing a good conforming to the corresponding specification.
7. Each Party shall ensure that the names that they have protected according to domestic law do not become generic.
8. The Parties shall have no obligation to register a geographical indication where, in the light of a reputed or well-known trademark, registration is liable to mislead consumers as to the true identity of the good.
9. Without prejudice to this Article, each Party shall protect geographical indications also where a prior trademark exists. A 'prior trademark' shall mean a trademark the use of which corresponds to one of the situations referred to in paragraph 4, which has been applied for, registered or established by use, if that possibility is provided for by domestic law, before the date on which the application for registration of the geographical indication is filed with the competent authority of that Party. Such prior trademark may continue to be used and renewed notwithstanding the protection of the geographical indication, provided that no grounds for the trademark's invalidity or revocation exist in the trademark law of the Party where it is registered or used.

Article 83

Negotiations

The Parties shall, no later than seven years after the date on which this Title starts to apply, commence negotiations with a view to concluding an agreement on the protection of geographical indications in their respective territories.

DESIGNS

Article 84

International agreements

The European Union reaffirms its commitment to the Geneva Act of the Hague Agreement Concerning the International Registration of Industrial Designs of 1999. The Republic of Kazakhstan shall make reasonable efforts to accede to it.

*Article 85***Requirements for protection of registered designs**

1. Each Party shall provide for the protection of independently created designs that are new and original. This protection shall be provided by registration and shall confer an exclusive right upon the holder of a registered design in accordance with domestic law. For the purposes of this Article, a Party may consider that a design having individual character is original.
2. A design applied to or incorporated in a product which constitutes a component part of a complex product shall only be considered to be new and to have individual character:
  - (a) if the component part, once it has been incorporated into the complex product, remains visible during normal use of the latter, excluding maintenance, servicing or repair work, and
  - (b) to the extent that those visible features of the component part fulfil in themselves the requirements as to novelty and individual character.

*Article 86***Rights conferred by registration**

The holder of a registered design shall have the exclusive right to use it and to prevent any third party not having the holder's consent from, inter alia, making, offering for sale, selling, importing, exporting, stocking or using a product bearing or embodying the protected design when such acts are undertaken for commercial purposes.

*Article 87***Protection conferred to unregistered designs**

The Republic of Kazakhstan shall, no later than seven years after the date on which this Title starts to apply, effectively provide for legal protection against copying unregistered designs, on the condition that the European Union has, no later than two years before the end of that seven-year period, provided adequate training for representatives of the authorised bodies, organisations and judges.

*Article 88***Term of protection**

The duration of protection as from the date of the filing of the application shall amount to at least 10 years. Each Party may provide that the right holder may have the term of protection renewed for one or more periods of five years each, up to the maximum term of protection established according to domestic law.

*Article 89***Exceptions**

1. Each Party may provide for limited exceptions to the protection of designs, provided that such exceptions do not unreasonably conflict with the normal exploitation of protected designs and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of the owner of the protected design, taking account of the legitimate interests of third parties.

2. Design protection shall neither extend to features of appearance dictated solely by technical functions of the product nor to features of appearance of a product that are necessary to ensure interoperability with another product ⁽¹⁾.
3. A design right shall not subsist in a design which is contrary to public policy or to accepted principles of morality.

Article 90

Relationship to copyright

A design protected by a design right registered in a Party shall also be eligible for protection under the copyright law of that Party as from the date on which the design was created or fixed in any form. The extent to which, and the conditions under which, such a protection is conferred, including the level of originality required, shall be determined by each Party.

PATENTS

Article 91

International agreements

Each Party shall make all reasonable efforts to comply with Articles 1 to 16 of the Patent Law Treaty.

Article 92

Patents and public health

1. The Parties recognise the importance of the Declaration of the Ministerial Conference of the WTO on the TRIPS Agreement and Public Health, adopted on 14 November 2001. In interpreting and implementing the rights and obligations under this Chapter, each Party shall ensure consistency with that Declaration.
2. Each Party shall respect the Decision of the WTO General Council of 30 August 2003 on paragraph 6 of the Declaration referred to in paragraph 1.

Article 93

Supplementary protection certificates

1. The Parties recognise that medicinal and plant protection products protected by a patent on their respective territory may be subject to an administrative authorisation procedure before being put on the market. They recognise that the period that elapses between the filing of the application for a patent and the first authorisation to place the product on the market, as defined for that purpose by the relevant domestic law, may shorten the period of effective protection under the patent.
2. Each Party shall provide for a further period of protection for a medicinal or plant protection product which is protected by a patent and which has been subject to an administrative authorisation procedure, that period being equal to the period referred to in the second sentence of paragraph 1, reduced by a period of five years.
3. Notwithstanding paragraph 2, the duration of the further period of protection may not exceed five years.

⁽¹⁾ In the European Union this provision does not apply to modular products.

*Article 94***Protection of data submitted to obtain an authorisation to put a pharmaceutical product ⁽¹⁾ on the market**

1. Each Party shall implement a comprehensive system to guarantee the confidentiality, non-disclosure and non-reliance of data submitted for the purpose of obtaining an authorisation to put a pharmaceutical product on the market.
2. Each Party shall ensure that any information submitted to obtain an authorisation to put a pharmaceutical product, as referred to in Article 39(3) of the TRIPS Agreement, on the market remains undisclosed to third parties and benefits from a period of at least six years of protection against unfair commercial use starting from the date of the grant of a marketing authorisation in either Party.

To that end,

- (a) during a period of at least six years starting from the date of the grant of a marketing authorisation, no person or entity, whether public or private, other than the person or entity who submitted such undisclosed data, shall be allowed to rely directly or indirectly on such data, without the explicit consent of the person or entity who submitted this data, in support of an application for the authorisation to put a pharmaceutical product on the market;
- (b) during a period of at least six years starting from the date of the grant of a marketing authorisation, any subsequent application for the authorisation to put a pharmaceutical product on the market shall not be granted, unless the subsequent applicant submits his own data, or data used with authorisation of the holder of the first authorisation, meeting the same requirements as the first applicant. During this six-year period, products registered without submission of such data shall be removed from the market until the requirements are met.

*Article 95***Data protection on plant protection products and rules on avoidance of duplicative testing**

1. The Parties shall determine safety and efficacy requirements before authorising the placing on the market of plant protection products.
2. Each Party shall recognise a temporary data protection right to the owner of a test or study report submitted for the first time to obtain a marketing authorisation for a plant protection product.

During the period of validity of the data protection right, the test or study report shall not be used for the benefit of any other person aiming to achieve a marketing authorisation for a plant protection product, except when the explicit consent of the owner is provided. This right shall be hereinafter referred to as 'data protection'.

3. The test or study report shall:
  - (a) be necessary for the authorisation or for an amendment of an authorisation in order to allow the use on other crops, and
  - (b) be certified as compliant with the principles of good laboratory practice or of good experimental practice.
4. The term of data protection for plant protection products in a Party shall be 10 years starting on the date of the first authorisation in that Party. Longer periods may be granted by each Party in order to encourage the authorisation of, for instance, low risk plant protection products or minor uses.
5. A test or study shall also be protected if it was necessary for the renewal or review of an authorisation.
6. The Parties shall lay down rules on the avoidance of duplicative testing on vertebrate animals. Any applicant intending to perform tests and studies involving vertebrate animals shall take the necessary measures to verify that those tests and studies have not already been performed or initiated.

⁽¹⁾ The term 'pharmaceutical product' in this Chapter refers, in the case of the European Union, to medicinal products as defined in Directive 2001/83/EC of the European Parliament and of the Council of 6 November 2001 on the Community code relating to medicinal products for human use.

7. The prospective applicant and the holder or holders of the relevant authorisations shall make every effort to ensure that they share tests and studies involving vertebrate animals. The costs of sharing the test and study reports shall be determined in a fair, transparent and non-discriminatory way. The prospective applicant shall only be required to share the costs of information he is required to submit to meet the authorisation requirements.

8. Where the prospective applicant and the holder or holders of the relevant authorisations of plant protection products cannot reach agreement on the sharing of test and study reports involving vertebrate animals, the prospective applicant shall inform the competent authority of the Party concerned.

9. The failure to reach agreement on the sharing of test and study reports involving vertebrate animals shall not prevent the competent authority of the Party concerned from using those reports for the purpose of the application of the prospective applicant.

The holder or holders of the relevant authorisation shall have a claim on the prospective applicant for a fair share of the costs incurred by him. The Party may direct the parties involved to resolve the matter by formal and binding arbitration administered under domestic law.

Article 96

Plant varieties

The European Union reaffirms its commitment to the International Convention for the Protection of New Varieties of Plants (the UPOV Convention), to which the Republic of Kazakhstan shall make reasonable efforts to accede.

Section 3

Enforcement of intellectual property rights

Article 97

General obligations

1. The Parties reaffirm their commitments under the TRIPS Agreement, in particular Part III thereof, and shall provide for the complementary measures, procedures and remedies set out in this Section, which are necessary to ensure the enforcement of the intellectual property rights ⁽¹⁾.

2. Those measures, procedures and remedies shall be fair and equitable, and shall not be unnecessarily complicated or costly, or entail unreasonable time limits or unwarranted delays. They shall also be effective, proportionate and dissuasive and shall be applied in such a manner as to avoid the creation of barriers to legitimate trade and to provide for safeguards against their abuse.

Article 98

Entitled applicants

Each Party shall recognise as persons entitled to seek application of the measures, procedures and remedies referred to in this Section and in Part III of the TRIPS Agreement:

- (a) the holders of intellectual property rights in accordance with the provisions of domestic law;
- (b) all other persons authorised to use those rights, in particular licensees, in so far as permitted by and in accordance with the provisions of domestic law;

⁽¹⁾ For the purposes of Articles 98 to 110, the term 'intellectual property rights' shall include at least the following rights: copyright; rights related to copyright; *sui generis* right of a database maker; rights of the creator of the topographies of a semiconductor product; trademark rights; design rights; patent rights, including rights derived from supplementary protection certificates; geographical indications; utility model rights; plant variety rights; and trade names in so far as these are protected as exclusive rights by domestic law.

- (c) intellectual property collective rights management bodies which are regularly recognised as having a right to represent holders of intellectual property rights, in so far as permitted by and in accordance with the provisions of domestic law;
- (d) professional defence bodies or other persons which are recognised as having a right to represent holders of intellectual property rights, in so far as permitted by and in accordance with the provisions of domestic law.

Article 99

Evidence

1. The judicial authorities of each Party shall have the authority, where a party has presented reasonably available evidence sufficient to support its claims and has in substantiating its claims specified evidence which lies in the control of the opposing party, to order that this evidence be produced by the opposing party, subject to the protection of confidential information.
2. Under the conditions referred to in paragraph 1, each Party shall take such measures as are necessary, in the case of an infringement of an intellectual property right committed on a commercial scale, to enable the competent judicial authorities to order, where appropriate and following an application, the communication of banking, financial or commercial documents under the control of the opposing party, subject to the protection of confidential information.

Article 100

Measures for preserving evidence

1. Each Party shall ensure that even before the commencement of proceedings on the merits of the case, the competent judicial authorities may, on application by a right holder who has presented reasonably available evidence to support his claims that his intellectual property right has been infringed or is about to be infringed, order prompt and effective provisional measures to preserve relevant evidence in respect of the alleged infringement, subject to the protection of confidential information.
2. Such measures may include the detailed description, with or without taking of samples, or the physical seizure of the alleged infringing goods, and, in appropriate cases, the materials and implements used in the production and/or distribution of those goods and the documents relating thereto. Those measures shall be taken, if necessary without the other party being heard, in particular where any delay is likely to cause irreparable harm to the right holder or where there is a demonstrable risk of evidence being destroyed.

Article 101

Right of information

1. Each Party shall ensure that, in the context of proceedings concerning an infringement of an intellectual property right and in response to a justified and proportionate request of the claimant, the competent judicial authorities may order that information on the origin and distribution networks of the goods or services which infringe an intellectual property right be provided by the infringer and/or any other person who:
  - (a) was found in possession of the infringing goods on a commercial scale;
  - (b) was found to be using the infringing services on a commercial scale;
  - (c) was found to be providing on a commercial scale services used in infringing activities; or
  - (d) was indicated by the person referred to in point (a), (b) or (c) as being involved in the production, manufacture or distribution of the goods or the provision of the services.

2. The information referred to in paragraph 1 shall comprise:
  - (a) the names and addresses of the producers, manufacturers, distributors, suppliers and other previous holders of the goods or services, as well as the intended wholesalers and retailers;
  - (b) information on the quantities produced, manufactured, delivered, received or ordered, as well as the price obtained for the goods or services in question.
3. Paragraphs 1 and 2 shall apply without prejudice to other statutory provisions which:
  - (a) grant the right holder rights to receive more detailed information;
  - (b) govern the use in civil or criminal proceedings of the information communicated pursuant to this Article;
  - (c) govern responsibility for misuse of the right of information;
  - (d) provide for the opportunity to refuse to provide information which would force the person referred to in paragraph 1 to admit to his own participation or that of his close relatives in an infringement of an intellectual property right; or
  - (e) govern the protection of confidentiality of information sources or the processing of personal data.

Article 102

Provisional and precautionary measures

1. Each Party shall ensure that the judicial authorities may, at the request of the applicant, issue against the alleged infringer an interlocutory injunction intended to prevent any imminent infringement of an intellectual property right, or to forbid, on a provisional basis and subject to, where appropriate, a recurring penalty payment where provided for by domestic law, the continuation of the alleged infringements of that right, or to make such continuation subject to the lodging of guarantees intended to ensure the compensation of the right holder. An interlocutory injunction may also be issued, under the same conditions and in accordance with domestic law, against an intermediary whose services are being used by a third party to infringe an intellectual property right.
2. An interlocutory injunction may also be issued to order the seizure or delivery of goods suspected of infringing an intellectual property right so as to prevent their entry into or movement within the channels of commerce.
3. In the case of an infringement committed on a commercial scale, each Party shall ensure that if the applicant demonstrates circumstances likely to endanger the recovery of damages, the judicial authorities may, in accordance with domestic law, order the precautionary seizure or arrest of the movable and/or immovable property of the alleged infringer, including the blocking of their bank accounts and other assets. To that end, the judicial authorities may order the provision of bank, financial or commercial documents, or appropriate access to the relevant information.

Article 103

Corrective measures

1. Each Party shall ensure that the competent judicial authorities may order, at the request of the applicant and without prejudice to any damages due to the right holder by reason of the infringement, and without compensation of any sort, the recall, definitive removal from the channels of commerce, or destruction of goods that they have found to be infringing an intellectual property right. If appropriate, the competent judicial authorities may also order the destruction of materials and implements predominantly used in the creation or manufacture of those goods.
2. The judicial authorities of each Party shall have the power to order that those measures shall be carried out at the expense of the infringer, unless particular reasons are invoked for not doing so.

*Article 104***Injunctions**

Each Party shall ensure that, where a judicial decision is taken finding an infringement of an intellectual property right, the judicial authorities may issue against the infringer an injunction aimed at prohibiting the continuation of the infringement. Where provided for by domestic law, non-compliance with an injunction shall, where appropriate, be subject to a recurring penalty payment, with a view to ensuring compliance. Each Party shall also ensure that right holders are in a position to apply for an injunction against intermediaries whose services are used by a third party to infringe an intellectual property right.

*Article 105***Alternative measures**

Each Party, in accordance with domestic law, may provide that, in appropriate cases and at the request of the person liable to be subject to the measures provided for in Article 103 and/or Article 104, the competent judicial authorities may order pecuniary compensation to be paid to the injured party instead of applying the measures provided for in Article 103 and/or Article 104 if that person acted unintentionally and without negligence, if execution of the measures in question would cause him disproportionate harm and if pecuniary compensation to the injured party appears reasonably satisfactory.

*Article 106***Damages**

1. Each Party shall ensure that when the judicial authorities set the damages:
  - (a) they shall take into account all appropriate aspects, such as the negative economic consequences, including lost profits, which the injured party has suffered, any unfair profits made by the infringer and, in appropriate cases, elements other than economic factors, including the moral prejudice caused to the right holder by the infringement; or
  - (b) they may, in appropriate cases, set the damages as a lump sum on the basis of elements such as at least the amount of royalties or fees which would have been due if the infringer had requested authorisation to use the intellectual property right in question.
2. Where the infringer did not, knowingly or with reasonable grounds to know, engage in the infringing activity, each Party may lay down that the judicial authorities may order the recovery of profits or the payment of damages, which may be pre-established, to the injured party.

*Article 107***Legal costs**

Each Party shall ensure that reasonable and proportionate legal costs and other expenses incurred by the successful party shall, as a general rule, be borne by the unsuccessful party, unless equity does not allow this.

*Article 108***Publication of judicial decisions**

Each Party shall ensure that, in legal proceedings instituted for infringement of an intellectual property right, the judicial authorities may order, at the request of the applicant and at the expense of the infringer, appropriate measures for the dissemination of the information concerning the decision, including displaying the decision and publishing it in full or in part.

*Article 109***Presumption of authorship or ownership**

For the purposes of applying the measures, procedures and remedies provided for in this Section, it shall be sufficient for the name of an author of a literary or artistic work, in the absence of proof to the contrary and in order to be regarded as the author and consequently to be entitled to institute infringement proceedings, to appear on the work in the usual manner. This shall also apply, *mutatis mutandis*, to the holders of rights related to copyright with regard to their protected subject matter.

*Article 110***Administrative procedures**

To the extent that any civil remedy may be ordered as a result of administrative procedures on the merits of a case, such procedures shall conform to principles equivalent in substance to those provided for in the relevant provisions of this Section.

*Article 111***Border measures**

1. When implementing border measures for the enforcement of intellectual property rights each Party shall ensure compliance with its obligations under the GATT 1994 and the TRIPS Agreement.
2. In order to ensure protection of intellectual property rights in the customs territory of each Party, the customs authorities, within the limits of their authority, shall adopt a range of approaches to identify shipments containing goods suspected of infringing intellectual property rights referred to in paragraphs 3 and 4. These approaches include risk-analysis techniques based, *inter alia*, on information provided by right holders, intelligence gathered and cargo inspections.
3. The customs authorities shall have the power to take measures, upon application by the right holder, to detain or suspend the release of goods under customs control which are suspected of infringing trademarks, copyright and related rights, or geographical indications.
4. The customs authorities of the Republic of Kazakhstan shall, no later than three years after the date on which this Title starts to apply, have the power to take measures, upon application by the right holder, to detain or suspend the release of goods under customs control which are suspected of infringing patents, utility models, industrial designs, topographies of integrated circuits or plant variety rights, on the condition that the European Union provides, before the end of the second year of this three-year period, adequate training for representatives of the authorised bodies, such as customs officials, prosecutors, judges and other personnel, as appropriate.
5. The customs authorities shall have the power to detain or suspend, upon their own initiative, the release of goods under customs control which are suspected of infringing trademarks, copyright and related rights, or geographical indications.
6. The customs authorities of the Republic of Kazakhstan shall, no later than five years after the date on which this Title starts to apply, have the power to detain or suspend, upon their own initiative, the release of goods under customs control which are suspected of infringing patents, utility models, industrial designs, topographies of integrated circuits or plant variety rights, on the condition that the European Union provides, no later than two years before the end of this five-year period, adequate training for representatives of authorised bodies, such as customs officials, prosecutors, judges and other personnel, as appropriate.
7. Notwithstanding paragraphs 3 to 6, there shall be no obligation to apply detention or suspension measures to imports of goods that have been put on the market in another country by, or with the consent of, the right holder.

8. The Parties agree to effectively implement Article 69 of the TRIPS Agreement in respect of international trade in goods suspected of infringing intellectual property rights. For that purpose, each Party shall be ready to establish and notify to the other Party a contact point in its customs administration in order to facilitate cooperation. Such cooperation may include exchanges of information regarding mechanisms for receiving information from right holders, best practices, and experiences with risk management strategies, as well as information to aid in the identification of shipments suspected of containing infringing goods.

9. The customs authorities of each Party shall be ready to cooperate, upon request from the other Party or upon their own initiative, in order to provide relevant available information to the customs authorities of the other Party, in particular with regard to goods in transit through the territory of a Party destined for, or originating in, the other Party.

10. Without prejudice to other forms of cooperation, the Protocol on Mutual Administrative Assistance in Customs Matters shall be applicable with regard to paragraphs 8 and 9 of this Article with respect to breaches of customs law relating to intellectual property rights.

11. Without prejudice to the powers of the Cooperation Council, the Subcommittee on Customs Cooperation referred to in Article 25(3) shall be responsible for ensuring the proper functioning and implementation of this Article. The Subcommittee on Customs Cooperation shall set the priorities and provide for adequate procedures for cooperation between the competent authorities of the Parties.

Section 4

Liability of intermediary service providers

Article 112

Use of intermediaries' services

The Parties recognise that the services of intermediaries could be used by third parties for infringing activities. To ensure the free movement of information services and at the same time enforce intellectual property rights in the digital environment, each Party shall provide for the measures described in this Section concerning intermediary service providers, where those providers are in no way involved with the information transmitted.

Article 113

Liability of intermediary service providers: 'mere conduit'

1. Where an information society service is provided that consists of the transmission in a communication network of information provided by a recipient of the service, or the provision of access to a communication network, each Party shall ensure that the service provider is not liable for the information transmitted, on condition that the provider:

- (a) does not initiate the transmission;
- (b) does not select the receiver of the transmission; and
- (c) does not select or modify the information contained in the transmission.

2. The acts of transmission and of provision of access referred to in paragraph 1 include the automatic, intermediate and transient storage of the information transmitted in so far as this takes place for the sole purpose of carrying out the transmission in the communication network, and provided that the information is not stored for any period longer than is reasonably necessary for the transmission.

3. This Article shall not affect the possibility for a court or administrative authority, in accordance with domestic law, of requiring the service provider to terminate or prevent an infringement.

*Article 114***Liability of intermediary service providers: ‘caching’**

1. Where an information society service is provided that consists of the transmission in a communication network of information provided by a recipient of the service, each Party shall ensure that the service provider is not liable for the automatic, intermediate and temporary storage of that information, performed for the sole purpose of making more efficient the information's onward transmission to other recipients of the service upon their request, on condition that:

- (a) the provider does not modify the information;
- (b) the provider complies with conditions on access to the information;
- (c) the provider complies with rules regarding the updating of the information, specified in a manner widely recognised and used by industry;
- (d) the provider does not interfere with the lawful use of technology, widely recognised and used by industry, to obtain data on the use of the information; and
- (e) the provider acts expeditiously to remove or to disable access to the information it has stored upon obtaining actual knowledge of the fact that the information at the initial source of the transmission has been removed from the network, or access to it has been disabled, or that a court or an administrative authority has ordered such removal or disablement.

2. This Article shall not affect the possibility for a court or an administrative authority, in accordance with domestic law, of requiring the service provider to terminate or prevent an infringement.

*Article 115***Liability of intermediary service providers: ‘hosting’**

1. Where an information society service is provided that consists of the storage of information provided by a recipient of the service, each Party shall ensure that the service provider is not liable for the information stored at the request of a recipient of the service, on condition that:

- (a) the provider does not have actual knowledge of illegal activity or information and, as regards claims for damages, is not aware of facts or circumstances from which the illegal activity or information is apparent; or
- (b) the provider, upon obtaining such knowledge or awareness, acts expeditiously to remove or to disable access to the information.

2. Paragraph 1 shall not apply when the recipient of the service is acting under the authority or the control of the provider.

3. This Article shall not affect the possibility for a court or an administrative authority, in accordance with domestic law, of requiring the service provider to terminate or prevent an infringement, nor does it affect the possibility for a Party of establishing procedures governing the removal or disabling of access to information.

*Article 116***No general obligation to monitor**

1. The Parties shall not impose a general obligation on providers, when providing the services covered by Articles 113 to 115, to monitor the information which they transmit or store, nor shall they impose a general obligation to actively seek facts or circumstances indicating illegal activity.

2. A Party may establish obligations for information society service providers to promptly inform the competent public authorities of alleged illegal activities undertaken or information provided by recipients of their service. A Party may also establish an obligation for information society service providers to communicate to the competent authorities, at their request, information enabling the identification of recipients of their service with whom they have storage agreements.

Article 117

Date of application of Articles 112 to 116

The Republic of Kazakhstan shall fully implement the obligations provided for in Articles 112 to 116 within five years from the date on which this Title starts to apply.

Article 118

Cooperation

1. The Parties shall encourage the development of cooperation among trade or professional associations or organisations aimed at the protection and enforcement of intellectual property rights.
2. The Parties agree to cooperate with a view to supporting the implementation of the obligations undertaken under this Chapter. Areas of cooperation include, but are not limited to, the following activities:
  - (a) exchange of information on their respective legal frameworks concerning intellectual property rights and relevant rules of protection and enforcement; exchange of experiences on legislative progress in those areas;
  - (b) exchange of experience on protection and enforcement of intellectual property rights;
  - (c) exchange of experience on protection and enforcement among customs, police, administrative and judiciary bodies and interested organisations; coordination to prevent exports of counterfeit goods;
  - (d) capacity building; and
  - (e) promotion and dissemination of information and knowledge on intellectual property rights in, inter alia, business circles and civil society; promotion of public awareness and knowledge of consumers and right holders.

CHAPTER 8

Government procurement

Article 119

Definitions

For the purposes of this Chapter:

- (a) 'commercial goods or services' means goods or services of a type generally sold or offered for sale in the commercial marketplace to, and customarily purchased by, non-governmental buyers for non-governmental purposes;
- (b) 'construction service' means a service that has as its objective the realisation by whatever means of civil or building works, based on Division 51 of the United Nations Provisional Central Product Classification ('CPCprov');
- (c) 'days' means calendar days;

- (d) 'electronic auction' means a repetitive process involving an electronic device for the presentation of new prices, revised downwards, and/or new values concerning certain elements of tenders, which occurs after an initial full evaluation of the tenders, enabling them to be ranked using automatic evaluation methods. Consequently, certain service contracts and certain works contracts having as their subject matter intellectual performances, such as the design of works, may not be the object of electronic auctions;
- (e) 'in writing' or 'written' means any worded or numbered expression that can be read, reproduced and later communicated. It may include electronically transmitted and stored information;
- (f) 'limited tendering' means a procurement method whereby the procuring entity contacts a supplier or suppliers of its choice;
- (g) 'measure' means any law, regulation, procedure, administrative guidance or practice, or any action of a procuring entity relating to a covered procurement;
- (h) 'multi-use list' means a list of suppliers that a procuring entity has determined satisfy the conditions for participation in that list, and that the procuring entity intends to use more than once;
- (i) 'notice of intended procurement' means a notice published by a procuring entity inviting interested suppliers to submit a request for participation, a tender, or both;
- (j) 'open tendering' means a procurement method whereby all interested suppliers may submit a tender;
- (k) 'person' means a natural person or a juridical person;
- (l) 'procuring entity' means an entity covered under Parts 1 to 3 of Annex III;
- (m) 'qualified supplier' means a supplier that a procuring entity recognises as having satisfied the conditions for participation;
- (n) 'selective tendering' means a procurement method whereby only qualified suppliers are invited by the procuring entity to submit a tender;
- (o) 'services' includes construction services, unless otherwise specified;
- (p) 'standard' means a document approved by a recognised body that provides for common and repeated use, rules, guidelines or characteristics for goods or services, or related processes and production methods, with which compliance is not mandatory. It may also include or deal exclusively with terminology, symbols, packaging, marking or labelling requirements as they apply to a good, service, process or production method;
- (q) 'supplier' means a person or group of persons that provides or could provide goods or services;
- (r) 'technical specification' means a tendering requirement that:
  - (i) lays down the characteristics of goods or services to be procured, including quality, performance, safety and dimensions, or the processes and methods for their production or provision; or
  - (ii) addresses terminology, symbols, packaging, marking or labelling requirements, as they apply to a good or service.

Article 120

Scope and coverage

Application of this Chapter

1. This Chapter applies to any measure regarding covered procurement, whether or not it is conducted exclusively or partially by electronic means.

2. For the purposes of this Chapter, 'covered procurement' means procurement for governmental purposes:
  - (a) of goods, services, or any combination thereof:
    - (i) as specified in Annex III; and
    - (ii) not procured with a view to commercial sale or resale, or for use in the production or supply of goods or services for commercial sale or resale;
  - (b) by any contractual means, including: purchase; lease; and rental or hire purchase, with or without an option to buy;
  - (c) for which the value equals or exceeds the relevant threshold specified in Annex III, at the time of publication of a notice in accordance with Article 124;
  - (d) by a procuring entity; and
  - (e) that is not otherwise excluded from coverage in paragraph 3 of this Article or in Annex III.

If the value of a procurement is uncertain, it shall be estimated in accordance with paragraphs 6 to 8.

3. Except where provided otherwise in Annex III, this Chapter does not apply to:
  - (a) the acquisition or rental of land, existing buildings or other immovable property or the rights thereon;
  - (b) non-contractual agreements or any form of assistance that a Party provides, including cooperative agreements, grants, loans, equity infusions, guarantees and fiscal incentives;
  - (c) the procurement or acquisition of fiscal agency or depository services, liquidation and management services for regulated financial institutions or services related to the sale, redemption and distribution of public debt, including loans and government bonds, notes and other securities;
  - (d) public employment contracts;
  - (e) procurement conducted:
    - (i) for the specific purpose of providing international assistance, including development aid;
    - (ii) under the particular procedure or condition of an international agreement relating to the stationing of troops or relating to the joint implementation by the signatory countries of a project; or
    - (iii) under the particular procedure or condition of an international organisation, or funded by international grants, loans or other assistance where the applicable procedure or condition would be inconsistent with this Chapter.
4. Annex III specifies for each Party the following information:
  - (a) in Part 1, the central government entities whose procurement is covered by this Chapter;
  - (b) in Part 2, the sub-central government entities whose procurement is covered by this Chapter;
  - (c) in Part 3, all other entities whose procurement is covered by this Chapter;
  - (d) in Part 4, the goods covered by this Chapter;
  - (e) in Part 5, the services, other than construction services, covered by this Chapter;
  - (f) in Part 6, the construction services covered by this Chapter; and
  - (g) in Part 7, any General Notes.

5. Where a procuring entity, in the context of covered procurement, requires persons not covered under Annex III to procure in accordance with particular requirements, Article 122 shall apply *mutatis mutandis* to such requirements.

Valuation

6. In estimating the value of a procurement for the purpose of ascertaining whether it is a covered procurement, a procuring entity shall:

- (a) neither divide a procurement into separate procurements nor select or use a particular valuation method for estimating the value of a procurement with the intention of totally or partially excluding it from the application of this Chapter; and
- (b) include the estimated maximum total value of the procurement over its entire duration, whether awarded to one or more suppliers, taking into account all forms of remuneration, including:
  - (i) premiums, fees, commissions and interest; and
  - (ii) where the procurement provides for the possibility of options, the total value of such options.

7. Where an individual requirement for a procurement results in the award of more than one contract, or in the award of contracts in separate parts (hereinafter referred to as 'recurring contracts'), the calculation of the estimated maximum total value shall be based on:

- (a) the value of recurring contracts of the same type of good or service awarded during the preceding 12 months or the procuring entity's preceding fiscal year, adjusted, where possible, to take into account anticipated changes in the quantity or value of the good or service being procured over the following 12 months; or
- (b) the estimated value of recurring contracts of the same type of good or service to be awarded during the 12 months following the initial contract award or the procuring entity's fiscal year.

8. In the case of procurement by lease, rental or hire purchase of goods or services, or procurement for which a total price is not specified, the basis for valuation shall be:

- (a) in the case of a fixed-term contract:
  - (i) where the term of the contract is 12 months or less, the total estimated maximum value for its duration; or
  - (ii) where the term of the contract exceeds 12 months, the total estimated maximum value, including any estimated residual value;
- (b) where the contract is for an indefinite period, the estimated monthly instalment multiplied by 48; and
- (c) where it is not certain whether the contract is to be a fixed-term contract, the basis for valuation under point (b) shall be used.

Article 121

General exceptions

Subject to the requirement that such measures are not applied in a manner that would constitute a means of arbitrary or unjustifiable discrimination between the Parties or a disguised restriction on international trade, nothing in this Chapter shall be construed as preventing a Party from imposing or enforcing measures:

- (a) necessary to protect public morals, order or safety;
- (b) necessary to protect human, animal or plant life or health;
- (c) necessary to protect intellectual property; or
- (d) relating to goods or services of persons with disabilities, philanthropic institutions or prison labour.

*Article 122***General principles**

Non-discrimination

1. With respect to any measure regarding covered procurement, each Party, including its procuring entities, shall unconditionally accord, to the goods and services of the other Party and to the suppliers of the other Party offering such goods or services, treatment no less favourable than the treatment the Party, including its procuring entities, accords to its own goods, services and locally established suppliers.
2. With respect to any measure regarding covered procurement, a Party, including its procuring entities, shall not:
  - (a) treat a locally established supplier less favourably than another locally established supplier on the basis of the degree of foreign affiliation or ownership; or
  - (b) discriminate against a locally established supplier on the basis that the goods or services offered by that supplier for a particular procurement are goods or services of the other Party.

Use of Electronic Means

3. When conducting covered procurement by electronic means, a procuring entity shall:
  - (a) ensure that the procurement is conducted using information technology systems and software, including those related to authentication and encryption of information, that are generally available and interoperable with other generally available information technology systems and software; and
  - (b) maintain mechanisms that ensure the integrity of requests for participation and tenders, including establishment of the time of receipt and the prevention of inappropriate access.

Conduct of Procurement

4. A procuring entity shall conduct covered procurement in a transparent and impartial manner that:
  - (a) is consistent with this Chapter, using methods such as open tendering, selective tendering, limited tendering and electronic auctions;
  - (b) avoids conflicts of interest; and
  - (c) prevents corrupt practices.

Rules of Origin

5. A Party shall not, for the purposes of covered procurement, apply rules of origin to goods or services imported from or supplied from the other Party that are different from the rules of origin the Party applies at the same time in the normal course of trade to imports or supplies of the same goods or services from the same Party.

Measures Not Specific to Procurement

6. Paragraphs 1 and 2 shall not apply to: customs duties and charges of any kind imposed on, or in connection with, importation; the method of levying such duties and charges; other import regulations or formalities and measures affecting trade in services other than measures governing covered procurement.

*Article 123***Information on the procurement system**

1. Each Party shall:
  - (a) promptly publish any law, regulation, judicial decision, administrative ruling of general application, standard contract clause mandated by law or regulation and incorporated by reference in notices or tender documentation and procedure regarding covered procurement, and any modifications thereof, in an officially designated electronic or paper medium that is widely disseminated and remains readily accessible to the public; and
  - (b) provide an explanation thereof to the other Party, on request.
2. Part 1 of Annex IV lists:
  - (a) the electronic or paper media in which each Party publishes the information described in paragraph 1 of this Article;
  - (b) the electronic or paper media in which each Party publishes the notices required by Article 124, Article 126(7) and Article 133(2); and
  - (c) the website address or addresses where each Party publishes its notices concerning awarded contracts pursuant to Article 133(2).
3. Each Party shall promptly notify the Cooperation Committee of any modification to the Party's information listed in Part 1 of Annex IV. The Cooperation Committee shall regularly adopt decisions reflecting the modifications to Part 1 of Annex IV.

*Article 124***Notices**

Notice of Intended Procurement

1. For each covered procurement, a procuring entity shall publish a notice of intended procurement in the appropriate paper or electronic medium listed in Part 2 of Annex IV, except in the circumstances described in Article 130. Such medium shall be widely disseminated and such notices shall remain readily accessible to the public, at least until expiration of the time period indicated in the notice. The notices shall, for procuring entities covered under Parts 1, 2 or 3 of Annex III, be accessible by electronic means free of charge through a single point of access, for at least any minimum period of time specified in Part 2 of Annex IV.
2. Except as otherwise provided for in this Chapter, each notice of intended procurement shall include:
  - (a) the name and address of the procuring entity and other information necessary to contact the procuring entity and obtain all relevant documents relating to the procurement, and their cost and terms of payment, if any;
  - (b) a description of the procurement, including the nature and the quantity of the goods or services to be procured or, where the quantity is not known, the estimated quantity;
  - (c) for recurring contracts, an estimate, if possible, of the timing of subsequent notices of intended procurement;
  - (d) a description of any options;
  - (e) the time frame for delivery of goods or services or the duration of the contract;
  - (f) the procurement method that will be used and whether it will involve negotiation or electronic auction;

- (g) where applicable, the address and any final date for the submission of requests for participation in the procurement;
- (h) the address and the final date for the submission of tenders;
- (i) the language or languages in which tenders or requests for participation may be submitted, if they may be submitted in a language other than an official language of the Party of the procuring entity;
- (j) a list and brief description of any conditions for participation of suppliers, including any requirements for specific documents or certifications to be provided by suppliers in connection therewith, unless such requirements are included in tender documentation that is made available to all interested suppliers at the same time as the notice of intended procurement; and
- (k) where, pursuant to Article 126, a procuring entity intends to select a limited number of qualified suppliers to be invited to tender, the criteria that will be used to select them and, where applicable, any limitation on the number of suppliers that will be permitted to tender.

Summary Notice

3. For each case of intended procurement, a procuring entity shall publish a summary notice that is readily accessible, at the same time as the publication of the notice of intended procurement, in English or French. The summary notice shall contain at least the following information:

- (a) the subject matter of the procurement;
- (b) the final date for the submission of tenders or, where applicable, any final date for the submission of requests for participation in the procurement or for inclusion on a multi-use list; and
- (c) the address from which documents relating to the procurement may be requested.

Notice of Planned Procurement

4. Procuring entities are encouraged to publish in the appropriate paper or electronic medium listed in Part 2 of Annex IV, as early as possible in each fiscal year, a notice regarding their future procurement plans (hereinafter referred to as 'notice of planned procurement'). The notice of planned procurement should include the subject matter of the procurement and the planned date of the publication of the notice of intended procurement.

5. A procuring entity covered under Part 3 of Annex III may use a notice of planned procurement as a notice of intended procurement provided that the notice of planned procurement includes as much of the information referred to in paragraph 2 of this Article as is available to the entity and a statement that interested suppliers should express their interest in the procurement to the procuring entity.

Article 125

Conditions for participation

1. A procuring entity shall limit any conditions for participation in a procurement to those that are essential to ensure that a supplier has the legal and financial capacities and the commercial and technical abilities to undertake the relevant procurement.
2. In establishing the conditions for participation, a procuring entity:
  - (a) shall not impose the condition that, in order for a supplier to participate in a procurement, the supplier has previously been awarded one or more contracts by a procuring entity of a Party;
  - (b) may require relevant prior experience where essential to meet the requirements of the procurement; and
  - (c) shall not impose the condition that, in order for a supplier of a Party to participate in a procurement or be awarded a contract, the supplier has previously been awarded one or more contracts by a procuring entity of the other Party or that the supplier has prior experience in the territory of that Party, except when prior experience is essential to meet the requirements of the procurement.

3. In assessing whether a supplier satisfies the conditions for participation, a procuring entity shall:
  - (a) evaluate the financial capacity and the commercial and technical abilities of a supplier on the basis of that supplier's business activities both inside and outside the territory of the Party of the procuring entity; and
  - (b) base its evaluation on the conditions that the procuring entity has specified in advance in notices or tender documentation.
4. Where there is supporting evidence, a Party, including its procuring entities, may exclude a supplier on grounds such as:
  - (a) bankruptcy;
  - (b) false declarations;
  - (c) significant or persistent deficiencies in performance of any substantive requirement or obligation under a prior contract or contracts;
  - (d) final judgments in respect of serious crimes or other serious offences;
  - (e) professional misconduct or acts or omissions that adversely reflect on the commercial integrity of the supplier; or
  - (f) failure to pay taxes.

Article 126

Qualification of suppliers

Registration Systems and Qualification Procedures

1. A Party, including its procuring entities, may maintain a supplier registration system under which interested suppliers are required to register and provide certain information.
2. Each Party shall ensure that:
  - (a) its procuring entities make efforts to minimise differences in their qualification procedures; and
  - (b) where its procuring entities maintain registration systems, the entities make efforts to minimise differences in their registration systems.
3. A Party, including its procuring entities, shall not adopt or apply any registration system or qualification procedure with the purpose or the effect of creating unnecessary obstacles to the participation of suppliers of the other Party in its procurement.

Selective Tendering

4. Where a procuring entity intends to use selective tendering, the entity shall:
  - (a) include in the notice of intended procurement at least the information specified in Article 124(2)(a), (b), (f), (g), (j) and (k) and invite suppliers to submit a request for participation; and
  - (b) provide, by the commencement of the time period for tendering, at least the information in Article 124(2)(c), (d), (e), (h) and (i) to the qualified suppliers that it notifies as specified in Article 128(3)(b).
5. A procuring entity shall allow all qualified suppliers to participate in a particular procurement, unless the procuring entity states in the notice of intended procurement any limitation on the number of suppliers that will be permitted to tender and the criteria for selecting the limited number of suppliers.
6. Where the tender documentation is not made publicly available from the date of publication of the notice referred to in paragraph 4, a procuring entity shall ensure that those documents are made available at the same time to all the qualified suppliers selected in accordance with paragraph 5.

Multi-Use Lists

7. A procuring entity may maintain a multi-use list of suppliers, provided that a notice inviting interested suppliers to apply for inclusion on the list is:

- (a) published annually; and
- (b) where published by electronic means, made available continuously,

in the appropriate medium listed in Part 2 of Annex IV.

8. The notice provided for in paragraph 7 shall include:

- (a) a description of the goods or services, or categories thereof, for which the list may be used;
- (b) the conditions for participation to be satisfied by suppliers for inclusion on the list and the methods that the procuring entity will use to verify that a supplier satisfies the conditions;
- (c) the name and address of the procuring entity and other information necessary to contact the entity and obtain all relevant documents relating to the list;
- (d) the period of validity of the list and the means for its renewal or termination, or where the period of validity is not provided, an indication of the method by which notice of the termination of use of the list will be given;
- (e) an indication that the list may be used for procurement covered by this Chapter.

9. Notwithstanding paragraph 7, where a multi-use list will be valid for three years or less, a procuring entity may publish the notice referred to in paragraph 7 only once, at the beginning of the period of validity of the list, provided that the notice:

- (a) states the period of validity and that further notices will not be published; and
- (b) is published by electronic means and is made available continuously during the period of its validity.

10. A procuring entity shall allow suppliers to apply at any time for inclusion on a multi-use list and shall include on the list all qualified suppliers within a reasonably short time.

11. Where a supplier that is not included on a multi-use list submits a request for participation in a procurement based on a multi-use list and all required documents, within the time period provided for in Article 128(2), a procuring entity shall examine the request. The procuring entity shall not exclude the supplier from consideration in respect of the procurement on the grounds that the entity has insufficient time to examine the request, unless, in exceptional cases, due to the complexity of the procurement, the entity is not able to complete the examination of the request within the time period allowed for the submission of tenders.

Entities covered under Part 3 of Annex III

12. A procuring entity covered under Part 3 of Annex III may use a notice inviting suppliers to apply for inclusion on a multi-use list as a notice of intended procurement, provided that:

- (a) the notice is published in accordance with paragraph 7 of this Article and includes the information required under paragraph 8 of this Article, as much of the information required under Article 124(2) as is available and a statement that it constitutes a notice of intended procurement or that only the suppliers on the multi-use list will receive further notices of procurement covered by the multi-use list; and
- (b) the entity promptly provides, to suppliers that have expressed an interest in a given procurement to the entity, sufficient information to permit them to assess their interest in the procurement, including all remaining information required in Article 124(2), to the extent such information is available.

13. A procuring entity covered under Part 3 of Annex III may allow a supplier that has applied for inclusion on a multi-use list in accordance with paragraph 10 of this Article to tender in a given procurement, where there is sufficient time for the procuring entity to examine whether the supplier satisfies the conditions for participation.

Information on Procuring Entity Decisions

14. A procuring entity shall promptly inform any supplier that submits a request for participation in a procurement or application for inclusion on a multi-use list of the procuring entity's decision with respect to the request or application.

15. Where a procuring entity rejects a supplier's request for participation in a procurement or application for inclusion on a multi-use list, ceases to recognise a supplier as qualified, or removes a supplier from a multi-use list, the entity shall promptly inform the supplier and, on request of the supplier, promptly provide the supplier with a written explanation of the reasons for its decision.

Article 127

Technical specifications and tender documentation

Technical Specifications

1. A procuring entity shall not prepare, adopt or apply any technical specification or prescribe any conformity assessment procedure with the purpose or the effect of creating unnecessary obstacles to international trade.

The technical specifications must allow equal access of suppliers and must not have the effect of creating unjustified obstacles to the opening of procurement markets to competition.

2. In prescribing the technical specifications for the goods or services being procured, a procuring entity shall, where appropriate:

- (a) set out the technical specification in terms of performance and functional requirements, rather than design or descriptive characteristics; and
- (b) base the technical specification on international standards, where such exist; otherwise, on national technical regulations, recognised national standards or building codes.

3. Where design or descriptive characteristics are used in the technical specifications, a procuring entity should indicate, where appropriate, that it will consider tenders of equivalent goods or services that demonstrably fulfil the requirements of the procurement by including words such as 'or equivalent' in the tender documentation.

4. A procuring entity shall not prescribe technical specifications that require or refer to a particular trademark or trade name, patent, copyright, design, type, specific origin, producer or supplier, unless there is no other sufficiently precise or intelligible way of describing the procurement requirements and provided that, in such cases, the entity includes words such as 'or equivalent' in the tender documentation.

5. A procuring entity shall not seek or accept, in a manner that would have the effect of precluding competition, advice that may be used in the preparation or adoption of any technical specification for a specific procurement from a person that may have a commercial interest in the procurement.

6. For greater certainty, a Party, including its procuring entities, may, in accordance with this Article, prepare, adopt or apply technical specifications to promote the conservation of natural resources or protect the environment.

Tender Documentation

7. A procuring entity shall make available to suppliers tender documentation that includes all information necessary to permit suppliers to prepare and submit responsive tenders. Unless already provided in the notice of intended procurement, such documentation shall include a complete description of:

- (a) the procurement, including the nature and the quantity of the goods or services to be procured or, where the quantity is not known, the estimated quantity and any requirements to be fulfilled, including any technical specifications, conformity assessment certification, plans, drawings or instructional materials;

- (b) any conditions for participation of suppliers, including a list of information and documents that suppliers are required to submit in connection with the conditions for participation;
- (c) all evaluation criteria the entity will apply in the awarding of the contract, and, except where price is the sole criterion, the relative importance of such criteria;
- (d) where the procuring entity will conduct the procurement by electronic means, any authentication and encryption requirements or other requirements related to the submission of information by electronic means;
- (e) where the procuring entity will hold an electronic auction, the rules, including identification of the elements of the tender related to the evaluation criteria, on which the auction will be conducted;
- (f) where there will be a public opening of tenders, the date, time and place for the opening and, where appropriate, the persons authorised to be present;
- (g) any other terms or conditions, including terms of payment and any limitation on the means by which tenders may be submitted, such as whether in paper format or by electronic means; and
- (h) any dates for the delivery of goods or the supply of services.

8. In establishing any date for the delivery of goods or the supply of services being procured, a procuring entity shall take into account such factors as the complexity of the procurement, the extent of subcontracting anticipated and the realistic time required for production, de-stocking and transport of goods from the point of supply or for supply of services.

9. The evaluation criteria set out in the notice of intended procurement or tender documentation may include, among others, price and other cost factors, quality, technical merit, environmental characteristics and terms of delivery.

10. A procuring entity shall promptly:

- (a) make available tender documentation to ensure that interested suppliers have sufficient time to submit responsive tenders;
- (b) provide, on request, the tender documentation to any interested supplier; and
- (c) reply to any reasonable request for relevant information by any interested or participating supplier, provided that such information does not give that supplier an advantage over other suppliers.

Modifications

11. Where, prior to the award of a contract, a procuring entity modifies the criteria or requirements set out in the notice of intended procurement or tender documentation provided to participating suppliers, or amends or reissues a notice or tender documentation, it shall transmit in writing all such modifications or amended or re-issued notice or tender documentation:

- (a) to all suppliers that are participating at the time of the modification, amendment or re-issuance, where such suppliers are known to the entity, and in all other cases, in the same manner as the original information was made available; and
- (b) in adequate time to allow such suppliers to modify and re-submit amended tenders, as appropriate.

Article 128

Time periods

General

1. A procuring entity shall, consistent with its own reasonable needs, provide sufficient time for suppliers to prepare and submit requests for participation and responsive tenders, taking into account such factors as:

- (a) the nature and complexity of the procurement;

- (b) the extent of subcontracting anticipated; and
- (c) the time necessary for transmitting tenders by non-electronic means from foreign as well as domestic points where electronic means are not used.

Such time periods, including any extension of the time periods, shall be the same for all interested or participating suppliers.

Deadlines

2. A procuring entity that uses selective tendering shall establish that the final date for the submission of requests for participation shall not, in principle, be less than 25 days from the date of publication of the notice of intended procurement. Where a state of urgency duly substantiated by the procuring entity renders this time period impracticable, the time period may be reduced to not less than 10 days.

3. Except as provided for in paragraphs 4, 5, 7 and 8, a procuring entity shall establish that the final date for the submission of tenders shall not be less than 40 days from the date on which:

- (a) in the case of open tendering, the notice of intended procurement is published; or
- (b) in the case of selective tendering, the entity notifies suppliers that they will be invited to submit tenders, whether or not it uses a multi-use list.

4. A procuring entity may reduce the time period for tendering established in accordance with paragraph 3 to not less than 10 days where:

- (a) the procuring entity has published a notice of planned procurement as described in Article 124(4) at least 40 days and not more than 12 months in advance of the publication of the notice of intended procurement, and the notice of planned procurement contains:
  - (i) a description of the procurement;
  - (ii) the approximate final dates for the submission of tenders or requests for participation;
  - (iii) a statement that interested suppliers should express their interest in the procurement to the procuring entity;
  - (iv) the address from which documents relating to the procurement may be obtained; and
  - (v) as much of the information that is required for the notice of intended procurement under Article 124(2), as is available;
- (b) the procuring entity, for procurements of a recurring nature, indicates in an initial notice of intended procurement that subsequent notices will provide time periods for tendering based on this paragraph; or
- (c) a state of urgency duly substantiated by the procuring entity renders the time period for tendering established in accordance with paragraph 3 impracticable.

5. A procuring entity may reduce the time period for tendering established in accordance with paragraph 3 by seven days in each one of the following circumstances:

- (a) the notice of intended procurement is published by electronic means;
- (b) all the tender documentation is made available by electronic means from the date of the publication of the notice of intended procurement; and
- (c) the entity accepts tenders by electronic means.

6. The use of the provisions of paragraph 5, in conjunction with paragraph 4, shall in no case result in the reduction of the time period for tendering established in accordance with paragraph 3 to less than seven days from the date on which the notice of intended procurement is published.

7. Notwithstanding any other provision in this Article, where a procuring entity purchases commercial goods or services, or any combination thereof, it may reduce the time period for tendering established in accordance with paragraph 3 to not less than 13 days, provided that it publishes by electronic means, at the same time, both the notice of intended procurement and the tender documentation. In addition, where the entity accepts tenders for commercial goods or services by electronic means, it may reduce the time period established in accordance with paragraph 3 to not less than seven days.

8. Where a procuring entity covered under Part 3 of Annex III has selected all or a limited number of qualified suppliers, the time period for tendering may be fixed by mutual agreement between the procuring entity and the selected suppliers. In the absence of agreement, the period shall not be less than seven days.

Article 129

Negotiation

1. A Party may provide for its procuring entities to conduct negotiations:
  - (a) where the entity has indicated its intent to conduct negotiations in the notice of intended procurement required under Article 124(2); or
  - (b) where it appears from the evaluation that no tender is obviously the most advantageous in terms of the specific evaluation criteria set out in the notice of intended procurement or tender documentation.
2. A procuring entity shall:
  - (a) ensure that any elimination of suppliers participating in negotiations is carried out in accordance with the evaluation criteria set out in the notice of intended procurement or tender documentation; and
  - (b) where negotiations are concluded, provide a common deadline for the remaining participating suppliers to submit any new or revised tenders.

Article 130

Limited tendering

1. Provided that it does not use this provision for the purpose of avoiding competition among suppliers or in a manner that discriminates against suppliers of the other Party or protects domestic suppliers, a procuring entity may use limited tendering and may choose not to apply Articles 124, 125, 126, 127 (paragraphs 7 to 11), 128, 129, 131 and 132 only under any of the following circumstances:
  - (a) provided that the requirements of the tender documentation are not substantially modified, where:
    - (i) no tenders were submitted or no suppliers requested participation;
    - (ii) no tenders that conform to the essential requirements of the tender documentation were submitted;
    - (iii) no suppliers satisfied the conditions for participation; or
    - (iv) the tenders submitted have been collusive;
  - (b) where the goods or services can be supplied only by a particular supplier and no reasonable alternative or substitute goods or services exist for any of the following reasons:
    - (i) the requirement is for a work of art;
    - (ii) the protection of patents, copyrights or other exclusive rights; or
    - (iii) due to an absence of competition for technical reasons;

- (c) for additional deliveries by the original supplier of goods or services that were not included in the initial procurement where a change of supplier for such additional goods or services:
    - (i) cannot be made for economic or technical reasons such as requirements of inter-changeability or interoperability with existing equipment, software, services or installations procured under the initial procurement; and
    - (ii) would cause significant inconvenience or substantial duplication of costs for the procuring entity;
  - (d) insofar as is strictly necessary where, for reasons of extreme urgency brought about by events unforeseeable by the procuring entity, the goods or services could not be obtained in time using open tendering or selective tendering;
  - (e) for goods purchased on a commodity market;
  - (f) where a procuring entity procures a prototype or a first good or service that is developed at its request in the course of, and for, a particular contract for research, experiment, study or original development. Original development of a first good or service may include limited production or supply in order to incorporate the results of field testing and to demonstrate that the good or service is suitable for production or supply in quantity to acceptable quality standards, but does not include quantity production or supply to establish commercial viability or to recover research and development costs;
  - (g) for purchases made under exceptionally advantageous conditions that only arise in the very short term in the case of unusual disposals such as those arising from liquidation, receivership or bankruptcy, but not for routine purchases from regular suppliers; or
  - (h) where a contract is awarded to a winner of a design contest provided that:
    - (i) the contest has been organised in a manner that is consistent with the principles of this Chapter, in particular relating to the publication of a notice of intended procurement; and
    - (ii) the participants are judged by an independent jury with a view to a design contract being awarded to a winner.
2. A procuring entity shall prepare a report in writing on each contract awarded under paragraph 1. The report shall include the name of the procuring entity, the value and kind of goods or services procured and a statement indicating the circumstances and conditions described in paragraph 1 that justified the use of limited tendering.

Article 131

Electronic auctions

1. Procuring entities may use electronic auctions.
2. In open, limited or negotiated procedures, a procuring entity may decide that the award of a contract shall be preceded by an electronic auction when the contract specifications can be established with precision.

The electronic auction shall be based:

- (a) solely on prices when the contract is awarded to the lowest price; or
- (b) on prices and/or on the new values of the features of the tenders indicated in the specification when the contract is awarded to the most advantageous tender.

3. A procuring entity which decides to hold an electronic auction shall state that fact in the notice of intended procurement.

The specifications shall include, inter alia, the following details:

- (a) the features, the values for which will be the subject of electronic auction, provided that such features are quantifiable and can be expressed in figures or percentages;
- (b) any limits on the values which may be submitted, as they result from the specifications relating to the subject of the procurement;

- (c) the information which will be made available to tenderers in the course of the electronic auction and, where appropriate, when it will be made available to them;
- (d) the relevant information concerning the electronic auction process;
- (e) the conditions under which the tenderers will be able to bid and, in particular, the minimum differences which will, where appropriate, be required when bidding;
- (f) the relevant information concerning the electronic equipment used and the arrangements and technical specifications for connection.

4. Before proceeding with an electronic auction, a procuring entity shall make a full initial evaluation of the tenders in accordance with the award criterion or criteria set and with the weighting fixed for them. All tenderers who have submitted admissible tenders shall be invited simultaneously by electronic means to submit new prices and/or new values; the invitation shall contain all relevant information concerning individual connection to the electronic equipment being used and shall state the date and time of the start of the electronic auction. The electronic auction may take place in a number of successive phases. The electronic auction may not start sooner than two working days after the date on which invitations are sent out.

5. When the contract is to be awarded on the basis of the most advantageous tender, the invitation shall be accompanied by the outcome of a full evaluation of the relevant tenderer. The invitation shall also state the mathematical formula to be used in the electronic auction to determine automatic re-rankings on the basis of the new prices and/or new values submitted. That formula shall incorporate the weighting of all the criteria fixed to determine the most advantageous tender, as indicated in the contract notice or in the specifications; for that purpose, any ranges shall, however, be reduced beforehand to a specified value.

6. Throughout each phase of an electronic auction the contracting authorities shall instantaneously communicate to all tenderers at least sufficient information to enable them to ascertain their relative rankings at any moment. They may also communicate other information concerning other prices or values submitted, provided that that is stated in the specifications. They may also at any time announce the number of participants in that phase of the auction. In no case, however, may they disclose the identities of the tenderers during any phase of an electronic auction.

7. A procuring entity shall close an electronic auction in one or more of the following manners:

- (a) by indicating in the invitation to take part in the auction the date and time fixed in advance;
- (b) when it receives no more new prices or new values which meet the requirements concerning minimum differences, by stating in the invitation to take part in the auction the time which it will allow to elapse after receiving the last submission before it closes the electronic auction;
- (c) when the number of phases in the auction, fixed in the invitation to take part in the auction, has been completed.

8. When the procuring entity has decided to close an electronic auction in accordance with point (c) of paragraph 7, possibly in combination with the arrangements laid down in point (b) of that paragraph, the invitation to take part in the auction shall indicate the timetable for each phase of the auction.

9. After closing an electronic auction a procuring entity shall award the contract in accordance with Article 132 on the basis of the results of the electronic auction.

10. Procuring entities may not have improper recourse to electronic auctions nor may they use them in such a way as to prevent, restrict or distort competition or to change the subject matter of the contract, as put up for tender in the published notice of intended procurement and defined in the specification.

Article 132

Treatment of tenders and awarding of contracts

Treatment of Tenders

1. A procuring entity shall receive, open and treat all tenders under procedures that guarantee the fairness and impartiality of the procurement process, and the confidentiality of tenders.

2. A procuring entity shall not penalise any supplier whose tender is received after the time specified for receiving tenders if the delay is due solely to mishandling on the part of the procuring entity.
3. Where a procuring entity provides a supplier with an opportunity to correct unintentional errors of form between the opening of tenders and the awarding of the contract, the procuring entity shall provide the same opportunity to all participating suppliers.

Awarding of Contracts

4. To be considered for an award, a tender shall be submitted in writing and shall, at the time of opening, comply with the essential requirements set out in the notices and tender documentation and be from a supplier that satisfies the conditions for participation.
5. Unless a procuring entity determines that it is not in the public interest to award a contract, the entity shall award the contract to the supplier that the entity has determined to be capable of fulfilling the terms of the contract and that, based solely on the evaluation criteria specified in the notices and tender documentation, has submitted:
  - (a) the most advantageous tender; or
  - (b) where price is the sole criterion, the lowest price.
6. Where a procuring entity receives a tender with a price that is abnormally lower than the prices in other tenders submitted, it may verify with the supplier that it satisfies the conditions for participation and is capable of fulfilling the terms of the contract.
7. A procuring entity shall not use options, cancel a procurement or modify awarded contracts in a manner that circumvents the obligations under this Chapter.

Article 133

Transparency of procurement information

Information Provided to Suppliers

1. A procuring entity shall promptly inform participating suppliers of the entity's contract award decisions and, at the request of a supplier, shall do so in writing. Subject to Article 134(2) and (3), a procuring entity shall, on request, provide an unsuccessful supplier with an explanation of the reasons why the entity did not select its tender and the relative advantages of the successful supplier's tender.

Publication of Award Information

2. No later than 72 days after the award of each contract covered by this Chapter, a procuring entity shall publish a notice in the appropriate paper or electronic medium listed in Part 2 of Annex IV. Where the entity publishes the notice only in an electronic medium, the information shall remain readily accessible for a reasonable period of time. The notice shall include at least the following information:
  - (a) a description of the goods or services procured;
  - (b) the name and address of the procuring entity;
  - (c) the name and address of the successful supplier;
  - (d) the value of the successful tender or the highest and lowest offers taken into account in the award of the contract;
  - (e) the date of award; and
  - (f) the type of procurement method used, and in cases where limited tendering was used in accordance with Article 130, a description of the circumstances justifying the use of limited tendering.

Maintenance of Documentation, Reports and Electronic Traceability

3. Each procuring entity shall, for a period of at least three years from the date it awards a contract, maintain:
  - (a) the documentation and reports of tendering procedures and contract awards relating to covered procurement, including the reports required under Article 130; and
  - (b) data that ensure the appropriate traceability of the conduct of covered procurement by electronic means.

Article 134

Disclosure of information

Provision of Information to Parties

1. On request of the other Party, a Party shall provide promptly any information necessary to determine whether a procurement was conducted fairly, impartially and in accordance with this Chapter, including information on the characteristics and relative advantages of the successful tender. In cases where release of the information would prejudice competition in future tenders, the Party that receives the information shall not disclose it to any supplier, except after consulting with, and obtaining the agreement of, the Party that provided the information.

Non-Disclosure of Information

2. Notwithstanding any other provision of this Chapter, a Party, including its procuring entities, shall not provide to any particular supplier information that might prejudice fair competition between suppliers.
3. Nothing in this Chapter shall be construed as requiring a Party, including its procuring entities, authorities and review bodies, to disclose confidential information where disclosure:
  - (a) would impede law enforcement;
  - (b) might prejudice fair competition between suppliers;
  - (c) would prejudice the legitimate commercial interests of particular persons, including the protection of intellectual property; or
  - (d) would otherwise be contrary to the public interest.

Article 135

Domestic review procedures

1. Each Party shall provide a timely, effective, transparent and non-discriminatory administrative or judicial review procedure through which a supplier may, in the context of a covered procurement, in which that supplier has, or has had, an interest, challenge:
  - (a) a breach of this Chapter; or
  - (b) where the supplier does not have a right to challenge directly a breach of this Chapter under the domestic law of a Party, a failure to comply with a Party's measures implementing this Chapter.
2. The procedural rules for all challenges pursuant to paragraph 1 shall be in writing and made generally available.
3. In the event of a complaint by a supplier, arising in the context of covered procurement in which the supplier has, or has had, an interest, that there has been a breach or a failure as referred to in paragraph 1, the Party of the procuring entity conducting the procurement shall encourage the entity and the supplier to seek resolution of the complaint through consultations. The entity shall accord impartial and timely consideration to any such complaint in a manner that is not prejudicial to the supplier's participation in ongoing or future procurement or its right to seek corrective measures under the administrative or judicial review procedure.

4. Each supplier shall be allowed a sufficient period of time to prepare and submit a challenge, which shall in no case be less than 10 days from the time when the basis of the challenge became known or reasonably should have become known to the supplier.
5. Each Party shall establish or designate at least one impartial administrative or judicial authority that is independent of its procuring entities to receive and review a challenge by a supplier arising in the context of a covered procurement.
6. Where a body other than an authority referred to in paragraph 5 initially reviews a challenge, the Party shall ensure that the supplier may appeal the initial decision to an impartial administrative or judicial authority that is independent of the procuring entity whose procurement is the subject of the challenge.
7. Each Party shall ensure that a review body that is not a court shall have its decision subject to judicial review or have procedures that provide that:
  - (a) the procuring entity shall respond in writing to the challenge and disclose all relevant documents to the review body;
  - (b) the participants to the proceedings (hereinafter referred to as 'participants') shall have the right to be heard prior to a decision of the review body being made on the challenge;
  - (c) the participants shall have the right to be represented and accompanied;
  - (d) the participants shall have access to all proceedings;
  - (e) the participants shall have the right to request that the proceedings take place in public and that witnesses may be presented; and
  - (f) the review body shall make its decisions or recommendations in a timely fashion, in writing, and shall include an explanation of the basis for each decision or recommendation.
8. Each Party shall adopt or maintain procedures that provide for:
  - (a) rapid interim measures to preserve the supplier's opportunity to participate in the procurement; and
  - (b) where a review body has determined that there has been a breach or a failure as referred to in paragraph 1, corrective action or compensation for the loss or damages suffered, which may be limited to either the costs for the preparation of the tender or the costs relating to the challenge, or both.
9. The rapid interim measures referred to in point (a) of paragraph 8 may result in suspension of the procurement process. The procedures referred to in paragraph 8 may provide that overriding adverse consequences for the interests concerned, including the public interest, may be taken into account when deciding whether such measures should be applied. Just cause for not acting shall be provided in writing.

Article 136

Modifications and rectifications to coverage

1. A Party may propose a modification or rectification of the elements in Annex III which relate to that Party.

Modifications

2. When a Party proposes a modification, that Party shall:
  - (a) notify the other Party in writing; and
  - (b) include in the notification a proposal for appropriate compensatory adjustments to the other Party to maintain a level of coverage comparable to that existing prior to the modification.

3. Notwithstanding point (b) of paragraph 2, a Party need not provide compensatory adjustments if:
  - (a) the modification in question is negligible in its effect; or
  - (b) the modification covers an entity over which the Party has effectively eliminated its control or influence.
4. The other Party shall be deemed to have accepted the modification, including for the purposes of Chapter 14 (Dispute Settlement) of this Title, unless it objects in writing within 45 days of receipt of the notification referred to in point (a) of paragraph 2 that:
  - (a) an adjustment proposed under point (b) of paragraph 2 is adequate to maintain a comparable level of mutually agreed coverage;
  - (b) the modification is negligible in its effect under point (a) of paragraph 3; or
  - (c) the modification covers an entity over which the Party has effectively eliminated its control or influence under point (b) of paragraph 3.

Rectifications

5. The following changes to Parts 1 to 3 of Annex III shall be considered a rectification, provided that they do not affect the mutually agreed coverage provided for in this Chapter:
  - (a) a change in the name of an entity;
  - (b) a merger of two or more entities listed within the same Part of Annex III; and
  - (c) the separation of an entity into two or more entities, provided that all new entities are added to the same Part of Annex III as the original entity.
6. The Party proposing a rectification shall notify the other Party every two years, following the date on which this Title starts to apply ⁽¹⁾.
7. A Party may notify the other Party of an objection to a proposed rectification within 45 days from having received the notification referred to in paragraph 6. Where a Party submits an objection, it shall set out the reasons why it believes the proposed rectification is not a change provided for in paragraph 5, and describe the effect of the proposed rectification on the mutually agreed coverage provided for in this Agreement. If no such objection is submitted in writing within 45 days after having received the notification, the Party shall be deemed to have agreed to the proposed rectification.

The Cooperation Committee

8. If no objection is submitted regarding a proposed modification or rectification within the period provided for in paragraphs 4 and 7, the Cooperation Committee shall amend Annex III to reflect any such modification or rectification. The modification or rectification shall be effective from the day following the date of expiry of the period referred to in paragraphs 4 and 7.
9. If an objection to a proposed modification or rectification has been submitted, the Cooperation Committee shall discuss the matter. The Cooperation Committee may decide to approve a modification or rectification and amend Annex III accordingly.

Article 137

Transitional period

This Chapter shall start to apply five years after the date on which this Title starts to apply. For the goods listed in Part 4 of Annex III and for the services covered under Part 6 of Annex III, this Chapter shall start to apply eight years after the date on which this Title starts to apply.

⁽¹⁾ The European Union shall be deemed to have complied with this obligation if it notifies any rectifications to the Republic of Kazakhstan in parallel to the cycle of notifications in the framework of the WTO Agreement on Government Procurement.

CHAPTER 9

Raw materials and energy

Article 138

Definitions

For the purposes of this Chapter:

- (a) 'raw materials' means substances used in the manufacture of industrial products, excluding energy goods, processed fishery products or agricultural products, but including natural rubber, raw hides and skins, wood and wood pulp, silk, wool, cotton and other vegetable textile inputs;
- (b) 'energy goods' means, based on the Harmonised Commodity Description and Coding System of the World Customs Organisation (HS) and the Combined Nomenclature of the European Union, natural gas, liquefied natural gas, liquefied petroleum gas (LPG) (HS 27.11), electricity (HS 27.16), crude oil and oil products (HS 27.09-27.10 and 27.13-27.15) and coal and other solid fuels (HS 27.01-27.04);
- (c) 'partnership' means any legal entity which is a commercial organisation under the jurisdiction or control of either Party such as, and not limited to, a corporation, trust, partnership, joint venture or association;
- (d) 'service supplier' means a service supplier as defined in point (q) of Article 40;
- (e) 'measure' means a measure as defined in point (a) of Article 40;
- (f) 'transport' means transmission and distribution of energy goods through the transmission pipelines for oil and oil products and high-pressure natural gas, high-voltage electricity transmission grids and lines, railways, roadways and other facilities handling the transport of energy goods;
- (g) 'unauthorised taking' means any activity consisting of unlawful taking of energy goods from the transmission pipelines for oil and oil products and high-pressure natural gas, high-voltage electricity transmission grids and lines, railways, roadways and other facilities handling the transport of energy goods;
- (h) 'emergency situation' means a situation causing a significant disruption or a physical interruption of supply of natural gas, oil or electric energy between the European Union and the Republic of Kazakhstan, including supply transiting through third countries or a situation of an exceptionally high demand for energy goods within the European Union or the Republic of Kazakhstan in which market measures are not sufficient and non-market measures have to be additionally introduced;
- (i) 'local content requirement' means:
  - (i) with respect to goods, a requirement for an enterprise to purchase or use goods of domestic origin or from a domestic source, whether specified in terms of particular products, in terms of volume or value of products, or in terms of a proportion of volume or value of its local production;
  - (ii) with respect to services, a requirement which restricts the choice of the service supplier or the service supplied to the detriment of services or service suppliers of the other Party;
- (j) 'state owned enterprise' means any enterprise involved in a commercial activity over which a Party at central or sub-central level directly or indirectly owns more than 50 % of the enterprise's subscribed capital or of the votes attached to the shares issued by the enterprise;
- (k) 'juridical person' means a juridical person as defined in point (d) of Article 40;
- (l) 'juridical person of a Party' means a juridical person of a Party as defined in point (e) of Article 40.

Article 139

Price regulation

1. The Parties aim for the price of the supply of raw materials or energy goods for industrial users, if regulated by the government of a Party, to recover costs and provide for reasonable profit.

2. If the price of raw materials or energy goods sold on the domestic market differs from the export price of the same product, the exporting Party shall, upon request of the other Party, provide information on such difference, excluding transportation costs and export taxes.

Article 140

Trading and export monopolies

The Parties shall not maintain or establish a trading or export monopoly for raw materials or energy goods except when a Party exercises its priority (pre-emption) right to purchase raw and dry gas and gold.

Article 141

Access and rights to prospect, explore and produce hydrocarbons (crude oil and natural gas)

1. Nothing in this Agreement shall affect the full sovereignty of the Parties in accordance with international law over hydrocarbon resources located in their territory and their inland, archipelagic and territorial waters, as well as sovereign rights for the purposes of exploring for and exploiting hydrocarbon resources located in their Exclusive Economic Zones and continental shelf.

2. The Parties retain the right to determine the areas within their territory, inland, archipelagic and territorial waters, Exclusive Economic Zones and continental shelf to be made available for the exercise of the activities of prospecting, exploring for and producing hydrocarbons.

3. Whenever a sovereign decision of a Party, as described in paragraph 2, is taken, each Party shall ensure that the enterprises of the other Party are not discriminated against as regards the access and exercise of the rights to prospect, explore for and produce hydrocarbons, provided the enterprise in question is established as a juridical person in the territory of the host Party granting the access.

4. Each Party may require an enterprise which has been granted an authorisation for the exercise of the activities of prospecting, exploring for and producing hydrocarbons, to pay a financial contribution or a contribution in hydrocarbons.

5. The Parties shall take the necessary measures to ensure that licences or other authorisations, through which an enterprise is entitled to exercise the rights to prospect, explore for and produce hydrocarbons, are granted following a published procedure or an invitation to potentially interested applicants of the Parties to submit applications by means of a notice. The notice shall specify the type of licence or other authorisation, the relevant geographical area and the proposed date or time limit for granting a licence or other forms of authorisation.

6. Paragraphs 3 to 5 are without prejudice to the right of a state-owned enterprise to obtain access and rights to prospect, explore for and produce hydrocarbons by means of direct negotiations with its Party. When such a state-owned enterprise decides to transfer fully or partially its right to prospect, explore for and produce hydrocarbons, the obligations provided for in paragraphs 3 and 5 shall apply.

7. Article 53 shall apply to the licensing conditions and the licensing authorisation procedure.

Article 142

Conditions for investment in raw materials and energy goods

In order to foster investment in the activities of prospecting, exploring for, extracting and mining of raw materials and energy goods, neither Party shall:

- (a) maintain or adopt measures providing for local content requirements affecting the other Party's products, service suppliers, investors or investments unless otherwise provided for in the Protocol on the Accession of the Republic of Kazakhstan to the WTO and the GATS schedules of specific commitments of the European Union and its Member States;

- (b) maintain or adopt measures whereby an enterprise from the other Party is obliged to transfer or to share intellectual property rights in order to sell products or services or to invest on that Party's territory. The Parties are not precluded from negotiating contracts with investors seeking rights to prospect, explore for, extract and mine raw materials and energy goods for such transfers on a voluntary basis, provided that they are made under market conditions and at a market price.

Article 143

Transit

1. The Parties shall take all necessary measures to facilitate the transit of energy goods, consistent with the principle of freedom of transit, and in accordance with Article 7(1) and (3) of the Energy Charter Treaty.
2. Each Party shall prohibit the unauthorized taking of raw materials and energy goods transited or transported through its territory by any entity subject to its control or jurisdiction and shall take all appropriate measures to address such unauthorised taking.

Article 144

Interruption

1. Each Party shall take all possible measures to ensure that operators of main-line energy transit or transport pipelines and grids:
  - (a) minimise the risk of accidental interruption, reduction or stoppage of transit and/or transport;
  - (b) expeditiously restore the normal operation of such transit or transport, which has been accidentally interrupted, reduced or stopped.
2. A Party through the territory of which the energy goods are in transit or transport, or in the territory of which they are in receipt and storage as part of the transport/transit route, shall not, in the event of a dispute over any matter involving the Parties or one or more entities subject to the control or the jurisdiction of a Party, interrupt or reduce, or permit any entity subject to its control or jurisdiction to interrupt or reduce, the existing transit, transport, receipt and storage as part of the transport/transit route of energy goods, except where this is specifically provided for in a contract or other agreement governing such transit, transport, receipt and storage as part of the transport/transit route, prior to the conclusion of a dispute resolution procedure under the relevant contract or the dispute settlement procedure set out in Chapter 14 (Dispute Settlement) of this Title concerning emergency situations as defined in point (h) of Article 138.
3. A Party shall not be held liable for an interruption or reduction pursuant to this Article in *force majeure* situations or where that Party is unable to supply energy goods or ensure their transit as a result of actions attributable to a third country or an entity under the control or the jurisdiction of a third country.

Article 145

Access to high-voltage electric energy transmission grids and lines

1. Each Party shall provide the enterprises of the other Party, established as juridical persons in the territory of the Party granting the access, with non-discriminatory access to high-voltage electric energy transmission grids and lines, which are partly or fully owned and regulated by the Party granting the access within the available capacities of such grids and lines. The access shall be allocated in a fair and equitable manner.
2. When applying measures relating to such transmission grids and lines, the Party shall ensure that the following principles are respected:
  - (a) all legal and regulatory measures on access and the transportation tariffs are fully transparent;

- (b) the measures do not discriminate with respect to the origin of the electricity production within its territory and with respect to the destination of the electricity; and
- (c) non-discriminatory transportation tariffs with respect to enterprises of the European Union and the Republic of Kazakhstan are applied.

Article 146

Regulatory authorities for electricity and gas

1. Each Party shall designate and empower regulatory authorities to regulate the markets for electricity and gas on its territory. Those regulatory authorities shall be legally distinct and functionally independent from any other public authorities or market participants.
2. The decisions of and the procedures used by a regulatory authority shall be impartial with respect to all market participants.
3. A market participant affected by any decision of a regulatory authority shall have the right to appeal against that decision to an appeal body. If the appeal body is not independent of the parties involved or is not judicial in character, the decisions of the appeal body shall be subject to a review by an impartial and independent judicial authority. The decisions of the appeal body and the judicial authority shall set out the reasons therefor and shall be in writing. The Parties shall ensure that the final decision of the appeal body or the judicial authority, whichever is the final instance, is enforced effectively.

Article 147

Renewable energy sector

1. This Article shall apply to measures which may affect trade and investment between the Parties related to the generation of energy from renewable non-fossil sources, inter alia, wind, solar power and hydropower, but not to the products from which such energy is generated.
2. Each Party shall:
  - (a) refrain from maintaining or adopting measures requiring the formation of partnerships with local companies, unless such partnerships are deemed necessary for technical reasons and the Party maintaining or adopting such measures can demonstrate such technical reasons upon request by the other Party;
  - (b) ensure that any rules concerning authorisation, certification and licensing procedures, if applicable, in particular with regard to equipment, plants and associated transmission network infrastructures, are objective, transparent and non-arbitrary and do not discriminate against applicants from the other Party;
  - (c) ensure that administrative charges in renewable energy sector, such as those paid by consumers, planners, architects, builders, equipment installers and suppliers, are transparent and limited in amount to the approximate cost of services rendered;
  - (d) ensure that the importation and the use of goods originating in the other Party, or the provision of goods by the other Party's suppliers, are subject to the provisions of Chapter 1 (Trade in Goods) of this Title;
  - (e) ensure that provision of services by the suppliers of the other Party are subject to Article 53;
  - (f) ensure that the terms, conditions and procedures for the connection and access to electric energy transmission grids are transparent and do not discriminate against suppliers of the other Party or against electric energy from renewable sources. The Parties shall ensure that appropriate grid and market-related measures are taken to minimise the curtailment (limitations) of electric energy produced from renewable energy sources;

- (g) refrain from imposing or maintaining a requirement for:
- (i) an enterprise of the other Party to purchase or use products of domestic origin or from any domestic source of the Party imposing the requirement, whether specified in terms of particular products, in terms of volume or value of products, or in terms of a proportion of volume or value of its local production; or
  - (ii) the enterprise's purchases or use of imported products to be limited to the amount related to the volume or value of local products that it exports.
3. Where international or regional standards exist with respect to equipment and systems for the generation of energy from renewable and non-fossil sources, the Parties shall use those standards, or their relevant parts, as a basis for their technical regulations except when such international standards or relevant parts would be an ineffective or inappropriate means for the fulfilment of the legitimate objectives pursued. For the purposes of applying this paragraph, the International Organization for Standardization (ISO) and the International Electrotechnical Commission (IEC) shall be considered relevant international standard-setting bodies.
4. Where appropriate, the Parties shall specify technical regulations based on product requirements in terms of performance, including environmental performance, rather than on product design or description.
5. Nothing in this Article shall be construed as preventing the adoption or enforcement by either Party of measures necessary for the safe operation of the energy networks concerned, or the safety of energy supply, subject to the requirement that such measures are not applied in a manner which would constitute a means of arbitrary or unjustifiable discrimination between the products, service suppliers or investors of the Parties where the same conditions prevail, or a disguised restriction on trade and investment between the Parties.

Article 148

Cooperation in raw materials and energy goods

1. Without prejudice to Articles 204 to 208, the Parties agree to strengthen cooperation and the promotion of mutual understanding between them in the field of trade in raw materials and energy goods.
2. The Parties recognise that respecting the principles of transparency and non-discrimination and ensuring that rules are not trade distortive is the best way to create an environment favourable to foreign direct investment in the production and trade of raw materials and energy goods. More generally, such an environment fosters the efficient allocation and efficient use of raw materials and energy goods.
3. Cooperation and the promotion of mutual understanding cover bilateral trade issues as well as issues of common interest stemming from international trade. Such issues include trade distortions impacting global markets, environment and development issues specifically linked to trade in raw materials and energy goods as well as corporate social responsibility in accordance with internationally recognized standards such as the OECD Guidelines for Multinational Enterprises and the OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas. Cooperation and the promotion of mutual understanding include exchange of data and information on the regulatory framework of the raw materials and energy sectors. This shall not be construed as requiring the Parties to furnish any information, the disclosure of which they consider contrary to their respective security interests.
4. Either Party may request the organisation of an *ad hoc* meeting related to raw materials and energy goods or an *ad hoc* session on raw materials and energy goods during the Cooperation Committee meetings. The bilateral cooperation could additionally, if appropriate, be extended to the relevant plurilateral or multilateral fora in which both Parties participate.

Article 149

Early warning mechanism

1. The Parties establish an early warning mechanism to adopt practical measures aimed at preventing and rapidly reacting to an emergency situation or to a threat thereof.

2. The Parties shall jointly undertake actions for:
  - (a) an early evaluation of potential risks and problems related to the supply and demand of natural gas, oil or electric energy; and
  - (b) the prevention or rapid reaction in case of an emergency situation or a threat thereof.
3. If either Party becomes aware of an emergency situation or of a situation which in its opinion could lead to an emergency situation, that Party shall notify the other Party within the shortest possible time.
4. For the purposes of this Article, the Parties agree that the responsible bodies are the Member of the European Commission in charge of energy and the Minister of the Republic of Kazakhstan in charge of the respective energy matters.
5. Upon notification, the Parties shall provide each other with an assessment of the situation.
6. Either Party may request consultations within three calendar days of the notification to:
  - (a) elaborate a common evaluation of the situation;
  - (b) develop recommendations to eliminate the emergency situation and to minimise the impact of the emergency situation;
  - (c) create a Special Monitoring Group to, inter alia, monitor energy flows at the relevant points of the concerned infrastructure.
7. The Parties shall, if appropriate, cooperate with third countries to eliminate the threat of an emergency situation or to overcome the emergency situation.
8. In case the emergency situation persists, either Party may start an emergency dispute settlement procedure, in accordance with the special mechanism provided for in Chapter 14 (Dispute Settlement) of this Title.
9. The Parties shall refrain from any actions that may deepen or reinforce the emergency situation, as appropriate in a given situation, from the moment of the notification.
10. A Party shall not rely on, or introduce as evidence in dispute settlement procedures under this Agreement, the following:
  - (a) positions taken or proposals made by the other Party in the course of a procedure under this Article; or
  - (b) any indication from the other Party of its willingness to accept a solution to the emergency situation referred to in this Article.
11. The Cooperation Committee may develop, as necessary, detailed implementing provisions for the application of this Article.

Article 150

Exceptions

1. This Chapter is without prejudice to any exceptions, reservations or restrictions provided for in this Agreement.
2. This Chapter shall not apply to research and development projects or to demonstration projects carried out on a non-commercial scale.
3. Nothing in this Chapter shall be construed as preventing the adoption or enforcement by either Party of measures necessary for the safe operation of the energy infrastructure, including energy transport and the production facilities concerned, in the interest of national security or public safety, including the prevention of and reaction to an emergency situation, subject to the requirement that such measures are not applied in a manner which would constitute a means of arbitrary or unjustifiable discrimination between the products, service suppliers or investors of the Parties where the same conditions prevail, or a disguised restriction on trade and investment between the Parties.

CHAPTER 10

Trade and sustainable development

Article 151

Context and objectives

1. The Parties recall the Agenda 21 of the United Nations Conference on Environment and Development of 1992, the International Labour Organisation's (ILO) Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work of 1998, the Johannesburg Plan of Implementation on Sustainable Development of 2002, the Ministerial Declaration of the UN Economic and Social Council on Generating Full and Productive Employment and Decent Work for All of 2006, the ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalisation of 2008 and the Outcome Document of the UN Conference on Sustainable Development of 2012, incorporated in Resolution 66/288 adopted by the UN General Assembly on 27 July 2012, entitled 'The Future We Want'.
2. The Parties reaffirm their commitment to promote the development of international trade in such a way as to contribute to the objective of sustainable development, for the welfare of present and future generations. The Parties shall strive to ensure that this objective is integrated and reflected at every level of their trade relationship.

Article 152

Multilateral environmental and labour standards and agreements

1. The Parties recognise the value of international environmental governance and agreements as a response of the international community to global or regional environmental problems.
2. The Parties recognise that full and productive employment and decent work for all are key elements of sustainable development for all countries and a priority objective of international cooperation.
3. In that context, the Parties reaffirm their commitment to effectively implement in their law and practice the multilateral environmental agreements they are a party to and the ILO conventions ratified by the Member States of the European Union and the Republic of Kazakhstan, respectively.

Article 153

Right to regulate and levels of protection

1. The Parties recognise the right of each Party to establish its own levels of domestic environmental and labour protection, and to adopt or modify its relevant law and policy accordingly, consistently with the internationally recognised standards and agreements referred to in Article 152. The Parties shall aim at high levels of environmental and labour protection.
2. The Parties recognise that it is inappropriate to encourage trade or investment by weakening or reducing the levels of protection afforded in domestic environmental or labour law.
3. A Party shall not derogate from or, through a sustained or recurring course of action or inaction, fail to effectively enforce its environmental and labour law, in order to encourage trade or investment.

Article 154

Trade and investment promoting sustainable development

1. The Parties reaffirm their commitment to enhance the contribution of trade to the goal of sustainable development in its economic, social and environmental dimensions. Accordingly, they agree to promote:
  - (a) trade and investment in environmental goods and services and in climate-friendly products and technologies;

- (b) the use of sustainability assurance schemes, such as fair and ethical trade or eco-labelling; and
- (c) corporate social responsibility practices.

2. The Parties shall exchange information on, and share experience in, their actions to promote coherence and mutual supportiveness between trade, social and environmental objectives. Furthermore, the Parties shall enhance their cooperation and dialogue on sustainable development issues that may arise in the context of their trade relations including on relevant aspects set out in Title IV (Cooperation in the Area of Economic and Sustainable Development).

3. The cooperation and dialogue referred to in paragraph 2 of this Article shall involve relevant stakeholders, in particular social partners, as well as other civil society organisations, through the civil society cooperation established under Article 251.

4. The Cooperation Committee may adopt rules for such cooperation and dialogue.

Article 155

Dispute Settlement

Subsection 2 of Section 3 of Chapter 14 (Dispute Settlement) of this Title does not apply to disputes under this Chapter. For any such dispute, after the arbitration panel has delivered its final report pursuant to Articles 180 and 182, the Parties, taking the report into account, shall discuss suitable measures to be implemented. The Cooperation Committee shall monitor the implementation of any such measures and shall keep the matter under review, including through the mechanism referred to in Article 154(3).

CHAPTER 11

Competition

Article 156

Principles

The Parties recognise the importance of free and undistorted competition in their trade relations. The Parties acknowledge that anti-competitive business practices and state interventions, including subsidies, have the potential to distort the proper functioning of markets and undermine the benefits of trade liberalisation.

Article 157

Antitrust and mergers legislation and its implementation

1. Each Party shall maintain in its territory comprehensive competition law which effectively addresses anti-competitive agreements, concerted practices and anti-competitive unilateral conduct of enterprises with dominant market power, and which provides effective control of concentrations.

2. Each Party shall maintain operationally independent authorities responsible and appropriately equipped for the effective enforcement of competition law as referred to in paragraph 1.

3. The Parties recognise the importance of applying their respective competition law in a transparent and non-discriminatory manner, respecting the principles of procedural fairness and rights of defence of the enterprises concerned.

*Article 158***State monopolies, state enterprises and enterprises entrusted with special or exclusive rights or privileges**

1. Nothing in this Chapter prevents a Party from designating or maintaining state monopolies or state enterprises, or from entrusting enterprises with special or exclusive rights or privileges according to its law.
2. With regard to state monopolies, state enterprises and enterprises entrusted with special or exclusive rights or privileges involved in economic activities, each Party shall ensure that such enterprises are subject to competition law as referred to in Article 157. For the purposes of this Chapter, an economic activity consists in offering goods and services on a market. It does not include activities performed in the exercise of governmental authority, namely activities carried out neither on a commercial basis nor in competition with one or more economic operators.
3. The application of competition law as referred to in Article 157 should not obstruct the performance, in law or in fact, of the particular tasks of public interest assigned to the enterprises in question. Exceptions should be limited and transparent. Trade and investment should not be affected to such an extent that would undermine the objective of this Agreement.

*Article 159***Subsidies**

1. For the purposes of this Article, a 'subsidy' is a measure which fulfils the conditions of Article 1 of the SCM Agreement, irrespective of whether it is granted to an enterprise for the production of goods or for the supply of services, and which is specific within the meaning of Article 2 of that Agreement.
2. Each Party shall ensure transparency in the area of subsidies. To that end, each Party shall report every two years from the date of application of this Title to the other Party on the legal basis, including the policy objective or the purpose of the subsidy, the duration or any other time limits, the form and, where possible, the amount or the budget and the recipient of the subsidy granted by its government or a public body. Such report is deemed to have been provided if the relevant information is made available on a publicly accessible website or through the WTO notification mechanism.
3. If a Party considers that a subsidy granted by the other Party is negatively affecting the first Party's interests, the first Party may request consultations on the matter. The requested Party shall accord due consideration to such a request. The consultations should, in particular, aim at specifying the policy objective of the subsidy, whether the subsidy has an incentive effect and is proportionate, and any measures taken to limit the potential distortive effect on trade and investment of the requesting Party ⁽¹⁾.
4. In order to facilitate the consultations, the requested Party shall provide information on the subsidy in question within a period no longer than 90 days from the date of receipt of the request. If the requesting Party, after receiving information on the subsidy in question, considers that the subsidy in question negatively affects or may negatively affect the requesting Party's trade or investment interests in a disproportionate manner, the requested Party shall use its best endeavours to address the negative effects on the requesting Party's trade or investment interests caused by the subsidy in question.
5. Paragraphs 3 and 4 shall not apply to subsidies relating to fisheries and trade in goods covered by Annex 1 to the WTO Agreement on Agriculture.

*Article 160***Dispute settlement**

The provisions of Chapter 14 (Dispute Settlement) of this Title shall not apply with respect to Articles 156 to 158 and Article 159(3) and (4).

⁽¹⁾ A subsidy is proportionate if its amount is limited to what is necessary to achieve the objective.

*Article 161***Relationship with the WTO**

The provisions of this Chapter are without prejudice to the rights and obligations of a Party under the WTO Agreement, in particular the SCM Agreement and the Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes.

*Article 162***Confidentiality**

When exchanging information under this Chapter, the Parties shall take into account the limitations imposed by the requirements of professional and business secrecy.

CHAPTER 12

State-owned enterprises, state-controlled enterprises and enterprises granted special or exclusive rights or privileges*Article 163***Definitions**

For the purposes of this Chapter:

- (a) 'state-owned enterprise' means any enterprise involved in a commercial activity over which a Party at central or sub-central level owns more than 50 % of the enterprise's subscribed capital or the votes attached to the shares issued by the enterprise;
- (b) 'state-controlled enterprise' means any enterprise involved in a commercial activity over which a Party at central or sub-central level exercises or has the possibility of exercising decisive influence, directly or indirectly, by virtue of its financial participation therein or by the rules or practices on its functioning, or by any other means relevant to establish such decisive influence. Decisive influence on the part of a Party shall be presumed when a Party, directly or indirectly, can appoint more than half of the members of the enterprise's administrative, managerial or supervisory body;
- (c) 'enterprise granted special or exclusive rights or privileges' means any enterprise, public or private, involved in a commercial activity, that has been granted by a Party, at central or sub-central level, in law or in fact, special or exclusive rights or privileges. Such rights or privileges may include the right to act as a distributor, a network provider or another intermediary for the purchase or sale of a good or for the provision or receipt of a service. 'Enterprises granted special or exclusive rights or privileges' covers monopolies involved in a commercial activity;
- (d) a 'monopoly' means an entity involved in a commercial activity, including a consortium, that in a relevant market in the territory of a Party is designated at central or sub-central level as the sole supplier or purchaser of a good or service, but does not include an entity that has been granted an exclusive intellectual property right solely by reason of such grant;
- (e) 'special rights' means rights granted by a Party at central or sub-central level to a limited number of enterprises within a given geographical area or a product or service market the effect of which is to substantially limit the ability of any other enterprise to carry out its activity in the same geographical area under substantially equivalent conditions. The granting of a licence or a permit to a limited number of enterprises in allocating a scarce resource through objective, proportional and non-discriminatory criteria is not in and of itself a special right;
- (f) 'non-discriminatory treatment' means national treatment or most-favoured-nation treatment as set out in this Agreement, whichever is better;

- (g) 'in accordance with commercial considerations' means consistent with customary business practices of a privately held enterprise operating according to market economy principles in international trade;
- (h) 'designate' means to establish or authorise a monopoly, or to expand the scope of a monopoly, whether in law or in fact.

Article 164

Scope

1. The Parties confirm their rights and obligations under paragraphs 1 to 3 of Article XVII of the GATT 1994, the Understanding on the Interpretation of Article XVII of the GATT 1994, as well as under paragraphs 1, 2 and 5 of Article VIII of the GATS and the Chapter on State-owned and State-controlled Enterprises and Enterprises with Special and Exclusive Privileges of the Protocol on the Accession of the Republic of Kazakhstan to the WTO, which are hereby incorporated into and made part of this Agreement and shall apply.
2. This Chapter does not apply to covered procurement by a Party or its procuring entities within the meaning of Article 120.
3. This Chapter shall apply to all economic activities covered by this Agreement. Services which are not listed in a Party's GATS schedule of specific commitments shall not be subject to the provisions of Articles 166 and 167.

Article 165

1. Without prejudice to the Parties' rights and obligations under this Chapter, nothing in this Chapter prevents the Parties from establishing or maintaining state-owned or state-controlled enterprises or designating or maintaining monopolies or from granting enterprises special or exclusive rights or privileges.
2. Where an enterprise falls within the scope of application of this Chapter, the Parties shall not require or encourage such an enterprise to act in a manner inconsistent with this Agreement.

Article 166

Non-discrimination

Unless otherwise provided for in Article 142 or in a Party's GATS schedule of specific commitments or in a Party's reservations to national treatment set out in Annex I, each Party shall ensure in its territory that any enterprise satisfying the conditions set out in points (c) and (d) of Article 163 in its purchase or sale of a good or a service accords non-discriminatory treatment to a good of the other Party and/or to a service or a service supplier of the other Party.

Article 167

Commercial considerations

Except to fulfil the purpose, such as a public service obligation, for which special or exclusive rights or privileges have been granted, or in the case of a state-owned or state-controlled enterprise to fulfil its public mandate, and provided that the enterprise's conduct in fulfilling that purpose or mandate is consistent with the provisions of Article 166 and Chapter 11 (Competition) of this Title, each Party shall ensure that any enterprise referred to in points (a) to (d) of Article 163 acts in accordance with commercial considerations in the relevant territory in its purchases and sales of goods, including with regard to price, quality, availability, marketability, transportation and other terms and conditions of purchase or sale, as well as in its purchases or supply of services, including when those goods or services are supplied to or by an investment of an investor of the other Party.

*Article 168***Pricing**

Charging different prices in different markets, or within the same market, where such differences are based on normal commercial considerations, such as supply and demand conditions, is not in itself inconsistent with Articles 166 and 167.

*Article 169***Corporate governance**

1. The Parties shall ensure that enterprises referred to in points (a) to (d) of Article 163 observe high standards of transparency and corporate governance in accordance with the 2005 OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises. Further development of the policy of corporate governance in enterprises referred to in points (a) to (d) of Article 163 should be conducted in accordance with those Guidelines.
2. Each Party shall ensure that any regulatory body responsible for regulating enterprises referred to in points (a) to (d) of Article 163 is legally distinct and functionally independent from, and not accountable to, any of the enterprises referred to in points (a) to (d) of Article 163.
3. Each Party shall ensure the enforcement of laws and regulations in a consistent and non-discriminatory manner at all levels of government, be it central or local, and including on enterprises referred to in points (a) to (d) of Article 163. Exemptions shall be limited and transparent.

*Article 170***Exchange of information**

1. A Party which has a reason to believe that its interests under this Agreement are being adversely affected by the operations of an enterprise or enterprises referred to in points (a) to (d) of Article 163 of the other Party, may request that latter Party to supply information about the operations of its enterprise relating to the carrying out of the provisions of this Agreement. Such information may include organisational, corporate and financial information.
2. Each Party shall, at the request of the other Party, make available information concerning specific enterprises referred to in points (a) to (d) of Article 163 which do not qualify as small and medium-sized enterprises as defined in the law of the requested Party. Requests for such information shall indicate the enterprise, the products or services and markets concerned, and include indications that the enterprise is engaging in practices that hinder trade or investment between the Parties.
3. Each Party shall, at the request of the other Party, make available information concerning exemptions, non-conforming measures, immunities and any other measures, including more favourable treatment, applicable in the territory of the requested Party to any enterprise referred to in points (a) to (d) of Article 163.
4. Paragraphs 1 to 3 shall not require any Party to disclose confidential information which would impede law enforcement or otherwise be contrary to the public interest or which would prejudice the legitimate commercial interests of particular enterprises.

CHAPTER 13

Transparency

Article 171

1. Each Party shall respond promptly to all requests by the other Party for specific information on any of its measures of general application or international agreements which pertain to or affect this Title. Each Party shall establish one or more enquiry points to provide to interested persons of the other Party, upon request, specific information on all such matters ⁽¹⁾. The Parties shall notify each other of the enquiry points within three months of the date of application of this Title. Enquiry points need not be depositories of laws and regulations.

2. All laws, regulations, decrees, decisions and administrative rulings of general application of the Parties pertaining to or affecting any matter governed by this Title shall be published promptly in a manner that fulfils the applicable requirements of the WTO Agreement, including those of Article X of the GATT 1994, Article III of the GATS, and Article 63 of the TRIPS Agreement. The Parties shall update published resources, including websites, containing such measures, on a regular basis and make them readily available to interested persons. Such measures shall be available while they are in effect and for a reasonable period after they are no longer in effect.

3. The Parties shall publish all laws, regulations, decrees, decisions and administrative rulings of general application pertaining to or affecting any matter governed by this Title, prior to their adoption. The Parties shall provide a reasonable period of time, normally not less than 30 calendar days, for interested persons to comment to the responsible authorities before the relevant measure is finalised or submitted to the authorities responsible for its adoption. Any comments received during the period for comments will be taken into account.

4. No law, regulation, decree, decision or administrative ruling of general application of the Parties pertaining to or affecting any matter governed by this Title shall become effective prior to publication.

5. Nothing in this Agreement shall require a Party to provide confidential information, the disclosure of which would impede law enforcement, or otherwise be contrary to the public interest, or which would prejudice legitimate commercial interests of particular enterprises, whether public or private.

6. Article 55 shall apply with respect to this Chapter.

CHAPTER 14

Dispute settlement

Section 1

Objective and scope

Article 172

Objective

The objective of this Chapter is to establish an effective and efficient mechanism for avoiding and settling any dispute between the Parties concerning the interpretation and application of this Agreement with a view to arriving, where possible, at a mutually agreed solution.

⁽¹⁾ The enquiry point for the Republic of Kazakhstan is the enquiry point set up under the GATS Agreement.

*Article 173***Scope of application**

This Chapter shall apply with respect to any dispute concerning the interpretation and application of this Title, except as otherwise provided.

Section 2

Consultations and mediation*Article 174***Consultations**

1. The Parties shall endeavour to resolve any dispute referred to in Article 173 by entering into consultations in good faith with the aim of reaching a mutually agreed solution.
2. A Party shall seek consultations by means of a written request delivered to the other Party, copied to the Cooperation Committee, identifying the measure at issue and the provisions referred to in Article 173 that it considers applicable.
3. The Party to which the request is made shall respond to the request for consultations within 10 days of the date of its receipt, unless otherwise provided for in this Agreement or agreed between the Parties.
4. The consultations shall be held within 30 days of the date of receipt of the request and take place, unless the Parties agree otherwise, in the territory of the Party to which the request is made. The consultations shall be deemed concluded within 30 days of the date of receipt of the request, unless both Parties agree to continue consultations. Consultations, and in particular all information disclosed and positions taken by the Parties during the consultations, shall be confidential, and without prejudice to the rights of either Party in any further proceedings.
5. Consultations on matters of urgency shall be deemed concluded within 15 days of the date of receipt of the request by the requested Party unless both Parties agree to continue consultations.
6. If the Party to which the request is made does not respond to the request for consultations within 10 days of the date of its receipt, or if consultations are not held within the timeframes laid down in paragraph 3 or 4 of this Article, respectively, or if the Parties agree not to have consultations, or if consultations have been concluded and no mutually agreed solution has been reached, the Party that sought consultations may have recourse to Article 176.
7. During consultations each Party shall provide sufficient factual information, so as to allow a complete examination of the manner in which the measure at issue could affect the operation and application of this Agreement.
8. The consultations shall be deemed concluded within five working days of the date of receipt of the request for consultations, unless the Parties agree otherwise, when they concern emergency situations as defined in point (h) of Article 138.

*Article 175***Mediation**

Any Party may request the other Party to enter into a mediation procedure with respect to any measure adversely affecting trade or investment between the Parties pursuant to Annex VII.

Section 3

Dispute settlement procedures

Subsection 1

Arbitration procedure*Article 176***Initiation of the arbitration procedure**

1. Where the Parties have failed to resolve the dispute by recourse to consultations as provided for in Article 174, the Party that sought consultations may request the establishment of an arbitration panel in accordance with this Article.
2. The request for the establishment of an arbitration panel shall be made by means of a written request delivered to the other Party and the Cooperation Committee. The complaining Party shall identify in its request the measure at issue, and it shall explain how such measure constitutes a breach of the provisions referred to in Article 173 in a manner sufficient to present the legal basis for the complaint clearly.

*Article 177***Establishment of the arbitration panel**

1. An arbitration panel shall be composed of three arbitrators.
2. Within 10 days of the date of delivery, to the Party complained against, of the written request for the establishment of an arbitration panel, the Parties shall consult in order to reach an agreement on the composition of the arbitration panel.
3. In the event that the Parties are unable to agree on the composition of the arbitration panel within the time frame laid down in paragraph 2 of this Article, each Party may, within five days from the expiry of the timeframe established in paragraph 2 of this Article, appoint an arbitrator from the sub-list of that Party contained in the list established under Article 196. If either Party fails to appoint an arbitrator, the arbitrator shall, upon request of the other Party, be selected by lot by the chair of the Cooperation Committee, or the chair's delegate, from the sub-list of that Party contained in the list established under Article 196.
4. Unless the Parties reach an agreement concerning the chairperson of the arbitration panel within the timeframe established in paragraph 2 of this Article, the chair of the Cooperation Committee or the chair's delegate shall, upon request of either Party, select by lot the chairperson of the arbitration panel from the sub-list of chairpersons contained in the list established under Article 196.
5. The chair of the Cooperation Committee, or the chair's delegate, shall select the arbitrators within five days of the request by either Party referred to in paragraph 3 or 4.
6. The date of establishment of the arbitration panel shall be the last date on which all three selected arbitrators have accepted their appointment according to the Rules of Procedure set out in Annex V.
7. Should any of the lists provided for in Article 196 not be established or not contain sufficient names at the time a request is made pursuant to paragraph 3 or 4 of this Article, the arbitrators shall be drawn by lot from the individuals who have been formally proposed by one or both of the Parties.
8. Unless the Parties agree otherwise, in respect of a dispute concerning emergency situations as defined in point (h) of Article 138 between the Parties, the second sentence of paragraph 3 and paragraph 4 of this Article shall apply without recourse to paragraph 2 of this Article, and the period in paragraph 5 of this Article shall be two days.

*Article 178***Preliminary ruling on urgency**

If a Party so requests, the arbitration panel shall, within 10 days of its establishment, give a preliminary ruling on whether it deems the case to be urgent.

*Article 179***Conciliation for urgent energy disputes**

1. In respect of a dispute concerning emergency situations as defined in point (h) of Article 138 either Party may request the chairperson of the arbitration panel to act as conciliator concerning any matter related to the dispute by making a request to the arbitration panel.
2. The conciliator shall seek an agreed resolution of the dispute or seek to agree a procedure to achieve such resolution. If within 15 days of the date of his appointment the conciliator has failed to secure such agreement, he shall recommend a resolution to the dispute or a procedure to achieve such resolution and shall decide on the terms and conditions to be observed from a date which he shall specify until the dispute is resolved.
3. The Parties and the entities under their control or jurisdiction shall respect recommendations made under paragraph 2 on the terms and conditions for three months following the conciliator's decision or until resolution of the dispute, whichever is earlier.
4. The conciliator shall respect the Code of Conduct for Members of Arbitration Panels and Mediators ('Code of Conduct') set out in Annex VI.

*Article 180***Reports of the arbitration panel**

1. The arbitration panel shall deliver an interim report to the Parties setting out the findings of fact, the applicability of relevant provisions and the basic rationale behind any findings and recommendations that it makes.
2. Any Party may deliver a written request to the arbitration panel to review precise aspects of the interim report within 14 days of its receipt.
3. After considering any written comments by the Parties on the interim report, the arbitration panel may modify its interim report and make any further examination it considers appropriate.
4. The final report of the arbitration panel shall set out the findings of fact, the applicability of the relevant provisions referred to in Article 173 and the basic rationale behind any findings and conclusions that it makes. The final report shall include a sufficient discussion of the arguments made at the interim review stage, and shall answer clearly to the questions and observations of the Parties.

*Article 181***Interim report of the arbitration panel**

1. The arbitration panel shall deliver an interim report to the Parties no later than 90 days after the date of establishment of the arbitration panel. When the arbitration panel considers that this deadline cannot be met, the chairperson of the arbitration panel shall notify the Parties and the Cooperation Committee in writing, stating the reasons for the delay and the date on which the arbitration panel plans to deliver its interim report. Under no circumstances should the interim report be delivered later than 120 days after the date of establishment of the arbitration panel.

2. In cases of urgency the arbitration panel shall make every effort to deliver its interim report within 45 days and, in any case, no later than 60 days after the date of establishment of the arbitration panel. Any Party may deliver a written request to the arbitration panel to review precise aspects of the interim report pursuant to Article 180(2) within seven days of the delivery of the interim report.

3. In respect of a dispute concerning emergency situations as defined in point (h) of Article 138 between the Parties, the interim report shall be delivered within 20 days after the date of establishment of the arbitration panel, and any request pursuant to Article 180(2) shall be delivered within five days of the delivery of the interim report. The arbitration panel may also decide to dispense with the interim report.

Article 182

Final report of the arbitration panel

1. The arbitration panel shall deliver its final report to the Parties and to the Cooperation Committee within 120 days of the date of establishment of the arbitration panel. When the arbitration panel considers that this deadline cannot be met, the chairperson of the arbitration panel shall notify the Parties and the Cooperation Committee in writing, stating the reasons for the delay and the date on which the panel plans to deliver its final report. Under no circumstances should the final report be delivered later than 150 days after the date of establishment of the arbitration panel.

2. In cases of urgency, the arbitration panel shall make every effort to deliver its report within 60 days after the date of establishment of the arbitration panel. Under no circumstances should the final report be delivered later than 75 days after the date of establishment of the arbitration panel.

3. In respect of a dispute concerning emergency situations as defined in point (h) of Article 138, the arbitration panel shall deliver its final report within 40 days of the date of establishment of the arbitration panel.

Subsection 2

Compliance

Article 183

Compliance with the final report of the arbitration panel

The Party complained against shall take the necessary measures to comply promptly and in good faith with the final report of the arbitration panel.

Article 184

Reasonable period of time for compliance

1. If immediate compliance is not possible, the Parties shall endeavour to agree on the period of time to comply with the final report. In such a case, the Party complained against shall, no later than 30 days after receipt of the final report of the arbitration panel, deliver a notification to the complaining Party and the Cooperation Committee of the time it will require for compliance ('the reasonable period of time').

2. If there is disagreement between the Parties on the duration of the reasonable period of time, the complaining Party may, within 20 days of receipt of the notification referred to in paragraph 1 of this Article, request in writing that the arbitration panel established initially pursuant to Article 177 ('the original arbitration panel') determine the length of the reasonable period of time. Such request shall be delivered simultaneously to the other Party and to the Cooperation Committee. The arbitration panel shall deliver its report to the Parties and to the Cooperation Committee within 20 days of the date of receipt of the request.

3. The Party complained against shall notify the complaining Party in writing of its progress in complying with the final report of the arbitration panel. This notification shall be provided in writing and delivered at least one month before the expiry of the reasonable period of time.

4. The reasonable period of time may be extended by mutual agreement of the Parties.

Article 185

Review of any measure taken to comply with the final report of the arbitration panel

1. The Party complained against shall notify the complaining Party and the Cooperation Committee of any measure that it has taken to comply with the final report of the arbitration panel. This notification shall be delivered before the end of the reasonable period of time.
2. In the event that there is disagreement between the Parties concerning the existence or the consistency of any measure notified under paragraph 1 of this Article with the provisions referred to in Article 173, the complaining Party may deliver a written request to the original arbitration panel to rule on the matter. Such request shall identify the specific measure at issue and explain how such measure is inconsistent with the provisions referred to in Article 173, in a manner sufficient to present the legal basis for the complaint clearly. The arbitration panel shall deliver its report to the Parties and to the Cooperation Committee within 45 days of the date of receipt of the request.

Article 186

Temporary remedies in case of non-compliance

1. If the Party complained against fails to notify any measure taken to comply with the final report of the arbitration panel before the expiry of the reasonable period of time, or if the arbitration panel rules that no measure taken to comply exists or that the measure notified under Article 185(1) is inconsistent with that Party's obligations under the provisions referred to in Article 173, the Party complained against shall, if so requested by the complaining Party and after consultations with that Party, present an offer for compensation.
2. If the complaining Party decides not to request an offer for compensation under paragraph 1 of this Article or, in case such request is made, if no agreement on compensation is reached within 30 days of the date of expiry of the reasonable period of time or of the delivery of the arbitration panel report under Article 185(2), the complaining Party shall be entitled, upon notification to the other Party and to the Cooperation Committee, to take appropriate measures at a level equivalent to the nullification or impairment ⁽¹⁾ caused by the violation. The notification shall specify such measures. The complaining Party may implement the measures at any moment after the expiry of a ten-day period from the date of receipt of the notification by the Party complained against, unless the Party complained against has requested arbitration under paragraph 3 of this Article.
3. If the Party complained against considers that the appropriate measures are not at a level equivalent to the nullification or impairment caused by the violation of that Party's obligations under the provisions referred to in Article 173, the Party complained against may deliver a written request to the original arbitration panel to rule on the matter. Such request shall be notified to the complaining Party and to the Cooperation Committee before the expiry of the ten-day period referred to in paragraph 2 of this Article. The original arbitration panel shall deliver its report on the measures notified by the complaining Party to the Parties and to the Cooperation Committee within 30 days of the date of delivery of the request. The complaining Party shall not make the notified measures effective until the original arbitration panel has delivered its report. Such measure made effective after the delivery of the report shall be consistent with the arbitration panel report.
4. The measures made effective by the complaining Party and the compensation foreseen in this Article shall be temporary and shall not be applied after:
  - (a) the Parties have reached a mutually agreed solution pursuant to Article 191;
  - (b) the Parties have agreed that the measure notified under Article 185(1) brings the Party complained against in conformity with the provisions referred to in Article 173; or
  - (c) any measure that the arbitration panel under Article 185(2) has found to be inconsistent with the provisions referred to in Article 173 has been withdrawn or amended so as to bring it in conformity with those provisions.

⁽¹⁾ 'Nullification and impairment' is interpreted as 'nullification and impairment' pursuant to the WTO Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes.

*Article 187***Review of any measure taken to comply after the adoption of temporary remedies for non-compliance**

1. The Party complained against shall notify the complaining Party and the Cooperation Committee of the measure it has taken to comply with the final report of the arbitration panel following the application of compensation or the taking of an appropriate measure by the complaining Party pursuant to Article 186, as the case may be. With the exception of cases under paragraph 2 of this Article, the complaining party shall terminate the measure within 30 days from receipt of the notification. In cases where compensation has been applied, and with the exception of cases under paragraph 2 of this Article, the Party complained against may terminate the application of such compensation within 30 days from receipt of the notification that it has complied with the final report of the arbitration panel.

2. If the Parties do not reach an agreement on whether the Party complained against has complied with the final report of the arbitration panel within 30 days from receipt of the notification under paragraph 1 of this Article, the complaining Party shall deliver a written request to the original arbitration panel to rule on the matter. Such a request shall be delivered simultaneously to the other Party and to the Cooperation Committee. The arbitration panel report shall be delivered to the Parties and to the Cooperation Committee within 45 days of the date of the submission of the request. If the arbitration panel rules that the Party complained against has complied with the final report of the arbitration panel, the complaining Party shall terminate the appropriate measure taken under Article 186 or the Party complained against shall terminate the compensation, as the case may be. If the arbitration panel rules that the Party complained against has not fully complied with the final report of the arbitration panel, the compensation or the appropriate measure taken pursuant to Article 186 shall be adapted in light of the arbitration panel report.

*Article 188***Remedies for urgent energy disputes**

1. In respect of a dispute concerning emergency situations as defined in point (h) of Article 138 between the Parties, this Article shall apply.

2. By way of derogation from Articles 184, 185 and 186, the complaining Party may take appropriate measures to a level equivalent to the nullification or impairment caused by a Party failing to bring itself into compliance with the final report of the arbitration panel within 15 days of its release. Those measures may take effect immediately. Such measures may be maintained as long as the Party complained against has not complied with the final report of the arbitration panel.

3. Should the Party complained against dispute the existence of a failure to comply or the proportionality of the measure made effective by the complaining Party or its failure to comply, it may initiate proceedings under Article 186(3) and Article 187 which shall be examined expeditiously. The complaining Party shall be required to remove or adjust the measures only once the arbitration panel has ruled on the matter, and may maintain the measures pending the proceedings.

Subsection 3

Common provisions*Article 189***Replacement of arbitrators**

If in an arbitration proceeding under this Chapter the original arbitration panel, or some of its members, are unable to participate, withdraw, or need to be replaced because they do not comply with the requirements of the Code of Conduct set out in Annex VI, the procedure set out in Article 177 shall apply. The time limit for the delivery of the report may be extended for the time necessary for the appointment of a new arbitrator but for no longer than 20 days.

*Article 190***Suspension and termination of arbitration and compliance procedures**

The arbitration panel shall, at the request of both Parties, suspend its work at any time for a period agreed by the Parties not exceeding 12 consecutive months. The arbitration panel shall resume its work before the end of that period at the written request of both Parties or at the end of that period at the written request of either Party. The requesting Party shall notify the chair of the Cooperation Committee and the other Party accordingly. If a Party does not request the resumption of the arbitration panel's work at the expiry of the agreed suspension period, the procedure shall be terminated. The suspension and termination of the arbitration panel's work are without prejudice to the rights of either Party in other proceedings subject to Article 197.

*Article 191***Mutually agreed solution**

The Parties may reach a mutually agreed solution to a dispute under this Chapter at any time. They shall jointly notify the Cooperation Committee and the chairperson of the arbitration panel, where applicable, of any such solution. If the solution requires approval pursuant to the relevant domestic procedures of either Party, the notification shall refer to this requirement, and the dispute settlement procedure shall be suspended. If such approval is not required, or if the completion of any such domestic procedures is notified, the dispute settlement procedure shall be terminated.

*Article 192***Rules of Procedure**

1. Dispute settlement procedures under this Chapter shall be governed by the Rules of Procedure set out in Annex V and by the Code of Conduct set out in Annex VI.
2. Any hearing of the arbitration panel shall be open to the public unless otherwise provided for in the Rules of Procedure set out in Annex V.

*Article 193***Information and technical advice**

At the request of a Party, or on its own initiative, the arbitration panel may request any information it deems appropriate for the arbitration panel proceedings from any source, including the Parties involved in the dispute. The arbitration panel also has the right to seek the opinion of experts, as it deems appropriate. The arbitration panel shall consult the Parties before choosing such experts. Natural or legal persons established in the territory of a Party may submit *amicus curiae* briefs to the arbitration panel in accordance with the Rules of Procedure set out in Annex V. Any information obtained under this Article shall be disclosed to each Party and submitted for their comments.

*Article 194***Rules of interpretation**

Any arbitration panel shall interpret the provisions referred to in Article 173 in accordance with customary rules of interpretation of public international law, including those codified in the Vienna Convention of 1969 on the Law of Treaties. The arbitration panel shall also take into account relevant interpretations of WTO panels and of the Appellate Body adopted by the WTO Dispute Settlement Body (hereinafter referred to as the 'DSB'). The reports of the arbitration panel cannot add to or diminish the rights and obligations of the Parties under this Agreement.

*Article 195***Decisions and reports of the arbitration panel**

1. The deliberations of the arbitration panel shall be confidential. The arbitration panel shall make every effort to take any decision by consensus. Nevertheless, where a decision cannot be arrived at by consensus, the matter at issue shall be decided by majority vote. In no case shall dissenting opinions of arbitrators be disclosed.
2. The reports of the arbitration panel shall be drafted without the presence of the Parties. The reports shall set out the findings of fact, the applicability of the relevant provisions referred to in Article 173, and the basic rationale behind any findings and conclusions that it makes.
3. The reports of the arbitration panel shall be unconditionally accepted by the Parties. They shall not create any rights or obligations for natural or legal persons.
4. The Parties shall make the arbitration panel report publicly available, subject to the protection of confidential information as provided for in the Rules of Procedure set out in Annex V.

*Section 4***General provisions***Article 196***Lists of arbitrators**

1. The Cooperation Committee, on the basis of proposals made by the Parties, shall, no later than six months after the entry into force of this Agreement, establish a list of at least 15 individuals who are willing and able to serve as arbitrators. The list shall be composed of three sub-lists: one sub-list for each Party and one sub-list of individuals who are not nationals of either Party and who may serve as chairperson of the arbitration panel. Each sub-list shall include at least five individuals. The Cooperation Committee will ensure that the list is always maintained at that level.
2. Arbitrators shall have specialised knowledge and experience of law and international trade. They shall be independent, serve in their individual capacities and not take instructions from any organisation or government, or be affiliated with the government of any of the Parties, and shall comply with the Code of Conduct set out in Annex VI.
3. The Cooperation Committee may establish additional lists of 15 individuals with knowledge and experience in specific sectors covered by this Agreement. Subject to the agreement of the Parties, such additional lists shall be used to compose the arbitration panel in accordance with the procedure set out in Article 177.

*Article 197***Relation with WTO obligations**

1. Recourse to the dispute settlement provisions of this Title shall be without prejudice to any action in the WTO framework, including dispute settlement action.
2. However, a Party shall not, for a particular measure, seek redress for the breach of a substantially equivalent obligation under both this Agreement and the WTO Agreement in both fora. In such a case, once a dispute settlement proceeding has been initiated, the Party shall not bring a claim seeking redress for the breach of the substantially equivalent obligation under the other agreement to the other forum, unless the forum first selected fails for procedural or jurisdictional reasons to make findings on the claim seeking redress of that obligation.

3. For the purposes of this Article:

- (a) dispute settlement proceedings under the WTO Agreement are deemed to be initiated by a Party's request for the establishment of a panel under Article 6 of the WTO Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes;
- (b) dispute settlement proceedings under this Chapter are deemed to be initiated by a Party's request for the establishment of an arbitration panel under Article 176(1).

4. Nothing in this Agreement shall preclude a Party from implementing the suspension of obligations authorised by the DSB. The WTO Agreement shall not be invoked to preclude a Party from applying temporary remedies for non-compliance under this Chapter.

Article 198

Time limits

1. All time limits laid down in this Chapter, including the limits for the arbitration panels to deliver their reports, shall be counted in calendar days, the first day being the day following the act or the fact to which they refer, unless otherwise specified.

2. Any time limit referred to in this Chapter may be modified by mutual agreement of the Parties to the dispute. The arbitration panel may at any time propose to the Parties to modify any time limit referred to in this Chapter, stating the reasons for that proposal.

TITLE IV

COOPERATION IN THE AREA OF ECONOMIC AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT

CHAPTER 1

Economic Dialogue

Article 199

The Parties adhere to the principles of the free market economy ensuring sound macroeconomic policies and shall develop and strengthen regular economic dialogue aimed at further expanding and deepening mutually beneficial economic ties, as well as sustainable development and economic growth.

Article 200

The Parties shall regularly review the status of bilateral cooperation and conduct regular exchange of information, expertise and best practices in the field of economic policies, economic and financial development and statistics.

CHAPTER 2

Cooperation in public finance management, including public audit and internal control

Article 201

The Parties shall cooperate in the area of public finance management, including public audit and internal control, with the aim of further development of a sound public finance management system, compatible with the principles of economy, efficiency and effectiveness as well as transparency and accountability.

Cooperation shall include:

- (a) promoting the implementation of acceptable and generally recognised international standards as well as convergence with good practices of the European Union in this area;
- (b) exchange of information and experiences in this area.

CHAPTER 3

Cooperation in the area of taxation

Article 202

The Parties shall strive to improve international cooperation in the area of taxation, notably in the area of facilitating the collection of legitimate tax revenues, and to develop measures in line with international standards for the effective implementation of the principles of good governance in the area of taxation, including transparency and exchange of information. The Parties shall strengthen dialogue and exchange experience with a view to avoiding harmful tax practices.

CHAPTER 4

Cooperation in the area of statistics

Article 203

The Parties shall promote the harmonisation of statistical methods and practice, including the gathering and dissemination of statistics. The statistical cooperation shall focus on exchange of knowledge, fostering good practices and respect for the UN Fundamental Principles of Official Statistics and the European Statistics Code of Practice.

The European Union shall contribute to this end by rendering technical assistance to the Republic of Kazakhstan.

CHAPTER 5

Cooperation in the area of energy

Article 204

The Parties shall continue and intensify their current cooperation on energy matters with the objective to enhance energy security, efficiency, sustainability, and competitiveness. The cooperation shall be based on a comprehensive partnership and shall be guided by the principles of mutual interest, reciprocity, transparency and predictability according to the principles of market economy and existing related multilateral and bilateral agreements.

Article 205

Cooperation shall include, inter alia, the following areas:

- (a) implementation of energy strategies and policies, elaboration of forecasts and scenarios, including global market conditions for energy products, as well as improvement of the statistical system in the energy sector;
- (b) creation of an attractive and stable investment climate and the encouragement of mutual investments in the energy field on a non-discriminatory and transparent basis;
- (c) effective cooperation with the European Investment Bank, the European Bank for Reconstruction and Development and other international financial institutions and instruments to support the energy cooperation between the Parties;

- (d) enhancement of scientific and technical cooperation and exchange of information for the development of energy technologies with particular attention to energy efficient and environmentally friendly technologies, in accordance with Chapter 3 (Cooperation in Research and Innovation) of Title VI;
- (e) management and technical training in the energy sector through, inter alia, facilitating exchange of trainees of specialised courses in higher education institutes in the European Union and the Republic of Kazakhstan as well as development of joint training programmes in accordance with good practices;
- (f) extension of cooperation in multilateral energy fora, initiatives and institutions;
- (g) cooperation in exchange of knowledge and experience as well as technology transfer in innovation, including in the areas of management and energy technologies.

Article 206

Hydrocarbon energy

Cooperation in the field of hydrocarbon energy shall cover the following areas:

- (a) modernisation and enhancement of existing, and development of future, energy infrastructures of common interest according to market principles, including those aimed at diversification of energy sources, suppliers and transportation routes and transport methods, as well the establishment of new generation capacity and the integrity, efficiency, safety and security of energy infrastructures, including electric power infrastructures;
- (b) development of competitive, transparent and non-discriminatory energy markets in line with best practices through regulatory reforms;
- (c) enhancement and strengthening of long-term stability and security of energy trade, including ensuring the predictability and stability of energy demand, on a non-discriminatory basis, while minimising environmental impacts and risks;
- (d) promotion of a high level of environmental protection and sustainable development in the energy sector, including extraction, production, distribution and consumption;
- (e) strengthening the safety of offshore hydrocarbon exploration and production activities, by means of exchange of experience in accident prevention, post-accident analysis, response and remediation policies, as well as best practices on liability and legal practice in case of a disaster.

Article 207

Renewable energy sources

Cooperation shall be pursued in the fields of:

- (a) the development of renewable energy sources in an economic and environmentally sound manner, including cooperation on regulatory issues, certification and standardisation as well as on technological development;
- (b) facilitating exchanges between the Republic of Kazakhstan and European institutions, laboratories and private sector entities, including through joint programmes, with the aim of implementing best practices towards creating the energy of the future and green economy;
- (c) conducting joint seminars, conferences and training programmes, and exchanging information and open statistical data on a regular basis, as well as information on the development of renewable energy sources.

*Article 208***Energy efficiency and energy savings**

Cooperation in the promotion of energy efficiency and energy savings, including in the coal sector, gas flaring (and the use of associated gas), buildings, appliances and transport, shall be pursued, inter alia, through:

- (a) exchanging information about energy efficiency policies and legal and regulatory frameworks and action plans;
- (b) facilitating the exchange of experiences and know-how in the field of energy efficiency and energy savings;
- (c) initiating and implementing projects, including demonstration projects, for the introduction of innovative technologies and solutions in the field of energy efficiency and energy savings;
- (d) training programmes and training courses in the field of energy efficiency in order to achieve the objectives of this Article.

*CHAPTER 6***Cooperation in the area of transport***Article 209*

The Parties shall cooperate on:

- (a) expanding and strengthening their transport cooperation in order to contribute to the development of sustainable transport systems;
- (b) focusing on the social and environmental aspects of the transport systems;
- (c) promoting efficient, safe and secure transport operations;
- (d) enhancing the main transport links between their territories.

Article 210

The cooperation referred to in this Chapter shall cover, among others, the following areas:

- (a) exchange of best practices on transport policies;
- (b) improvement of the movement of passengers and goods, increasing fluidity of transport flows by removing administrative, technical and other obstacles, aiming at closer market integration, improving transport networks and upgrading the infrastructure;
- (c) information exchange and joint activities at regional and international level and implementation of applicable international agreements and conventions;
- (d) exchange of best practices on safety and sustainable development of maritime transport.

The Republic of Kazakhstan shall bring its bilateral aviation agreements with the Member States of the European Union in accordance with the legislation of the European Union.

Article 211

A regular dialogue shall take place on the issues covered by this Chapter.

CHAPTER 7

Cooperation in the area of environment*Article 212*

The Parties shall develop and strengthen their cooperation on environmental issues, thereby contributing to sustainable development and good governance in environmental protection.

Cooperation shall be pursued in the following fields:

- (a) environmental assessments, monitoring and control;
- (b) environmental education and awareness raising, improving access to information, enhancing public participation in decision making and access to justice in environmental matters;
- (c) legislation in the field of environmental protection;
- (d) air quality;
- (e) waste management;
- (f) water quality management, including marine environment;
- (g) integrated water resource management, including promotion of advanced water saving technologies;
- (h) conservation and protection of biological and landscape diversity;
- (i) sustainable forest management;
- (j) industrial pollution and industrial emissions;
- (k) classification and safe management of chemicals;
- (l) initiatives of the European Union and the Republic of Kazakhstan in the area of green economy; and
- (m) mutual exchange of experience regarding the policies for sustainable development of fisheries.

Article 213

Cooperation in the field of environmental protection shall be carried out by mutual consent of the Parties in, among others, the following forms:

- (a) exchange of technologies, scientific and technical information, and research activities in the field of environmental protection;
- (b) exchange of experience in improvement of environmental legislation and methodologies.

Article 214

The Parties shall pay special attention to the implementation of, and cooperation in, environmental issues in the framework of relevant multilateral environmental agreements and agree to intensify cooperation at regional level.

The Parties shall exchange experience in promoting integration of the environment into other sectors, including exchanging best practices, increasing knowledge and competence, environmental education and awareness raising in the areas referred to in this Chapter.

CHAPTER 8

Cooperation in the area of climate change*Article 215*

The Parties shall develop and strengthen their cooperation to combat and to adapt to climate change. Cooperation shall be conducted considering the interests of the Parties on the basis of equality and mutual benefit and taking into account the interdependence existing between bilateral and multilateral commitments in this field.

Article 216

Cooperation shall promote measures at domestic and international level, including in the following areas:

- (a) mitigation of climate change;
- (b) adaptation to climate change;
- (c) market and non-market approaches to addressing climate change;
- (d) research, development, demonstration, deployment and diffusion of new, safe and sustainable low-carbon and adaptation technologies;
- (e) exchange of climate expertise and support for other sectors;
- (f) awareness raising, education and training.

Article 217

The Parties shall, inter alia, exchange information and expertise, implement joint research activities and exchanges of information on cleaner technologies, implement joint activities at regional and international level, including with regard to multilateral environmental agreements applicable to the Parties, such as the UN Framework Convention on Climate Change, and joint activities in the framework of relevant agencies, as appropriate.

CHAPTER 9

Cooperation in the area of industry*Article 218*

The Parties shall develop and strengthen their cooperation on industry, including issues of development of effective incentives and favourable conditions for the further diversification and an increase in competitiveness of the manufacturing industry.

To that end, the Parties shall cooperate, including through the exchange of best practices and experience, in the following sectors:

- (a) productivity and efficiency of resource use;
- (b) public supporting measures for industry sectors, based on WTO requirements and other applicable rules of the Parties;
- (c) implementation of the industrial policy within a context of deepening integration;
- (d) tools to enhance the efficiency of the implementation of industrial policy;

- (e) investment activity in the manufacturing industry, reduction of its energy consumption, as well as the exchange of experiences in the implementation of labour productivity policies;
- (f) conditions for the development of new production technologies, high-tech industries, and knowledge and technology transfer, as well as further development of basic infrastructure and favourable environment for innovation clusters;
- (g) investment and trade in mining and production of raw materials, with the objectives of promoting mutual understanding and transparency, improving the business environment, and promoting the exchange of information and cooperation in the area of non-energy mining, in particular metallic ores and industrial minerals;
- (h) human resource capacity development in the manufacturing industry;
- (i) promotion of business initiatives and industrial cooperation between enterprises of the European Union and the Republic of Kazakhstan.

This Agreement does not exclude greater industrial cooperation between the Parties, and separate arrangements may be concluded.

CHAPTER 10

Cooperation in the area of small and medium-sized enterprises

Article 219

The Parties shall develop and strengthen their cooperation in the area of small and medium-sized enterprises (SMEs) to foster a business environment conducive to the successful development and creation of SMEs.

To that end, the Parties shall cooperate in the following fields:

- (a) exchange of information on SME development policy;
- (b) exchange of best practices on initiatives strengthening entrepreneurship as a key competence;
- (c) promotion of better contacts between business associations of both Parties through closer dialogue;
- (d) exchange of experience in supporting the capacity of SMEs to access international markets;
- (e) exchange of experience in the area of improving the regulatory framework impact on SMEs;
- (f) exchange of best practices on access to financing for SMEs.

CHAPTER 11

Cooperation in the area of company law

Article 220

The Parties recognise the importance of an effective set of rules and practices in the areas of company law and corporate governance, as well as in accounting and auditing, in a functioning market economy with a predictable and transparent business environment, and underline the importance of promoting regulatory convergence in this field.

The Parties shall cooperate on the following:

- (a) exchange of best practices on ensuring availability of and access to information regarding the organisation and representation of registered companies in a transparent and easily accessible way;
- (b) further development of corporate governance policy in line with international and particularly OECD standards;

- (c) fostering the implementation and consistent application of International Financial Reporting Standards (IFRS) for the consolidated accounts of listed companies;
- (d) the approximation of accounting rules and financial reporting, including as regards SMEs;
- (e) the regulation and oversight of the auditor and accountant professions;
- (f) international auditing standards and the Code of Ethics of the International Federation of Accountants (IFAC), with the aim of improving the professional level of auditors by means of observance of standards and ethical norms by professional organisations, audit organisations and auditors.

CHAPTER 12

Cooperation in the area of banking, insurance and other financial services

Article 221

The Parties agree on the importance of effective legislation and practices and to cooperate in the area of financial services with the objectives of:

- (a) improving the regulation of financial services;
- (b) ensuring effective and adequate protection of investors and consumers of financial services;
- (c) contributing to the stability and integrity of the global financial system;
- (d) promoting cooperation between different actors of the financial system, including regulators and supervisors;
- (e) promoting independent and effective supervision.

The Parties shall promote regulatory convergence with recognised international standards for sound financial systems.

CHAPTER 13

Cooperation in the area of information society

Article 222

The Parties shall promote cooperation on the development of the information society to benefit citizens and businesses through the widespread availability of information and communication technologies (ICT) and through better quality of services at affordable prices. This cooperation shall aim at promoting the development of competition in, and openness of, ICT markets as well as encouraging investments in this sector.

Article 223

Cooperation shall cover, inter alia, exchange of information and best practices on the implementation of information society initiatives, focusing notably on:

- (a) developing an effective regulatory framework for the ICT sector;
- (b) promoting broadband access;
- (c) developing interoperable electronic services;
- (d) ensuring data protection; and
- (e) developing roaming services.

Article 224

The Parties shall promote cooperation between the regulators in the field of ICT, including electronic communications, in the the European Union and Republic of Kazakhstan.

CHAPTER 14

Cooperation in the area of tourism*Article 225*

The Parties shall cooperate in the field of tourism with the aim of strengthening the development of a competitive and sustainable tourism industry as a generator of economic growth, empowerment, employment and exchanges in the tourism sector.

Article 226

Cooperation shall be based on the following principles:

- (a) respect for the integrity and interests of local communities, particularly in rural areas;
- (b) the importance of preserving cultural and historical heritage; and
- (c) positive interaction between tourism and environmental preservation.

Article 227

Cooperation shall focus on the following topics:

- (a) exchange of information, best practices, experience and know-how, including on innovative technologies;
- (b) establishment of a strategic partnership between public, private and community stakeholders in order to support the sustainable development of tourism;
- (c) promotion and development of tourism products and markets, infrastructure, human resources and institutional structures as well as the identification and elimination of barriers to travel services;
- (d) development and implementation of efficient policies and strategies including appropriate legal, administrative and financial aspects;
- (e) tourism training and capacity building in order to improve service standards; and
- (f) development and promotion of tourism involving local population and other types of tourism in a sustainable manner.

CHAPTER 15

Cooperation in the area of agriculture and rural development*Article 228*

The Parties shall cooperate to promote agricultural and rural development, in particular through progressive convergence of policies and legislation.

Article 229

Cooperation shall cover, among others, the following areas:

- (a) facilitating the mutual understanding of agricultural and rural development policies;
- (b) exchanging best practices in the planning, evaluation and implementation of agricultural and rural development policies;
- (c) sharing knowledge and best practices with regard to rural development policies to promote social and economic well-being for rural inhabitants;
- (d) promoting the modernisation and the sustainability of agricultural production;
- (e) improving the competitiveness of the agricultural sector and the efficiency and transparency of the markets;
- (f) exchanging experience in geographical indications for agricultural products and foodstuffs, in quality policies and their control mechanisms, in ensuring food safety and in the development of the production of organic agricultural products;
- (g) disseminating knowledge and promoting extension services to agricultural producers;
- (h) promoting cooperation in agro-industrial investments projects, in particular in the development of the livestock and crop sectors;
- (i) exchanging experience in policies related to sustainable development of agribusiness and the processing and distribution of agricultural products.

*CHAPTER 16****Cooperation on employment, labour relations, social policy and equal opportunities****Article 230*

The Parties shall promote the development of dialogue and cooperate on promoting the ILO Decent Work Agenda, employment policy, living and working conditions and health and safety at work, social dialogue, social protection, social inclusion and anti-discrimination, as well as fair treatment of workers legally residing and working in the other Party.

Article 231

The Parties shall pursue the goals covered by Article 230, including through cooperation and exchange of practices in the following areas:

- (a) improving the quality of life and ensuring a better social environment;
- (b) enhancing social inclusion and the level of social protection for all workers and modernising social protection systems in terms of quality, accessibility and financial sustainability;
- (c) reducing poverty and enhancing social cohesion and the protection of vulnerable people;
- (d) combating discrimination in employment and social affairs in accordance with each Party's obligations under international standards and conventions;
- (e) promoting active labour market measures and improving efficiency of employment services;
- (f) aiming at more and better jobs with decent working conditions;
- (g) improving living and working conditions, as well as the level of protection of health and safety at work;

- (h) enhancing gender equality by promoting the participation of women in social and economic life and ensuring equal opportunities between men and women in employment, education, training, economy, society and decision making;
- (i) improving the quality of the labour law and ensuring a better protection for workers;
- (j) enhancing and promoting social dialogue, including increasing the capacity of social partners.

Article 232

The Parties reaffirm their commitments to effectively implement the applicable ILO conventions.

The Parties, taking into account the Ministerial Declaration of the UN Economic and Social Council on Generating Full and Productive Employment and Decent Work for All of 2006, recognise that full and productive employment and decent work for all are key elements of sustainable development.

The Parties shall encourage, in line with the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work of 1998, the involvement of all relevant stakeholders, in particular social partners, in their respective social policy development and in the cooperation between the European Union and the Republic of Kazakhstan under this Agreement.

The Parties shall aim at enhancing cooperation on decent work, employment and social policy matters in all relevant fora and organisations.

CHAPTER 17

Cooperation in the area of health

Article 233

The Parties shall develop their cooperation in the field of public health with a view to raising the level of protection of human health and reducing health inequalities, in line with common health values and principles, and as a precondition for sustainable development and economic growth.

Article 234

Cooperation shall address the prevention and control of communicable and non-communicable diseases, including through exchange of health information, promoting a health-in-all-policies approach, cooperation with international organisations, in particular the World Health Organisation, and by promoting the implementation of international health agreements, such as the World Health Organisation Framework Convention on Tobacco Control of 2003 and the International Health Regulations.

TITLE V

COOPERATION IN THE AREA OF FREEDOM, SECURITY AND JUSTICE

Article 235

Rule of law and respect for human rights and fundamental freedoms

In their cooperation under this Title, the Parties shall attach particular importance to the promotion of the rule of law, including the independence of the judiciary, access to justice and the right to a fair trial, and respect for human rights and fundamental freedoms.

The Parties shall cooperate in strengthening the functioning of institutions, including law enforcement, prosecution, the administration of justice and the prevention of, and fight against, corruption.

*Article 236***Legal cooperation**

The Parties shall develop cooperation in civil and commercial matters as regards the negotiation, ratification and implementation of relevant multilateral conventions on civil judicial cooperation and, in particular, the conventions of the Hague Conference on Private International Law.

The Parties shall enhance cooperation in criminal matters, including on mutual legal assistance. This may include, where appropriate and subject to applicable procedures, accession to, and implementation of, the Council of Europe conventions in criminal proceedings by the Republic of Kazakhstan, implementation of the relevant UN international instruments, and cooperation with Eurojust.

*Article 237***Protection of personal data**

The Parties shall cooperate in order to ensure a high level of protection of personal data, through the exchange of best practices and experience, taking into account European and international legal instruments and standards.

This may include, where appropriate and subject to applicable procedures, accession to, and implementation of, the Council of Europe Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data and its additional Protocol by the Republic of Kazakhstan.

*Article 238***Cooperation on migration, asylum and border management**

1. The Parties affirm the importance that they attach to management of migration flows. Cooperation shall be based on mutual consultation between the Parties and shall be implemented in accordance with the relevant legislation in force.
2. Within the framework of the cooperation to prevent and tackle irregular migration, the Parties agree that:
  - (a) the Republic of Kazakhstan shall readmit any of its nationals irregularly present on the territory of a Member State of the European Union, upon request by the latter and without undue delay; and
  - (b) each Member State of the European Union shall readmit any of its nationals irregularly present on the territory of the Republic of Kazakhstan, upon request by the latter and without undue delay.
3. The Member States of the European Union and the Republic of Kazakhstan shall provide their nationals with appropriate identity documents for the purposes of paragraph 2 without further formalities other than those referred to in this Article and without undue delay. Where the person to be readmitted does not possess any documents or other proof of his nationality, the competent diplomatic and consular representations of the Member State concerned or the Republic of Kazakhstan shall, upon request by the Republic of Kazakhstan or the Member State concerned, make arrangements to interview that person in order to establish his nationality without further formalities and without undue delay.
4. The Parties agree to establish a comprehensive dialogue on relevant migration-related issues in line with the Global Approach to Migration and Mobility, inter alia, with a view to considering the possible negotiation of an agreement between the European Union and the Republic of Kazakhstan regulating the specific obligations for the Member States of the European Union and the Republic of Kazakhstan on readmission, including an obligation for the readmission of nationals of other countries and stateless persons, as well as with a view to considering possible negotiation, in parallel, of an agreement on visa facilitation for citizens of the European Union and of the Republic of Kazakhstan.

*Article 239***Consular protection**

The Republic of Kazakhstan agrees that the diplomatic and consular authorities of any Member State of the European Union represented in the Republic of Kazakhstan shall provide protection to any national of a Member State of the European Union that does not have an accessible permanent representation in the Republic of Kazakhstan, on the same conditions as to nationals of that Member State of the European Union.

*Article 240***Combating money laundering and financing of terrorism**

The Parties shall cooperate in order to prevent the use of their financial and relevant non-financial sectors to launder the proceeds of criminal activities in general and drug offences in particular, as well as for the purpose of financing of terrorism, in accordance with international standards on combating money laundering and financing of terrorism, as adopted by the Financial Action Task Force. This cooperation extends to the recovery, seizure, confiscation and return of assets or funds derived from the proceeds of crime.

Cooperation shall allow exchanges of relevant information within the framework of the relevant legislation and international commitments of the Parties.

*Article 241***Illicit drugs**

The Parties shall cooperate on a balanced and integrated approach to drug issues, notably on issues of illicit trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances and their precursors. Drug policies and actions shall be aimed at reinforcing structures for tackling the supply of, and the demand for, illicit drugs, psychotropic substances and their precursors, through the enhancement of the coordination and strengthened cooperation between the competent authorities aiming at reducing trafficking in, the supply of, and the demand for illicit drugs, enhancing preventive measures, treatment and rehabilitation, and with due regard to human rights.

Cooperation shall also aim to reduce drug-related harm, to address the production and use of synthetic drugs and to achieve effective prevention of the diversion of drug precursors used for the illicit manufacture of drugs and psychotropic substances.

The Parties shall agree on the means of cooperation to attain those objectives. Actions shall be based on commonly agreed principles along the lines of the relevant international conventions and instruments and of the European Union — Central Asia Action Plan on Drugs.

*Article 242***Fight against organised and transnational crime and corruption**

The Parties shall cooperate with the aim of preventing and fighting against all forms of organised, economic, financial and transnational criminal activities, including smuggling and trafficking in human beings, drug trafficking, firearms trafficking, embezzlement, fraud, counterfeiting, forging of documents, and public and private corruption, through full compliance with their existing international obligations in this field.

The Parties shall promote the enhancement of bilateral, regional and international cooperation among law enforcement bodies, including the exchange of best practices and possible cooperation with agencies of the European Union.

The Parties are committed to effectively implementing the relevant international standards, in particular those enshrined in the UN Convention against Transnational Organised Crime (UNTOC) of 2000 and its three Protocols, and the UN Convention against Corruption of 2003. Cooperation may include, where appropriate and subject to applicable procedures, accession to, and implementation of, Council of Europe relevant instruments on preventing and combating corruption by the Republic of Kazakhstan.

Article 243

Fight against cybercrime

The Parties shall strengthen cooperation, including through exchange of best practices, with the aim of preventing and combating criminal acts committed using electronic communications networks and information systems or against such networks and systems.

TITLE VI

OTHER COOPERATION POLICIES

CHAPTER 1

Cooperation on education and training

Article 244

The Parties shall cooperate in the field of education and training with a view to promoting the modernisation of the education and training systems in the Republic of Kazakhstan and convergence with policies and practices of the European Union. The Parties shall cooperate in order to promote lifelong learning and encourage cooperation and transparency at all levels of education and training. The Parties shall, furthermore, place emphasis on measures designed to foster inter-institutional cooperation, encourage mobility for students, academic and administrative staff, researchers and young people, and encourage the exchange of information and experience.

The Parties shall promote unified coordination of education system activity according to European and international standards and best practices.

CHAPTER 2

Cooperation in the field of culture

Article 245

The Parties shall promote cultural cooperation that respects cultural diversity, in order to enhance mutual understanding and knowledge of their respective cultures.

The Parties shall endeavour to take appropriate measures to promote cultural exchanges and encourage joint initiatives in various cultural spheres.

The Parties shall consult and develop mutually beneficial cooperation in the framework of multilateral international treaties and international organisations, such as the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (Unesco). The Parties shall further exchange views on cultural diversity, aiming, inter alia, to promote the principles of the Unesco Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions of 2005 and implement projects under the International Decade for the Rapprochement of Cultures 2013 — 2022 proclaimed by the UN General Assembly.

The Parties shall promote joint activities, programmes and plans, as well as the exchange of best practices in the field of training and capacity building for artists and cultural professionals and organisations.

CHAPTER 3

Cooperation in research and innovation*Article 246*

The Parties shall promote cooperation:

- (a) in all areas of civil research and scientific and technological development, on the basis of mutual benefit and subject to appropriate and effective protection of intellectual property rights; and
- (b) to encourage the development of innovation.

Article 247

Cooperation shall include:

- (a) policy dialogue and the exchange of scientific and technological information;
- (b) exchanging information and best practices regarding innovation and the commercialisation of research and development, including support instruments for technology-based business start-ups, cluster development and access to finance;
- (c) facilitating adequate access to the respective research and innovation programmes of each Party;
- (d) increasing the research capacity in research entities of the Republic of Kazakhstan and facilitating their participation in the Framework Programme for Research and Innovation of the European Union and in other potential initiatives financed by the European Union;
- (e) developing and promoting joint projects for research and innovation;
- (f) promoting the commercialisation of results obtained from joint research and innovation projects;
- (g) facilitating new technology access to domestic markets of the Parties;
- (h) arranging training activities and mobility programmes for scientists, researchers and other staff engaged in research and innovation activities in both Parties;
- (i) facilitating, within the framework of applicable legislation, the free movement of research workers participating in activities covered by this Agreement and the cross-border movement of goods intended for use in such activities;
- (j) other forms of cooperation in research and innovation, including through regional approaches and initiatives, on the basis of mutual agreement.

Article 248

In carrying out the cooperation activities set out in Article 247, synergies should be sought with regional and other activities carried out within the broader framework of financial cooperation between the European Union and the Republic of Kazakhstan as set out in Articles 261 and 262.

CHAPTER 4

Cooperation in the media and audiovisual fields*Article 249*

The Parties shall promote cooperation in the media and audiovisual fields, including through exchange of information and training for journalists and other media, cinema and audiovisual professionals.

Article 250

The Parties shall exchange information and best practices in promoting the independence and professionalism of the media, based on the standards set in the applicable international conventions, including those of Unesco and the Council of Europe, where appropriate.

*CHAPTER 5****Civil society cooperation****Article 251*

The Parties shall continue and strengthen their dialogue, in the form of meetings and consultations, and shall cooperate on the role of civil society, with the following objectives:

- (a) to strengthen contacts and exchange information and experience between all sectors of civil society in the European Union and in the Republic of Kazakhstan, enabling civil society representatives from a Party to become acquainted with the processes of consultation and dialogue with public institutions and social partners used by the other Party, with a view, in particular, to further engaging civil society in the public policy-making process;
- (b) to ensure the involvement of civil society in the relations between the European Union and the Republic of Kazakhstan, in particular in implementing this Agreement;
- (c) to encourage greater capacity building, independence and transparency in civil society and to support its role in the economic, social and political development of the Parties.

The Parties shall support the development of relations between non-governmental organisations from the European Union and the Republic of Kazakhstan.

The Parties shall give support to the respective institutions and non-governmental organisations which implement activities in the area of human rights. The Parties shall share all relevant information on cooperation programmes, formally and regularly, at least once a year.

*CHAPTER 6****Cooperation in the field of sport and physical activity****Article 252*

The Parties shall promote cooperation in the field of sport and physical activity in order to help develop a healthy lifestyle among all age groups, to promote the social functions and educational values of sport, and to fight against threats to sport such as doping, racism, and violence. The cooperation shall include, in particular, the exchange of information and good practices.

*CHAPTER 7****Cooperation in the area of civil protection****Article 253*

The Parties recognise the need to manage both domestic and global natural and man-made disaster risks.

In order to increase the resilience of their societies and infrastructure, the Parties affirm their intention to improve prevention, mitigation, preparedness and response measures to natural and man-made disasters and to cooperate, as appropriate, at bilateral and multilateral political levels in order to improve global disaster risk-management outcomes.

Cooperation, subject to the availability of sufficient resources, shall support:

- (a) the interaction of competent bodies, other organisations and individuals that carry out activities in the field of civil protection;
- (b) the coordination of mutual assistance, if requested, in case of disasters;
- (c) the exchange of experience in raising awareness of populations on disaster preparedness;
- (d) training, retraining, skills upgrading and specialist training in the field of civil protection and in using early warning systems.

CHAPTER 8

Cooperation in space activities

Article 254

The Parties shall promote, where appropriate, long-term cooperation in the areas of civil space research and development. The Parties shall pay particular attention to initiatives envisaging complementarity of their respective space activities.

Article 255

The Parties may cooperate in the areas of satellite navigation, earth observation, space research and other areas in accordance with the interests of the Parties.

CHAPTER 9

Cooperation in the area of consumer protection

Article 256

The Parties shall cooperate in order to ensure a high level of consumer protection and to achieve compatibility between their systems of consumer protection.

Cooperation may comprise, when appropriate:

- (a) exchanging best practices in consumer policy, including product quality and safety requirements, and organising a market surveillance system and an information exchange mechanism;
- (b) promoting the exchange of experience in consumer protection systems, including consumer legislation and its enforcement, consumer product safety, raising consumer awareness and empowerment, and consumer redress;
- (c) providing training activities for administration officials and other consumer interest representatives;
- (d) encouraging the development of independent consumer organisations and contact between consumer representatives.

CHAPTER 10

Regional cooperation*Article 257*

The Parties shall promote mutual understanding and bilateral cooperation in the field of regional policy with the objective of improving living conditions and increasing the participation of all regions in the social and economic development of the Parties.

Article 258

The Parties shall support and strengthen the involvement of local and regional level authorities in regional cooperation, in accordance with existing international agreements and arrangements, in order to develop capacity building measures and to promote the strengthening of regional economic and business networks.

Article 259

The Parties shall strengthen and encourage the development of regional cooperation elements of the areas covered by this Agreement, inter alia, transport, energy, communication networks, culture, education, research, tourism, water resources and environment, civil protection and other areas which have a bearing on regional cooperation.

CHAPTER 11

Cooperation in the field of civil service*Article 260*

1. The Parties shall facilitate the exchange of experience and knowledge in implementing international best practices within public and civil services and in capacity building for public and civil servants and their professional development and training.
2. The Parties shall facilitate dialogue on measures aimed at improving the quality of public services and on joint efforts to promote multilateral cooperation within the framework of the regional civil service hub in the Republic of Kazakhstan.
3. In the framework referred to in paragraph 2, the Parties shall cooperate, inter alia, through facilitating:
  - (a) the exchange of experts;
  - (b) the organisation of seminars; and
  - (c) the organisation of training activities.

TITLE VII

FINANCIAL AND TECHNICAL COOPERATION*Article 261*

The Parties shall continue and intensify current financial and technical cooperation, based on a comprehensive partnership and principles of mutual interest, reciprocity, transparency, predictability and mutual protection of the interests of the Parties.

To achieve the objectives of this Agreement, the Republic of Kazakhstan may receive financial assistance from the European Union in the form of grants and loans, possibly in partnership with the European Investment Bank and other international financial institutions.

Financial assistance may be provided in accordance with the relevant regulations governing the multi-annual financial framework of the European Union ⁽¹⁾, notably in the form of exchanges of experts, conducting research, organising fora, conferences, seminars and training courses, grants in support of development and implementation programmes and projects. The Financial Regulation ⁽²⁾ and Implementing Rules ⁽³⁾ shall apply to financing by the European Union.

Financial assistance shall be based on annual action programmes established by the European Union, following consultations with the Republic of Kazakhstan.

The European Union and the Republic of Kazakhstan may co-finance programmes and projects. The Parties shall coordinate programmes and projects on financial and technical cooperation and shall exchange information on all sources of assistance.

Aid effectiveness, as laid down in the OECD Paris Declaration on Aid Effectiveness, the 'Backbone Strategy on Reforming Technical Cooperation' of the European Union, the reports of the European Court of Auditors, and the lessons learnt from implemented and ongoing cooperation programmes of the European Union in the Republic of Kazakhstan, shall be the basis for the delivery of financial assistance of the European Union to the Republic of Kazakhstan.

Article 262

The Parties shall implement financial and technical assistance in accordance with the principles of sound financial management and cooperate in the protection of the financial interests of the European Union and of the Republic of Kazakhstan. The Parties shall take effective measures to prevent and fight irregularities ⁽⁴⁾, fraud, corruption and any other illegal activities to the detriment of the budget of the European Union and the budget of the Republic of Kazakhstan, by means of mutual legal and other assistance, in the fields covered by this Agreement.

Any further agreement or financing instrument to be concluded between the Parties during the implementation of this Agreement shall provide for specific financial cooperation clauses covering on-the-spot inspections and controls.

Article 263

To make optimum use of available resources, the Parties commit themselves to ensuring that the contributions of the European Union are made in close coordination with contributions from other sources, third countries and international financial institutions.

Article 264

Prevention

The Parties shall check regularly that operations financed by funds of the European Union and co-financed by funds of the Republic of Kazakhstan have been properly implemented and shall take all appropriate measures to prevent irregularities, fraud, corruption, and any other illegal activities to the detriment of the funds of the European Union and the co-financing funds of the Republic of Kazakhstan. The Parties shall inform each other of any preventive measures taken.

⁽¹⁾ In particular Regulation (EU) No 233/2014 of the European Parliament and of the Council of 11 March 2014 establishing a financing instrument for development cooperation for the period 2014–2020 (OJ L 77, 15.3.2014, p. 44) and Regulation (EU) No 236/2014 of the European Parliament and of the Council of 11 March 2014 laying down common rules and procedures for the implementation of the European Union's instruments for financing external action (OJ L 77, 15.3.2014, p. 95).

⁽²⁾ Regulation (EU, Euratom) No 966/2012 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on the financial rules applicable to the general budget of the European Union and repealing Council Regulation (EC, Euratom) No 1605/2002 (OJ L 298, 26.10.2012, p. 1).

⁽³⁾ Commission Delegated Regulation (EU) No 1268/2012 of 29 October 2012 on the rules of application of Regulation (EU, Euratom) No 966/2012 of the European Parliament and of the Council on the financial rules applicable to the general budget of the European Union (OJ L 362, 31.12.2012, p. 1).

⁽⁴⁾ As defined in Council Regulation (EC, Euratom) No 2988/95 of 18 December 1995 on the protection of the European Communities financial interests, 'irregularity' shall mean any infringement of a provision of law of the European Union, this Agreement or ensuing agreements and contracts resulting from an act or omission by an economic operator, which has, or would have, the effect of prejudicing the general budget of the European Union or budgets managed by it, either by reducing or losing revenue accruing from own resources collected directly on behalf of the European Union, or by an unjustified item of expenditure.

*Article 265***Communication**

The Parties shall inform each other, notifying in particular the European Anti-Fraud Office and the competent authorities of the Republic of Kazakhstan, of suspected or actual cases of fraud, corruption, or any other irregularities in connection with the implementation of the funds of the European Union and co-financing funds of the Republic of Kazakhstan.

The Parties shall inform each other of any measures taken in relation to this Article.

*Article 266***On-the-spot inspections**

On-the-spot inspections with respect to financial assistance of the European Union shall be prepared and conducted by the European Anti-Fraud Office in close cooperation with the competent authorities of the Republic of Kazakhstan, in accordance with the legislation of the Republic of Kazakhstan.

Within the framework of this Agreement, the European Anti-Fraud Office shall be authorised to carry out on-the-spot inspections in order to protect the financial interests of the European Union, in accordance with Council Regulation (Euratom, EC) No 2185/96 ⁽¹⁾ and Regulation (EU, Euratom) No 883/2013 ⁽²⁾ of the European Parliament and of the Council.

*Article 267***Investigation and prosecution**

The competent bodies of the Republic of Kazakhstan shall investigate and prosecute, in accordance with the legislation of the Republic of Kazakhstan, suspected and actual cases of fraud, corruption and any other illegal activities to the detriment of funds of the European Union and co-financing funds of the Republic of Kazakhstan. Where appropriate, and upon formal request, the European Anti-Fraud Office may assist the competent authorities of the Republic of Kazakhstan in this task.

TITLE VIII

INSTITUTIONAL FRAMEWORK*Article 268***Cooperation Council**

1. The Cooperation Council is hereby established. It shall supervise and regularly review the implementation of this Agreement. It shall meet once a year at ministerial level. It shall examine any major issues arising within the framework of this Agreement and any other bilateral or international issues of mutual interest for the purpose of attaining the objectives of this Agreement.

⁽¹⁾ Council Regulation (Euratom, EC) No 2185/96 of 11 November 1996 concerning on-the-spot checks and inspections carried out by the European Commission in order to protect the European Communities' financial interests against fraud and other irregularities (OJ L 292, 15.11.1996, p. 2).

⁽²⁾ Regulation (EU, Euratom) No 883/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 September 2013 concerning investigations conducted by the European Anti-Fraud Office (OLAF) and repealing Regulation (EC) No 1073/1999 of the European Parliament and of the Council and Council Regulation (Euratom) No 1074/1999 (OJ L 248, 18.9.2013, p. 1).

2. For the purpose of attaining the objectives of this Agreement, the Cooperation Council shall take decisions within the scope of this Agreement, in the cases provided for therein. Such decisions shall be binding upon the Parties, who shall take appropriate measures to implement the decisions taken. The Cooperation Council may also make recommendations. It shall adopt its decisions and recommendations by agreement between the Parties following the completion of their respective internal procedures.
3. The Cooperation Council shall have the power to update or amend the Annexes to this Agreement, based on consensus between the Parties, without prejudice to any specific provisions under Title III (Trade and Business).
4. The Cooperation Council may delegate any of its powers to the Cooperation Committee, including the power to take binding decisions.
5. The Cooperation Council shall be composed of representatives of the Parties.
6. The Cooperation Council shall be chaired alternately by a representative of the European Union and a representative of the Republic of Kazakhstan.
7. The Cooperation Council shall establish its rules of procedure.
8. Either Party may refer any dispute relating to the implementation or interpretation of this Agreement to the Cooperation Council, in accordance with Article 278.

Article 269

Cooperation Committee and specialised subcommittees

1. A Cooperation Committee is hereby established. It shall assist the Cooperation Council in the performance of its duties.
2. The Cooperation Committee shall be composed of representatives of the Parties, in principle at senior civil servant level.
3. The Cooperation Committee shall be chaired alternately by a representative of the European Union and a representative of the Republic of Kazakhstan.
4. The Cooperation Committee shall take decisions in the cases provided for in this Agreement and in the areas in which the Cooperation Council has delegated powers to it. Those decisions shall be binding upon the Parties, who shall take appropriate measures to implement the decisions taken. The Cooperation Committee shall adopt its decisions by agreement between the Parties, following the completion of their respective internal procedures. Its responsibilities shall include preparing meetings of the Cooperation Council.
5. The Cooperation Committee may meet in a special composition to address relevant issues related to Title III (Trade and Business).
6. The Cooperation Council may decide to set up specialised subcommittees or any other bodies that can assist it in carrying out its duties and shall determine the composition and duties of such subcommittees or bodies and how they shall function.
7. In its rules of procedure, the Cooperation Council shall determine the duties and functioning of the Cooperation Committee and of any subcommittee or body set up by the Cooperation Council.

Article 270

Parliamentary Cooperation Committee

1. The Parliamentary Cooperation Committee is hereby established. It shall consist of Members of the European Parliament, on the one hand, and of Members of the Parliament of the Republic of Kazakhstan, on the other, and shall be a forum for them to meet and exchange views. It shall meet at intervals which it shall itself determine.

2. The activity of the Parliamentary Cooperation Committee shall aim to develop mutually beneficial and effective parliamentary cooperation between the European Parliament and the Parliament of the Republic of Kazakhstan.
3. The Parliamentary Cooperation Committee shall establish its rules of procedure.
4. The Parliamentary Cooperation Committee shall be presided over alternately by the European Parliament and the Parliament of the Republic of Kazakhstan, in accordance with the provisions to be laid down in its rules of procedure.
5. The Parliamentary Cooperation Committee may request information regarding the implementation of this Agreement from the Cooperation Council, which shall then supply the Committee with the requested information.
6. The Parliamentary Cooperation Committee shall be informed of the decisions and recommendations of the Cooperation Council.
7. The Parliamentary Cooperation Committee may make recommendations to the Cooperation Council.

TITLE IX

GENERAL AND FINAL PROVISIONS

Article 271

Access to courts and administrative organs

Within the scope of this Agreement, each Party undertakes to ensure that natural and legal persons of the other Party have access, free of discrimination and under similar conditions as their own natural and legal persons, to their competent courts and administrative organs to defend their individual and property rights.

Article 272

Delegation of authority

Unless otherwise specified in this Agreement, each Party shall ensure that a person that has been delegated regulatory, administrative or other governmental authority by a Party at any level of government, such as the power to grant import or export licences or licences for other economic activities, to approve commercial transactions or impose quotas, fees or other charges, acts, in the exercise of that authority, in accordance with that Party's obligations as set out under this Agreement.

Article 273

Restrictions in case of balance-of-payments and external financial difficulties

1. Where a Party experiences serious balance-of-payments or external financial difficulties, or where there is a threat thereof, it may adopt or maintain safeguard or restrictive measures which affect movements of capital, payments or transfers.
2. The measures referred to in paragraph 1 shall:
  - (a) not treat a Party less favourably than a non-Party in like situations;
  - (b) be consistent with the Articles of Agreement of the International Monetary Fund, as applicable;

- (c) avoid unnecessary damage to the commercial, economic and financial interests of the other Party;
  - (d) be temporary and be phased out progressively as the situation specified in paragraph 1 improves.
3. In the case of trade in goods, a Party may adopt or maintain restrictive measures in order to safeguard its balance-of-payments or external financial position. Such measures shall be in accordance with the GATT 1994 and the Understanding on the Balance of Payment Provisions of the GATT 1994.
4. In the case of trade in services, a Party may adopt restrictive measures in order to safeguard its balance-of-payments or external financial position. Such measures shall be in accordance with the GATS.
5. Any Party maintaining or having adopted restrictive measures referred to in paragraphs 1 and 2 of shall promptly notify the other Party of them and present, as soon as possible, a time schedule for their removal.
6. Where restrictions are adopted or maintained under this Article, consultations shall be held promptly in the Cooperation Committee, if such consultations are not otherwise taking place outside the scope of this Agreement.
7. The consultations shall assess the balance-of-payments or external financial difficulties that led to the respective measures, taking into account, inter alia, such factors as:
- (a) the nature and extent of the difficulties;
  - (b) the external economic and trading environment; or
  - (c) alternative corrective measures which may be available.
8. The consultations shall address the compliance of any restrictive measures with paragraphs 1 and 2.
9. In such consultations, all statistical findings and other facts presented by the IMF relating to foreign exchange, monetary reserves and balance of payments shall be accepted by the Parties and conclusions shall be based on the assessment by the IMF of the balance- of-payments and the external financial position of the Party concerned.

Article 274

Measures related to essential security interests

Nothing in this Agreement shall be construed:

- (a) as requiring any Party to furnish any information, the disclosure of which it considers contrary to its essential security interests;
- (b) as preventing any Party from taking any action which it considers necessary for the protection of its essential security interests:
  - (i) connected with the production of or trade in arms, munitions or war material;
  - (ii) relating to economic activities carried out directly or indirectly for the purpose of provisioning a military establishment;
  - (iii) relating to fissionable and fusionable materials or the materials from which they are derived;
  - (iv) relating to government procurement indispensable for national security or for defence purposes; or
  - (v) taken in time of war or other emergency in international relations; or
- (c) as preventing any Party from taking any action in pursuance of obligations it has accepted for the purpose of maintaining international peace and security.

*Article 275***Non-discrimination**

1. In the fields covered by this Agreement and without prejudice to any special provisions contained therein:
  - (a) the arrangements applied by the Republic of Kazakhstan in respect of the European Union and its Member States shall not give rise to any discrimination between the Member States of the European Union or their natural or legal persons;
  - (b) the arrangements applied by the European Union or its Member States in respect of the Republic of Kazakhstan shall not give rise to any discrimination between natural or legal persons of the Republic of Kazakhstan.
2. Paragraph 1 shall be without prejudice to the right of the Parties to apply the relevant provisions of their fiscal legislation to taxpayers who are not in identical situations as regards their place of residence.

*Article 276***Taxation**

1. This Agreement shall only apply to taxation measures in so far as such application is necessary to give effect to the provisions of this Agreement.
2. Nothing in this Agreement shall be construed as preventing the adoption or enforcement of any measure aimed at preventing the avoidance or evasion of taxes pursuant to the tax provisions of agreements for the avoidance of double taxation, other tax arrangements or domestic fiscal legislation.

*Article 277***Fulfilment of obligations**

1. The Parties shall take any measures required to fulfil their obligations under this Agreement. They shall ensure that the objectives set out in this Agreement are attained.
2. The Parties shall consult each other promptly through appropriate channels, at the request of either Party, in order to discuss any matter concerning the interpretation or implementation of this Agreement and other relevant aspects of the relations between the Parties.
3. Each Party shall refer to the Cooperation Council any dispute related to the interpretation or implementation of this Agreement in accordance with Article 278.
4. The Cooperation Council may settle a dispute in accordance with Article 278 and by means of a binding decision.

*Article 278***Dispute settlement**

1. When a dispute arises between the Parties concerning the interpretation or implementation of this Agreement, either Party shall submit to the other Party and to the Cooperation Council a formal request that the matter in dispute be resolved. By way of derogation, disputes concerning the interpretation or implementation of Title III (Trade and Business) shall be exclusively governed by Chapter 14 (Dispute Settlement) of Title III (Trade and Business).

2. The Parties shall endeavour to resolve the dispute by entering into good faith consultations within the Cooperation Council as provided for in Article 268 with the aim of reaching a mutually acceptable solution as soon as possible. Consultations on a dispute can also be held at meetings of the Cooperation Committee or any other relevant subcommittee or body set up on the basis of Article 269, as agreed between the Parties or at the request of either Party. Consultations may also be held in writing.
3. The Parties shall provide the Cooperation Council, the Cooperation Committee or any other relevant subcommittee or body with all information required for a thorough examination of the situation.
4. A dispute shall be deemed to be resolved when the Cooperation Council has taken a binding decision to settle the matter as provided for in Article 277, or when it has declared that the dispute has reached an end.
5. All information disclosed during the consultations shall remain confidential.

Article 279

Appropriate measures in case of non-fulfilment of obligations

1. If the matter is not resolved within three months of the date of notification of a formal request for a dispute settlement in accordance with Article 278, and if the complaining Party considers that the other Party has failed to fulfil an obligation under this Agreement, it may take appropriate measures, except in the case of disputes concerning the interpretation or implementation of Title III (Trade and Business).
2. By way of derogation from paragraph 1 of this Article, any Party may immediately take appropriate measures with regard to this Agreement in accordance with international law in case of:
  - (a) denunciation of this Agreement not sanctioned by the general rules of international law within the meaning of Article 60(3) of the Vienna Convention of 1969 on the Law of Treaties; or
  - (b) violation by the other Party of any of the essential elements of this Agreement referred to in Articles 1 and 11 of this Agreement.

In those cases, the appropriate measure shall be notified immediately to the other Party. At the request of the other Party, consultations shall be held for a period of up to 20 days. After this period, the measure shall apply.

3. In the selection of appropriate measures, priority shall be given to those which least disturb the functioning of this Agreement and are proportionate to the nature and gravity of the breach. Those measures shall be notified immediately to the Cooperation Council and shall be the subject of immediate consultations, during which each Party has the right to remove the violation in question.

Article 280

Public access to official documents

The provisions of this Agreement shall be without prejudice to the application of the relevant legislation of the Parties regarding public access to official documents.

Article 281

Entry into force, provisional application, duration and termination

1. This Agreement shall enter into force on the first day of the second month following the date on which the Parties notify the General Secretariat of the Council of the European Union through diplomatic channels of the completion of the procedures necessary for that purpose.

2. Title III (Trade and Business), unless otherwise specified therein, shall apply as of the date of the entry into force referred to in paragraph 1, provided that the Republic of Kazakhstan has become a Member of the WTO by that date. In case the Republic of Kazakhstan becomes a Member of the WTO after the date of entry into force of this Agreement, Title III (Trade and Business), unless otherwise specified therein, shall apply as of the date the Republic of Kazakhstan has become a Member of the WTO.
  3. Notwithstanding paragraphs 1 and 2, the European Union and the Republic of Kazakhstan may apply this Agreement provisionally in whole or in part, in accordance with their respective internal procedures and legislation, as applicable.
  4. The provisional application begins on the first day of the first month following the date on which:
    - (a) the European Union has notified the Republic of Kazakhstan of the completion of the necessary procedures, indicating, where relevant, the parts of this Agreement that shall be provisionally applied; and
    - (b) the Republic of Kazakhstan has notified the European Union of the ratification of this Agreement.
  5. Title III (Trade and Business) of this Agreement, unless otherwise specified therein, shall apply provisionally as of the date of provisional application referred to in paragraph 4, provided that the Republic of Kazakhstan has become a Member of the WTO by that date. In case the Republic of Kazakhstan becomes a Member of the WTO after the date of the provisional application of this Agreement but before its entry into force, Title III (Trade and Business), unless otherwise specified therein, shall apply provisionally as of the date the Republic of Kazakhstan has become a Member of the WTO.
  6. For the purposes of the relevant provisions of this Agreement, including the Annexes and Protocols thereto, any reference in such provisions to the 'date of entry into force of this Agreement' shall be understood to also refer to the date from which this Agreement is provisionally applied in accordance with paragraphs 4 and 5.
  7. Upon the entry into force of this Agreement, the Partnership and Cooperation Agreement between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Kazakhstan, of the other part, signed in Brussels on 23 January 1995 and in force from 1 July 1999, shall be terminated.
- During the period of the provisional application, in so far as the provisions of the Partnership and Cooperation Agreement between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Kazakhstan, of the other part, signed in Brussels on 23 January 1995 and which entered into force on 1 July 1999, are not covered by the provisional application of this Agreement, they continue to apply.
8. This Agreement replaces the Agreement referred to in paragraph 7. References to that Agreement in all other agreements between the Parties shall be construed as referring to this Agreement.
  9. This Agreement is concluded for an unlimited period, with the possibility of termination by either Party by means of a written notification delivered to the other Party through diplomatic channels. The termination shall take effect six months after receipt by a Party of the notification to terminate this Agreement. Such termination shall not affect ongoing projects commenced under this Agreement prior to the receipt of the notification.
  10. Either Party may terminate the provisional application by means of a written notification delivered to the other Party through diplomatic channels. The termination shall take effect six months after receipt by a Party of the notification to terminate the provisional application of this Agreement. Such termination shall not affect ongoing projects commenced under this Agreement prior to the receipt of the notification.

Article 282

Existing agreements between the Parties relating to specific areas of cooperation falling within the scope of this Agreement shall be considered part of their overall bilateral relations as governed by this Agreement and shall form part of a common institutional framework.

Article 283

1. The Parties may by mutual consent amend, revise, and expand this Agreement with a view to enhancing the level of cooperation.
2. The Parties may complement this Agreement by concluding specific international agreements between them in any area falling within its scope. Such specific international agreements between the Parties shall be an integral part of their overall bilateral relations, as governed by this Agreement and shall form part of a common institutional framework.

*Article 284***Annexes and Protocols**

Annexes and Protocols to this Agreement shall form an integral part thereof.

*Article 285***Definition of the Parties**

For the purposes of this Agreement, the term 'the Parties' shall mean the European Union or its Member States, or the European Union and its Member States, in accordance with their respective powers, of the one part, and the Republic of Kazakhstan, of the other part.

*Article 286***Territorial application**

This Agreement shall apply to the territories in which the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union are applied and under the conditions laid down in those Treaties, and to the territory of the Republic of Kazakhstan.

*Article 287***Authentic texts**

This Agreement is drawn up in duplicate in the Bulgarian, Croatian, Czech, Danish, Dutch, English, Estonian, Finnish, French, German, Greek, Hungarian, Italian, Latvian, Lithuanian, Maltese, Polish, Portuguese, Romanian, Slovak, Slovenian, Spanish, Swedish, Kazakh and Russian languages, each text being equally authentic.

IN WITNESS WHEREOF, the respective representatives have signed this Agreement.

Done at Astana on the twenty first day of December in the year two thousand and fifteen.

ANNEX I

RESERVATIONS IN ACCORDANCE WITH ARTICLE 46

A. RESERVATIONS BY THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

The Republic of Kazakhstan reserves the right to maintain or adopt any measure inconsistent with national treatment commitments as set out below:

1. Subsurface sector

1.1. Use of surface and subsurface in the Republic of Kazakhstan is subject to establishment in the form of a juridical person of the Republic of Kazakhstan (i.e. subsidiary company).

1.2. The State has a priority right to purchase the subsurface use right (or a part thereof) and/or an object related to subsurface use rights.

2. Strategic resources and objects

The Republic of Kazakhstan may refuse to permit juridical persons controlled by natural or juridical persons of the European Union and their branches established in the territory of the Republic of Kazakhstan to carry out transactions on the use of strategic resources and/or purchase of strategic objects in the Republic of Kazakhstan, if such use or purchase may lead to a concentration of rights with one person or group of persons from the same countries. The compliance with this condition is also mandatory with respect to affiliates as defined in the relevant legislation of the Republic of Kazakhstan ⁽¹⁾. The Republic of Kazakhstan may establish limits on ownership rights and transfer of ownership rights for strategic resources and objects of the Republic of Kazakhstan based on national security interests.

3. Real estate

3.1. Juridical persons controlled by natural or juridical persons of the European Union and their branches established in the territory of the Republic of Kazakhstan cannot privately own lands used for farming/agricultural production or forest planning purposes. Juridical persons controlled by natural or juridical persons of the European Union and their branches established in the territory of the Republic of Kazakhstan may be granted the right of temporary land use for farming/agricultural production purposes for a period of up to 10 years, renewable.

3.2. Private ownership of land plots located in the border zone, in the borderland and within seaports of the Republic of Kazakhstan is prohibited for juridical persons controlled by natural or juridical persons of the European Union and their branches established in the territory of the Republic of Kazakhstan.

3.3. Lease-holding of land plots for agricultural purposes adjacent to the State border of the Republic of Kazakhstan is restricted for juridical persons controlled by natural or juridical persons of the European Union and their branches established in the territory of the Republic of Kazakhstan.

3.4. The right of permanent land use cannot be granted to juridical persons controlled by natural or juridical persons of the European Union and their branches established in the territory of the Republic of Kazakhstan.

4. Fauna

4.1. Access to and use of the biological resources and fishing grounds situated in the maritime and internal waters coming under the sovereignty or within the jurisdiction of the Republic of Kazakhstan is restricted to fishing vessels flying the flag of the Republic of Kazakhstan and registered in the territory of the Republic of Kazakhstan unless otherwise provided for. Fishing vessels owned by subsidiaries of juridical persons of the European Union established in the form of a juridical person of the Republic of Kazakhstan shall not be prohibited from flying the flag of the Republic of Kazakhstan.

4.2. The priority in granting usage of wildlife in a particular area or water zone is given to juridical persons of the Republic of Kazakhstan.

⁽¹⁾ Article 64 of Law No 415 of 13 May 2003 on joint stock companies of the Republic of Kazakhstan and Article 12 of Law No 220-I of 22 April 1998 on limited liability companies and additional liability companies of the Republic of Kazakhstan.

5. Establishment requirements for licensing purposes

Companies producing goods subject to licensing due to important reasons of public health, safety or national security shall be established in the form of a juridical person of the Republic of Kazakhstan.

6. Continental shelf

Limitations may be introduced within the continental shelf of the Republic of Kazakhstan.

B. RESERVATIONS BY THE EUROPEAN UNION

The European Union reserves the right to maintain or adopt any measure inconsistent with national treatment commitments differentiated by its Member States, where applicable, as set out below.

1. Mining and quarrying including the extraction of oil and natural gas

In some Member States of the European Union restrictions may apply; the European Union may apply restrictions to juridical persons controlled by natural or juridical persons of the Republic of Kazakhstan which account for more than 5 % of the European Union's oil or natural gas imports.

2. Production of petroleum products, gas, electricity, steam, hot water and heat

In some Member States of the European Union restrictions may apply; the European Union may apply restrictions to juridical persons controlled by natural or juridical persons of the Republic of Kazakhstan which account for more than 5 % of the European Union's oil or natural gas imports.

3. Fishing

Access to and use of the biological resources and fishing grounds situated in the maritime waters coming under the sovereignty or within the jurisdiction of the Member States of the European Union is restricted to fishing vessels flying the flag of a Member State of the European Union and registered in European Union territory unless otherwise provided for.

4. Acquisition of real estate including land

In some Member States of the European Union, restrictions may apply to the acquisition of real estate, including land, by juridical persons controlled by natural or juridical persons of the Republic of Kazakhstan.

5. Agriculture including hunting

In some Member States of the European Union, national treatment is not applicable to juridical persons controlled by natural or juridical persons of the Republic of Kazakhstan which wish to undertake an agricultural enterprise; the acquisition of vineyards by juridical persons controlled by natural or juridical persons of the Republic of Kazakhstan is subject to notification or, as necessary, authorisation.

6. Aquaculture activities

National treatment does not apply to aquaculture activities in the territory of the European Union.

7. Extraction and processing of fissionable and fusionable materials or materials from which they are derived

In some Member States of the European Union restrictions may apply.

ANNEX II

LIMITATIONS APPLIED BY THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN IN ACCORDANCE WITH ARTICLE 48(2)

A juridical person of the European Union attracting intra-corporate transferees (ICTs) in a non-services sector must be engaged in production of goods ⁽¹⁾.

Employment of ICTs as managers and specialists shall meet the requirements of economic needs test ⁽²⁾. Upon expiration of a five-year period after the Republic of Kazakhstan's accession to the WTO, economic needs test shall not be applied ⁽³⁾.

The number of ICTs is limited to 50 % of the total number of executives, managers and specialists within each category in companies with a minimum of three individuals.

The entry and temporary stay of ICTs of the Party shall be permitted for three years, based on the permits, annually issued by the authorised body.

⁽¹⁾ Attraction of ICTs within subsurface use contracts will be performed in accordance with the Protocol on the Accession of the Republic of Kazakhstan to the WTO.

⁽²⁾ Work permit is issued only after search of appropriate candidates in the database of the competent authority and publication of vacancy announcement in mass media is completed. These procedures shall take no longer than one month. Permission for the ICT shall be granted after these procedures have been completed unless the company has identified a local candidate who meets its needs.

⁽³⁾ All other requirements, laws and regulations regarding entry, stay and work shall continue to apply.

ANNEX III

SCOPE OF CHAPTER 8 (GOVERNMENT PROCUREMENT) OF TITLE III (TRADE AND BUSINESS)

PART 1

CENTRAL GOVERNMENT ENTITIES WHOSE PROCUREMENT IS COVERED

Thresholds referred to in Article 120(2)(c) of this Agreement:

300 000 Special Drawing Rights (SDRs) for goods and for services other than construction services (Parts 4 and 5 of this Annex)

7 million SDRs for construction services (Part 6 of this Annex)

For the European Union:

The central government entities of the Member States of the European Union listed in Annex 1 of the European Union to Appendix 1 to the WTO Agreement on Government Procurement. The coverage of Chapter 8 (Government Procurement) of Title III (Trade and Business) of this Agreement does not include the entities marked by an asterisk (*) in that list, nor the Ministries of Defence mentioned therein.

Note:

The list of procuring entities covers also any subordinated entity of any listed procuring entity of a Member State of the European Union provided it does not have a separate legal personality.

For the Republic of Kazakhstan:

- Ministry of Investments and Development of the Republic of Kazakhstan
- Ministry of Energy of the Republic of Kazakhstan
- Ministry of Agriculture of the Republic of Kazakhstan
- Ministry of National Economy of the Republic of Kazakhstan
- Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Kazakhstan
- Ministry of Healthcare and Social Development of the Republic of Kazakhstan
- Ministry of Finance of the Republic of Kazakhstan
- Ministry of Justice of the Republic of Kazakhstan
- Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan
- Ministry of Culture and Sport of the Republic of Kazakhstan
- Accounts Committee for Control over Execution of the Republican Budget
- Agency for Civil Service Affairs and Anti-Corruption Enforcement of the Republic of Kazakhstan
- National Centre on Human Rights.

Note:

The organisation and the carrying out of procurement procedures for the above-mentioned state bodies can be conducted by a single institution, determined in accordance with the legislation of the Republic of Kazakhstan.

PART 2

REGIONAL AND LOCAL GOVERNMENT ENTITIES WHOSE PROCUREMENT IS COVERED

Thresholds referred to in Article 120(2)(c) of this Agreement:

400 000 Special Drawing Rights (SDRs) for goods and for services other than construction services (Parts 4 and 5 of this Annex)

7 million SDRs for construction services (Part 6 of this Annex)

For the European Union:

All regional government entities of the Member States of the European Union

Notes:

For the purposes of this Agreement, 'regional government entities' shall be understood as procuring entities of the administrative units falling under NUTS 1 and 2, as referred to in Regulation (EC) No 1059/2003 of the European Parliament and of the Council of 26 May 2003 on the establishment of a common classification of territorial units for statistics (NUTS) ⁽¹⁾.

For the Republic of Kazakhstan:

- Administration of Almaty oblast
- Administration of Atyrau oblast
- Administration of Aktobe oblast
- Administration of Akmola oblast
- Administration of the Eastern Kazakhstan oblast
- Administration of Zhambyl oblast
- Administration of Western Kazakhstan oblast
- Administration of the Karaganda oblast
- Administration of Kyzylorda oblast
- Administration of Kostanay oblast
- Administration of Mangistau oblast
- Administration of Pavlodar oblast
- Administration of the North Kazakhstan oblast
- Administration of the South-Kazakhstan oblast
- Administration of Astana city
- Administration of Almaty city.

Note: The organisation and the carrying out of procurement procedures for the above-mentioned state bodies can be conducted by a single institution, determined in accordance with the legislation of the Republic of Kazakhstan.

⁽¹⁾ OJ L 154, 21.6.2003, p. 1.

PART 3

ALL OTHER ENTITIES WHOSE PROCUREMENT IS COVERED

(none)

PART 4

GOODS COVERED

For the European Union and the Republic of Kazakhstan:

1. This Agreement applies to the procurement of all goods by the entities listed in Parts 1 to 3 of this Annex, unless otherwise specified in this Agreement.
2. List of goods referred to in Article 137 of this Agreement:

The HS code numbers of the Harmonised Commodity Description and Coding System of the World Customs Organisation (HS) provided for in the following table identify the goods referred to in Article 137 of this Agreement. The description is given for information only.

No.	HS Codes	Commodity groups
1	0401 to 0402	Milk and cream
2	0701 to 0707	Certain edible vegetables
3	2501 to 2530	Other non-metallic mineral products
4	2801 to 2940	Certain chemicals and chemical products
5	3101 to 3826	Certain chemicals and chemical products
6	3917	Pipes, tubes, hoses, and fittings therefor of plastics
7	4801	Newsprint, in rolls or sheets
8	4803	Toilet paper napkins or facial tissue, towels or diapers and other household paper — domestic or sanitary — hygienic products
9	5101 to 6006	Textile and textile articles
10	7201 to 8113	Base metals and articles of base metals
11	8201 to 8311	Finished metal products, except machinery and equipment
12	8429	Self-propelled bulldozers, angledozers, graders, levellers, scrapers, mechanical shovels, excavators, shovel loaders, tamping machines and road rollers
13	8501 to 8517	Certain machinery and equipment
14	8535 to 8548	Certain electrical equipment

No.	HS Codes	Commodity groups
15	870130	Track-laying tractors
16	870190	Other in 8701 Tractors (other than tractors of heading 8709)
17	8702	Motor vehicles for the transport of ten or more persons, including the driver
18	8703	Motor cars and other motor vehicles principally designed for the transport of persons (other than those of heading 8702), including station wagons and racing cars
19	8704	Motor vehicles for the transport of goods
20	8705	Special purpose motor vehicles, other than those principally designed for the transport of persons or goods (for example, breakdown lorries, crane lorries, fire fighting vehicles, concrete-mixer lorries, road sweeper lorries, spraying lorries, mobile workshops, mobile radiological units)
21	8716	Trailers and semi-trailers; other vehicles, not mechanically propelled; parts thereof
22	8802	Helicopters and spacecraft
23	940350	Wooden furniture of a kind used in the bedroom
24	9405	Lamps and lighting equipment

PART 5

SERVICES COVERED

For the European Union and the Republic of Kazakhstan:

This Agreement applies to the procurement by the entities listed in Parts 1 to 3 of this Annex, of the following services, which are identified in accordance with Division 51 of the United Nations Provisional Central Product Classification (CPCprov) as contained in the Services sectoral classification list of the WTO (MTN.GNS/W/120) ⁽¹⁾:

Description	CPCprov Reference No.
Telecommunications services	752 ⁽²⁾
Financial auditing services	86211
Accounts auditing services	86212
Market research services	86401
Management consulting services	865
Services related to management consulting	866 ⁽³⁾

⁽¹⁾ Except for services which procuring entities have to procure from another entity pursuant to an exclusive right established by a published law, regulation or administrative provision.

⁽²⁾ As regards the Republic of Kazakhstan, except for local telecommunication services and radio communication services, including satellite communication, other than services provided by foreign satellite operators to juridical persons of the Republic of Kazakhstan holding a license for telecommunication services, as provided for in the GATS Schedule of Specific Commitments of the Republic of Kazakhstan.

⁽³⁾ Except for arbitration and conciliation services.

Description	CPCprov Reference No.
Architectural services	8671
Engineering services	8672
Integrated engineering services	8673
Urban planning and landscape architectural services	8674
Related scientific and technical consulting services	8675 ⁽¹⁾

Note:

The services covered are subject to the limitations and conditions specified in each Party's Schedule of Specific Commitments under the GATS.

PART 6

CONSTRUCTION SERVICES COVERED

For the European Union and the Republic of Kazakhstan:

This Agreement applies to the procurement by the entities listed in Parts 1 to 3 of this Annex of all construction services listed in CPCprov.

Note:

The services covered are subject to the limitations and conditions specified in each Party's Schedule of Specific Commitments under the GATS.

PART 7

GENERAL NOTES

For the European Union:

1. Chapter 8 (Government Procurement) of Title III (Trade and business) of this Agreement does not cover:
  - (a) procurement of agricultural products made in furtherance of agricultural support programmes and human feeding programmes (for example, food aid including urgent relief aid); and
  - (b) procurement for the acquisition, development, production or co-production of programme material by broadcasters and contracts for broadcasting time.
2. Procurement by procuring entities covered under Parts 1 and 2 of this Annex in connection with activities in the fields of drinking water, energy, transport and the postal sector are not covered by this Agreement, unless covered under Part 3 of this Annex.
3. In respect of the Åland Islands, the special conditions of Protocol No 2 on the Åland Islands to the Treaty of Accession of Austria, Finland and Sweden to the European Union shall apply.

⁽¹⁾ Except for land surveying for the purpose of establishing legal boundaries, aerial surveying and aerial map-making and except for CPC 86754 as provided for in the GATS Schedule of Specific Commitments of the Republic of Kazakhstan.

4. As far as procurement by entities in the field of defence and security is concerned, coverage shall be limited to goods that are non-sensitive and non-warlike materials.
5. The procurement by procuring entities of good or service components of procurement which are not themselves covered by this Agreement shall not be considered as covered procurement.

For the Republic of Kazakhstan:

1. Chapter 8 (Government Procurement) of Title III (Trade and business) of this Agreement does not cover:
    - (a) procurement of agricultural products made in furtherance of agricultural support programmes, including procurement for food security purposes, and human feeding programmes (for example food aid including urgent relief aid);
    - (b) procurement for the acquisition, development, production or co-production of programme material by broadcasters and contracts for broadcasting time;
    - (c) procurement of goods, works and services pursuant to Article 41(3) of Law No 303-III on Government Procurement of 21 July 2007 when it involves information which constitutes a state secret;
    - (d) procurement in the field of research and exploration of space for peaceful purposes, international cooperation in the implementation of joint projects and programs in the field of space activities;
    - (e) procurement of goods, works and services that are exclusively provided by a natural or state monopoly; or
    - (f) procurement of financial services, unless specified in Part 5 of this Annex.
  2. Chapter 8 (Government Procurement) of Title III (Trade and business) of this Agreement does not apply to any set-aside for the benefit of small or minority-owned businesses or businesses that employ people with special needs. A set-aside means any form of preference, such as the exclusive right to provide a good or service, or any price preference.
  3. Chapter 8 (Government Procurement) of Title III (Trade and business) of this Agreement does not cover procurement made by a covered entity on behalf of a non-covered entity.
  4. The procurement by procuring entities of good or service components of procurement which are not themselves covered by this Agreement shall not be considered as covered procurement.
  5. Procurement by procuring entities covered under Parts 1 and 2 of this Annex in connection with activities in the fields of drinking water, energy, transport and the postal sector are not covered by this Agreement, unless covered by Part 3 of this Annex.
-

ANNEX IV

**MEDIA FOR PUBLICATION OF PROCUREMENT INFORMATION AND NOTICES OF CHAPTER 8
(GOVERNMENT PROCUREMENT) OF TITLE III (TRADE AND BUSINESS)**

PART 1

MEDIA FOR PUBLICATION OF PROCUREMENT INFORMATION

For THE EUROPEAN UNION:

OFFICIAL JOURNAL OF THE EUROPEAN UNION

<http://simap.europa.eu>

BELGIUM

Laws, royal regulations, ministerial regulations, ministerial circulars — *le Moniteur Belge*

Jurisprudence — *Pasicrisie*

BULGARIA

Laws and Regulations — *Държавен вестник* (State Gazette)

Judicial decisions — www.sac.government.bg

Administrative rulings of general application and any procedure — www.aop.bg and www.cpc.bg

CZECH REPUBLIC

Laws and Regulations — *Sbírka zákonů České republiky* (Collection of Laws of the Czech Republic)

Rulings of the Office for the Protection of Competition — Collection of Rulings of the Office for the Protection of Competition

DENMARK

Laws and regulations — *Lovtidende*

Judicial decisions — *Ugeskrift for Retsvaesen*

Administrative rulings and procedures — *Ministerialtidende*

Rulings by the Appeal Board for Public Procurement — *Konkurrencerådets Dokumentation*

GERMANY

Legislation and regulations — *Bundesanzeiger*

Judicial Decisions: *Entscheidungsammlungen des Bundesverfassungsgerichts, Bundesgerichtshofs, Bundesverwaltungsgerichts,*

Bundesfinanzhofs sowie der Oberlandesgerichte

ESTONIA

Laws, regulations and administrative rulings of general application: *Riigi Teataja*

Judicial decisions of the Supreme Court of Estonia: *Riigi Teataja* (part 3)

IRELAND

Legislation and regulations — Iris Oifigiúil (Official Gazette of the Irish Government)

GREECE

Official Journal of the Hellenic Republic — Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας

SPAIN

Legislation — Boletín Oficial del Estado

Judicial rulings — no official publication

FRANCE

Legislation — Journal Officiel de la République française

Jurisprudence — Recueil des arrêts du Conseil d'Etat

Revue des marchés publics

CROATIA

Narodne novine — <http://www.nn.hr>

ITALY

Legislation — Gazzetta Ufficiale

Jurisprudence — no official publication

CYPRUS

Legislation — Official Gazette of the Republic (Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας)

Judicial decisions: Decisions of the Supreme High Court — Printing Office (Αποφάσεις Ανωτάτου Δικαστηρίου 1999 — Τυπογραφείο της Δημοκρατίας)

LATVIA

Legislation — 'Latvijas Vēstnesis' (Official Newspaper)

LITHUANIA

Laws, regulations and administrative provisions — Official Gazette ('Valstybės Žinios') of the Republic of Lithuania

Judicial decisions, jurisprudence — Bulletin of the Supreme Court of Lithuania 'Teismų praktika'; Bulletin of the Supreme Court of Administrative Court of Lithuania 'Administracinių teismų praktika'

LUXEMBOURG

Legislation — Memorial

Jurisprudence — Pasicrisie

HUNGARY

Legislation — Magyar Közlöny (Official Journal of the Republic of Hungary)

Jurisprudence — Közbeszerzési Értesítő — a Közbeszerzések Tanácsa

Hivatalos Lapja (Public Procurement Bulletin — Official Journal of the Public Procurement Council)

MALTA

Legislation — Government Gazette

NETHERLANDS

Legislation — Nederlandse Staatscourant and/or Staatsblad

Jurisprudence — no official publication

AUSTRIA

Legislation — Österreichisches Bundesgesetzblatt Amtsblatt zur Wiener Zeitung

Judicial decisions, jurisprudence — Sammlung von Entscheidungen des Verfassungsgerichtshofes

Sammlung der Entscheidungen des Verwaltungsgerichtshofes -administrativrechtlicher und finanzrechtlicher Teil

Amtliche Sammlung der Entscheidungen des OGH in Zivilsachen

POLAND

Legislation — Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (Journal of Laws — Republic of Poland)

Judicial decisions, jurisprudence — ‘Zamówienia publiczne w orzecznictwie. Wybrane orzeczenia zespołu arbitrów i Sądu Okręgowego w Warszawie’ (Selection of judgments of arbitration panels and Regional Court in Warsaw)

PORTUGAL

Legislation — Diário da República Portuguesa 1a Série A e 2a série

Judicial Publications — Boletim do Ministério da Justiça

Colectânea de Acordos do SupremoTribunal Administrativo;

Colectânea de Jurisprudencia das Relações

ROMANIA

Laws and Regulations — Monitorul Oficial al României (Official Journal of Romania)

Judicial decisions, administrative rulings of general application and any procedure — www.anrmap.ro

SLOVENIA

Legislation — Official Gazette of the Republic of Slovenia

Judicial decisions — no official publication

SLOVAKIA

Legislation — Zbierka zákonov (Collection of Laws)

Judicial decisions — no official publication

FINLAND

Suomen Säädoskokoelma — Finlands Författningssamling (The Collection of the Statutes of Finland)

SWEDEN

Svensk Författningssamling (Swedish Code of Statutes)

UNITED KINGDOM

Legislation — HM Stationery Office

Jurisprudence — Law Reports

'Public Bodies' — HM Stationery Office

For THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN:

Website of the Republic of Kazakhstan on government procurement <http://goszakup.gov.kz>

Legal information system of Regulatory Legal Acts of the Republic of Kazakhstan <http://adilet.zan.kz>

PART 2

MEDIA FOR PUBLICATION OF NOTICES

For the European Union:

Official Journal of the European Union <http://simap.europa.eu>

For the Republic of Kazakhstan:

Website of the Republic of Kazakhstan on government procurement <http://goszakup.gov.kz>

ANNEX V

**RULES OF PROCEDURE FOR ARBITRATION UNDER CHAPTER 14 (DISPUTE SETTLEMENT) OF TITLE III
(TRADE AND BUSINESS)**

General provisions

1. In Chapter 14 (Dispute Settlement) of Title III (Trade and Business) of this Agreement and under these rules:
  - (a) ‘adviser’ means a person retained by a Party to the dispute to advise or assist that Party in connection with the arbitration panel proceeding;
  - (b) ‘arbitrator’ means a member of an arbitration panel established under Article 177 of this Agreement;
  - (c) ‘assistant’ means a person who, under the terms of appointment of an arbitrator, conducts research or provides assistance to that arbitrator;
  - (d) ‘complaining Party’ means any Party that requests the establishment of an arbitration panel under Article 176 of this Agreement;
  - (e) ‘Party complained against’ means the Party that is alleged to be in violation of the provisions referred to in Article 173 of this Agreement;
  - (f) ‘arbitration panel’ means a panel established under Article 177 of this Agreement;
  - (g) ‘representative of a Party’ means an employee or any person appointed by a Party for the purposes of a dispute under this Agreement;
  - (h) ‘day’ means a calendar day;
  - (i) ‘working day’ means a day other than a public holiday, Saturday and Sunday.
2. The Parties shall share the expenses derived from organisational matters, including the remuneration and the expenses of the arbitrators.

Notifications

3. The request for consultations and the request for the establishment of an arbitration panel shall be delivered to the other Party by electronic communication, facsimile transmission, registered post, courier, or any other means of telecommunication that provides a record of the sending thereof.
4. Each Party to the dispute and the arbitration panel shall deliver any document other than the request for consultations and the request for the establishment of an arbitration panel by e-mail and by facsimile transmission, registered post, courier, or any other means of telecommunication that provides a record of the sending thereof to the other Party and, where relevant, to each of the arbitrators. Unless proven otherwise, an e-mail message shall be deemed to be delivered on the date of its sending. If any of the supporting documents is confidential or too big to be sent by e-mail, the Party sending the document may provide that document in another electronic format to the other Party and, where relevant, to each of the arbitrators within one day of the delivery of the e-mail. In those cases the Party delivering the document shall inform by e-mail the other Party and, where relevant, each of the arbitrators of the sending of the document and indicate its content.
5. All notifications shall be addressed to the Government of the Republic of Kazakhstan and to the Directorate-General for Trade of the European Commission, respectively. Within 30 days of the start of the application of Title III (Trade and Business) of this Agreement, the Parties shall exchange the details for the electronic communications pursuant to rules 3 and 4 of these Rules of Procedure. Any change of e-mail addresses or other electronic communications shall be notified without delay to the other Party and the arbitration panel, where applicable.
6. Minor errors of a clerical nature in any request, notice, written submission or other document related to the arbitration panel proceeding may be corrected by the prompt delivery of a new document clearly indicating the changes.

7. If the last date for delivery of a document falls on a Saturday, Sunday or a public holiday for the European Union or for the Republic of Kazakhstan, the last date for delivery shall be the next working day. When a document is delivered to a Party on a day which is a holiday for that Party, the document shall be deemed delivered on the next working day. The date of receipt of a document shall be deemed to be the same date as the date of its delivery.

Commencing the arbitration

8. (a) If pursuant to Article 177 of this Agreement or to rules 19, 20 or 47 of these Rules of Procedure, any member of the arbitration panel is selected by lot, the drawing of lots shall be carried out at a time and place decided by the complaining Party and promptly communicated to the Party complained against. The Party complained against may, if it so chooses, be present during the drawing of lots. In any event, the drawing of lots shall be carried out with whichever Party/Parties is/are present.
  - (b) If, pursuant to Article 177 of this Agreement or to rules 19, 20 or 47 of these Rules of Procedure, any member of the arbitration panel is selected by lot and there are two chairs of the Cooperation Committee, both chairs, or their delegates, or one chair alone in cases where the other chair or his delegate does not accept to participate in the drawing of lots, shall perform the selection by lot.
  - (c) The Parties shall notify the selected arbitrators of their appointment.
  - (d) An arbitrator who has been appointed according to the procedure established in Article 177 of this Agreement shall confirm his availability to serve as a member of the arbitration panel to the Cooperation Committee within five days of the date in which he was informed of his appointment.
  - (e) Unless the Parties to the dispute agree otherwise, the Parties shall hold a meeting with the arbitration panel in person or by other means of communication within seven days of the establishment of the arbitration panel. The Parties and the arbitration panel shall determine such matters that the Parties or the arbitration panel deem appropriate, including the remuneration and the expenses to be paid to the arbitrators. The remuneration and the expenses shall be in accordance with WTO standards.
9. (a) Unless the Parties agree otherwise within five days from the date of selection of the arbitrators, the terms of reference of the arbitration panel shall be:

'to examine, in the light of the relevant provisions of the Agreement invoked by the parties to the dispute, the matter referred to in the request for establishment of the arbitration panel, to rule on the compatibility of the measure in question with the provisions referred to in Article 173 and to deliver a report in accordance with Articles 180, 181, 182 and 195 of this Agreement.'

  - (b) The Parties must notify the agreed terms of reference to the arbitration panel within three days of their agreement.

Initial submissions

10. The complaining Party shall deliver its initial written submission no later than 20 days after the date of establishment of the arbitration panel. The Party complained against shall deliver its written counter-submission no later than 20 days after the date of receipt of the initial written submission.

Working of arbitration panels

11. The chairperson of the arbitration panel shall preside over all its meetings. An arbitration panel may delegate to the chairperson the authority to make administrative and procedural decisions.
12. Unless otherwise provided for in Chapter 14 (*Dispute Settlement*) of Title III (Trade and Business of this Agreement, the arbitration panel may conduct its activities by any means, including telephone, facsimile transmissions or computer links.
13. Only arbitrators may take part in the deliberations of the arbitration panel, but the arbitration panel may permit its assistants to be present at its deliberations.

14. The drafting of any report shall remain the exclusive responsibility of the arbitration panel and must not be delegated.
15. Where a procedural question arises that is not covered by the provisions of Chapter 14 (Dispute Settlement) of Title III (Trade and Business) of this Agreement and Annexes V to VII to this Agreement, the arbitration panel, after consulting the Parties, may adopt an appropriate procedure that is compatible with those provisions.
16. When the arbitration panel considers that there is a need to modify any of the time limits for its proceedings other than the time limits set out in Chapter 14 (*Dispute Settlement*) of Title III (Trade and Business) of this Agreement or to make any other procedural or administrative adjustment, it shall inform the Parties to the dispute in writing of the reasons for the change or adjustment and of the period of time or adjustment needed.

Replacement

17. If an arbitrator is unable to participate in an arbitration proceeding under Chapter 14 (*Dispute Settlement*) of Title III (Trade and Business) of this Agreement, withdraws from it, or must be replaced because of non-compliance with the requirements of the Code of Conduct set out in Annex VI to this Agreement, a replacement shall be selected in accordance with Article 177 of this Agreement and rule 8 of these Rules of Procedure.
18. Where a Party to the dispute considers that an arbitrator does not comply with the requirements of the Code of Conduct and for this reason should be replaced, this Party shall deliver notification to the other Party to the dispute within 15 days of the date on which it obtained evidence of the circumstances underlying the arbitrator's material violation of the Code of Conduct.
19. Where a Party to the dispute considers that an arbitrator other than the chairperson does not comply with the requirements of the Code of Conduct, the Parties to the dispute shall consult and, if they agree on the need to replace the arbitrator, select a new arbitrator in accordance with Article 177 of this Agreement and rule 8 of these Rules of Procedure.

If the Parties to the dispute fail to agree on the need to replace an arbitrator, any Party to the dispute may request that such matter be referred to the chairperson of the arbitration panel, whose decision shall be final.

If, pursuant to such a request, the chairperson finds that an arbitrator does not comply with the requirements of the Code of Conduct, the new arbitrator shall be selected in accordance with Article 177 of this Agreement and rule 8 of these Rules of Procedure.

20. Where a Party considers that the chairperson of the arbitration panel does not comply with the requirements of the Code of Conduct, the Parties shall consult and, if they agree on the need to replace the chairperson, select a new chairperson in accordance with Article 177 of this Agreement and rule 8 of these Rules of Procedure.

If the Parties fail to agree on the need to replace the chairperson, either Party may request that such matter be referred to one of the remaining members of the pool of individuals from the sub-list of chairpersons referred to in Article 196(1) of this Agreement. His name shall be drawn by lot by the chair of the Cooperation Committee, or the chair's delegate. The decision by the so selected person on the need to replace the chairperson shall be final.

If the so selected person decides that the original chairperson does not comply with the requirements of the Code of Conduct, he shall select a new chairperson by lot among the remaining pool of individuals from the sub-list of chairpersons referred to under Article 196(1) of this Agreement. The selection of the new chairperson shall be carried out within five days of the date of the decision referred to in this paragraph.

21. The arbitration panel proceedings shall be suspended for the period taken to carry out the procedures provided for in rules 18, 19 and 20 of these Rules of Procedure.

Hearings

22. The chairperson of the arbitration panel shall fix the date and time of the hearing in consultation with the Parties to the dispute and the other members of the arbitration panel, and shall confirm this in writing to the Parties to the dispute. This information shall also be made publicly available by the Party in charge of the logistical administration of the proceedings, unless the hearing is closed to the public. Unless a Party disagrees, the arbitration panel may decide not to convene a hearing.

23. Unless the Parties agree otherwise, the hearing shall be held in Brussels if the complaining Party is the Republic of Kazakhstan and in Astana if the complaining Party is the European Union.
24. The arbitration panel may convene additional hearings if the Parties so agree.
25. All arbitrators shall be present during the entirety of any hearings.
26. The following persons may attend the hearing, irrespective of whether the proceedings are open to the public or not:
  - (a) representatives of the Parties to the dispute;
  - (b) advisers to the Parties to the dispute;
  - (c) administrative staff, interpreters, translators and court reporters; and
  - (d) arbitrators' assistants.Only the representatives and advisers of the Parties to the dispute may address the arbitration panel.
27. No later than five days before the date of a hearing, each Party to the dispute shall deliver to the arbitration panel a list of names of the persons who will make oral arguments or presentations at the hearing on behalf of that Party and of other representatives or advisers attending the hearing.
28. The arbitration panel shall conduct the hearing in the following manner, ensuring that the complaining Party and the Party complained against are afforded equal time:

Argument

- (a) argument of the complaining Party
- (b) argument of the Party complained against

Rebuttal Argument

- (a) argument of the complaining Party
- (b) counter-reply of the Party complained against

29. The arbitration panel may direct questions to either Party to the dispute at any time during the hearing.
30. The arbitration panel shall arrange for a transcript of each hearing to be prepared and delivered as soon as possible to the Parties to the dispute. The Parties to the dispute may comment on the transcript and the arbitration panel may consider those comments.
31. Each Party to the dispute may deliver a supplementary written submission concerning any matter that arose during the hearing within 10 days of the date of the hearing.

Questions in writing

32. The arbitration panel may, at any time during the proceedings, address questions in writing to one Party or both Parties to the dispute. Each Party to the dispute shall receive a copy of any questions put by the arbitration panel.
33. A Party to the dispute shall deliver a copy of its written response to the arbitration panel's questions to the other Party to the dispute. Each Party to the dispute shall have the opportunity to provide written comments on the other Party's reply, to be delivered within five days of the date of receipt of such reply.

Confidentiality

34. Each Party to the dispute and its advisers shall treat as confidential any information submitted to the arbitration panel by the other Party to the dispute which that Party has designated as confidential. Where a Party to the dispute submits a confidential version of its written submissions to the arbitration panel, the Party shall also, upon request of the other Party, and no later than 15 days after the date of either the request or the submission, whichever is later, deliver a non-confidential summary of the information contained in its submissions that could be disclosed to the public, and an explanation as to why the non-disclosed information is confidential. Nothing in these Rules of Procedure shall preclude a Party to the dispute from disclosing statements of its own positions to the public to the extent that, when making reference to information submitted by the other Party, it does not disclose any information designated by the other Party as confidential.

The arbitration panel shall meet in closed session when the submission and arguments of a Party contain confidential information. The Parties to the dispute and their advisers shall maintain the confidentiality of the arbitration panel hearings where the hearings are held in closed session.

Non-confidential version of the arbitration panel report

35. If the arbitration panel report contains information designated as confidential by a Party, the arbitration panel shall prepare a non-confidential version of the report. The Parties shall be given the opportunity to comment on the non-confidential version and the arbitration panel shall take their comments into account when producing the final non-confidential version of the report.

Ex parte contacts

36. The arbitration panel shall not meet or communicate with a Party in the absence of the other Party.
37. No member of the arbitration panel may discuss any aspect of the subject matter of the proceedings with one Party or both Parties to the dispute in the absence of the other arbitrators.

Amicus curiae submissions

38. Unless the Parties agree otherwise within three days of the date of the establishment of the arbitration panel, the arbitration panel may receive unsolicited written submissions from natural or legal persons established in the territory of a Party to the dispute who are independent from the governments of the Parties to the dispute, provided that they are delivered within 10 days of the date of the establishment of the arbitration panel, that they are concise and in no case longer than 15 pages typed at double space and that they are directly relevant to a factual or a legal issue under consideration by the arbitration panel.
39. The submission shall contain a description of the person making the submission, whether natural or legal, including its nationality or place of establishment, the nature of its activities, its legal status, general objectives and the source of its financing, and shall specify the nature of the interest that the person has in the arbitration panel proceeding. It shall be drafted in the languages chosen by the Parties to the dispute in accordance with rules 42 and 43 of these Rules of Procedure.
40. The arbitration panel shall list in its report all the submissions it has received that conform to rules 38 and 39 of these Rules of Procedure. The arbitration panel shall not be obliged to address in its report the arguments made in such submissions. Any such submission shall be delivered to the Parties to the dispute for their comments. The comments of the Parties to the dispute shall be delivered within 10 days of receipt of the submission, and any such comments shall be taken into consideration by the arbitration panel.

Urgent cases

41. In the cases of urgency referred to in Chapter 14 (Dispute Settlement) of Title III (Trade and Business) of this Agreement, the arbitration panel, after consulting the Parties, shall adjust the time limits referred to in these Rules of Procedure as appropriate and shall notify the Parties of such adjustments.

Translation and interpretation

42. During the consultations referred to in Article 174 of this Agreement, and no later than the meeting referred to in rule 8(e) of these Rules of Procedure, the Parties to the dispute shall endeavour to agree on a common working language for the proceedings before the arbitration panel.
43. If the Parties to the dispute are unable to agree on a common working language, each Party shall make its written submissions in its chosen language. In such a case, that Party shall provide at the same time a translation in the language chosen by the other Party, unless its submissions are written in one of the working languages of the WTO. The Party complained against shall arrange for the interpretation of oral submissions into the languages chosen by the Parties.
44. Arbitration panel reports shall be issued in the language or languages chosen by the Parties to the dispute.
45. Any Party to the dispute may provide comments on the accuracy of the translation of any translated version of a document drawn up in accordance with these Rules of Procedure.
46. Each Party shall bear the costs of the translation of its written submissions. Any costs incurred in the translation of an arbitration panel report shall be borne equally by the Parties to the dispute.

Other procedures

47. These Rules of Procedure are also applicable to procedures established under Articles 174, 184(2), 185(2), 186(3) and 187(2) of this Agreement. However, the time limits laid down in these Rules of Procedure shall be adjusted by the arbitration panel in line with the special time limits provided for the adoption of a report by the arbitration panel in those other procedures.
-

ANNEX VI

**CODE OF CONDUCT FOR MEMBERS OF ARBITRATION PANELS AND MEDIATORS UNDER CHAPTER 14
(DISPUTE SETTLEMENT) OF TITLE III (TRADE AND BUSINESS)**

Definitions

1. In this Code of Conduct:

- (a) 'arbitrator' means a member of an arbitration panel effectively established under Article 177 of this Agreement;
- (b) 'candidate' means an individual whose name is on the list of arbitrators referred to in Article 196 of this Agreement and who is under consideration for selection as a member of an arbitration panel under Article 177 of this Agreement;
- (c) 'assistant' means a person who, under the terms of appointment of an arbitrator, conducts research or provides assistance to the arbitrator;
- (d) 'proceeding', unless otherwise specified, means an arbitration panel proceeding under Chapter 14 (Dispute Settlement) of Title III (Trade and Business) of this Agreement;
- (e) 'staff', in respect of an arbitrator, means persons under the direction and control of the arbitrator, other than assistants;
- (f) 'mediator' means a person who conducts a mediation procedure in accordance with Annex VII to this Agreement.

Responsibilities to the process

- 2. Every candidate and arbitrator shall avoid impropriety and the appearance of impropriety, shall be independent and impartial, shall avoid direct and indirect conflicts of interest and shall observe high standards of conduct so that the integrity and impartiality of the dispute settlement mechanism is preserved. Former arbitrators must comply with the obligations established in rules 15, 16, 17 and 18 of this Code of Conduct.

Disclosure obligations

- 3. Prior to confirmation of his selection as an arbitrator under Chapter 14 (Dispute Settlement) of Title III (Trade and Business) of this Agreement, a candidate shall disclose any interest, relationship or matter that is likely to affect his independence or impartiality or that might reasonably create an appearance of impropriety or bias in the proceedings. To that end, a candidate shall make all reasonable efforts to become aware of any such interests, relationships and matters.
- 4. A candidate or arbitrator shall communicate, in writing, matters concerning actual or potential violations of this Code of Conduct only to the Cooperation Committee for consideration by the Parties.
- 5. Once selected, an arbitrator shall continue to make all reasonable efforts to become aware of any interests, relationships or matters referred to in rule 3 of this Code of Conduct and shall disclose them. The disclosure obligation is a continuing duty which requires an arbitrator to disclose any such interests, relationships or matters that may arise during any stage of the proceedings. The arbitrator shall disclose such interests, relationships or matters by informing the Cooperation Committee, in writing, for consideration by the Parties.

Duties of arbitrators

- 6. Upon confirmation of his selection, an arbitrator shall be available to perform and shall perform his duties thoroughly and expeditiously throughout the course of the proceedings, with fairness and diligence.
- 7. An arbitrator shall consider only those issues raised in the proceeding and necessary for an arbitration panel report, and shall not delegate this duty to any other person.

8. An arbitrator shall take all appropriate steps to ensure that his assistant and staff are aware of, and comply with, rules 2, 3, 4, 5, 16, 17 and 18 of this Code of Conduct.
9. An arbitrator shall not engage in *ex parte* contacts concerning the proceedings.

Independence and impartiality of arbitrators

10. An arbitrator shall be independent and impartial, avoid creating an appearance of impropriety or bias, and shall not be influenced by self-interest, outside pressure, political considerations, public clamour and loyalty to a Party or fear of criticism.
11. An arbitrator shall not, directly or indirectly, incur any obligation or accept any benefit that would in any way interfere, or appear to interfere, with the proper performance of his duties.
12. An arbitrator shall not use his position on the arbitration panel to advance any personal or private interests. An arbitrator shall avoid actions that may create the impression that he is in a position to be influenced by others.
13. An arbitrator shall not allow financial, business, professional, personal, or social relationships or responsibilities to influence his conduct or judgement.
14. An arbitrator shall avoid entering into any relationship or acquiring any financial interest that is likely to affect his impartiality or that might reasonably create an appearance of impropriety or bias.

Obligations of former arbitrators

15. All former arbitrators must avoid actions that may create the appearance that they were biased in carrying out their duties or derived advantage from the decision or report of the arbitration panel.

Confidentiality

16. No arbitrator or former arbitrator shall at any time disclose or use any non-public information concerning a proceeding or acquired during a proceeding except for the purposes of that proceeding and shall not, in any case, disclose or use any such information to gain personal advantage or advantage for others or to adversely affect the interests of others.
17. An arbitrator shall not disclose an arbitration panel report or parts thereof prior to its publication in accordance with Chapter 14 (Dispute Settlement) of Title III (Trade and Business) of this Agreement.
18. An arbitrator or a former arbitrator shall not disclose the deliberations of an arbitration panel, or any arbitrator's view at any time.

Expenses

19. Each arbitrator shall keep a record and render a final account of the time devoted to the procedure and of his expenses, as well as the time and expenses of his assistant and staff.

Mediators

20. The disciplines described in this Code of Conduct as applying to arbitrators or former arbitrators shall apply, *mutatis mutandis*, to mediators.

ANNEX VII

MEDIATION MECHANISM UNDER CHAPTER 14 (DISPUTE SETTLEMENT) OF TITLE III (TRADE AND BUSINESS)*Article 1***Objective**

The objective of this Annex is to facilitate the finding of a mutually agreed solution through a comprehensive and expeditious procedure with the assistance of a mediator.

Section A

Procedure under the mediation mechanism*Article 2***Request for information**

1. At any time before the initiation of the mediation procedure, a Party may deliver a written request for information regarding a measure adversely affecting trade or investment between the Parties. The Party to which such request is made shall, within 20 days of receipt of the request, deliver a written response containing its comments on the information contained in the request.
2. When the responding Party considers it will not be able to deliver a response within 20 days of receipt of the request, it shall promptly notify the requesting Party, stating the reasons for the delay and providing an estimate of the shortest period within which it will be able to deliver its response.

*Article 3***Initiation of the procedure**

1. A Party may request that the Parties enter into a mediation procedure at any time, by means of a written request delivered to the other Party. The request shall be sufficiently detailed to present the concerns of the requesting Party clearly and shall:
  - (a) identify the specific measure at issue;
  - (b) provide a statement of the alleged adverse effects that the requesting Party believes the measure has, or will have, on trade or investment between the Parties; and
  - (c) explain how the requesting Party considers that those effects are linked to the measure.
2. The mediation procedure may only be initiated by mutual agreement of the Parties. When a request is made pursuant to paragraph 1, the Party to which the request is made shall accord sympathetic consideration to the request and deliver its written acceptance or rejection to the requesting Party within 10 days of its receipt.

*Article 4***Selection of the mediator**

1. The Parties shall endeavour to agree on a mediator within 15 days of the delivery of the acceptance referred to in Article 3(2) of this Annex.

2. In the event that the Parties are unable to agree on the mediator within the time frame laid down in paragraph 1 of this Article, either Party may request the chair of the Cooperation Committee, or the chair's delegate, to select the mediator by lot from the list established under Article 196(1) of this Agreement. Representatives of both Parties shall be invited, with sufficient advance notice, to be present when the lots are drawn. In any event, the drawing of lots shall be carried out with the Party/Parties that is/are present.
3. The chair of the Cooperation Committee, or the chair's delegate, shall select the mediator within five days of the request made pursuant to paragraph 2.
4. Should the list referred to in Article 196(1) of this Agreement not be established at the time a request is made pursuant to Article 3 of this Annex, the mediator shall be drawn by lot from the individuals who have been formally proposed by one or both of the Parties.
5. A mediator shall not be a citizen of either Party, unless the Parties agree otherwise.
6. The mediator shall, in an impartial and transparent manner, assist the Parties in bringing clarity to the measure and its possible effects on trade, and in reaching a mutually agreed solution.
7. The Code of Conduct for Members of Arbitration Panels and Mediators set out in Annex VI to this Agreement shall apply to mediators, *mutatis mutandis*.
8. Rules 3 to 7 (Notifications) and 42 to 46 (Translation and interpretation) of the Rules of Procedure for Arbitration set out in Annex V to this Agreement shall apply, *mutatis mutandis*.

Article 5

Rules of the Mediation Procedure

1. Within 10 days of the appointment of the mediator, the Party which invoked the mediation procedure shall deliver a detailed, written description of its concerns to the mediator and to the other Party, in particular of the operation of the measure at issue and its effects on trade. Within 20 days of the receipt of this description, the other Party may deliver written comments on the description. Either Party may include any information that it deems relevant in its description or comments.
2. The mediator may decide on the most appropriate way of bringing clarity to the measure concerned and its possible effects on trade. In particular, the mediator may organise meetings between the Parties, consult the Parties jointly or individually, seek the assistance of, or consult with, relevant experts and stakeholders and provide any additional support requested by the Parties. The mediator shall consult with the Parties before seeking the assistance of, or consulting with, relevant experts and stakeholders.
3. The mediator shall not advise or comment on the consistency of the measure at issue with this Agreement. The mediator may offer advice and propose a solution for the consideration of the Parties. The Parties may accept or reject the proposed solution, or agree on a different solution.
4. The mediation procedure shall take place in the territory of the Party to which the request was addressed, or by mutual agreement in any other location or by any other means.
5. The Parties shall endeavour to reach a mutually agreed solution within 60 days of the appointment of the mediator. Pending a final agreement, the Parties may consider possible interim solutions.
6. The mutually agreed solution or the interim solution may be adopted by means of a decision of the Cooperation Committee. Mutually agreed solutions shall be made publicly available. The version disclosed to the public shall not contain any information a Party has designated as confidential.
7. On request of the Parties, the mediator shall deliver a draft factual report to the Parties, providing a brief summary of: (i) the measure at issue; (ii) the procedures followed; and (iii) any mutually agreed solution reached, including possible interim solutions. The mediator shall allow the Parties 15 days to comment on the draft report. After considering the comments of the Parties received within that period, the mediator shall, within 15 days, deliver a final factual report to the Parties. The factual report shall not include any interpretation of this Agreement.

8. The procedure shall be terminated by:
- (a) the adoption of a mutually agreed solution by the Parties, on the date of the adoption thereof;
  - (b) mutual agreement of the Parties at any stage of the procedure, on the date of that agreement;
  - (c) a written declaration of the mediator, after consultation with the Parties, that further efforts at mediation would be to no avail, on the date of that declaration; or
  - (d) a written declaration of a Party after exploring mutually agreed solutions under the mediation procedure and after having considered any advice and proposed solutions by the mediator, on the date of that declaration.

Section B

Implementation

Article 6

Implementation of a mutually agreed solution

1. Where the Parties reach agreement on a solution, each Party shall take the measures necessary to implement the mutually agreed solution within the agreed timeframe.
2. The implementing Party shall notify the other Party, in writing, of any steps or measures taken to implement the mutually agreed solution.

Section C

General provisions

Article 7

Confidentiality and relationship to dispute settlement

1. Unless the Parties agree otherwise, and without prejudice to Article 5(6) of this Annex, all steps of the procedure, including any advice or proposed solution, are confidential. However, any Party may disclose to the public the fact that mediation is taking place.
2. The mediation procedure is without prejudice to the Parties' rights and obligations under Chapter 14 (Dispute Settlement) of Title III (Trade and Business) of this Agreement, or any other agreement.
3. Consultations under Chapter 14 (Dispute Settlement) of Title III (Trade and Business) of this Agreement are not required before initiating the mediation procedure. However, a Party should normally avail itself of the other relevant cooperation or consultation provisions provided for in this Agreement before initiating the mediation procedure.
4. A Party shall not rely on, or introduce as evidence, in other dispute settlement procedures under this Agreement or any other agreement, nor shall a panel take into consideration:
  - (a) positions taken by the other Party in the course of the mediation procedure or information gathered under Article 5(2) of this Annex;
  - (b) the fact that the other Party has indicated its willingness to accept a solution to the measure subject to mediation; or
  - (c) advice given or proposals made by the mediator.
5. A mediator may not serve as a member of a panel in a dispute settlement proceeding under this Agreement or under the WTO Agreement involving the same matter for which he has been a mediator.

*Article 8***Time limits**

Any time limit referred to in this Annex may be modified by mutual agreement between the Parties.

*Article 9***Costs**

1. Each Party shall bear its own expenses derived from the participation in the mediation procedure.
  2. The Parties shall share jointly and equally the expenses derived from organisational matters, including the remuneration and expenses of the mediator. The remuneration of the mediator shall be in accordance with that provided for a chairperson of an arbitration panel in accordance with rule 8(e) of the Rules of Procedure set out in Annex V to this Agreement.
-

PROTOCOL
on mutual administrative assistance in customs matters

Article 1

Definitions

For the purposes of this Protocol:

- (a) 'customs legislation' means the legal or regulatory provisions applicable in the territories of the Parties, governing the import, export and transit of goods and their placing under any other customs regime or procedure, including measures of prohibition, restriction and control thereof;
- (b) 'applicant authority' means a competent administrative authority which makes a request for assistance pursuant to this Protocol and which has been designated by a Party for that purpose;
- (c) 'requested authority' means a competent administrative authority which receives a request for assistance pursuant to this Protocol and which has been designated by a Party for that purpose;
- (d) 'personal data' means any information relating to an identified or identifiable individual;
- (e) 'operation in breach of customs legislation' means any violation or attempted violation of customs legislation.

Article 2

Scope

1. The Parties shall assist each other, in the areas of their competence, in the manner and under the conditions laid down in this Protocol, to ensure the correct application of their customs legislation by preventing, investigating and combating operations in breach of that legislation.
2. The assistance in customs matters, as provided for in this Protocol, shall apply to any administrative authority of the Parties which is competent for the application of this Protocol. It shall not prejudice the rules governing mutual assistance in criminal matters and shall not cover exchange of information obtained under powers exercised at the request of a judicial authority, except where the communication of such information is authorised by that authority.
3. The assistance to recover duties, taxes or fines is not covered by this Protocol.

Article 3

Assistance on request

1. At the request of the applicant authority, the requested authority shall provide the former with all relevant information which may enable it to ensure that customs legislation is correctly applied, including information regarding activities noted or planned which are or could be operations in breach of customs legislation.
2. At the request of the applicant authority, the requested authority shall inform the former of:
  - (a) circumstances (facts and conditions) of export of goods from the territory of a Party and import into the territory of the other Party, specifying, where appropriate, the customs procedure applied to the goods;
  - (b) circumstances (facts and conditions) of import of goods into the territory of a Party and export from the territory of the other Party, specifying, where appropriate, the customs procedure applied to the goods.
3. At the request of the applicant authority, the requested authority shall, within the framework of its legal or regulatory provisions, take the necessary steps to ensure special surveillance of:
  - (a) natural or legal persons in respect of whom there are reasonable grounds for believing that they are or have been involved in operations in breach of customs legislation;

- (b) places where goods are stocked in respect of which there are reasonable grounds to suspect that operations in breach of customs legislation take place;
- (c) goods transported or intended for transportation in respect of which there are reasonable grounds to suspect that operations in breach of customs legislation take place;
- (d) means of transport carrying goods in respect of which there are reasonable grounds to suspect that operations in breach of customs legislation take place.

Article 4

Spontaneous assistance

The Parties shall assist each other, at their own initiative and in accordance with their legal or regulatory provisions, if they consider that to be necessary for the correct application of customs legislation, in particular by providing information pertaining to:

- (a) activities which are or appear to be operations in breach of customs legislation and which may be of interest to the other Party;
- (b) new means or methods employed in carrying out operations in breach of customs legislation;
- (c) goods known to be subject to operations in breach of customs legislation;
- (d) natural or legal persons in respect of whom there are reasonable grounds for believing that they are or have been involved in operations in breach of customs legislation;
- (e) means of transport in respect of which there are reasonable grounds for believing that they have been, are, or may be used in operations in breach of customs legislation.

Article 5

Delivery and notification

At the request of the applicant authority, the requested authority shall, in accordance with the legal or regulatory provisions applicable to the latter, take all necessary measures in order to deliver any documents or to notify any decisions, originating from the applicant authority and falling within the scope of this Protocol, to an addressee residing or established in the territory of the requested authority.

Requests for delivery of documents or notification of decisions shall be made in writing in an official language of the requested authority or in a language acceptable to that authority.

Article 6

Form and substance of requests for assistance

1. Requests pursuant to this Protocol shall be made in writing. They shall be accompanied by the documents necessary to enable compliance with the request. When required because of the urgency of the situation, oral requests may be accepted, but must be confirmed in writing immediately.
2. Requests pursuant to paragraph 1 shall include the following information:
  - (a) the applicant authority;
  - (b) the object of and the reason for the request;
  - (c) the requested measure;
  - (d) the legal or regulatory provisions and other legal elements involved;

- (e) indications as exact and comprehensive as possible on the natural or legal persons who are the target of the enquiries;
  - (f) a summary of the relevant facts and of the enquiries already carried out;
  - (g) any other relevant information that is needed to execute the request.
3. Requests shall be submitted in an official language of the requested authority or in a language acceptable to that authority. This requirement shall not apply to any documents that accompany the request under paragraph 1.
4. If a request does not meet the formal requirements set out in paragraphs 1 to 3, its correction or completion may be requested; in the meantime precautionary measures may be ordered.

Article 7

Execution of requests

1. In order to comply with a request for assistance, the requested authority shall proceed, within the limits of its competence and available resources, as though it were acting on its own account or at the request of other authorities of that same Party, by supplying information already in the authority's possession, by carrying out appropriate enquiries or by arranging for them to be carried out. This shall also apply to any other authority to which the request has been addressed by the requested authority when the latter cannot act on its own.
2. Requests for assistance shall be executed in accordance with the legal or regulatory provisions of the requested Party. In case the request cannot be executed, the requesting Party shall be informed of this without delay.
3. Duly authorised officials of a Party may, with the agreement of the other Party and subject to the conditions laid down by the latter, be present in the offices of the requested authority or any other concerned authority in accordance with paragraph 1 to obtain information relating to activities that are or may be operations in breach of customs legislation which the applicant authority needs for the purposes of this Protocol.
4. Duly authorised officials of a Party may, with the agreement of the other Party and subject to the conditions laid down by the latter, be present at enquiries carried out in the latter's territory.

Article 8

Form in which information is to be communicated

1. The requested authority shall communicate results of enquiries to the applicant authority in writing together with relevant documents, certified copies or other items.
2. This information may be in a computerised form.
3. Original documents shall be transmitted only upon request in cases where certified copies would be insufficient. These originals shall be returned at the earliest opportunity.

Article 9

Exceptions to the obligation to provide assistance

1. Assistance may be refused or may be subject to the satisfaction of certain conditions or requirements, in cases where a Party is of the opinion that assistance under this Protocol would:
- (a) be likely to prejudice the sovereignty of the Republic of Kazakhstan or that of a Member State of the European Union which has been requested to provide assistance under this Protocol; or

(b) be likely to prejudice public policy, security or other essential interests, in particular in the cases referred to under Article 10(2) of this Protocol; or

(c) violate an industrial, commercial or professional secret.

2. Assistance may be postponed by the requested authority on the grounds that it will interfere with an ongoing investigation, prosecution or proceeding. In such a case, the requested authority shall consult with the applicant authority to determine if assistance can be given subject to such terms or conditions as the requested authority may require.

3. Where the applicant authority seeks assistance which it would itself be unable to provide if so requested, it shall draw attention to that fact in its request. It shall then be for the requested authority to decide how to respond to such a request.

4. For the cases referred to in paragraphs 1 and 2, the decision of the requested authority and the reasons therefor must be communicated to the applicant authority without delay.

Article 10

Information exchange and confidentiality

1. Any information communicated in whatsoever form pursuant to this Protocol shall be of a confidential or restricted nature, depending on the rules applicable in each Party. It shall be covered by the obligation of official secrecy and shall enjoy the protection extended to similar information under the relevant laws of the Party that received it and the corresponding provisions applying to the institutions of the European Union.

2. Personal data may be exchanged only where the Party which may receive them undertakes to protect such data in a manner that is considered adequate by the Party that may supply them.

3. The use, in administrative or judicial proceedings instituted in respect of operations in breach of customs legislation, of information obtained under this Protocol is considered to be for the purposes of this Protocol. Therefore, the Parties may, in their records of evidence, reports and testimonies and in proceedings and charges brought before the courts, use as evidence information obtained and documents consulted in accordance with the provisions of this Protocol. The competent authority which supplied that information or gave access to those documents shall be notified of such use.

4. The information obtained under this Protocol shall be used solely for the purposes set out in this Protocol. Where a Party wishes to use such information for other purposes, it shall obtain the prior written consent of the authority which provided the information. Such use shall then be subject to any restrictions laid down by the latter authority.

Article 11

Experts and witnesses

An official of a requested authority may be authorised to appear, within the limitations of the authorisation granted, as an expert or a witness in administrative or judicial proceedings regarding matters covered by this Protocol, and may produce such objects, documents or certified copies thereof, as may be needed for the proceedings. The request to the official shall be made by the applicant authority and must indicate specifically before which administrative or judicial authority the official will have to appear, on what matters and in what capacity (title or qualification).

Article 12

Assistance expenses

The Parties shall waive all claims on each other for the reimbursement of expenses incurred pursuant to this Protocol, except, as appropriate, for expenses related to experts and witnesses, and those related to interpreters and translators who are not public service employees.

*Article 13***Implementation**

1. The implementation of this Protocol shall be entrusted, on the one hand, to the customs authorities of the Republic of Kazakhstan and, on the other hand, to the competent services of the European Commission and the customs authorities of the Member States of the European Union, as appropriate. They shall decide on all practical measures and arrangements necessary for its application, taking into consideration the rules in force in particular in the field of data protection.
2. The Parties shall consult each other and subsequently keep each other informed of the detailed rules of implementation which are adopted in accordance with the provisions of this Protocol.

*Article 14***Other agreements**

1. Taking into account the respective competencies of the European Union and of the Member States of the European Union, the provisions of this Protocol shall:
  - (a) not affect the obligations of the Parties under any other international agreement or convention;
  - (b) be deemed complementary to agreements on mutual assistance which have been or may be concluded between individual Member States of the European Union and the Republic of Kazakhstan; and
  - (c) not affect the provisions of the European Union governing the communication between the competent services of the European Commission and the customs authorities of the Member States of the European Union of any information obtained under this Protocol which could be of interest to the European Union or to the Member States of the European Union.
2. Notwithstanding paragraph 1 of this Article, the provisions of this Protocol shall take precedence over the provisions of any bilateral Agreement on mutual assistance which has been or may be concluded between individual Member States of the European Union and the Republic of Kazakhstan insofar as the provisions of the latter are incompatible with those of this Protocol.
3. In respect of questions relating to the applicability of this Protocol, the Parties shall consult each other in order to resolve the matter in the framework of a regular dialogue on customs matters between the Parties.

Po zaznajomieniu się z powyższą umową, w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej oświadczam, że:

- została ona uznana za słuszną zarówno w całości, jak i każde z postanowień w niej zawartych,
- jest przyjęta, ratyfikowana i potwierdzona,
- będzie niezmiennie zachowywana.

Na dowód czego wydany został akt niniejszy, opatrzony pieczęcią Rzeczypospolitej Polskiej.

Dano w Warszawie dnia 10 stycznia 2017 r.

L.S.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: *A. Duda*

Prezes Rady Ministrów: *B. Szydło*